Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
38 MA
26

TESTA-
MENTI
NOVI

*

EDITIO VVLGATA.

BIBLIOTECA NA[illegible] ROMA VITTORIO EMANUELE

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI,

APVD ANT. GRYPHIVM.

M. D. LXXVIII.

SACROSANCTVM
Ieſu Chriſti Euangelium,

Secundum
- Matthæum.
- Marcum.
- Lucam.
- Ioannem.

ACTA APOSTO-LORVM.

Digitized by Google

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLEſiaſticorum.

*

MATTHAEVS, qui & Leui ex publicano Apoſtolus primus in Iudæa propter eos qui ex circumciſione crediderant, Euangelium Chriſti Hebraicis literis verbiſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur vſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſimè confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Berrhœa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, deſcribēdi facultas fuit. Inque animaduertendum, quòd vbicunque Euangeliſta ſiue ex perſona ſua ſiue ex perſona Domini ſaluatoris, veteris ſcripturæ teſtimoniis vtitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum autoritatem, ſed Hebraicam. Ex quibus illa duo ſunt. Ex Ægypto vocaui Filiū meum. Et: Quoniam Nazaræus vocabitur.

SANCTVM

IESV CHRISTI EVANGELIVM, SECVNDVM MATTHAEVM.

*

Digitized by Google

Genealogia Chriſti, eiúſque natiuitas.

CAP. I.

1 A LIBER generationis Ieſu Chri- *Luc. 3.e*
ſti, filij Dauid, filij Abraham.
2 Abraham genuit Iſaac, Iſaac *Gen 21.A* *Gene. 25.e*
autem genuit Iacob. Iacob au- *Gene. 29.g*
3 tem genuit Iudam, & fratres eius. Iudas *Gene. 38.g*
autem genuit Phares, & Zaram, de Tha-
mar. Phares autem genuit Eſron. Eſron
4 autem genuit Aram. Aram autem genuit *1.Par. 2.b*
Aminadab. Aminadab autẽ genuit Naaſ-
5 ſon. Naaſſon autem genuit Salmon. Sal-
mon autem genuit Booz de Raab. Booz
autem genuit Obed ex Ruth. Obed au- *Ruth 4.d*
tem genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit Da- *2.Reg. 12.f*
6 uid regem. Dauid autem rex genuit Sa- *1.Par.3.b*
7 lomonem, ex ea quæ fuit Vriæ. Salomon
autem genuit Roboam. Roboam autem
genuit Abiam. Abias autem genuit Aſa.
8 Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat au-
tem genuit Ioram. Ioram autem genuit
9 B Oziam. Ozias autem genuit Ioatham.
Ioatham autem genuit Achaz. Achaz au-
10 tem genuit Ezechiam. Ezechias autẽ ge-
nuit Manaſſem. Manaſſes autem genuit
11 Amon. Amon autem genuit Ioſiam. Ioſias
autem genuit Iechoniam, & fratres eius, *2.Par 36*
12 in tranſmigratione Babylonis. Et poſt *a b*
tranſmigrationem Babylonis, Iechonias *1 Par 3*
genuit

genuit Salathiel. Salathiel autem genuit
Zorobabel. Zorobabel autem genuit 13
Abiud. Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor. Azor autem 14
genuit Sadoc. Sadoc autẽ genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud. Eliud autem 15
genuit Eleazar. Eleazar autem genuit
Matthan. Matthan autem genuit Iacob.
Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariç, 16
de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chri-
ſtus. Omnes itaque generationes ab 17
Abraham vſque ad Dauid, generationes
quatuordecim: & à Dauid, vſque ad tranſ- c
migrationem Babylonis, generationes
quatuordecim: & à tranſmigratione Ba-
bylonis vſque ad Chriſtum generationes
quatuordecim. Chriſti autem generatio 18
ſic erat. Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu
Maria Ioſeph, antequam conuenirent, in-
uenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſan-
cto: Ioſeph autẽ vir eius cùm eſſet iuſtus, 19
& nollet eam traducere, voluit occultè di-
mittere eam. Hæc autẽ eo cogitante, ecce 20
Angelus Domini apparuit in ſomnis ei,
dicens: Ioſeph fili Dauid, noli timere acci-
pere Mariam cõiugem tuam: quod enim
in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Pa- 21
riet autem Filium, & vocabis nomen eius
Luc. 2. c Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populum
ſuum

Digitized by Google

21 ſuum à peccatis eorum. Hoc autẽ totum
factum eſt, vt adimpleretur quod dictum
» eſt à Domino per Prophetam dicentem: *Iſaie 7.a*
23 » Ecce virgo in vtero habebit, & pariet Fi-
lium:& vocabunt nomen eius Emmanuel
(quod eſt interpretatũ, nobiſcum Deus.)
24 Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſi-
cut præcepit ei Angelus Domini:& acce-
25 pit coniugem ſuam. Et non cognoſcebat
eam donec peperit Filium ſuum primo-
genitum:& vocauit nomen eius Ieſum.

Chriſtus à Magis adoratur, & pueri ab Herode trucidantur.

CAP. II.

1 A CVm ergo natus eſſet Ieſus in Beth-
lehem Iudę in diebus Herodis regis,
ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſo-
2 lymam dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex
Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in
3 Oriente, & venimus adorare eum. Au-
diens autem Herodes rex turbatus eſt, &
4 omnis Hieroſolyma cum illo. Et congre-
gans omnes principes ſacerdotũ, & Scri-
bas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chri-
5 ſtus naſceretur. At illi dixerũt ei:in Beth-
lehem Iudæ, ſic enim ſcriptũ eſt per pro-
» phetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, ne- *Mich.5 a*
» quaquam minima es in principibus Iuda, *Ioan.7.f*

ex te enim exiet dux, qui regat populum
meum Iſraël. Tunc Herodes clam voca- 7
tis Magis, diligenter didicit ab eis tempus
ſtellæ, quæ apparuit eis: & mittens eos in 8
Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate dili-
genter de puero: & cùm inueneritis, re-
nuntiate mihi, vt & ego veniens adorem

eum. Qui cùm audiſſent regem, abierunt: 9
& ecce ſtella, quam viderant in Oriente,
antecedebat eos, vſque dum veniens ſta-

10 ret ſuprà vbi erat puer. Videntes autem
ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valde.
11 Et intrantes domum, inuenerũt puerum
cum Maria matre eius,& procidẽtes ado-
rauerunt eum: & apertis theſauris ſuis
obtulerunt ei munera: aurum, thus, & *Pſal.71.b*
12 myrrham. Et reſponſo accepto in ſomnis,
ne redirent ad Herodem, per aliam viam
13 C reuerſi ſunt in regionem ſuam. Qui
cùm receſſiſſent, ecce Angelus Domini
apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge,
& accipe puerum & matrem eius, & fuge
in Ægyptum, & eſto ibi vſque dum di-
cam tibi. Futurum eſt enim, vt Herodes
14 quærat puerum ad perdendum eum. Qui
conſurgens accepit puerum & matrem
15 eius nocte,& ſeceſſit in Ægyptum. Et erat
ibi, vſque ad obitum Herodis: vt adimple-
retur quod dictum eſt à Domino per Pro-
phetam, dicentem: ex Ægypto vocaui *Oſee 11.a*
16 Filium meum. Tunc Herodes vidẽs quo-
niã illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde:
& mittens occidit omnes pueros, qui erãt
in Bethlehem,& in omnibus finibus eius,
à bimatu & infrà, ſecũdum tempus quod
17 D exquiſierat à Magis. Tunc adimpletum
eſt quod dictum eſt per Ieremiam Pro- *Iere.31.b*
18 phetam dicentem: Vox in Rama audita
eſt, ploratus & vlulatus multus, Rachel

plorans filios ſuos, & noluit conſolari,
quia non ſunt. Defuncto autem Herode, 19
ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis
Ioſeph in Ægypto, dicens: Surge, & ac- 20
cipe puerum & matrem eius, & vade in
terram Iſraël: defuncti ſunt enim qui quę-

rebant animam pueri. Qui cõſurgens, ac- 21
cepit puerum & matrem eius, & venit in
terram Iſraël. Audiẽs autem quòd Arche- 22
laus regnaret in Iudæa pro Herode patre
ſuo, timuit illò ire: & admonitus in ſo-
mnis,

23 mnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Et veniẽs
habitauit in ciuitate, quæ vocatur Naza-
reth, vt adimpleretur quod dictum eſt
per Prophetas: Quoniam Nazaræus vo-
cabitur.

Baptizat Ioannes Chriſtum & turbas,
docétque pœnitentiam.

CAPVT III.

1 A IN diebus autem illis venit Ioannes Ba- *Marc.1.a*
2 ptiſta prædicans in deſerto Iudææ & di- *Luca 3.a*
cens, Pœnitentiam agite, appropinquauit *Iſaia 21.c 31.c 41.c*
3 enim regnum cælorum. Hic eſt enim de *Ioan.1.c*
quo dictum eſt per Iſaiam Prophetam, *Marc.1.a*
dicentem: Vox clamantis in deſerto: Pa-
rate viam Domini, rectas facite ſemitas
4 B eius. Ipſe autem Ioannes habebat veſti-
mentum de pilis camelorum, & zonam
pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem
5 eius erat locuſtæ, & mel ſylueſtre. Tunc
exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Iu-
6 dæa, & omnis regio circa Iordanem: &
baptizabãtur ab eo in Iordane, cõfitentes
7 peccata ſua. Videns autem multos Pha-
riſæorum & Sadducæorum venientes ad
baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies
viperarum, quis demonſtrauit vobis fu-
8 gere à ventura ira? Facite ergo fructum
9 dignum pœnitentiæ. Et ne velitis dicere
intra vos: Patrem habemus Abraham. Di- *Luc.3.b*

co enim vobis, quoniam potens eſt Deus
de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.
Iam enim ſecuris ad radicem arborũ po- 10
ſita eſt. Omnis ergo arbor, quæ non facit
fructum bonum, excidetur, & in ignem

Marc.1.b mittetur. Ego quidẽ baptizo vos in aqua 11
Luc.3.c in pœnitentiam: qui autem poſt me ven-
Ioan.1.d turus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum di-
gnus calceamenta portare, ipſe vos bapti-
Luc.3.d zabit in Spiritu ſancto & igni. Cuius ven- 12
tilabrum in manu ſua, & permundabit

aream

aream ſuam: & congregabit triticum in
horreum ſuum, paleas autem comburet
13 D igni inextinguibili. Tunc venit Ieſus à *Marc.1.b*
Galilæa in Iordanem ad Ioannem vt ba- *Luca 3.d*
14 ptizaretur ab eo. Ioannes autem prohi-
bebat eum, dicens: Ego à te debeo bapti-
15 zari, & tu venis ad me? Reſpondẽs autem
Ieſus, dixit ei: Sine modò, ſic enim decet
nos implere omnem iuſtitiam. Tunc di-
16 miſit eum. Baptizatus autem Ieſus, con-
feſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt
ei cæli: & vidit Spiritum Dei deſcenden-
tem ſicut columbam, & venientem ſuper
17 ipſum. Et ecce vox de cælis, dicens: Hic eſt *2.Pet.1,d*
filius meus dilectus in quo mihi cõplacui.

Ieſus ieiunat, tentatur, vocat piſcatores, & curat languores.

CAP. IIII.

1 A TVnc Ieſus ductus eſt in deſertum à *Marc.1.d*
2 ſpiritu, vt tẽtaretur à diabolo. Et cũ *Luca 4.d*
ieiunaſſet quadraginta diebus & quadra-
3 ginta noctibus poſtea eſuriit. Et acce-
dens Tentator, dixit ei: Si filius Dei es,
4 dic vt lapides iſti panes fiant. Qui reſpon- *Deut.8.a*
dens dixit, Scriptum eſt, Non in ſolo pane
viuit homo, ſed in omni verbo quod pro-
5 cedit de ore Dei. Tunc aſſumpſit eũ dia-
bolus in ſanctam ciuitatem: & ſtatuit eum
6 ſuper pinnaculum templi: & dixit ei: Si
Filius

Filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum
Pſal 90.c eſt enim, Quia Angelis ſuis mandauit de
te, & in manibus tollent te, ne forte offen-
das ad lapidem pedem tuum. Ait illi Ieſus

Deut.6.c rurſum: Scriptum eſt, Non tentabis Do-
minum Deum tuum. Iterum aſſumpſit 8
eum diabolus in montẽ excelſum valde:
& oſtendit ei omnia regna mundi & glo-
riam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi B 9
dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc di- 10
cit

cit ei Ieſus: Vade Satana: Scriptũ eſt enim,
Dominum Deum tuum adorabis: & il- *Deu.6.c & 10.d*
11 li ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabo-
lus:& ecce, Angeli acceſſerunt, & mini-
12 ſtrabant ei. Cùm autẽ audiſſet Ieſus quòd
Ioãnes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam: *Matt. 8.e*
13 & relicta ciuitate Nazareth, vênit & habi- *Luca 4.c*
tauit in ciuitate Capharnaum maritima, *Ioan. 4.f*
14 C in finibus Zabulon & Nephthalim,† vt ad- *Marc. 1.c* *Luca 4 c*
impleretur, quod dictum eſt per Iſaiam
15 Prophetam: Terra Zabulon & terra Ne- *Iſaiæ 9.a*
pthalim, via maris trans Iordanem Ga-
16 liææ Gentium: populus qui ambula-
bat in tenebris, vidit lucem magnam: &
ſedentibus in regione vmbræ mortis, lux
17 orta eſt eis. Exinde cœpit Ieſus prædicare,
& dicere: Pœnitentiam agite: appropin-
18 quauit enim regnum cælorum. Ambu-
lans autem Ieſus iuxta mare Galilææ vi- *Marc. 1.a*
dit duos fratres, Simonem qui vocatur *Luca 5.a*
Petrus, & Andream fratrem eius, mitten-
19 tes rete in mare (erant enim piſcatores†) &
ait illis: Venite poſt me, faciam vos fieri
20 piſcatores hominum. At illi continuo re-
21 lictis retibus ſecuti ſunt eum. Et proce-
dens inde, vidit alios duos fratres, Iaco-
D bum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius
in naui cum Zebedæo patre eorum, refi-
22 cientes retia ſua: & vocauit eos. Illi autem

ſtatim

ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt
eum. Et circumibat Ieſus totam Galilæã, 23
docens in ſynagogis eorum , & prædicans
Euangeliũ regni: & ſanans omnẽ languo-
rem,& omnem infirmitatẽ in populo. Et 24
abiit opinio eius in totam Syriã , & obtu-
lerunt ei omnes malè habentes,variis lan-
guoribus & tormentis comprehenſos , &
qui dæmonia habebãt,& lunaticos,& para
liticos,& curauit eos:& ſecutę ſunt eũ tur- 25
bæ multæ de Galilæa,& Decapoli,& Hie-
ſolymis,& de Iudæa,& trans Iordanem.

Enarrantur octo beatitudines,& Euangelicæ perfectiones.

CAPVT V.

VIdens autem Ieſus turbas, aſcẽdit in A 1
montem,& cùm ſediſſet,acceſſerunt
ad eum diſcipuli eius,+& aperiens os 2
Luca 6.d ſuum docebat eos,dicens: Beati pauperes 3
ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cæ-
lorum. Beati mites:quoniam ipſi poſſide- 4
bunt terram. Beati qui lugent : quoniam 5
ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt, & 6
ſitiunt iuſtitiam quoniam ipſi ſaturabun-
tur. Beati miſericordes : quoniam ipſi mi- 7
ſericordiam conſequentur. Beati mundo 8
1.Petr.3.e corde,quoniam ipſi Deum videbunt:Bea- 9
ti pacifici : quoniam filij Dei vocabuntur.
Beati qui perſecutionem patiuntur prõ- 10
pter

pter iuſtitiam: quoniã ipſorum eſt regnũ
11 cælorum. Beati eſtis, cùm maledixerint
vobis homines,& perſecuti vos fuerint, &
dixerint omne malum aduerſum vos,mẽ-

12 tientes propter me, Gaudete & exultate,
quoniã merces veſtra copioſa eſt in cælis, *Marc. 9. g*
ſic enim perſecuti ſunt prophetas qui fue- *Luca 14.c*
13 runt ante vos. Vos eſtis ſal terræ: Quod ſi *Marc. 4.c*
ſal euanuerit,in quo ſalietur? ad nihilum *Luc. 8.c*
valet vltrà, niſi vt mittatur foras, & con- *& 11.c*

 culce

culcetur ab hominibus. Vos eſtis lux mũ- 14
Marc. 4. c di. Non poteſt ciuitas abſcõdi ſupra mon
Luc. 8. & 21. c tem poſita: neque accendunt lucernam, & 15
ponũt eam ſub modio, ſed ſuper candela-
brum, vt luceat omnibus qui in domo
ſunt. Sic luceat lux veſtra coram homi- 16
bus vt videant opera veſtra bona, & glo-
rificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.
Nolite putare, quoniam veni ſoluere le- 17
gem, aut Prophetas: non veni ſoluere, ſed
Luc. 16. d adimplere. Amen quippe dico vobis, do- C 18
nec trãſeat cælum & terra, iota vnum, aut
vnus apex non præteribit à lege, donec
Iacob. 2. b omnia fiant. Qui ergo ſoluerit vnum de 19
mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic ho-
mines, minimus vocabitur in regno cæ-
Exod. 20 c lorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic
Deut. 5. b magnus vocabitur in regno cælorum. Di- 20
co autem vobis? Quia niſi abundauerit
iuſtitia veſtra plus quam Scribarum &
Phariſæorum, non intrabitis in regnum
cælorum. Audiſtis quia dictum eſt anti- 21
quis: Non occides: qui autem occiderit
reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, 22
quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus
erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo,
racha, reus erit cõcilio: qui autem dixerit,
fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo D 23
offers munus tuum ad altare, & ibi recor-

datus fueris quia frater tuus habet ali-
quid aduerſum te, relinque ibi munus
tuum ante altare,& vade,prius reconcilia-
re fratri tuo: & tunc veniens offer munus
25 tuum. Eſto conſentiens aduerſario tuo *Luc.12.g*
citò, dum es in via cum eo: ne fortè tra-
dat te aduerſarius iudici,& iudex tradat
26 te miniſtro,& in carcerem mittaris.Amen
dico tibi, non exies inde donec red-
27 das nouiſſimum quadrantem. Audiſtis
quia dictum eſt antiquis: Non mœcha- *Exod.20.c*
28 beris. Ego autem dico vobis: Quia o- *Infrà 18.b*
mnis qui viderit mulierem ad concu- *Marc.9.g*
piſcendum eam,iam mœchatus eſt eam
29 in corde ſuo. Quòd ſi oculus tuus dexter
ſcandalizat te, erue eum,& proiice abs
te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum
membrorum tuorum,quàm totum cor-
pus tuum mittatur in gehennam ignis.
30 Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te,ab-
ſcinde eam,& proiice abs te,expedit enim
tibi vt pereat vnum membrorum tuo-
rum,quàm totum corpus tuum eat in
31 gehennam. Dictum eſt autem: Quicun-
que dimiſerit vxorem ſuam, det ei libel-
32 lum repudij. Ego autem dico vobis.Quia *Deut.24.a*
omnis qui dimiſerit vxorem ſuam (exce- *Infrà 19.b*
pta fornicationis cauſa) facit eam mœ- *Mar.10.c*
chari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat. *Luc.16.b*

Iterum audiſtis, quia dictum eſt antiquis: 33
1.Cor.7.b Non periurabis: reddes autem Domino
Leui.19.b iuramenta tua. Ego autem dico vobis: 34 F
Exo 20.b Non iurare omnino: neque per cælum,
Deut.5.b quia thronus Dei eſt: neque per terram, 35
quia ſcabellum eſt pedum eius: neque
per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt ma-
gni regis: neque per caput tuum iura- 36
ueris, quia non potes vnum capillum al-
Iacob 5.b bum facere aut nigrum. Sit autem ſer- 37
Exod 21.c mo veſter: Eſt eſt: Non non: quod au-
Deu.19.d tem his abundantius eſt, à malo eſt. Au- 38
Leui. 24 d diſtis, quia dictum eſt: Oculum pro ocu-
Luc.6.c lo, & dentem pro dente. Ego autem di- 39
co vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis
te percuſſerit in dexteram maxillam
tuam, præbe illi & alteram; & ei qui 40
vult tecum in iudicio contendere, & tu-
nicam tuam tollere, dimitte ei & pallium:
& quicunque te angariauerit mille paſ- 41
ſus, vade cum illo & alia duo. Qui au- 42
tem petit à te, da ei: & volenti mutuare G
à te, ne auertatis. Audiſtis, quia dictum 43
eſt, Diliges proximum tuum, & odio
habebis inimicum tuum. Ego autem di- 44
co vobis, diligite inimicos veſtros: bene-
facite his qui oderunt vos, & orate pro
perſequentibus & calumniantibus vos:
vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt, 45
qui

qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos
& malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.
Si enim diligitis eos qui vos diligunt, *Luca 6.c*
quam mercedem habetis? Nónne & Pu-
blicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fra-
tres veſtros tantum, quid amplius facitis?
nónne & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo
vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis
perfectus eſt.

Quomodo eleemoſyna danda, ieiunandúmque, orandum, Deo ſeruiendum, &c.

CAPVT VI.

1 A ATtendite ne iuſtitiam veſtram fa-
ciatis coram hominibus, vt videa-
mini ab eis: alioquin mercedem non ha-
bebitis apud Patrem veſtrum: qui in cœ-
2 lis eſt. Cùm ergo facis eleemoſynam, noli
tuba canere ante te, ſicut hypocritæ fa-
ciunt in ſynagógis, & in vicis, vt honori-
ficentur ab hominibus. Amen dico vo-
3 bis, receperunt mercedem ſuam. Te au-
tem faciente eleemoſynam, neſciat ſini-
4 ſtra tua quid faciat dextera tua, vt ſit
eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater
tuus qui videt in abſcondito, reddet ti-
5 bi. Et cùm oratis, non eritis ſicut hypo-
critæ, qui amant in ſynagógis, & in an-
gulis platearum ſtantes orare, vt videan-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

tur ab hominibus, Amen dico vobis,re-
ceperũt mercedem ſuam. Tu autem cùm 6
oraueris intra in cubiculum tuum, &
clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcon- B
Luc. 11. a dito, reddet tibi. Orantes autem no- 7
dito: & Pater tuus qui videt in abſcon-
lite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt:
putant enim quod in multiloquio ſuo
exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis: 8
ſcit enim Pater veſter quid opus ſit vo-
bis, antequam petatis eum. Sic ergo vos 9
orabitis: Pater noſter qui es in cælis,
Sanctificetur nomen tuum. Adueniat 10
regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut
in cælo,& in terra. Panem noſtrum ſu- 11
perſubſtantialem da nobis hodie. Et di- 12
mitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-
mittimus debitoribus noſtris. Et ne nos 13
inducas in tentationem: ſed libera nos à
malo. Amen. Si enim dimiſeritis homi- 14
Mar. 11. c nibus peccata eorum, dimittet & vobis
Eccle. 28. a Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si 15
autem non dimiſeritis hominibus, nec
Pater veſter dimittet vobis peccata ve- C
ſtra. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri 16
ſicut hypocritæ triſtes: exterminãt enim
facies ſuas vt appareant hominibus ieiu-
nantes. Amen dico vobis, quia recepe-
runt mercedem ſuam. Tu autem cùm ie- 17
iunas,

iunas, vnge caput tuum, & faciem tuam
18 laua: ne videaris hominibus ieiunans, ſed *Luc. 12.d*
Patri tuo qui eſt in abſconſo: & Pater
tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi.
19 Nolite theſaurizare vobis theſauros in
terra: vbi ærugo & tinea demolitur, &
20 vbi fures effodiunt, & furantur. Theſau-
rizate autem vobis theſauros in cælo: vbi
neque ærugo, neque tinea demolitur, &
vbi fures non effodiunt, nec furantur.
21 Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor
22 tuum. Lucerna corporis tui, eſt oculus
tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum
23 corpus tuum lucidum erit. Si autem ocu *Luc. 11.c*
lus tuus fuerit nequam, totum corpus
tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen
quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ
24 quantæ erunt? Nemo poteſt duobus do-
minis ſeruire: aut enim vnum odio habe- *Luc. 16. c*
bit, & alterũ diliget: aut vnũ ſuſtinebit, &
alterum cõtemnet. Non poteſtis Deo ſer-
25 D uire, & mammonæ. Ideo dico vobis, ne
ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid mandu-
cetis, neque corpori veſtro quid induami
ni. Nónne anima plus eſt quàm eſca: &
26 corpus plus quàm veſtimentum? Reſpici-
te volatilia cæli, quoniam non ſerunt, ne- *Luc 12.e*
que metunt, neque cõgregant in horrea: *1. Petr 5.b*
& Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nónne *Pſalm. 54.d*

vos magis pluris eſtis illis ? Quis autem 27
veſtrum cogitans , poteſt adiicere ad ſta-
turam ſuam cubitum vnum ? Et de ve- 28
ſtimento quid ſoliciti eſtis ? Conſidera-
te lilia agri , quomodo creſcunt ! non
laborant, neque nent. Dico autem vo- 29
bis , quoniam nec Salomon in omni glo-
ria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis.
Si enim fœnum agri , quod hodie eſt, & 30
cras in clibanum mittitur , Deus ſic ve-
ſtit : quantò magis vos modicæ fidei?
Nolite ergo ſoliciti eſſe , dicentes : Quid 31
manducabimus , aut, quid bibemus , aut,
quo operiemur ? hæc enim omnia Gen- 32
tes inquirunt. Scit enim Pater veſter,
quia his omnibus indigetis. Quærite er- 33
go primùm regnum Dei , & iuſtitiã eius.
& hæc omnia adiicientur vobis. Nolite 34
ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus
enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. Sufficit
diei malitia ſua.

Temerariè nemo iudicandus: margarita ante porcos non mittenda.

CAPVT VII.

Luc.6.f 1 NOlite iudicare , & non iudicabi- A 1
Rom.2.a mini : nolite condemnare, & non
Marc.4.c condemnabimini : in quo enim iudicio 2
iudi

iudicaueritis, iudicabimini: & in qua
menſura menſi fueritis, remetietur vo- *Luc. 6.f*
3 bis. Quid autem vides feſtucam in ocu-
lo fratris tui,& trabem in oculo tuo non

4 vides? Aut quomodo dicis fratri tuo:
Frater, ſine eiiciam feſtucam de oculo
5 tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hy-
pocrita, eiice primùm trabem de oculo
tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de
6 oculo fratris tui. Nolite dare ſanctum

canibus, neque mittatis margaritas ve-
Infrà 21. a ſtras ante porcos, ne fortè conculcent
Marc 11. c *Luc. 11. b* eas pedibus ſuis, & conuerſi dirumpant
Ioan 14. b vos. Petite, & dabitur vobis: quærite, & 7
& 16. e. f inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.
Iacob. 1. a Omnis enim qui petit, accipit: & qui B 8
quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.
Aut quis ex vobis homo, quem ſi pe- 9
tierit filius ſuus panem, nunquid lapi-
dem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit, 10
nunquid ſerpentem porriget ei? Si ergo 11
Luc. 6. e vos cùm ſitis mali, noſtis bona data da-
Tob. 4. c re filiis veſtris: quantò magis Pater ve-
ſter qui in cælis eſt, dabit bona petenti-
Luc. 13. e bus ſe! Omnia ergo quæcunque vultis 12
vt faciant vobis homines, ita & vos fa-
cite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.
Intrate per anguſtam portam: quia la- 13
ta porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad
perditionem, & multi ſunt qui intrant
per eam. Quàm anguſta porta, & arcta 14
via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt
qui inueniunt eam! Attendite à falſis C 15
Prophetis, qui veniunt ad vos in veſti-
mentis ouium, intrinſecus autem ſunt
lupi rapaces: à fructibus eorum cogno- 16
ſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis
Luc. 6. f. g vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis ar- 17
bor bona, fructus bonos facit, mala au-
tem

tem arbor malos fructus facit. Non po-
teſt arbor bona, malos fructus facere: ne-
que arbor mala, bonos fructus facere.
Omnis arbor quæ non facit fructum bo-
num, excidetur, & in ignem mittetur.
Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis
eos. Non omnis qui dicit mihi: Domi- *Luc. 13. e f*
ne, Domine, intrabit in regnum cælo-
rum, ſed qui facit voluntatem Patris mei
qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum
cælorum. Multi dicent mihi in illa die:
D Domine, Domine, nónne in nomine
tuo prophetauimus, & in nomine tuo
dæmonia eiecimus: & in nomine tuo *Pſal. 6. c*
virtutes multas fecimus? Et tunc confi- *Infr. 25. d*
tebor illis: Quia nunquam noui vos: di- *Luc. 13. f*
ſcedite à me omnes, qui operamini ini- *Luc. 6. g*
quitatem. Omnis ergo qui audit verba *Roma. 2. b*
mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro *Iacob. 1. d*
ſapienti, qui ædificauit domum ſuam
ſuper petram; & deſcendit pluuia, &
venerunt flumina, & flauerunt venti,
& irruerunt in domum illam, & non
cecidit: fundata enim erat ſuper pe-
tram. Et omnis qui audit verba mea
hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro
ſtulto, qui ædificauit domum ſuum ſu-
per arenam; & deſcendit pluuia, & ve-
nerunt flumina, & flauerunt venti, & ir-
ruer

ruerunt in domum illam, & cecidit, &
27 fuit ruina illius magna. Et factum eſt cùm 28
conſummaſſet Ieſus verba hæc, admi-
rabantur turbæ ſuper doctrina eius.
Marc. 1. c Erat enim docens eos ſicut poteſtatem 29
Luc. 4. c habens, & non ſicut Scribæ eorum, &
Phariſæi.

Ieſus leproſum mundat, Centurionis puerum ſanat, ſocrum Petri à febre curat, &c.

CAPVT VIII.

Marc. 1. d CVm autem deſcendiſſet de monte, A 1
Luc. 5. b ſecutæ ſunt eum turbæ multæ: & 2
ecce, leproſus veniens adorabat eum,
dicens: Domine ſi vis, potes me mun-
dare. Et extendens Ieſus manum tetigit 3
eum, dicens: Volo: mundare. Et confe-
ſtim mundata eſt lepra eius: Et ait illi 4
Ieſus: Vide, nemini dixeris: ſed vade,
Leu. 14. a oſtende te ſacerdoti, & offer munus
Leui. 7. a tuum, quod præcepit Moyſes in teſti-
monium illis. Cùm autem introiſſet Ca- 5
pharnaum, acceſſit ad eum Centurio,
rogans eum, & dicens: Domine, puer 6
meus iacet in domo paralyticus, & ma-
lè torquetur. Et ait illi Ieſus: Ego ve- 7
niam, & curabo eum. Et reſpondens 8
Centu-

Centurio ait: Domine non ſum dignus
vt intres ſub tectum meum: ſed tantum
9 dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam

& ego homo ſum ſub poteſtate conſti-
tutus, habens ſub me milites: & dico
huic, Vade, & vadit: & alij, Veni, & ve-
10 nit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit. Au-
diens autem hæc Ieſus, miratus eſt, &
ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis,
11 non inueni tantam fidem in Iſraël. Di-

co

co autem vobis, quòd multi ab Orien- B
te & Occidente venient, & recumbent
cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in re-
gno cælorum: filij autem regni eiicien- 12
tur in tenebras exteriores: ibi erit fletus
& ſtridor dentium. Et dixit Ieſus Cen- 13
Mar. 1. c turioni. Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi.
Luc. 4. f Et ſanatus eſt puer ex illa hora. Et cùm 14
veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſo-
Marc. 1. d *Luc. 4. g* crum eius iacentem, & febricitantem, 15
& tetigit manum eius, & dimiſit eam
febris: & ſurrexit, & miniſtrabat eis. Ve- 16
ſpere autem facto, obtulerunt ei mul-
tos dæmonia habentes, & eiiciebat ſpi-
ritus verbo, & omnes malè habentes cu-
Iſaia 53. b rauit: vt adimpleretur quod dictum eſt 17
1. Pet. 2. d per Iſaiam Prophetam, dicentem: Ipſe
infirmitates noſtras accepit, & ægrota-
tiones noſtras portauit. Videns autem 18
Ieſus turbas multas circum ſe, iuſſit di- C
Luc. 9. g ſcipulos ire trans fretum. Et accedens 19
vnus Scriba, ait illi: Magiſter ſequar te
quocunque ieris. Et dicit ei Ieſus: Vul- 20
pes foueas habent, & volucres cæli ni-
dos: Filius autem hominis non habet
vbi caput ſuum reclinet. Alius autem 21
de diſcipulis eius ait illi: Domine,
permitte me primùm ſepelire patrem
meum. Ieſus autem ait illi: Sequere 22
me,

me, & dimitte mortuos ſepelire mor-
23 tuos ſuos. Et aſcendente eo in nauicu- *Marc.5.a*
lam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius: & *Luc. 8.d*
24 ecce, motus magnus factus eſt in mari,
ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe
25 verò dormiebat. Et acceſſerunt ad eum
diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt eum, di- *Marc.5.a*
26 centes: Domine, ſalua nos, perimus. Et *Luc.6.d*
dicit eis Ieſus: Quid timidi eſtis modi-
cæ fidei? Tunc ſurgens imperauit ven-
tis, & mari: & facta eſt tranquillitas ma-
27 gna. Porrò homines mirati ſunt, dicen-
D tes: Qualis eſt hic, quia venti, & mare
28 obediunt ei? Et cùm veniſſet Ieſus trans
fretum in regionem Geraſenorum, oc-
currerunt ei duo habentes dæmonia,
de monumentis exeuntes, ſæui nimis,
ita vt nemo poſſet tranſire per viam il-
29 lam. Et ecce clamauerunt, dicentes:
Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Ve-
niſti huc ante tempus torquere nos?
30 Erat autem non longè ab illis grex
31 multorum porcorum paſcens. Dæ-
mones autem rogabant eum dicen-
tes. Si eiicis nos hinc, mitte nos in gre-
32 gem porcorum. Et ait illis, Ite. At
illi exeuntes abierunt in porcos. Et
ecce, magno impetu abiit totus grex
per præceps in mare: & mortui ſunt in
aquis,

aquis. Paſtores autem fugerunt: & ve- D33
nientes in ciuitatem, nuntiauerunt hæc
omnia, & de iis, qui dæmonia habue-
rant. Et ecce, tota ciuitas exiit obuiam 34
Ieſu. Et viſo eo rogabant eum vt tranſiret
à finibus eorum.

Curantur varij morbi, & docentur inſcij.

CAPVT IX.

Marc.2.a. *Luc 5 d*

ET aſcendens Ieſus in nauiculam, A 1
tranſfretauit, & vênit in ciuitatem
ſuam

2 ſuam. Et ecce offerebant ei paralyticum
iacentem in lecto. Et vidēs Ieſus fidem il-
lorum, dixit paralytico: Confide fili, remit-
3 tuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de
Scribis dixerunt intra ſe. Hic blaſphemat.
4 Et cùm vidiſſet Ieſus cogitationes eorũ,
dixit: vt quid cogitatis mala in cordibus
5 veſtris? Quid eſt facilius, dicere, Dimit-
tuntur tibi peccata tua: an dicere, Surge
6 & ambula? Vt autem ſciatis quia filius
hominis habet poteſtatem in terra dimit-
tendi peccata (tunc ait paralytico) Sur-
ge, tolle lectum tuum, & vade in domum
7 tuam. Et ſurrexit, & abiit in domũ ſuam.
8 B Videntes autem turbæ timuerunt & glo- *Mar.5.b*
rificauerunt Deum qui dedit poteſtatem *Luc.5.f*
9 talem hominibus. Et cùm tranſiret inde
Ieſus, vidit hominem ſedentẽ in telonio,
Matthæũ nomine. Et ait illi: Sequere me.
10 Et ſurgens, ſecutus eſt eum. Et factum eſt,
diſcumbente eo in domo, ecce multi pu-
blicani & peccatores venientes, diſcum-
11 bebant cum Ieſu, & diſcipulis eius. Et vi-
dentes Phariſæi, dicebant diſcipulis eius.
Quare cum publicanis & peccatoribus
12 manducat magiſter veſter? At Ieſus au-
diens ait; Non eſt opus valentibus me-
13 dico, ſed malè habentibus: euntes autem *Oſee 6.c.*
diſcite quid eſt, Miſericordiam volo, & nõ

ſacrificium. Non enim veni vocare iuſtos,
1.Timo. 1.c ſed peccatores. Tunc acceſſerunt ad eum 14
Marc. 3.c diſcipuli Ioannis, dicentes: Quare nos &
Luc. 5.fg Phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli
autem tui non ieiunant? Et ait illis Ieſus: 15
Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere quan-
diu cum illis eſt ſponſus? Venient autem
dies, cùm auferetur ab eis ſponſus: & tunc
ieiunabunt. Nemo autem immittit com- C 16
miſſuram panni rudis in veſtimentum ve-
tus: tollit enim plenitudinem eius à ve-
ſtimento, & peior ſciſſura fit. Neque mit- 17
tunt vinum nouum in vtres veteres: alio-
quin rumpuntur vtres, & vinum effundi-
tur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum
in vtres nouos mittunt, & ambo conſer-
Marc. 5.b uantur. Hæc illo loquente ad eos, ecce 18
Luc. 8.f princeps vnus acceſſit, & adorabat eum di
cens: Domine, filia mea modò defuncta
eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper
eam, & viuet. Et ſurgens Ieſus, ſequebatur 19
eum & diſcipuli eius. Et ecce mulier quæ 20
ſanguinis fluxum patiebatur duodecim
annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriã ve-
ſtimenti eius. Dicebat enim intra ſe: Si 21
tetigero tantùm veſtimentum eius, ſalua
At ero. Et Ieſus conuerſus, & videns eam di- 22
xit: Confide filia, fides tua te ſaluam fecit.
Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora. Et 23
cùm

cùm veniſſet Ieſus in domum principis,&
vidiſſet tibicines & turbam tumultuãtem
24 dixit illis, Recedite,non eſt enim mortua
25 puella,ſed dormit.Et deridebant eum. Et
cùm eiecta eſſet turba,intrauit: & tenuit
manum eius,& dixit:Puella ſurge. Et ſur-
26 rexit puella. Et exiit fama hæc in vniuer-
27 ſam terram.Et tranſeunte inde Ieſu ſecuti
ſunt eum duo cæci clamãtes, & dicentes,
28 Miſerere noſtri fili Dauid.Cùm autem ve
niſſet domum,acceſſerũt ad eum cæci. Et
dicit eis Ieſus: Creditis quia hoc poſſum
facere vobis?Dicunt ei, vtique Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum,dicẽs: Secun-
30 dum fidem veſtram fiat vobis. Et aperti
ſunt oculi eorum. Et comminatus eſt illis
31 Ieſus,dicens: Videte ne quis ſciat. Illi autẽ
exeuntes diffamauerunt eum in tota ter- *Infrà 12.b*
32 ra illa.Egreſſis autem illis, ecce obtulerũt *Marc. 3.c*
ei hominem mutum, dæmonium haben- *Luc. 11.b*
33 tem.Et eiecto dæmonio, locutus eſt mu-
tus,& miratæ ſunt turbæ dicentes: Nun-
34 quam apparuit ſic in Iſraël. Phariſæi autẽ
dicebant: In principe dæmoniorum eiicit
35 dæmones. Et circuibat Ieſus omnes ci-
uitates & caſtella,docens in ſynagogis eo-
rum, & prædicans Euangelium regni, &
curans omnem languorem & omnem in-
36 firmitatem. Videns autem turbas miſer-

Marc. 6.c tus eſt eis, quia erāt vexati, & iacentes, ſi-
Luc. 10.a. cut oues non habentes paſtorē. Tūc dicit 37
diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, ope-
rarij autem pauci. Rogate ergo Dominū 38
meſſis, vt eiiciat operarios in meſſem ſuā.

Docetur adminiſtratio verbi. CAP. X.

Marc. 3.b. ET conuocatis duodecim diſcipulis A 1
Luc. 9.b.c. ſuis, dedit illis poteſtatē ſpirituū im-
mundorū, vt eiicerent eos, & curarent om
nē languorē & omnē infirmitatem. Duo- 2
decim autem Apoſtolorum nomina ſunt
hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, &
Andreas frater eius, Philippus, & Bartho- 3
lomæus, Iacobus Zebedei, & Ioānes frater
eius, Thomas, & Matthæus publicanus, &
Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simō Ca- 4
nanæus, & Iudas Iſcariotes, qui & tradidit
eum. Hos duodecim miſit Ieſus, præci- 5
Mar. 6.a piens eis dicens: In viam Gentiū ne abie-
Luc 9.a & 10.a ritis, & in ciuitates Samaritanorum ne in-
traueritis: ſed potius ite ad oues, quæ pe- 6
rierunt domus Iſrael. Euntes autem præ- 7
dicate, dicentes: Quia appropinquauit re-
gnum cęlorum. Infirmos curate, mortuos 8
ſuſcitate, leproſos mūdate, dęmones eiici-
te, gratis accepiſtis, gratis date. Nolite poſ B 9
ſidere aurum, neque argentum neque pe-
cuniam in zonis veſtris, nō peram in via, 10
neque duas tunicas, neque calceamenta,

neque

neque virgã: dignus enim eſt operarius ci- *Luc.10.b* *1.Tim.5.c*
11 bo ſuo. In quacunque autem ciuitatem
aut caſtellũ intraueritis, interrogate quis
in ea dignus ſit, & ibi manete, donec ex-
12 eatis. Intrantes autem in domum, ſalutate
13 eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſi quidẽ
fuerit domus digna, veniet pax veſtra ſu-
per eam: ſi autem nõ fuerit digna, pax ve-
14 ſtra reuertetur ad vos. Et quicũq; nõ rece- *Act.13.g*
perit vos, neq; audierit ſermones veſtros,
exeuntes foras de domo vel ciuitate, ex-
15 cutite puluerem de pedibus veſtris. Amen
dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodo-
morum & Gomorrhæorum in die iudicij,
16 quàm illi ciuitati. Ecce, ego mitto vos, ſi-
cut oues in medio luporum. Eſtote ergo *Luc.10.a*
prudẽtes, ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut
17 columbæ. Cauete autem ab hominibus.
Tradent enim vos in conciliis, & in ſyna-
18 gogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides
& reges ducemini propter me, in teſtimo-
19 c nium illis & gentibus. Cùm autem tradẽt *Luc.12.b*
vos, nolite cogitare quomodò, aut quid lo
quamini: dabitur enim vobis in illa hora
20 quid loquamini: nõ enim vos eſtis, qui lo-
quimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui lo-
21 quitur in vobis. Tradet autem frater fra-
trem in mortẽ, & pater filium: & inſurgẽt
22 filij in parentes, & morte eos afficient: &

eritis odio omnibus hominibus, propter
nomen meum. Qui autem perſeuerauerit
rit vſque in finẽ, hic ſaluus erit. Cùm au- 23
tem perſequentur vos in ciuitate iſta, fu-
gite in aliã. Amen dico vobis, non cõſum-
mabitis ciuitates Iſraël, donec veniat filius
hominis. Non eſt diſcipulus ſuper magi- 24
ſtrum, nec ſeruus ſuper dominũ ſuũ. Suffi- 25
cit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius: &
ſeruo, ſicut dominus eius. Si patrem fami-
liâs Beelzebub vocauerunt, quantò magis
domeſticos eius? Ne ergo timueritis eos. 26
reuelabitur Nihil enim eſt opertum, quod non reue-
ſcietur letur, & occultũ, quod non ſciatur. Quod 27
dico vobis in tenebris, dicite in lumine: &
quod in aure auditis, prædicate ſuper te-
cta. Et nolite timere eos, qui occidunt cor- 28
pus, animam autẽ non poſſunt occidere:
ſed potius timete eũ, qui poteſt & animã
& corpus perdere in gehẽnã. Nónne duo D 29
paſſeres aſſe væneunt? & vnus ex illis non
cadet ſuper terrã, ſine patre veſtro? Veſtri 30
autem & capilli capitis omnes numerati
ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeri- 31
Marc. 8.d bus meliores eſtis vos. Omnis ergo qui 32
Luc.9.c. cõfitebitur me corã hominibus, cõfitebor
& 10.b & ego eum coram patre meo, qui in cælis
eſt: qui autem negauerit me coram homi- 33
nibus, negabo & ego eũ corã patre meo,
qui

34 qui in cælis eſt. Nolite arbitrari quia pa-
cem venerim mittere in terram: non veni *Mich.7.b*
35 pacẽ mittere, ſed gladium: veni enim ſepa-
rare hominẽ aduerſus patrem ſuũ, & filiã
aduerſus matrẽ ſuã, & nurũ aduerſus ſo-
36 crũ ſuã, & inimici hominis domeſtici ei⁹.
37 Qui amat patrẽ aut matrẽ plus quam me, *Infrà 16.d*
nõ eſt me dignus: & qui amat filiũ aut filiã *Luc.9.e*
38 ſuper me, non eſt me dignus. Et qui non *14.f. &*
accipit crucẽ ſuã, & ſequitur me, non eſt *17.g*
39 me dignus. Qui inuenit animam ſuã, per- *Ioan.12.d*
det illã: & qui perdiderit animam ſuã pro- *Luc.10.*
40 pter me, inueniet eam. Qui recipit vos, *Ioan.13.c*
me recipit: & qui me recipit, recipit eum
41 qui me miſit. Qui recipit Prophetam in *Marc.9.*
nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ
accipiet: & qui recipit iuſtũ in nomine iu-
42 ſti: mercedẽ iuſti accipiet. Et quicunq; po-
tũ dederit vni ex minimis iſtis calicẽ aquæ
frigidæ, tantũ in nomine diſcipuli: Amen
dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

Præconium Ioannis. CAP. XI.

1 A ET factum eſt cũ conſummaſſet Ieſus
præcipiens duodecim diſcipulis ſuis:
tranſiit inde, vt doceret, & prædicaret, in
2 ciuitatibus eorũ. Ioannes autẽ cùm audiſ-
ſet in vinculis opera Chriſti, mittẽs duos *Luc.7.c*
3 de diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui ventu-
4 rus es, an alium expectamus? Et reſpon-

dēs Ieſus, ait illis: Euntes renuntiate Ioāni
quæ audiſtis & vidiſtis: cæci vident, claudi 5
ambulant, leproſi mundantur, ſurdi au-
diunt, mortui reſurgunt, pauperes Euan-
gelizantur, & beatus eſt qui non fuerit 6
ſcandalizatus in me. Illis autem abeunti- 7
bus cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioan-
ne: Quid exiſtis in deſertū videre? arundi-
nem vento agitatā? Sed quid exiſtis vide- 8
re? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui
mollibus veſtiuntur, in domibus regum
ſunt. Sed quid exiſtis videre? Prophetam? B 9
Etiam dico vobis, & plus quàm Prophe-
Mala.3.a tam. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt. 10
Ecce ego mitto Angelum meum ante fa-
ciem tuam, qui præparabit viā tuam ante
te. Amen dico vobis: non ſurrexit inter 11
natos mulierum maior Ioanne Baptiſta.
Qui autem minor eſt in regno cælorum,
Luc.16.d maior eſt illo. A diebus autem Ioannis 12
Baptiſtæ vſque nunc, regnum cælorū vim
patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes 13
enim Prophetæ & lex vſque ad Ioannem
prophetauerunt: & ſi vultis recipere, ipſe 14
eſt Elias qui venturus eſt. Qui habet au- 15
Mala.4.b res audiendi, audiat. Cui autem ſimilem 16
Luc.7.e æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt
pueris ſedentibus in foro, qui clamantes
coæqualibus ſuis, dicunt: Cecinimus vo- 17
bis

bis & non ſaltaſtis, lamentauimus, & non
18 planxiſtis. Venit enim Ioannes, neque
manducans neque bibens, & dicunt: Dæ-
19 C monium habet. Venit filius hominis man-
ducans & bibens: & dicunt: Ecce homo vo-
rax, & potator vini, publicanorum & pec-
catorũ amicus. Et iuſtificata eſt ſapientia
20 à filiis ſuis. Tunc cœpit exprobrare ciuita- *Luc.10.b*
tibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtu-
tes eius, quia non egiſſent pœnitentiam:
21 Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia
ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes,
quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio &
22 cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamẽ
dico vobis: Tyro, & Sidoni remiſſius erit
23 D in die iudicij, quàm vobis. Et tu Caphar-
naum, nunquid vſque in cælum exalta-
beris? Vſque in infernum deſcendes: quia
ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ
factæ ſunt in te, fortè manſiſſent vſque in
24 hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia
terræ Sodomorũ remiſſius erit in die iu-
25 dicij quàm tibi. In illo tempore reſpondẽs *Luc.10.d*
Ieſus dixit: Cõfiteor tibi pater domine cę-
li & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapienti-
bus & prudentibus, & reuelaſti ea paruu-
26 lis. Ita pater, quoniam ſic fuit placitum
27 ante te. Omnia mihi tradita ſunt à patre *Luc.10.d*
meo. Et nemo nouit filiũ niſi pater: neque

patrē nouit quis, niſi filius, & cui voluerit
filius reuelare. Venite ad me omnes qui 28
laboratis, & onerati eſtis: & ego reficiam
Iere. 6.d vos. Tollite iugū meū ſuper vos, & diſci- 29
1. Ioan. 5.a te à me, quia mitis ſum & humilis corde:
& inuenietis requiē animabus veſtris. Iu- 30
gū enim meū ſuaue eſt, & onus meū leue.

Diſcipulos excuſat, medetúrque varijs morbis.

CAPVT XII.

Marc. 2.d IN illo tempore abiit Ieſus per ſata ſab- A 1
Luc. 6.a batho: diſcipuli autem eius eſurientes

cœper

cœperunt vellere ſpicas, & manducare.
2 Phariſæi autem videntes dixerũt ei: Ecce
diſcipuli tui faciunt quod non licet eis fa-
3 cere ſabbathis. At ille dixit eis: Non legi-
ſtis quid fuerit Dauid quando eſuriit, & *1.Re.21.b*
4 qui cum eo erant: quomodo intrauit in
domũ Dei, & panes propoſitionis come-
dit: quos non licebat ei edere, neque his
qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus?
5 Aut non legiſtis in lege, quia ſabbathis *Nu.18.a*
ſacerdotes in templo ſabbathum violant,
6 & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis,
quia templo maior eſt hic. Si autem ſcire-
7 tis quid eſt: Miſericordiam volo, & non
ſacrificium, nunquam condemnaſſetis in- *Oſee 6.a*
8 nocentes. Dominus enim eſt filius homi-
9 nis, etiam ſabbathi. Et cùm inde tranſiſſet,
10 venit in ſynagogam eorum. Et ecce ho- *Marc.3.a*
mo manum habens aridam: & interroga- *Luc.6.b*
bant eum dicentes: Si licet ſabbathis cu-
11 rare? vt accuſarent eum. Ipſe autem dixit
illis: Quis erit ex vobis homo qui habet
ouem vnam, & ſi ceciderit hæc ſabbathis
in foueam, nónne tenebit, & leuabit eam?
12 Quantò magis melior eſt homo oue? Ita-
13 que licet ſabbathis benefacere. Tunc ait
homini: Extende manum tuam. Et extẽ-
dit: Et reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.
14 Exeuntes autem Phariſæi, conſilium fa-

ciebant

ciebãt aduerſus eum, quomodo perderẽt
eum. Ieſus autẽ ſciens, ſeceſſit inde, & ſe- B 15
cuti ſunt eũ multi, & curauit eos omnes,
& præcepit eis, ne manifeſtum eum face- 16
rent. Vt adimpleretur quod dictũ eſt per 17
Iſa.42.a Iſaiam Prophetam dicentem: Ecce puer » 18
meus, quem elegi, dilectus meus in quo »
bene complacuit animæ meæ. Ponã ſpiri- »
tum meum ſuper eum, & iudicium genti- »
bus nuntiabit. Non cõtendet, neq; clama- » 19
bit, neque audiet aliquis in plateis vocem »
eius: arundinẽ quaſſatã non confringet, & » 20
linũ fumigãs nõ extinguet, donec eiiciat »
ad victoriam iudicium, & in nomine eius » 21
gentes ſperabunt. Tunc oblatus eſt ei dæ- » 22
monium habens, cæcus & mutus, & cura-
Sap.9.d uit eũ, ita vt loqueretur, & videret. Et ſtu- 23
Marc.3.c pebãt omnes turbæ, & dicebant: Nunquid
Luc.14.b hic eſt filius Dauid? Phariſæi autem au- 24
dientes, dixerunt: Hic nõ eiicit dæmones
niſi in Beelzebub, principe dęmoniorum.
Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, 25
dixit eis: Omne regnum diuiſum contra
ſe, deſolabitur: & omnis ciuitas, vel domus
diuiſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi ſatanas ſa- 26
tanã eiicit, aduerſus ſe diuiſus eſt, quomo-
do ergo ſtabit regnum eius? Et ſi ego in C 27
Beelzebub eiicio dæmones, filij veſtri in
quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erũt.

Si

28 Si autem ego in Spiritu Dei eiicio dæmo-
nes, igitur peruenit in vos regnum Dei.
29 Aut quomodo poteſt quiſquã intrare in
domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi
prius alligauerit fortem, & tunc domum
30 illius diripiet? Qui non eſt mecum, contra
me eſt: & qui non congregat mecum, ſpar
31 git. Ideo dico vobis, omne peccatũ & bla-
ſphemia remittetur hominibus: ſpiritus
32 autem blaſphemiæ nõ remittetur. Et qui- *Marc.3.d*
cunque dixerit verbum contra filium ho- *Luc.12.b*
minis, remittetur ei: qui autẽ dixerit con-
tra Spiritum ſanctum, non remittetur ei,
33 neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Aut *Luc.6.g*
facite arborem bonam & fructum eius
bonum: aut facite arborem malam, & fru-
ctum eius malum: ſiquidem ex fructu ar-
34 bor agnoſcitur. Progenies viperarũ, quo-
modo poteſtis bona loqui, cũ ſitis mali? ex
35 abundantia enim cordis os loquitur. Bo-
nus homo de bono theſauro profert bo-
na: & malus homo de malo theſauro pro-
36 fert mala. Dico autem vobis, quoniam
omne verbum otioſum, quod locuti fue-
rint homines, reddẽt rationẽ de eo in die
37 iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis,
38 & ex verbis tuis condemnabetis. Tũc re- *Luc.11.b*
ſponderunt ei quidã de Scribis & Phari-
ſæis, dicẽtes: Magiſter volumus à te ſignũ
vide

videre, Qui reſpondens ait illis: Genera- 39
Inf.16.a tio mala & adultera ſignum quærit, & ſi-
Iona 3.a gnũ nõ dabitur ei, niſi ſignũ Ionæ Prophe
tæ. Sicut enim fuit Ionas in vẽtre ceti tri- 40
bus diebus, & tribus noctibus: ſic erit fi-
lius hominis in corde terrę tribus diebus,
& tribus noctibus. Viri Niniuitæ ſurgent D 41
in iudicio cum generatione iſta, & cõden-
Iona 3.b *2.Par. 9.a* nabunt eam: quia pœnitẽtiam egerunt in
3.Reg.10.a prædicatione Ionæ: & ecce plus quàm Io-
nas hîc. Regina Auſtri ſurget in iudicio 42
cum generatione iſta, & condemnabit eã:
quia venit à finibus terræ audire ſapien-
tiam Salomonis: & ecce plus quàm Salo-
mon hîc. Cùm autem immundus ſpiritus 43
exierit ab homine, ambulat per loca ari-
da, quærens requiem, & non inuenit. Tũc 44
dicit: Reuertar in domum meã, vnde exi-
ui. Et veniens inuenit eam vacantem, ſco-
pis mundatam & ornatam. Tunc vadit & 45
aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, ne-
quiores ſe, & intrantes habitant ibi, &
2.Pet.2.d fiunt nouiſſima hominis illius peiora
prioribus. Sic erit & generationi huic peſ-
ſimæ. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce 46
mater eius, & fratres ſtabant foris quæ-
rentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: 47
Marc. 3.d Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant,
Luc.8.c quærentes te alloqui. At ipſe reſpondens 48
dicen

dicenti ſibi,ait,Quæ eſt mater mea,& qui
49 ſunt fratres mei? Et extendens manum in
diſcipulos ſuos,dixit: Ecce mater mea,&
50 fratres mei. Quicunque enim fecerit vo-
luntatem patris mei, qui in cælis eſt: ipſe
meus frater,ſoror,& mater eſt.

Parabola diuerſi generis. CAP. XIII.

1 A IN illo die exiẽs Ieſus de domo,ſedebat *Marc.4.A*
2 ſecus mare.Et cõgregatæ ſunt ad eum *Luc.8.a*
turbæ multæ; ita vt in nauiculam aſcen-
dens

dens,ſederet: & omnis turba ſtabat in lit-
tore,& locutus eſt eis multa in parabolis, 3
dicẽs:Ecce exiit qui ſeminat ſeminare. Et 4
dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus
viam,& venerunt volucres cæli & come-
derunt ea. Alia autẽ ceciderunt in petroſa, 5
vbi non habebant terram multam,& con-
tinuò exorta ſunt, quia non habebant al-
titudinem terræ: ſole autem orto æſtua- 6
uerunt: & quia non habebant radicem,
aruerũt. Alia autem ceciderunt in ſpinas, 7
& creuerũt ſpinæ,& ſuffocauerũt ea. Alia 8
autem ceciderunt in terram bonam, &
dabant fructum, aliud centeſimum, aliud
ſexageſimum, aliud triceſimum. Qui ha- 9
bet aures audiẽdi audiat. Et accedẽtes diſ- 10
cipuli dixerunt ei: Quare in parabolis lo-
Infrà 25.c queris eis? Qui reſpondens, ait illis: Quia 11
vobis datum eſt noſſe myſteria regni cæ-
lorum, illis autem non eſt datum. Qui B 12
enim habet, dabitur ei,& abundabit: qui
autem non habet,& quod habet, aufere-
tur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis: 13
quia videntes non vident,& audientes nõ
audiunt neque intelligunt. Vt adimplea- 14
Iſa. 6.c tur in eis Prophetia Iſaiæ, dicentis: Auditu
audietis, & non intelligetis: & videntes
videbitis,& non videbitis: incraſſatum eſt 15
Marc. 5.a enim cor populi huius, & auribus graui-
ter.

» ter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt:
» nequando videant oculis, & auribus au-
» diant:& corde intelligant, & conuertan- *Luc. 7. b*
16 c tur,& ſanem eos. Veſtri autem beati ocu- *Ioan. 12. f.*
li quia vident, & aures veſtræ, quia au- *Act. 28. f.*
17 diũt. Amen quippe dico vobis, quia multi *Rom. 11. b*
Prophetæ & iuſti cupierunt videre quæ *Luc. 10. d*
videtis,& non viderunt:& audire quę au-
18 ditis, & non audierunt. vos ergo audite
19 parabolam ſeminantis. Omnis qui audit
verbum regni,& non intelligit, venit ma- *Marc. 4. b*
lus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde *Luc. 8. b*
eius: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.
20 Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt:
hic eſt, qui verbum audit, & cõtinuo cum
21 gaudio accipit illud, non autem habet in
ſe radicem, ſed eſt temporalis: facta autem
tribulatione & perſecutione propter ver-
22 bum, continuò ſcandalizatur. Qui autem
ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbum
Dei audit,& ſolicitudo ſeculi iſtius,& fal-
lacia diuitiarum ſuffocat verbum & ſine
23 fructu efficitur. Qui verò in terram bo-
nam ſeminatus eſt: hic eſt, qui audit verbũ,
& intelligit, & fructũ affert: & facit aliud
quidem centeſimum, aliud autem ſexage-
24 ſimum, aliud verò triceſimum. Aliam pa-
rabolam propoſuit illis dicens: Simile fa-
ctum eſt regnum cælorum homini qui

ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo: cùm 25
autem dormirent homines, venit inimi-
cus eius, & ſuperſeminauit zizania in
medio tritici, & abiit. Cùm autem creuiſ- 26
ſet herba, & fructũ feciſſet: tunc apparue-
runt & zizania. Accedentes autem ſerui pa 27
triſfamilias dixerunt ei: Domine, nónne
bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vn-
de ergo habet zizania? Et ait illis: inimi- 28
cus homo hoc fecit. Serui autem dixerũt
ei: Vis imus, & colligamus ea? Et ait: Non: 29
ne forté colligentes zizania, eradicetis ſi-
mul cum eis & triticũ: Sinite vtraque cre- 30
ſcere vſque ad meſſem: & in tempore meſ-
ſis, dicam meſſoribus: Colligite primùm
zizania, & alligate ea in faſciculos ad con-
burendum: triticũ autẽ congregate in hor- E
Mar.4.d reum meum. Aliam parabolam propoſuit 31
Luc 13 c eis dicens: Simile eſt regnum cælorũ gra-
no ſinapis, quod accipiens homo, ſemina-
uit in agro ſuo: quod minimum quidem 32
eſt omnibus ſeminibus, cùm autem cre-
Luc.13.c uerit, maius eſt omnibus oleribus. Et fit
arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habi-
tent in ramis eius. Aliam parabolam lo- 33
cutus eſt eis: Simile eſt regnum cælorum
fermento, quod acceptum mulier abſcon
dit in farinæ ſatis tribus, donec fermen-
Mar 4.d tatum eſt totum. Hæc omnia locutus eſt 34
Ieſus

Ieſus in parabolis ad turbas: & ſine para-
35 bolis non loquebatur eis, vt impleretur *Pſal.77.c.*
quod dictum eſt per Prophetam, dicen-
tem: Aperiam in parabolis os meum: eru-
ctabo abſcondita à conſtitutione mundi.
36 Tunc dimiſſis turbis, venit in domum:
& acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, di-
centes: Ediſſere nobis parabolam ziza-
37 niorum agri. Qui reſpondens ait, Qui
ſeminat bonum ſemen, eſt filius homi-
38 nis: Ager autem eſt mundus: bonum
verò ſemen, hi ſunt filij regni: Zizania
39 autem filij ſunt nequam: Inimicus autem
qui ſeminauit ea, eſt diabolus: Meſſis ve-
rò conſummatio ſeculi eſt: Meſſores au- *Apoc.14 c.d.*
40 tem, Angeli ſunt. Sicut ergo colligun-
tur zizania, & igni comburuntur: ſic erit
41 in conſummatione ſeculi: mittet filius
hominis angelos ſuos, & colligent de re-
gno eius omnia ſcandala, & eos qui fa-
42 ciunt iniquitatem, & mittent eos in ca-
minum ignis: ibi erit fletus & ſtridor
43 dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol *Sap. 3.b.*
in regno patris eorum. Qui habet aures
44 audiendi audiat. Simile eſt regnum cælo-
rum theſauro abſcondito in agro: quem
qui inuenit homo, abſcondit, & præ gau-
dio illius vadit, & vendit vniuerſa quæ ha-
45 bet, & emit agrum illum. Iterum ſimile

eſt regnum cęlorum homini negotiatori,
quærenti bonas margaritas. Inuenta au- 46
tem vna pretioſa margarita, abiit, & ven-
didit omnia quæ habuit,& emit eam. Ite- 47
rum ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ
miſſæ in mare,& ex omni genere piſcium
congreganti: quam cùm impleta eſſet, edu 48
centes, & ſecus littus ſedentes elegerunt
bonos in vaſa, malos autem foras miſerũt.
*Sic erit in conſummatione ſeculi. Exibũt 49
Angeli,& ſeparabunt malos de medio iu-
ſtorum,* & mittent eos in caminũ ignis: ibi 50
erit fletus & ſtridor dentium. Intellexiſtis 51
hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. *Ait illis: 52
Ideo omnis Scriba doctus in regno cæ-
lorum, ſimilis eſt homini patrifamiliàs,
qui profert de theſauro ſuo noua & vete-
Marc. 6 a ra. Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus 53
Luc. 4. c paraboſas iſtas, tranſiit inde. Et veniens in 54
Ioan. 4 f patriam ſuam, docebat eos in ſynagogis
Ioan. 6. e eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vn-
de huic ſapientia hæc,& virtutes? & nónne 55
hic eſt fabri filius? Nonne mater eius di-
citur Maria: & fratres eius Iacobus,& Io-
ſeph, & Simon, & Iudas? & ſorores eius, 56
nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo
huic omnia iſta? Et ſcandalizabãtur in eo. 57
Ieſus autem dixit eis: Non eſt Propheta
ſine honore, niſi in patria ſua, & in do-
mo

58 mo ſua. Et non fecit ibi virtutes multas
propter incredulitatem illorum.

Ioannis interitus, & aliquot miracula.

CAPVT XIIII.

1 A IN illo tempore, audiuit Herodes te- *Marc. 6. c*
2 trarcha famam Ieſu, & ait pueris ſuis: *Luc. 9. a*

Hic eſt Ioannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à
mortuis, & ideo virtutes operantur in eo.
3 Herodes enim tenuit Ioannem & alliga-
uit eum, & poſuit in carcerem propter *Marc. 6. c*
4 Herodiadem vxorem fratris ſui. Dicebat *Luc. 3. d*

enim illi Ioannes: Non licet tibi habere
eam. Et volens illum occidere timuit po- 5
pulum, quia ſicut Prophetam eum habe-
bant. Die autem natalis Herodis, ſalta- 6.
uit filia Herodiadis in medio: & placuit
Herodi. Vnde cum iuramento pollici- 7
tus eſt ei dare quodcunque poſtulaſſet
ab eo. At illa præmonita à matre ſua, Da 8
mihi, inquit, hîc in diſco caput Ioannis
Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt rex. Propter 9
iuramentum autem, & eos qui pariter
recumbebant, iuſſit dari. Miſitque, & 10
decollauit Ioannem in carcere. Et alla- B 11
tum eſt caput eius in diſco, & datum eſt
puellæ, & illa attulit matri ſuæ. Et acce- 12
dentes diſcipuli eius, tulerũt corpus eius,
& ſepelierunt illud: & venientes nuntia-
uerunt Ieſu. Quod cùm audiſſent Ieſus, 13
Luc 9.b ſeceſſit inde in nauicula, in locum de-
Marc. 6. d.e ſertum ſeorſum: & cùm audiſſent tur-
Ioan. 6 a bæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciui-
tatibus. Et exiens vidit turbam multam 14
& miſertus eſt eis, & curauit languidos
eorum. Veſpere autem facto acceſſerunt 15
ad eum diſcipuli eius, dicentes: Deſertus
eſt locus, & hora iam præteriit: dimitte
turbas: vt euntes in caſtella, emant ſibi
eſcas. Ieſus autem dixit eis: Non habent 16
neceſſe ire: date illis vos manducare. Re- 17
ſpon

ſponderunt ei : Non habemus hîc niſi
18 quinque panes & duos piſces. Qui ait
19 eis : Afferte mihi illos huc. Et cùm iuſſiſ-
ſet turbam diſcumbere ſuper fœnum,

acceptis quinque panibus, & duobus pi-
ſcibus, aſpiciens in cælum, benedixit, &
fregit, & dedit diſcipulis panes, diſcipuli
20 autem turbis. Et manducauerũt omnes,
& ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias
duodecim cophinos fragmentorum ple-
21 nos. Manducantium autem fuit nume-

rus, quinque millia virorũ, exceptis mu-
lieribus, & paruulis. Et ſtatim compulit 22
Ieſus diſcipulos aſcendere in nauiculam,
& præcedere eum trans fretum, donec di-
mitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſcen- 23
dit in montem ſolus orare. Veſpere au-
tem facto, ſolus erat ibi: nauicula autem 24
in medio mari iactabatur fluctibus: erat
enim contrarius ventus. Quarta autem 25
vigilia noctis venit ad eos ambulans ſu-
per mare. Et videntes eum ſuper mare 26
ambulantem, turbati ſunt dicentes: Quia
phantaſma eſt. Et præ timore clamaue-
runt: Statímque Ieſus locutus eſt, dicens, 27
Habete fiduciam: ego ſum, nolite time-
re. Reſpondens autem Petrus, dixit: Do- 28
mine, ſi tu es, iube me ad te venire ſuper
aquas. At ipſe ait: Veni. Et deſcendens D 29
Petrus de nauicula, ambulabat ſuper a-
quam vt veniret ad Ieſum. Videns verò 30
ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet
mergi, clamauit, dicens: Domine ſaluum
me fac. Et continuò Ieſus extendens ma- 31
num, apprehendit eum, & ait illi: Modi-
cæ fidei, quare dubitaſti? Et cùm aſcen- 32
Marc. 6. e diſſet in nauiculam, ceſſauit ventus. Qui 33
autem in nauicula erant, venerũt, & ado-
rauerunt eum, dicentes: Vere filius Dei
es. Et cùm transfretaſſent, venerũt in ter- 34
tam

35 ram Geneſar. Et cùm cognouiſſent eum
viri loci illius, miſerunt in vniuerſam re-
gionem illam: & obtulerunt ei omnes
36 malè habentes: & rogabant eum, vt vel
fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et
quicunque tetigerunt, ſalui facti ſunt.

CAPVT XV.

1 A TVnc acceſſerunt ad eum ab Hiero- *Marc.8.*
ſolymis Scribæ & Phariſæi, dicen- *a b*
2 tes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur
traditionem ſeniorum? non enim lauant
3 manus ſuas cùm panem manducant. Ipſe
autem reſpondens, ait illis: Quare & vos
tranſgredimini mandatum Dei propter
traditionem veſtram? Nam Deus dixit: *Exod.20.c*
4 " Honora patrem & matrem: &, Qui ma- *Deut. 5.b*
" ledixerit patri vel matri, morte moria- *Ephe. 6.a*
5 tur. Vos autem dicitis: Quicunque dixe- *Exod. 21.c*
rit patri vel matri: Munus quodcunque *Leui.20.d*
6 eſt ex me, tibi proderit: & non honori- *Prou. 20.c*
ficabit patrem ſuum aut matrem ſuam:
& irritum feciſtis mandatum Dei propter
7 traditionem veſtram. Hypocritæ, bene
" prophetauit de vobis Iſaias, dicens: Po- *Iſaie 2*
" pulus hic labiis me honorat: cor autem
8 " eorum, longè eſt à me. Sine cauſa autem
" colunt me, docentes doctrinas & man-
10 " data hominum. Et conuocatis ad ſe tur-
11 bis, dixit eis: Audite, & intelligite. Non

quod intrat in os, coinquinat hominem:
Marc.7.c ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat
hominem. Tunc accedentes diſcipuli eius 12
dixerunt ei: Scis quia Phariſæi, audito
Ioan.15.a verbo hoc ſcandalizati ſunt? At ille re- 13
Luc.6.f ſpondens ait: Omnis plantatio, quam non
plantauit Pater meus cæleſtis, eradica-
bitur. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæ- 14
Marc.8.c corum: cæcus autem ſi cæco ducatum
præſtet, ambo in foueam cadunt. Reſpon- 15
dens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere no-
bis parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc 16
& vos ſine intellectu eſtis? Non intelligi- 17
tis, quia omne quod in os intrat, in ven-
trẽ vadit, & in ſeceſſum emittitur? Quæ 18
autem procedunt de ore, de corde exeũt,
& ea coinquinãt hominẽ: de corde enim 19
exeunt cogitationes malæ, homicidia,
adulteria, fornicationes, furta, falſa teſti-
monia, blaſphemiæ: hæc ſunt quæ coin- 20
quinant hominem. Non lotis autẽ mani-
bus manducare, non coinquinat hominẽ.
Marc.7.c Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in partes 21
Tyri, & Sidônis. Et ecce mulier Cana- 22
næa à finibus illis egreſſa clamauit dicẽs
ei, Miſerere mei Domine fili Dauid: filia
mea malè à dæmonio vexatur. Qui non 23
reſpondit ei verbum. Et accedentes di-
ſcipuli eius, rogabant eum, dicentes: Di-
mitte

24 mitte eã,quia clamat poſt nos:Ipſe autem
reſpondens ait : Non ſum miſſus, niſi ad
25 oues,quæ perierunt domus Iſraël. At illa
vênit,& adorauit eum dicẽs:Domine, ad-
26 iuua me. Qui reſpondẽs ait: Non eſt bonũ
ſumere panẽ filiorum, & mittere canibus.
27 At illa dixit:Etiã Domine : nam & catelli
edunt de micis,quæ cadunt de menſa do-
28 minorum ſuorũ. Tunc reſpondens Ieſus
ait illi : O mulier, magna eſt fides tua!
D fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex *Marc.7.d*
29 illa hora. Et cùm tranſiſſet inde Ieſus,
vênit ſecus mare Galilææ: & aſcendens
30 in montem,ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad
eum turbæ multæ habentes ſecum mu-
tos, cæcos,claudos, debiles, & alios mul-
tos :& proiecerunt eos ad pedes eius, & *Iſaiæ35.b*
31 curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, vi-
dentes mutos loquentes, claudos ambu-
lantes, cæcos videntes, & magnificabant
32 Deum Iſraël. Ieſus autem conuocatis di-
ſcipulis ſuis,dixit: Miſereor turbæ, quia
triduò iam perſeuerant mecum, & non *Marc. 8. a.*
habent quod manducent : & dimittere
33 eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et
dicunt ei diſcipuli : Vnde ergo nobis in
deſerto panes tantos, vt ſaturemus tur-
34 bam tantam? Et ait illis Ieſus : Quot ha-
betis panes? At illi dixerunt: Septem, &

paucos

35 paucos piſciculos. Et præcepit turbæ, vt 35
36 diſcumberent ſuper terram. Et accipiens 36
ſeptem panes, & piſces, & gratias agens
fregit, & dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli
37 dederunt populo. Et comederunt omnes, 37
& ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fra-
gmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas:
Erant autẽ qui manducauerunt, quatuor 38
millia hominum, extra paruulos & mu-
lieres. Et dimiſſa turba, aſcendit in naui- 39
culam, & venit in fines Magedom.

Phariſæis ſignum cæleſte negatur, diſcipulorúmque de Chriſto opinio.

CAP. XVI.

Mar. 8. b *Luc. 12. g* ET acceſſerunt ad eũ Phariſæi & Sad- A 1
ducæi tentantes, & rogauerunt eũ, vt
ſignum de cælo oſtenderet eis. At ille re- 2
ſpondens, ait illis: Facto veſpere, dicitis:
Serenum erit, rubicundum eſt enim cæ-
lum. Et manè: Hodie tempeſtas: rutilat 3
enim triſte cælum. Faciem ergo cæli di- 4
iudicare noſtis: ſigna autem temporum
non poteſtis? Generatio mala & adultera
ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei,
Iona. 2. a niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis il- 5
ſ. 12. 39 lis, abiit. Et cùm veniſſent diſcipuli eius
trans fretum, obliti ſunt panes accipere.
Marc. 8. a Qui dixit illis, Intuemini, & cauete à fer- 6
Luc. 12. a mento Phariſæorum, & Sadducæorum.

At

7 At illi cogitabant inter ſe, dicentes: Quia
8 B panes non accepimus. Sciens autem Ie-
ſus, dixit: Quid cogitatis inter vos mo-
9 dicæ fidei, quia panes non habetis? Non-
dum intelligitis, neq; recordamini quin-
que panum, & quinque millium homi-
10 num, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque
ſeptem panum & quatuor millium homi-
11 num, & quot ſportas ſumpſiſtis? Quare
non intelligitis, quia non de pane dixi
vobis: Cauete à fermento Phariſæorum
12 & Sadducæorum? Tunc intellexerunt,
quia non dixerit cauendum à fermento
panum, ſed à doctrina Phariſæorum, & *Marc.8.c.*
13 Sadducæorum. Vênit autem Ieſus in par- *Luc.9.c.*
tes Cæſareæ Philippi: & interrogabat diſ-
cipulos ſuos, dicens: Quem dicunt ho-
14 mines eſſe filium hominis? At illi dixe-
runt: Alij Ioannem Baptiſtam, alij autem
Eliam, alij verò Ieremiam, aut vnum ex
15 C Prophetis. Dicit illis Ieſus: Vos autem
16 quem me eſſe dicitis? Reſpondens Si-
mon Petrus, dixit: Tu es Chriſtus filius *Ioan.6.g.*
17 Dei viui. Reſpondens autem Ieſus, dixit
ei: Beatus es Simon Bar-Iona: quia caro
& ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater
18 meus, qui in cælis eſt. Et ego dico tibi,
quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram
ædificabo eccleſiam meam, & portæ in-

feri

feri: non præualebunt aduerſus eã. Et ti- 19
bi dabo claues regni cælorum. Et quod
cunque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ
& in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper
terrã, erit ſolutum & in cælis. Tunc præ- 20
cepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent
quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. Exinde cœ- 21
pit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia
oporteret eum ire Hieroſolymã, & mul-
ta pati à Senioribus, & Scribis, & Princi-
pibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die
reſurgere. Et aſſumens eum Petrus, cœpit 22
increpare illum dicens: Abſit à te Domi-
ne, non erit tibi hoc. Qui conuerſus dixit 23
Petro: Vade poſt me Satana: ſcandalum es
mihi: quia non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed
ea quæ hominum. Tũc Ieſus dixit diſcipu 24
Sap. 10. d lis ſuis: Si quis vult poſt me venire, abne-
Marc. 8. d get, ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, &
Luc 9 g ſequatur me. Qui enim voluerit animam 25
14. f & ſuam ſaluã facere, perdet eam: qui autem
17. g perdiderit animam ſuam propter me, in-
Ioan. 12. d ueniet eam. Quid enim prodeſt homini, 26
Rom 1. a ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ
Mar. 9. a verò ſuæ detrimentũ patiatur? Aut quam
Luc. 9. c dabit homo commutationem pro anima
ſua? Filius enim hominis venturus eſt in 27
gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & tũc
reddet vnicuique ſecundum opera eius.
Amen

28. Amen dico vobis, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo.

Ieſus transfiguratur, lunaticū curat, & vectigal ſoluit.

CAPVT XVII.

1 A ET poſt dies ſex, aſſumpſit Ieſus Pe- *Mar. 9. a.*
trū, & Iacobū, & Ioannem fratrē eius, *Luc. 9. d.*
& duxit illos in montem excelſum ſeor-
2 ſum, & transfiguratus eſt ante eos. Et re-
ſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta
autem

auté eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ec- 3
ce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum
eo loquentes. Reſpondens autem Petrus, 4
dixit ad Ieſum: Dñe, bonum eſt nos hîc
eſſe: ſi vis faciamus hîc tria tabernacula:
tibi vnum, & Moyſi vnum, & Eliæ vnum.
Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida 5
2. Pet. 1. d obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, di-
cens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo
mihi bene cõplacui: ipſum audite. Et au- 6
dientes diſcipuli ceciderunt in faciẽ ſuam: B
& timuerunt valde. Et acceſſit Ieſus, & te- 7
tigit eos, dixítque eis: Surgite: & nolite
timere. Leuãtes autẽ oculos ſuos, neminẽ 8
viderunt, niſi ſolum Ieſum. Et deſcendenti- 9
bus illis de monte, præcepit illis Ieſus, di-
Mar. 9. b cens: Nemini dixeritis viſionem, donec fi-
Mal. 4. b lius hominis à mortuis reſurgat. Et inter 10
rogauerunt eum diſcipuli eius, dicentes,
Quid ergo Scribæ dicunt, q̃ Eliam opor-
teat primum venire? At ille reſpondens, ait 11
eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet
omnia: dico autẽ vobis, q̃a Elias iã venit, 12
& nõ cognouerũt eum, ſed fecerunt in eo
Mar. 9. c quæcunque voluerũt. Sic & filius hominis
Luc. 9. e paſſurus eſt ab eis. Tũc intellexerũt diſci- C 13
puli, quia de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.
Et cũ veniſſet ad turbam, acceſſit ad eum 14
homo genibus prouolutus ante eum, di-
cens:

cẽs: Domine, miſerere filio meo, quia lu-
naticus eſt, & malè patitur: nã ſæpe cadit
15 in ignem, & crebrò in aquam: & obtuli
eum diſcipulis tuis, & non potuerunt cu-
16 rare eum. Reſpondens autem Ieſus ait:
O generatio incredula, & peruerſa, quo-
uſque ero vobiſcum? vſquequo patiar
17 vos? Afferte huc illum ad me. Et incre-
pauit illum Ieſus: & exiit ab eo dæmo-
nium, & curatus eſt puer ex illa hora.
18 Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſe-
cretò, & dixerunt: Quare nos non potui-
19 mus eiicere illum? Dixit illis Ieſus: Pro-
pter incredulitatem veſtram. Amen quip- *Luc 17.b*
pe dico vobis, ſi habueritis fidem ſicut,
granum ſinapis: dicetis monti huic: tranſi
hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſſibi-
20 le erit vobis. Hoc autem genus non eiici-
21 tur, niſi per orationem & ieiunium. Con- *Mar.9.c*
D. uerſantibus autem eis in Galilæa, dixit il- *Luc.9.c*
lis Ieſus: Filius hominis tradendus eſt in
22 manus hominum: & occident eum, & ter-
tia die reſurget. Et contriſtati ſunt vehe-
23 mẽter: Et cũ veniſſent Capharnaũ, acceſ-
ſerunt qui didrachma accipiebant, ad Pe-
trũ, & dixerunt ei: Magiſter veſter nõ ſol-
24 uit didrachma. Ait: Etiam. Et cùm intraſ-
ſet in domum, præuenit eum Ieſus, di-
cens: Quid tibi videtur Simõ? reges terræ

à quibus accipiunt tributum, vel cenſum?
à filiis ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab 25
alienis. Dixit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt
filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, 26
vade ad mare, & mitte hamum: & eum
piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, &
aperto ore eius, inuenies ſtatērem: illum
ſumens, da eis pro me, & te.

Docet Chriſtus humilitatem, vitare ſcandalum, & quomodo peccans arguendus.

CAP. XVIII

Mar. 9. e Luc. 9 f IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ie- A 1
ſum, dicentes: Quis putas maior eſt in
regno cælorum? Et aduocans Ieſus par- 2
uulum, ſtatuit eum in medio eorum, &
dixit: Amen dico vobis, niſi conuerſi fue- 3
ritis, & efficiamini, ſicut paruuli: non in-
trabitis in regnum cælorum. Quicun- 4
que ergo humiliauerit ſe, ſicut paruu-
lus iſte, hic eſt maior in regno cælorum.
Mar 9 f Et qui ſuſceperit vnum paruulum talem 5
Luc. 9. a in nomine meo, me ſuſcipit: qui autem 6
ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui
in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur
mola aſinaria in collo eius, & demergatur
in profundum maris. Væ mundo à ſcan- B 7
dalis. Neceſſe eſt enim, vt veniant ſcanda-
Mar. 9. g la, veruntamen væ homini illi, per quem
Supr 5. e ſcandalum venit. Si autem manus tua vel 8
pes

pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, &
proiice abs te: bonum tibi eſt ad vitam
ingredi debilẽ vel claudum, quàm duas
manus, vel duos pedes habentem, mitti
9 in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcan-
dalizat te, erue eum, & proiice abs te.
bonum tibi eſt vnum oculum habentem
in vitam intrare, quàm duos oculos ha-
10 bentem, mitti in gehennam ignis. Vi-
dete ne contemnatis vnum ex his puſil-
lis: dico enim vobis quia Angeli eorum *Luc.19.b*
A in cælis ſemper vident faciem patris mei,
11 qui in cælis eſt. Venit enim filius homi-
12 nis ſaluare quod perierat. Quid vobis vi- *Luc.15.a*
detur? ſi fuerint alicui centum oues, & er-
rauerit vna ex eis, nónne relinquit nona-
ginta nouem in montibus, & vadit quæ-
13 rere eam, quæ errauit? & ſi contigerit, vt
inueniat eam: Amen dico vobis quia gau-
det ſuper eam magis, quàm ſuper nona-
14 gintanouem, quæ non errauerunt. Sic *Luc.17.a*
non eſt voluntas ante patrem veſtrum, *Leu.19.b*
qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſil- *Eccl.19.b*
15 lis iſtis. Si autem peccauerit in te frater *Iac.5.d* *Deut.19.b*
tuus, vade & corripe eũ inter te & ipſum *2.Cor.13.a*
ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem *Heb.10.c*
16 tuum: ſi autem te non audierit, adhibe te- *Ioan.8.a*
cum adhuc vnum vel duos, vt in ore duo- *Ioan.20.f*
rum, vel triũ teſtium, ſtet omne verbum.

17 Quòd ſi non audierit eos, dic eccleſiæ: ſi 17
autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſi-
18 cut Ethnicus & publicanus. Amen dico C 18
vobis, quæcunque alligaueritis ſuper ter-
ram, erunt ligata & in cælo: & quæcun-
que ſolueritis ſuper terram, erunt ſolu-
19 ta & in cælo. Iterum dico vobis, quia ſi 19
duo ex vobis conſenſerint ſuper terram,
de omni re quamcunque petierint, fiet il-
20 lis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim 20
ſunt duo vel tres congregati in nomine
Luc.17.a meo, ibi ſum in medio eorum. Tunc ac- 21
cedens Petrus ad eum, dixit: Domine,
quoties peccabit in me frater meus, &
dimittam ei? vſque ſepties? Dixit illi Ieſus, 22
Non dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſe-
ptuagies ſepties. Ideo aſſimulatum eſt re- 23
gnum cælorum homini regi, qui voluit
rationem ponere cum ſeruis ſuis. Et cùm 24
cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei
vnus qui debebat ei decem millia talen-
ta. Cùm autem non haberet vnde redde- 25
ret, iuſſit eum dominus eius venunda-
ri, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ
habebat, & reddi. Procidens autem ſer- 26
uus ille, orabat eum, dicens: Patientiam
habe in me, & omnia reddam tibi. Miſer- 27
tus autem dominus ſerui illius, dimiſit
eum, & debitũ dimiſit ei. Egreſſus autem 28
ſer

ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis
ſuis, qui debebat ei centum denarios: &
D tenens ſuffocabat eum dicens: Redde
29 quod debes. Et procidens conſeruus eius,
rogabat eum, dicens: Patientiam ha-
30 be in me, & omnia reddam tibi. Ille au-
tem noluit, ſed abiit: & miſit eum in car-
31 cerem, donec redderet debitum. Viden-
tes autem conſerui eius quæ fiebant, con-
triſtati ſunt valde, & venerunt, & narra-
uerunt domino ſuo omnia quæ facta fue-
32 rant. Tunc vocauit illum dominus ſuus,
& ait illi: Serue nequam, omne debitum
33 dimiſi tibi, quoniam rogaſti me; nonne
ergo oportuit & te miſereri conſerui tui,
34 ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus do-
minus eius tradidit eum tortoribus quo-
adúſque redderet ei vniuerſum debitum.
35 Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi
non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de
cordibus veſtris.

Vxor non dimittenda, mandata Dei obſeruanda, & diuitiæ ſpernandæ. CAP. XIX.

1 A ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ie- *Mar.10.a*
ſus ſermones iſtos, migrauit à Gali-
læa, & venit in fines Iudææ trans Iorda-
2 nem: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, &
3 curauit eos ibi. Et acceſſerunt ad eũ Pha-
riſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet

 homi

hominí dimittere vxorem ſuam quacun-
Gen.1.d que ex cauſa? Qui reſpondens, ait eis: 4
Gene.2.d Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab
Epheſ.5.g initio, maſculum & fœminam fecit eos?
1.Cor.6.a & dixit: Propter hoc dimittet homo pa- 5
trem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ:
& erunt duo in carne vna. Itaque iam 6
non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo
Deus coniunxit, homo non ſeparet. Di- 7
cunt illi: Quid ergo Moyſes mandauit
dari libellum repudij, & dimittere? Ait 8
Deu.24.c illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cor- B
Supra.5.c dis veſtri permiſit vobis dimittere vxo-
Mar.10.b res veſtras: ab initio autem non fuit ſic.
Luc.16.a Dico autem vobis, quia quicunque di- 9
1.Cor.7.b miſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicatio-
nem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui
dimiſſam duxerit, mœchatur. Dicunt ei 10
diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cũ
vxore, non expedit nubere: Qui dixit il- 11
lis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed
quibus datũ eſt. Sũt enim eunuchi, qui de 12
matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunu-
chi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt
eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt, propter
Mar.10.b regnum cælorum. Qui poteſt capere, ca-
Luc.18.c piat. Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt ma- 13
nus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli
autem increpabãt eos. Ieſus verò ait eis: 14
Sini

Sinite paruulos, & nolite eos prohibere
ad me venire: talium eſt enim regnũ cæ-
15 lorum. Et cùm impoſuiſſet eis manus,
16 abiit inde. Et ecce vnus accedens ait illi:
Magiſter bone, quid boni faciam, vt ha- *Mar. 10. b*
17 beam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid *Luc. 18. d*
me interrogas de bono? Vnus eſt bonus
Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſer-
18 c ua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem
dixit: Non homicidium facies: Non adul-
terabis: Non facies furtum: Non falſum
19 teſtimonium dices: Honora patrem tuũ,
& matrem tuam. Diliges proximũ tuum,
20 ſicut teipſum. Dixit illi adoleſcẽs: Omnia
hæc cuſtodiui à iuuentute mea: quid
21 adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus: Si vis
perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ
habes, & da pauperibus, & habebis the-
ſaurum in cælo: & veni, ſequere me.
22 Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum,
abiit triſtis: erat enim habens multas poſ-
23 ſeſſiones. Ieſus autem dixit diſcipulis
ſuis: Amen dico vobis, quia diues diffici-
24 lè intrabit in regnum cælorum. Et ite-
rum dico vobis, facilius eſt camelum
per foramen acus tranſire, quàm diuitem
25 intrare in regnum cælorum. Auditis au-
tem his, diſcipuli mirabantur valde dicen-
26 tes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe? +Aſpi-

ciens autem Ieſus, dixit illis, Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autẽ
omnia poſſibilia ſunt. Tunc reſpondens 27
Petrus, dixit ei: Ecce, nos reliquimus
omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit
nobis? Ieſus autem dixit illis: Amen dico 28
vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hominis
in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Et omnis qui reliquerit 29
domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios,
aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poſſide-
Marc.10.d bit. Multi autem erunt primi, nouiſſimi: & 30
Luc.12 f nouiſſimi primi.

Matris filiorum Zebedæi petitio.

CAP. XX.

SImile eſt regnum cælorum homini A 1
patrifamilias, qui exiit primo mane
conducere operarios in vineam ſuam.
Conuentione autem facta cum operariis 2
ex denario diurno, miſit eos in vineam
ſuam. Et egreſſus circa horam tertiam, 3
vidit alios ſtantes in foro otioſos, & di- 4
xit illis: Ite & vos in vineam meam: &
quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Illi autem 5
abierunt. Iterum autẽ exiit circa ſextã, &

nonam

6 nonam horam: & fecit ſimiliter. Circa
vndecimam verò exiit, & inuenit alios
ſtantes, & dixit illis: Quid hic ſtatis tota
7 die otioſi? Dicũt ei: Quia nemo nos con-
duxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam
8 meam. Cùm ſero autem factum eſſet, di-
cit dominus vineæ procuratori ſuo: Vo-
ca operarios: & redde illis mercedem, in-
cipiens à nouiſſimis vſque ad primos.
9 Cùm veniſſent ergo qui circa vndecimam
B horam venerant, acceperunt ſingulos
10 denarios. Venientes autem & primi, ar-
bitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi:
acceperunt autem & ipſi ſingulos dena-
11 rios. Et accipientes murmurabant aduer-
12 ſus patremfamiliâs, dicentes: Hi nouiſ-
ſimi vna hora fecerunt: & pares illos no-
bis feciſti, qui portauimus pondus diei,
13 & æſtus? At ille reſpondens vni eorum,
dixit, Amice, nõ facio tibi iniuriam: nón-
14 ne ex denario conueniſti mecum? Tolle
quod tuum eſt, & vade: volo autem &
15 huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut non
licet mihi, quod volo facere? an oculus
16 tuus nequã eſt, quia ego bonus ſum? Sic
erunt nouiſſimi primi: & primi nouiſſi- *Su.19.d*
mi: multi enim ſunt vocati, pauci verò *Mar.10 d*
17 C electi. Et aſcendens Ieſus Ieroſolymam, *Luc.13.* *Mar.10.e*
aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, *Luc.18.e*

 & ait

& ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſoly- 18
mam, & filius hominis tradetur princi-
pibus ſacerdotum, & ſcribis: & condemna
bun eum morte, * & tradent eum gen- 19
Mar.10.c tibus ad illudendum, & flagellandum, &
crucifigendum: & tertia die reſurget.
Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Ze- 20
bebæi cum filiis ſuis, adorans, & petens
aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? 21
Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei,
vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſini-
ſtram in regno tuo. Reſpondens autem 22
Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Pote-
ſtis bibere calicem, quem ego bibiturus
ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Ca- 23
licem quidem meum bibetis: ſedere au-
tem ad dexteram meam, & ſiniſtram, non
eſt meum dare vobis, ſed quibus pa-
ratum eſt à patre meo. Et audientes de- 24
cem, indignati ſunt de duobus fratri-
Mar.10.g bus. Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & D 25
ait: Scitis quia principes gentium domi-
nantur eorum: & qui maiores ſunt, pote-
Luc 22.c ſtatem exercent in eos. Non ita erit in- 26
ter vos, ſed quicunque voluerit inter vos
maior fieri, ſit veſter miniſter: & qui vo- 27
luerit inter vos primus eſſe, erit veſter
ſeruus: ſicut filius hominis non venit mi- 28
niſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam
ſuam

29 ſuam in redemptionem pro multis. Et *Mar.10.d*
egredientibus illis ab Ierico, ſecuta eſt *Luc.18.f.g*
30 eum turba multa:& ecce duo cæci ſeden-
tes ſecus viam audierũt quia Ieſus tranſ-
iret : & clamauerunt, dicentes : Domine,
31 miſerere noſtri, fili Dauid. Turba autem
increpabat eos, vt tacerent. At illi magis
clamabant, dicentes : Domine, miſerere
32 noſtri fili Dauid. Et ſtetit Ieſus, & vocauit
33 eos, & ait : Quid vultis vt faciam vobis?
Dicunt illi : Domine, vt aperiantur oculi
34 noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, teti-
git oculos eorum. Et confeſtim viderunt:
& ſecuti ſunt eum.

*Venit Ieſus in aſino Ieruſalem, & eiecit de tem-
plo ementes & vendentes.*

CAP. XXI.

1 A ET cùm appropinquaſſent Hieroſoly- *Mar.11.a*
mis, & veniſſent Bethphage ad mon- *Luc.19.a*
tem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos diſci-
2 pulos, dicens eis : Ite in caſtellum quod
contra vos eſt, ſtatim inuenietis aſi-
nam alligatam, & pullum cum ea : ſolui-
3 te, & adducite mihi, & ſi quis vobis ali-
quid dixerit, dicite : quia Dominus his
opus habet : & confeſtim dimittet eos.
4 Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur
quod dictum eſt per prophetam, dicen-
5 tem:Dicite filiæ Sion:Ecce rex tuus venit *Iſa.62.d*
tibi

& ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſoly- 18
mam, & filius hominis tradetur princi-
pibus ſacerdotum, & ſcribis: & condemna
bunt eum morte, * & tradent eum gen- 19
Mar.10.c tibus ad illudendum, & flagellandum, &
crucifigendum: & tertia die reſurget.
Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Ze- 20
bedæi cum filiis ſuis, adorans, & petens
aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? 21
Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei,
vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſini-
ſtram in regno tuo. Reſpondens autem 22
Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Pote-
ſtis bibere calicem, quem ego bibiturus
ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Ca- 23
licem quidem meum bibetis: ſedere au-
tem ad dexteram meam, & ſiniſtram, non
eſt meum dare vobis, ſed quibus pa-
ratum eſt à patre meo. Et audientes de- 24
cem, indignati ſunt de duobus fratri-
Mar.10.g bus. Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & D 25
ait: Scitis quia principes gentium domi-
nantur eorum: & qui maiores ſunt, pote-
Luc 22.e ſtatem exercent in eos. Non ita erit in- 26
ter vos, ſed quicunque voluerit inter vos
maior fieri, ſit veſter miniſter: & qui vo- 27
luerit inter vos primus eſſe, erit veſter
ſeruus: ſicut filius hominis non venit mi- 28
niſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam
ſuam

ſuam in redemptionem pro multis. Et *Mar. n.d*
egredientibus illis ab Ierico, ſecuta eſt *Luc. 15.f.g*
eum turba multa:& ecce duo cæci ſeden-
tes ſecus viam audierũt quia Ieſus tranſ-
iret : & clamauerunt, dicentes : Domine,
miſerere noſtri, fili Dauid. Turba autem
increpabat eos, vt tacerent. At illi magis
clamabant, dicentes : Domine, miſerere
2 noſtri:fili Dauid.Et ſtetit Ieſus, & vocauit
3 eos, & ait : Quid vultis vt faciam vobis?
Dicunt illi : Domine, vt aperiantur oculi
4 noſtri.Miſertus autem eorum Ieſus, teti-
git oculos eorum. Et confeſtim viderunt:
& ſecuti ſunt eum.

Venit Ieſus in aſino Ieruſalem, & eiecit de tem-
plo ementes & vendentes.

CAP. XXI.

1 A ET cùm appropinquaſſent Hieroſoly-
mis, & veniſſent Bethphage ad mon- *Mar. 15.a*
tem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos diſci- *Luc. 19.a*
2 pulos, dicens eis : Ite in caſtellum quod
contra vos eſt, ſtatim inuenietis aſi-
nam alligatam, & pullum cum ea : ſolui-
3 te, & adducite mihi, & ſi quis vobis ali-
quid dixerit, dicite : quia Dominus his
opus habet : & confeſtim dimittet eos.
4 Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur
quod dictum eſt per prophetam, dicen-
5 tem:Dicite filiæ Sion:Ecce rex tuus venit *Iſa. 62.d*
tibi

Zac.9.b tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, &
Ioan.12.b pullũ filium ſubiugalis. Euntes autẽ diſ- 6

cipuli fecerũt ſicut præcepit illis Ieſus.
Et adduxerunt aſinã, & pullum: & impo- 7
ſuerunt ſuper eos veſtiméta ſua, & eũ de-
ſuper ſedere fecerunt. Plurima autẽ turba 8
ſtrauerũt veſtimenta ſua in via: alij autem
cædebant ramos de arboribus, & ſterne-
bant in via. Turbæ autem quæ præcede- 9
bant, & quæ ſequebantur, clamabant di-
centes: Hóſanna filio Dauid: benedictus
qui

B qui venit in nomine domini, Hoſanna in Pſal.117.
10 altiſſimis. Et cum intraſſet Hieroſolymã, Mar.11.b
cõmota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis Luc.19.g
11 eſt hic? Populi autem dicebant: Hic eſt
12 Ieſus propheta à Nazareth Galilaeæ. Et
intrauit Ieſus in templũ Dei: & eiiciebat
omnes vendentes, & ementes in templo,
& menſas nummulariorum & cathedras
13 vẽdentium columbas euertit, & dicit eis,
Scriptum eſt, Domus mea, domus oratio- Iſai.56.c
nis vocabitur: vos autẽ feciſtis illam ſpe- Iere.7.b
14 luncam latronum. Et acceſſerunt ad eum
cæci, & claudi in templo: & ſanauit eos.
15 Videntes autem principes ſacerdotum, &
Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros
clamantes in tẽplo, & dicentes: Hoſanna
16 filio Dauid: indignati ſunt, & dixerunt ei:
Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit
eis: Vtique. Nunquã legiſtis: Quia ex ore Pſal.8.b
infantium & lactẽtium perfeciſti laudem? Mar.11.b
17 Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem
18 in Bethaniam: ibíque manſit. Manè autem
19 reuertens in ciuitatem, eſuriit. Et videns
fici arborem vnam ſecus viam, venit ad
eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tan-
tùm, & ait illi: Nunquam ex te fru- Mar.11.c
ctus naſcatur in ſempiternum. Et areſa-
20 cta eſt continuò ficulnea. Et videntes diſ-
cipuli, mirati ſunt dicentes: Quomodo
con-

continuò aruit? Reſpondens autem Ie- 21
ſus, ait eis: Amen dico vobis, ſi habueri-
Sap.7.a tis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum
de ficulnea facietis: ſed & ſi monti huic
dixeritis, Tolle, & iacta te in mare: fiet.
Marc. 11.d Et omnia quæcunq; petieritis in oratio- c 22
Luc.20 a ne credentes, accipietis. Et cùm veniſſet 23
in templum, acceſſerunt ad eum docen-
tem, principes ſacerdotum & ſeniores po-
puli dicentes: In qua poteſtate hæc facis?
& quis tibi dedit hanc poteſtatẽ? Reſpon- 24
dens autem Ieſus, dixit eis: Interrogabo
vos & ego vnum ſermonem: quem ſi di-
xeritis mihi, & ego vobis dicam in qua
poteſtate hæc facio. Baptiſmus Ioannis 25
vnde erat, è cælo, an ex hominibus? At
illi cogitabant inter ſe, dicentes: Si dixe- 26
rimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo
non credidiſtis illi? Si autem dixerimus,
ex hominibus: timemus turbam: omnes
enim habent Ioannem ſicut prophetam.
Et reſpondentes Ieſu dixerunt: Neſci- 27
mus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico vo-
Sap.4.a bis, in qua poteſtate hæc facio. Quid au- 28
tem vobis videtur? Homo quidam ha-
bebat duos filios: & accedens ad primum
dixit: Fili, vade: hodie operare in vinea
mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. 29
Poſtea autem pœnitentia motus, abiit.

Acce

30 Accedens autem ad alterum, dixit ſimili-
ter. At ille reſpondens ait, Eo Domine. Et
31 non iuit. Quis ex duobus fecit volunta-
tem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis
Ieſus: Amen dico vobis, quia publicani
& meretrices præcedent vos in regno
32 Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via
iuſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani
autem, & meretrices crediderunt ei: vos *Marc.12.a*
autem videntes, nec pœnitentiam habui- *Luc.20.b*
33 D ſtis poſtea, vt crederetis ei. Aliam para- *Iſa.5 a*
bolam audite: Homo erat paterfamiliâs, *Iere.2.d*
qui plantauit vineam, & ſepem circunde-
dit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit
turrim, & locauit eam agricolis: & pere-
34 gre profectus eſt. Cùm autē tempus fru-
ctuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos
ad agricolas, vt acciperent fructus eius.
35 Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium
cæciderunt, alium occiderunt, alium verò
36 lapidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos
plures prioribus: & fecerunt illis ſimi-
37 liter. Nouiſſimé autem miſit ad eos fi-
lium ſuum, dicens, Verebuntur filium
38 meum. Agricolæ autem videntes filium,
dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite,
occidamus eum, & habebimus hæredita-
39 tem eius: Et apprehēſum eum, eiecerunt
40 extra vineam, & occiderunt. Cùm ergo
vene

venerit dominus vineæ, quid faciet agri-
colis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet, 41
& vineam ſuā locabit aliis agricolis, qui
reddēt ei fructum temporibus ſuis. Dicit 42
Pſal.117.d illis Ieſus: Nunquam legiſtis in ſcripturis:
Act.4.b Lapidem quem reprobauerunt ædifican-
Rom.9.g tes, hic factus eſt in caput anguli? A Do-
1.Pet.2.a mino factum eſt iſtud: & eſt mirabile in
Iſai.28.d oculis noſtris. Ideo dico vobis, quia aufe- 43
retur à vobis regnum Dei, & dabitur gen-
ti facienti fructus eius. Et qui ceciderit ſu- 44
per lapidem iſtum, confringetur: ſuper
quem verò ceciderit, conteret eum. Et 45
cùm audiſſent principes ſacerdotum, &
phariſæi parabolas eius, cognouerūt quòd
de ipſis diceret. Et quærentes eum tene- 46
re, timuerunt turbas: quoniam ſicut pro-
phetam eum habebant.

Parabola nuptiarum, cenſus dandus Cæſari, & reſurrectio probatur mortuorum.

CAP. XXII.

Luc.14.d ET reſpōdens Ieſus, dixit iterum in pa- 1
Apoc.19.b rabolis eis dicēs: Simile factum eſt re- 2
gnum cælorū homini regi, qui fecit nu-
ptias filio ſuo. Et miſit ſeruos ſuos voca- 3
re inuitatos ad nuptias: & nolebant ve-
nire. Iterum miſit alios ſeruos, dicens: Di- 4
cite inuitatis, Ecce prādium meū paraui,
tauri mei, & altilia occiſa ſunt, & omnia
pa-

5 parata: venite ad nuptias. Illi autem ne-
glexerunt & abierunt, alius in villam ſuã,
6 alius verò ad negotiationẽ ſuam: reliqui
verò tenuerunt ſeruos eius, & contume-
7 liis affectos occiderunt. Rex autem cùm
audiſſet, iratus eſt: & miſſis exercitibus
ſuis perdidit homicidas illos, & ciuitatem
8 illorum ſuccendit. Tunc ait ſeruis ſuis:
Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inui-
9 tati erant, non fuerunt digni: ite ergo ad
exitus viarum, & quoſcunque inueneri-
10 tis, vocate ad nuptias. Et egreſſi ſerui eius
in vias congregauerunt omnes quos in-
B uenerunt, malos & bonos: & impletæ
11 ſunt nuptiæ diſcumbentium. Intrauit au-
tem rex vt videret diſcumbentes: & vidit
ibi hominem non veſtitum veſte nuptia-
12 li. Et ait illi: Amice quomodo huc intra-
ſti non habens veſtem nuptialem? At ille
13 obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris: Liga
tis manibus & pedibus eius, mittite eum
in tenebras exteriores: ibi erit fletus &
14 ſtridor dentium. Multi enim ſunt vocati,
15 pauci verò electi. Tunc abeuntes Phari-
ſæi, conſilium inierunt, vt caperent eum
16 in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos *Marc. 12.*
cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſci- *b.c*
mus quia verax es, & viam Dei in verita *Luc. 20. d.*
te doces, & non eſt tibi curæ de aliquo: nõ

enim reſpicis perſonam hominum, dic er- 17
go nobis, quid tibi videtur, licet cenſum
dare Cæſari, an non? Cognita autem Ie- 18
ſus nequitia eorum, ait: Quid me tenta-
tis hypocritæ? oſtendite mihi numiſma 19
cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. Et 20
Rom.13.c ait illis Ieſus: Cuius eſt imago hæc & ſu-
perſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait 21
Mar.12.b illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæ-
Luc.20.d ſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et audientes G 22
Act.23.b mirati ſunt, & relicto eo abierunt. In illo 23
die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui di-
cunt non eſſe reſurrectionem, & interro-
Deut.25.b gauerunt eũ, dicentes: Magiſter, Moyſes 24
dixit: Si quis mortuus fuerit non habens
filium, vt ducat frater eius vxorem illius,
& ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem 25
apud nos ſeptem fratres, & primus vxore
ducta defunctus eſt: & non habens ſemen
reliquit vxorem ſuam fratri ſuo. Simili- 26
ter ſecundus & tertius, vſque ad ſeptimũ.
Nouiſſimè autem omnium & mulier de- 27
functa eſt. In reſurrectione ergo, cuius 28
erit de ſeptem, vxor? omnes enim habue-
runt eam. Reſpondens autem Ieſus, ait 29
illis: Erratis neſcientes ſcripturas, neque
virtutem Dei. In reſurrectione enim ne- 30
que nubent, neque nubentur: ſed erunt
ſicut Angeli Dei in cælo. De reſurrectio- 31
ne

ne autem mortuorum non legiſtis, quod
32 dictum eſt à Deo, dicente vobis: Ego ſum *Exod. 3.b*
Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Ia
D cob? Non eſt Deus mortuorum, ſed vi-
33 uentium. Et audientes turbæ, miraban-
34 tur in doctrina eius. Phariſæi autem au-
dientes quòd ſilentium impoſuiſſet Sad- *Mar.12.c*
35 ducæis, conuenerunt in vnum; & interro- *Luc.10.e*
gauit eum vnus ex eis legis doctor, tẽtans
36 eum: Magiſter, quod eſt mandatum ma-
37 gnum in lege? Ait illi Ieſus: Diliges Do-
minum Deum tuum ex toto corde tuo, & *Deut. 6.a*
38 in tota anima tua, & in tota mẽte tua. Hoc
39 eſt maximum, & primum mandatum. Se-
cundum autẽ ſimile eſt huic: Diliges pro-
40 ximum tuũ ſicut teipſum. In his duobus *Leui.19.d*
mandatis vniuerſa lex pendet, & prophe- *Marc.12.c.*
41 tæ. Congregatis autem Phariſæis inter-
42 rogauit eos Ieſus dicens: Quid vobis vi-
detur de Chriſto? Cuius filius eſt? Dicunt *Mar.12.d*
43 ei, Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Da- *Luc.20.d*
uid in ſpiritu vocat eum dominum? dicẽs:
44 Dixit Dominus Domino meo, ſede à de- *Pſal.109.a*
xtris meis, Donec ponam inimicos tuos
45 ſcabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid
vocat eum dominũ, quomodo filius eius
46 eſt? Et nemo poterat ei reſpondere ver-
bum: neque auſus fuit quiſquam ex illa
die eum amplius interrogare.

Phariſæorum hypocriſim execratur.

CAPVT XXIII.

TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas,&ad A 1
diſcipulos ſuos dicens: Super cathe- 2
dram Moyſi ſederunt Scribæ & Phari-
ſæi. Omnia ergo quecunque dixerint 3
vobis , ſeruate & facite:ſecundum opera
verò eorum nolite facere,dicunt enim, &
Luc.1.g non faciunt. Alligant autem onera gra- 4
uia, & importabilia , & imponunt in hu-
meros hominum:digito autem ſuo nolũt
Marc.11.d ea mouere. Omnia verò opera ſua faciũt, 5
Luc.11.f vt videantur ab hominibus:dilatant enim
& 20 g phylacteria ſua , & magnificant fimbrias.
Amant autem primos recubitus in cœ- 6
nis , & primas cathedras in ſynagogis , & 7
ſalutationes in foro , & vocari ab homi-
nibus rabbi.Vos autem nolite vocari rab- 8
Iacob.3.a bi.Vnus eſt enim magiſter veſter , omnes
autem vos fratres eſtis. Et patrem nolite 9
vocare vobis ſuper terram : vnus eſt enim
pater veſter,qui in cœlis eſt.Nec vocemi- B 10
ni magiſtri:quia magiſter veſter vnus eſt
Luc.14.c Chriſtus. Qui maior eſt veſtrum,erit mi- 11
& 18.c niſter veſter. Qui autem ſe exaltauerit, 12
humiliabitur:& qui ſe humiliauerit,exal-
tabitur. Væ autem vobis Scribæ & Pha- 13
riſæi hypocritæ:quia clauditis regnum cæ-
lorum ante homines : vos enim non in-
tratis,

14 tratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Væ
vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia
comeditis domos viduarum, oratione lon
ga orantes: propter hoc amplius accipie-
15 tis iudicium. Væ vobis ſcribæ & Phari-
ſæi hypocritæ, quia circumitis mare &
aridam, vt faciatis vnum proſelytum: & *Mar.12.d.*
cùm fuerit factus, facitis eum filium ge- *Luc.20.g.*
16 hennæ duplo quàm vos. Væ vobis duces
cæci, qui dicitis: Quicunque iurauerit per
templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in
17 auro templi, debitor eſt. Stulti & cæci, quid
enim maius eſt, aurũ, an templum: quod
18 ſanctificat aurum? Et quicunque iura-
uerit in altari, nihil eſt: quicunque autem
iurauerit in dono, quod eſt ſuper illud, de-
19 bet. Cæci, quid enim maius eſt: donum,
20 C an altare quod ſanctificat donum? Qui
ergo iurat in altari, iurat in eo, & in o-
21 mnibus quæ ſuper illud ſunt, & quicunq;
iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo
22 qui habitat in ipſo: & qui iurat in cælo,
iurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſu-
23 per eum. Væ vobis Scribæ & Phariſæi *Luc.11.f*
hypocritæ: quia decimatis mentam, &
anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ
grauiora ſunt legis, iudicium & miſeri-
cordiam, & fidem. hæc oportuit facere, &
24 illa non omittere. Duces cæci, excolan-

tes culicem, camelum autem glutientes.
Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocri- 25
tæ: quia mundatis quod deforis eſt cali-
cis, & paropſidis: intus autem pleni eſtis
rapina, & immunditia. Phariſæe cæce, 26
munda prius quod intus eſt calicis, & pa-
ropſidis: vt fiat & id, quod deforis eſt, mun
dum. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo- 27
critæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealba-
tis, quæ à foris parent hominibus ſpecio-
ſa: intus verò plena ſunt oſſibus mor-
tuorum, & omni ſpurcitia: ſic & vos, à fo- 28
ris quidem paretis hominibus iuſti: intus
autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquita-
te. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocri- D 29
tæ, quia ædificatis ſepulchra propheta-
rum, & ornatis monumenta iuſtorum,
& dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum 30
noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in
ſanguine prophetarum. Itaque teſtimo- 31
nio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eo-
rum qui prophetas occiderunt. Et vos 32
implete menſuram patrum veſtrorum.
Serpentes, genimina viperarum: quomo- 33
do fugietis à iudicio gehennæ? Ideo di- 34
co vobis: Ecce ego mitto ad vos prophe-
tas, & ſapientes, & ſcribas: & ex illis oc-
cidetis, & crucifigetis, & ex eis flagel-
labitis in ſynagogis veſtris, & perſeque-
mini

35 mini de ciuitate in ciuitatem: vt veniat
ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effu-
ſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iu-
ſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ, filij
Barachiæ, quem occidiſtis inter templum *Gene.4.b*
36 & altare. Amen dico vobis, venient hæc *Hebr. 11.a* *2.Parali.*
37 omnia ſuper generationem iſtam. Ieru- *24.f.*
ſalem, Ieruſalem, quę occidis prophetas, *Luc.11.g*
& lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quo- *4. Eſdr.1.*
ties volui congregare filios tuos, quem-
admodum gallina congregat pullos ſuos
38 ſub alas, & noluiſti? Ecce relinquetur vo-
39 bis domus veſtra deſerta. Dico enim vo-
bis, non me videbitis amodo, donec di-
catis: Benedictus qui venit in nomine
Domini.

Mundi conſummationem multa præcurrent.

CAPVT XXIIII.

1 A ET egreſſus Ieſus de templo, ibat. Et *Mar.13.a*
acceſſerunt diſcipuli eius, vt oſtende- *Luc.21.b*
2 rent ei ædificationes templi. Ipſe autem
reſpondens, dixit illis: Videtis hæc omnia?
Amen dico vobis, non relinquetur hîc la- *Luc.19.g*
pis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.
3 Sedente autem eo ſuper montem oliueti,
acceſſerũt ad eũ diſcipuli ſecretò dicẽtes:
Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſi-
gnũ aduentus tui, & conſummationis ſe- *Ephes. 5.b*
4 culi? Reſpondens Ieſus, dixit eis: Videte, *Coloſ.2.d*

ne quis vos ſeducat: multi enim venient 5
in nomine meo dicentes: Ego ſum Chri-
ſtus: & multos ſeducent: audituri enim 6
eſtis prælia & opiniones præliorum. Vi-
dete ne turbemini, oportet enim hæc fie-
ri: ſed nondum eſt finis. Conſurget enim 7
gens in gentem, & regnum in regnum,
& erunt peſtilentiæ, & fames, & terræ mo-
tus per loca: hæc autem omnia initia ſunt 8
Ioan. 15.c dolorum. Tunc tradent vos in tribula- 9
& 16.a tionem, & occident vos, & eritis odio
Sap. 10.c omnibus gentibus propter nomẽ meum.
Et tunc ſcandalizabuntur multi, & inui- 10
cem tradent, & odio habebunt inuicem.
Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſe- B 11
ducent multos. Et quoniam abundabit 12
iniquitas, refrigeſcet charitas multorum,
qui autem perſeuerauerit vſque in finem, 13
hic ſaluus erit. Et prædicabitur hoc Euan 14
gelium regni in vniuerſo orbe, in teſti-
monium omnibus gentibus: & tunc ve-
niet conſummatio. Cùm ergo videritis 15
Marc. 13.d abominationem deſolationis, quæ dicta
Luc. 12.d eſt à Daniele Propheta, ſtantem in lo-
Dan. 9.g co ſancto, qui legit, intelligat. Tunc 16
qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: & 17
qui in tecto, non deſcendat tollere ali-
quid de domo ſua: & qui in agro, non 18
reuertatur tollere tunicam ſuam. Væ au- 19
tem

tem prægnantibus , & nutrientibus in
illis diebus. Orate autem vt non fiat fu- *Mar. 13. c*
ga veſtra in hyeme, vel ſabbato : erit enim *Luc. 17 c*
tunc tribulatio magna , qualis non fuit
ab initio mundi vſque modò , neque fiet.
Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fie-
ret ſalua omnis caro: ſed propter electos
breuiabuntur dies illi. Tunc ſi quis vo-
bis dixerit: Ecce hîc eſt Chriſtus, aut il-
lic, nolite credere: ſurgent enim pſeudo
Chriſti , & pſeudoprophetæ, & dabunt
ſigna magna, & prodigia, ita vt in erro-
rem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam ele-
cti. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint
vobis, Ecce in deſerto eſt, nolite exire:
ecce in penetralibus, nolite credere. Si-
cut enim fulgur exit ab Oriente, & pa-
C ret vſque in Occidentem: ita erit & ad-
uentus filij hominis. Vbicunque fuerit *Marc 13. c*
corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. *Luc. 21. c*
Statim autem poſt tribulationem die- *Ezec. 32. b*
rum illorum ſol obſcurabitur, & luna *Iſaiæ 13. b*
non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent *Ioel. 3. c*
de cælo, & virtutes cælorum commoue- *Apoc. 1. b*
buntur: & tunc parebit ſignum filij ho-
minis in cælo, & tunc plangent omnes
tribus terræ: & videbunt filium hominis
venientem in nubibus cæli cum virtute
multa & maieſtate. Et mittet Angelos

ſuos cum tuba & voce magna: & con-
gregabunt electos eius à quatuor ventis,
à ſummis cælorum vſque ad terminos
eorum. Ab arbore autem fici diſcite pa- 32
rabolam: cùm iam ramus eius tener fue-
rit, & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas:
ita & vos, cùm videritis hæc omnia, ſci- 33
Mar.13.d tote, quia prope eſt in ianuis. Amen di- 34
co vobis, quia non præteribit generatio
hæc, donec hæc omnia fiant. Cælum & 35
terra tranſibunt: verba autem mea non D
præteribunt. De die autem illa, & hora, 36
Luc.17.f nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſo-
Gene.7.b lus pater. Sicut autem in diebus Noë, ita 37
erit & aduentus filij hominis. ſicut enim 38
erant in diebus ante diluuium comeden-
tes, & bibentes, nubentes, & nuptui tra-
dentes vſque ad eum diem, quo intrauit
Noë in arcam, & non cognouerunt, do- 39
Luc.17.g nec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit
& aduentus filij hominis. Tunc duo erunt 40
in agro, vnus aſſumetur, & vnus relin-
quetur: duæ molentes in mola, vna aſſu- 41
metur, & vna relinquetur: duo in lecto,
vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Vi- 42
gilate ergo, quia neſcitis qua hora Do-
Mar.13.d minus veſter venturus ſit. Illud autem ſci- 43
Luc.12.c tote, quoniam ſi ſciret paterfamiliâs qua
hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique,
&

44 & non ſineret perfodi domum ſuam. Ideo
& vos eſtote parati: quia qua neſcitis ho-
45 ra, filius hominis venturus eſt. Quis pu-
tas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem con *Luc.12.b*
ſtituit Dominus ſuus ſuper familiã ſuam,
46 vt det illis cibum in tempore? Beatus il-
le ſeruus, quem cùm venerit Dominus *Apoc.16.c*
47 eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico
vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua
48 conſtituet eum. Si autem dixerit malus
ſeruus ille in corde ſuo: Moram facit Do-
49 minus meus venire: & cœperit percute-
re conſeruos ſuos: manducet autem &
50 bibat cum ebrioſis, veniet Dominus ſer-
ui illius in die qua non ſperat, & hora qua
51 ignorat, & diuidet eum, partémque eius
ponet cum hypocritis. Illic erit fletus &
ſtridor dentium.

Seueritas futuri iudicij per parabolas indicatur.

CAPVT XXV.

1 A TVnc ſimile erit regnum cælorum de
cem virginibus: quæ accipiẽtes lam-
2 pades ſuas, exierunt obuiã ſponſo. Quin-
que autem ex eis erant fatuæ, & quinque
3 prudentes: ſed quinque fatuæ, acceptis
lampadibus non ſumpſerunt oleũ ſecum:
4 prudentes verò acceperunt oleum in va-
5 ſis ſuis cum lampadibus. Moram autem
faciente ſponſo, dormitauerunt omnes,
ac

ac dormierunt. Media autem nocte cla- 6
mor factus eſt: ecce ſponſus venit, exite
obuiam ei. Tunc ſurrexerunt omnes vir- 7

gines illæ, & ornauerunt lampades ſuas.
Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date 8
nobis de oleó veſtro: quia lampades no-
ſtræ extinguuntur. Reſponderunt pru- 9
dentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat
nobis, & vobis, ite potius ad vendentes,
& emite vobis. Dum autem irent emere, 10
venit ſponſus: & quæ paratæ erant, intra-
uerunt

uerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt
11 ianua. Nouiſſimè verò veniunt & reliquæ
virgines dicentes: Domine domine, aperi
12 nobis. At ille reſpondens ait: Amen di-
13 co vobis, neſcio vos. Vigilate itaque:
14 B quia neſcitis diem, neque horam. Sicut
enim homo peregrè proficiſcens, voca- *Luc.19.b*
uit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua.
15 Et vni dedit quinque talenta, alij autem
duo, alij verò vnum, vnicuique ſecundum
propriam virtutem: & profectus eſt ſta-
16 tim. Abiit autem qui quinque talenta ac-
ceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus
17 eſt alia quinque. Similiter & qui duo ac-
18 ceperat, lucratus eſt alia duo. Qui autem
vnum acceperat, abiens fodit in terram,
19 & abſcōdit pecuniā domini ſui. Poſt mul-
tum verò tēporis venit dominus ſeruorū
20 illorū & poſuit rationē cū eis. Et accedens
qui quinque talenta acceperat, obtulit alia
quinq; talenta, dicens, Domine, quinq; ta-
lenta tradidiſti mihi: ecce alia quinque
21 ſuperlucratus ſum. Ait illi dominus eius:
Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pau-
ca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam:
22 intra in gaudium domini tui. Acceſſit au-
C tem & qui duo talenta acceperat, & ait:
Domine, duo talenta tradidiſti mihi: ecce
23 alia duo ſuperlucratus ſum. Ait illi domi-
nus

nus eius: Euge ſerue bone & fidelis, quia
ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te
conſtituam: intra in gaudium Domini tui.
Accedens autem & qui vnum talentum 24
acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo
durus es: metis vbi non ſeminaſti: & con-
gregas vbi non ſparſiſti: & timens abij, & 25
abſcondi talentum tuum in terra: ecce
habes quod tuum eſt. Reſpondens autem 26
Dominus eius, dixit ei: Serue male & pi-
ger, ſciebas, quia meto vbi non ſemino:
& congrego vbi non ſparſi: oportuit er- 27
go te committere pecuniam meam num-
mulariis, & veniens ego recepiſſem vti-
Supr. 13.b que quod meum eſt cum vſura. Tollite 28
Marc. 4.c itaque ab eo talentum, & date ei qui ha-
Luc. 8.c & 19.d bet decem talenta. Omni enim habenti 29
dabitur, & abundabit: ei autem qui non
habet, & quod videtur habere, aufere-
tur ab eo. Et inutilem ſeruum eiicite in 30
tenebras exteriores: illic erit fletus, & D
ſtridor dentium. Cùm autem venerit fi- 31
lius hominis in maieſtate ſua, & omnes
Angeli cum eo: tunc ſedebit ſuper ſedem
maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante 32
Iſaia 58.b eum omnes gentes: & ſeparabit eos ab in-
Eze. 18.b uicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœ-
Eccle. 7.d dis: & ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, 33
hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex 34
his,

his, qui à dextris eius erunt: Venite bene-
dicti patris mei, poſſidete paratū vobis re-
35 gnū à conſtitutione mundi: eſuriui enim,
& dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dedi-
ſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis
36 me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, &
viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis
37 ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicen-
tes: Domine, quando te vidimus eſurien-
tem, & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi
38 potum? quādo autem te vidimus hoſpitē,
& collegimus te, aut nudum, & coope-
39 ruimus te? aut quando te vidimus infir-
mum, aut in carcere, & venimus ad te?
40 Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico
vobis, quandiu feciſtis vni de his fratri-
41 bus meis minimis, mihi feciſtis. Tunc di-
cet & his, qui à ſiniſtris erunt: diſcedite à *Pſal. 6. c* *Suprà 7. d*
me maledicti in ignem æternum: qui pa- *Luc. 13. f*
42 ratus eſt diabolo, & Angelis eius. eſuriui
enim, & non dediſtis mihi manducare:
43 ſitiui, & non dediſtis mihi potum: hoſpes
eram, & non collegiſtis me: nudus, & non
operuiſtis me: infirmus & in carcere, &
44 non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei
& ipſi, dicentes: Domine, quando te vidi-
mus eſurientē aut ſitientē, aut hoſpitem,
aut nudū, aut infirmum, aut in carcere, &
45 nō miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit
illis,

illis,dicens: Amen dico vobis , quandiu
non feciſtis vni de minoribus his , nec
mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium 46
æternum : iuſti autem in vitam æternam.

Cœnat Ieſus cum diſcipulis, & traditur à Iuda, capitur à Iudæis.

CAP. XXVI.

Mar. 14.a ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ie- A 1
Luc. 22.a ſus ſermones hos omnes, dixit diſci-
pulis ſuis, Scitis, quia poſt biduum pa- 2
ſcha fiet,& filius hominis tradetur vt cru-
cifigatur. Tunc congregati ſunt Princi- 3
pes ſacerdotum, & ſeniores populi in a-
trium principis ſacerdotum, qui dicebà-
tur Caiphas: & conſilium fecerunt vt Ie- 4
Ioan. 12.a ſum dolo tenerent, & occiderent. Dice- 5
Mar. 14.a bant autem, non in die feſto, ne forte tu-
multus fieret in populo. Cùm autem Ie- 6
ſus eſſet in Bethania in domo Simonis le-
proſi, acceſſit ad eum mulier habens ala- 7
baſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſu-
per caput ipſius recumbentis. Videntes 8
autem diſcipuli, indignati ſunt, dicentes:
Vt quid perditio hæc? potuit enim iſtud 9
venundari multo, & dari pauperibus.
Sciens autem IESVS, ait illis: Quid mo- 10
leſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum
operata eſt in me. nam ſemper pauperes 11
habetis vobiſcum: me autem non ſemper
habe-

12 habebitis. Mittens enim hæc vnguentum
hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me
13 fecit. Amen dico vobis, vbicunque prædi- *Mar.14.g*
catum fuerit hoc Euangelium in toto mũ *Luc.22.a*
do, dicetur & quod hæc fecit in memoriã
14 B eius. Tunc abiit vnus de duodecim, qui
dicitur Iudas Iſcariotes, ad principes ſa-
15 cerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi
dare, & ego vobis eum tradam? At illi cõ-
16 ſtituerunt ei triginta argenteos. Et exin-
de quærebat opportunitatem vt eum tra-
17 deret. Prima autẽ die azymorum acceſſe- *Mar.14.b*
runt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis
18 paremus tibi comedere paſcha? At Ieſus
dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & di-
cite ei: Magiſter dicit: Tempus meum
propè eſt, apud te facio paſcha cum diſci-
19 pulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut con
ſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha.
20 Veſpere autem facto, diſcumbebat cum *Mar.14.b*
21 duodecim diſcipulis ſuis. Et edentibus il- *Luc.22.b*
lis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus *Ioan.13.b*
22 veſtrum me traditurus eſt. Et contriſtati
valde cœperunt ſinguli dicere: Nunquid
23 ego ſum domine? At ipſe reſpondens, ait:
Qui intingit mecum manum in paropſi-
24 de, hic me tradet. Filius quidem homi- *Pſal.40.c*
C nis vadit ſicut ſcriptum eſt de illo: Væ au-
tem homini illi, per quem Filius hominis

;tradetur:bonum erat ei,ſi natus non fuiſ-
ſet homo ille. Reſpondens autem Iudas, 25
qui tradidit eum dixit:Nunquid ego ſum

1.Cor.11.c Rabbi? ait illi: Tu dixiſti. ✝Cœnantibus 26
autem eis,accepit Ieſus panem,& benedi-
xit, ac fregit,dedítque diſcipulis ſuis,&
ait: Accipite,& comedite: hoc eſt corpus
meum. Et accipiens calicem,gratias egit: 27
& dedit illis dicens,Bibite ex hoc omnes.
Hic eſt enim ſanguis meus noui teſta- 28
menti, qui pro multis effundetur in re-
miſſio

29 miſſionem peccatorum. Dico autem vo-
bis, non bibam amodo de hoc genimi-
ne vitis, vſque in diem illum, cum illud
bibam vobiſcum nouum, in regno pa-
30 tris mei. Et hymno dicto exierunt in mõ-
31 tem Oliueti. Tũc dicit illis Ieſus: Omnes *Mar. 14.c*
vos ſcandalum patiemini in me, in iſta *Luc.22.d*
» nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam pa- *Ioan.18.a*
32 » ſtorem, & diſpergentur oues gregis. Poſt- *Ioan.16.a*
» quam autem reſurrexero, præcedam vos *Zac.13.a*
33 in Galilæam. Reſpondens autem Petrus, *Mar.14.c* *& 16.b*
D ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in *Mar. 14.c*
34 te, ego nunquam ſcandalizabor. Ait illi *Luc.22.c*
Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte *Ioan.13.d*
antequam gallus cantet, ter me negabis. *Mar.14.d*
35 Ait illi Petrus. Etiam ſi oportuerit me *Luc.22.d*
mori tecum, non te negabo. Similiter
36 & omnes diſcipuli dixerunt. Tunc venit
Ieſus cum illis in villam, quæ dicitur
Geth-ſemani: & dixit diſcipulis ſuis: Se-
dete hîc, donec vadam illuc, & orem.
37 Et aſſumpto Petro & duobus filiis Zebe-
dæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.
38 Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſq;
ad mortem: ſuſtinere hîc, & vigilate me-
39 cum. Et progreſſus puſillum, procidit in
faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi,
ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte; ve-
runtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

Et venit ad diſcipulos ſuos, & inuenit eos 40
dormientes: & dicit Petro, Sic non po-
tuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate 41

& orate, vt non intretis in tentationem.
Spiritus quidem promptus eſt, caro au-
tem infirma. Iterum ſecundò abiit, & o- 42
rauit dicens: Pater mi ſi non poteſt hic ca-
lix tranſire, niſi bibam illum, fiat volun-
tas tua. Et venit iterum, & inuenit eos 43
dormientes, erant enim oculi eorum gta-
uati. Et relictis illis, iterũ abiit, & orauit 44
tertiò,

45 tertiò, eundem ſermonem dicens. Tunc
venit ad diſcipulos ſuos,& dicit illis:Dor-
mite iam, & requieſcite. Ecce appropin-
quauit hora, & Filius hominis tradetur
46 in manus peccatorum. Surgite, eamus:
47 ecce appropinquauit qui me tradet. Ad-
E huc eo loquente,ecce Iudas vnus de duo- *Mar.14.c*
decim venit, & cum eo turba multa cum *Luc.22.c* *Ioan.18.a*
gladiis & fuſtibus miſſi à principibus ſa-
48 cerdotum, & ſenioribus populi. Qui au-
tem tradidit eum, dedit illis ſignum, di-
cens: Quemcunque oſculatus fuero,ipſe
49 eſt,tenete eum.Et confeſtim accedens ad
Ieſum, dixit: Aue Rabbi. Et oſculatus eſt
50 eum. dixítque illi Ieſus: Amice, ad quid
veniſti? Tunc acceſſerunt,& manus inie-
51 cerunt in Ieſum,& tenuerunt eum. Et ec-
ce vnus ex his qui erant cum Ieſu, exten-
dens manũ,exemit gladium ſuum: & per-
cutiens ſeruum principis ſacerdotum, am
52 putauit auriculam eius. Tunc ait illi Ie-
ſus: Conuerte gladium tuum in locum *Geneſ. 9.a*
ſuum:omnes enim qui acceperint gladiũ, *Apoc.13.c*
53 gladio peribunt. An putas quia non poſ-
ſum rogare patrem meum, & exhibebit
mihi modò plus quàm duodecim legio-
54 nes Angelorum? Quomodo ergo imple-
buntur Scripturæ? quia ſic oportet fieri.
55 In illa hora dixit Ieſus turbis: Tanquam *Iſa.53.c.d*

ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſti- F
Thren. 4.d bus cõprehendere me: quotidie apud vos
Mar.14.f ſedebam docens in templo, & non me
Luc.22 f tenuiſtis. Hoc autem totum factum eſt, vt 56
Ioan. 18. adimplerentur ſcripturæ Prophetarum.
Tunc diſcipuli omnes, relicto eo fugerũt.
At illi tenentes Ieſum, duxerunt ad Cai- 57

pham principem ſacerdotum, vbi Scribæ
& ſeniores conuenerant. Petrus autem 58
ſequebatur eum à longè, vſque in atrium
principis ſacerdotum. Et ingreſſus in-
trò,

tiò, ſedebat cum miniſtris, vt videret fi-
59 nem. Principes autem ſacerdotum, & o-
mne concilium, quærebant falſum teſti-
monium contra Ieſum, vt eum morti tra-
60 derent: & non inuenerunt, cùm multi
falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſimè autem
61 venerunt duo falſi teſtes & dixerunt: Hic *Ioan.2.d*
dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, &
62 poſt triduum reædificare illud. Et ſur-
gens princeps ſacerdotum, ait illi: Nihil
reſpondes ad ea, quæ iſti aduerſum te te-
63 ſtificantur? Ieſus autem tacebat. Et prin-
ceps ſacerdotum ait illi: Adiuro te per
Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es
64 Chriſtus filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu
dixiſti: veruntamen dico vobis, amodo
videbitis Filium hominis ſedentem à
dextris virtutis Dei, & venientem in nu-
65 bibus cæli: tunc princeps ſacerdotum ſci-
dit veſtimenta ſua dicens: Blaſphemauit:
quid adhuc egemus teſtibus? ecce nũc au-
66 diſtis blaſphemiam: quid vobis videtur?
At illi reſpondẽtes, dixerũt: Reus eſt mor-
67 tis. Tunc expueruut in faciem eius, & co-
laphis eum cæciderunt, alij autem palmas *Iſa.50.c*
68 G in faciem eius dederunt, dicẽtes: Prophe-
tiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſ-
69 ſit? Petrus verò ſedebat foris, in atrio:
& acceſſit ad eum vna ancilla: dicens: *Marc.14.c*

Luc.22.f Et tu cum Ieſu Galilæo eras. At ille nega- 70
Ioan 18.*c* uit coram omnibus, dicens: Neſcio quid
Mar.14.g dicis. Exeunte autem illo ianuã, vidit eũ 71
Luc.22.f.g alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic
Ioan.18.c erat cum Ieſu Nazareno. Et iterum ne- 72
gauit cum iuramento: Quia non noui
hominem, & poſt puſillum acceſſerũt qui 73
ſtabant, & dixerunt Petro: Veré & tu ex
illis es: nam & loquela tua manifeſtum te
facit. Tunc cœpit deteſtari, & iurare quia 74
non nouiſſet hominem. Et continuò gal-
lus cantauit. Et recordatus eſt Petrus ver- 75
bi Ieſu qui dixerat illi: Prius quàm gal-
lus cantet, ter me negabis. Et egreſſus fo-
ras, fleuit amarè.

Iudas ſe ſuſpendit, & Chriſtus condemnatus crucifigitur, & ſepelitur.

CAP. XXVII.

Mar.15.a MAne autem facto conſilium inie- A 1
Luc.23.a runt omnes principes ſacerdotum,
Ioan.18.c & ſeniores populi aduerſus Ieſum, vt
eum morti traderent. Et vinctum addu- 2
xerunt eum, & tradiderunt Pontio Pi-
lato præſidi. Tunc videns Iudas, qui eum 3
tradidit, quòd damnatus eſſet: pœniten-
tia ductus retulit triginta argenteos prin-
cipibus ſacerdotum & ſenioribus, di- 4
cens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum.
Act.1.c At illi dixerunt: Quid ad nos? tu vide-
ris,

5 ris. Et proiectis argenteis in templo, re-
6 ceſſit: & abiens, laqueo ſe ſuſpendit. Prin-
cipes autem ſacerdotum acceptis argen-
teis, dixerunt: Non licet eos mittere in
Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt.

7 Conſilio autem inito, emerunt ex illis
agrum figuli, in ſepulturam peregrino-
8 rum. Propter hoc vocatus eſt ager ille
Hacel-dema (hoc eſt: ager ſanguinis)
9 vſque in hodiernum diem. Tunc imple-
tum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam

Zach.11.c Prophetam dicentem: Et acceperunt tri-
ginta argẽteos, pretium appretiati, quem
appretiauerunt à filiis Iſraël, †& dederunt 10
eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi
Mar.15.a Dominus. Ieſus autem ſtetit ante præſi- 11
Luc.23.a dem: & interrogauit eum præſes: dicens:
Ioan..8. Tu es rex Iudæorum? Dixit illi Ieſus:
Tu dicis.† Et cùm accuſaretur à principi- 12
bus ſacerdotum, & ſenioribus, nihil re-
ſpondit.† Tunc dicit illi Pilatus: Non au- 13
dis quanta aduerſum te dicunt teſtimo-
nia? Et non reſpondit ei ad vllum ver- 14
bum: ita vt miraretur præſes vehementer.
Per diem autem ſolennem conſueuerat 15
præſes populo dimittere vnum vinctum,
quem voluiſſent: habebat autem tunc 16
vinctum inſignem, qui dicebatur Barab-
bas. Congregatis ergo illis, dixit Pila- 17
tus: Quem vultis dimittam vobis, Barab-
ban an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Scie- 18
bat enim quòd per inuidiam tradidiſſent
eum. Sedente autem illo pro tribunali, 19
miſit ad eum vxor eius dicens: Nihil tibi
& iuſto illi: multa enim paſſa ſum hodie
per viſum propter eum. Principes autem 20
ſacerdotum & ſeniores, perſuaſerunt po-
pulo, vt peterent Barabban, Ieſum verò
perderent. Reſpondens autem præſes, ait 21
Mar.15.b illis: Quem vultis vobis de duobus di- c

mitti?

22 mitti? At illi dixerunt, Barabban. Dicit *Luc. 23.b*
illis Pilatus: Quid igitur faciam de Ieſu- *Ioan. 18.g*
23 qui dicitur Chriſtus? dicunt omnes: Cru- *& 19.c*
cifigatur. Ait illis præſes: Quid enim ma-
li fecit? At illi magis clamabant, dicen-
24 tes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus,
quia nihil proficeret, ſed magis tumultus
fieret: accepta aqua, lauit manus coram
populo, dicẽs: Innocens ego ſum à ſan-
25 guine iuſti huius: vos videritis. Et re-
ſpondens vniuerſus populus, dixit: San-
guis eius ſuper nos, & ſuper filios no-
26 ſtros. Tunc dimiſit illis Barabban, Ieſum
autem flagellatum tradidit eis, vt cruci-
27 D figeretur. Tunc milites præſidis ſuſci- *Mar. 15.b*
pientes Ieſum in prætorio congregaue- *Luc. 19.a*
28 runt ad eum vniuerſam cohortem: &
exuentes eum chlamydem coccineam
29 circundederunt ei: & plectentes coronam
de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, &
arundinem in dextera eius, & genu flexo
ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex
30 Iudæorum. Et expuentes in eum, accepe-
runt arundinẽ: & percutiebant caput eius:
31 & poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum
chlamydem: & induerunt eum veſti-
mentis eius, & duxerunt eum vt crucifi-
32 gerent. Exeuntes autem inuenerunt ho- *Mar. 15.b*
minem Cyrenæum, nomine Simonem: *Luc. 23.d*
hunc

Mar.13.b hunc angariauerunt, vt tolleret crucem
Luc.22.d eius. Et venerunt in locum, qui dicitur 33
Ioan.19.d Golgotha, quod eſt Caluariæ locus.*Et 34
Mar.15.b dederunt ei vinum bibere cum felle mi-
Luc. 23.c *Ioan.19.d* xtum. Et cùm guſtaſſet, noluit bibere.
Poſtquàm autem crucifixerunt eum, di- 35
uiſerunt veſtimenta eius, ſortem mitten-

tes, vt impleretur quod dictum eſt per
Pſal.21.c prophetam dicentem: Diuiſerunt ſibi ve-
ſtimenta mea, & ſuper veſtem meam mi-
ſerunt ſortem.*Et ſedentes ſeruabãt eum. E 36

Et

37 Et impoſuerunt ſuper caput eius cauſam
ipſius ſcriptam : Hic eſt Ieſus rex iudæo-
38 rum. Tunc crucifixi ſunt cum eo duo la-
trones: vnus à dextris, & vnus à ſiniſtris.
39 Prætereuntes autem blaſphemabãt eum,

40 mouentes capita ſua, & dicentes: Vah,
qui deſtruis templum Dei & in triduo
illud reædificas: ſalua temetipſum: ſi fi-
41 lius Dei es, deſcende de cruce. Similiter *Ioan.2.c*
& principes ſacerdotum illudentes cum
42 Scribis & ſenioribus, dicebant: Alios ſal-
uos

uos fecit: ſeipſum non poteſt ſaluum facere: ſi rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de
cruce, & credemus ei: confidit in Deo: li- 43
beret nunc eum ſi vult: dixit enim: Quia
Sap.2 d filius Dei ſum. Idipſum autem & latrones 44
qui crucifixi erant cum eo, impropera-

bant ei. A ſexta autam hora, tenebræ fa- 45
ctæ ſunt ſuper vniuerſam terram, vſque F
ad horam nonam. Et circa horam no- 46
nam clamauit Ieſus voce magna dicens:
Eli, Eli, lama ſabathani? hoc eſt, Deus
meus,

meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti *Pſal.21.*
47 me? Quidam autem illic ſtantes & au-
48 dientes, dicebant, Eliam vocat iſte. Et
continuò currens vnus ex eis, acceptam
ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit
49 arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò
dicebant: Sine, videamus an veniat Elias
50 liberans eum. Ieſus autem iterum cla-
51 mans voce magna, emiſit ſpiritum. Et
ecce velũ templi ſciſſum eſt in duas par-
tes, à ſummo vſque deorſum: & terra
52 mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monu-
menta aperta ſunt, & multa corpora ſan-
ctorum qui dormierant, ſurrexerunt.
53 Et exeuntes de monumentis poſt reſur-
rectionem eius, venerunt in ſanctam ci-
54 uitatem, & apparuerunt multis. Centu-
rio autem, & qui cum eo erant, cuſto-
diẽtes Ieſum viſo terræ motu, & his quæ
fiebant, timuerunt valde, dicentes: Ve-
55 rè filius Dei erat iſte. Erant autem ibi
mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erãt
56 Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei: inter
quas erant Maria Magdalene, & Maria *Mar.11.d*
Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filio- *Luc. 23.d*
57 c rum Zebedæi. Cùm autem ſero factum *Ioan.19.e*
eſſet, venit quidam homo diues ab Ari-
mathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe di-
58 ſcipulus erat Ieſu: hic acceſſit ad Pila-
tum,

rum, & petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus
iuſſit reddi corpus. Et accepto corpore, 59
Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda:
& poſuit illud in monumento ſuo no- 60
uo, quod exciderat in petra. Et aduoluit

ſaxum magnum ad oſtium monumenti.
& abiit. Erat autem ibi Maria Magda- 61
lene, & altera Maria, ſedentes contra ſe-
pulchrum. Altera autem die, quæ eſt poſt 62
paraſceuen, conuenerunt principes ſacer-
dotum, & Phariſæi ad Pilatum†, dicentes: 63
Domi-

Domine recordati ſumus, quia ſeductor
ille dixit adhuc viuens: Poſt tres dies re-
64 ſurgam. Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum
vſque in diem tertium: ne fortè veniant
diſcipuli eius & furentur eum, & dicant
plebi: Surrexit à mortuis: & erit nouiſſi-
65 mus error peior priore. Ait illis Pilatus:
Habetis cuſtodiam: ite, cuſtodite ſicut
66 ſcitis. Illi autem abeuntes munierunt
ſepulchrum, ſignantes lapidem cum
cuſtodibus.

Angelus nuntiat Chriſti reſurrectionem.

CAPVT XXVIII.

1 A VEſpere autem ſabbati, quæ luceſcit *Marc.16.d*
in prima ſabbati, venit Maria Mag- *Ioan.20.g*
dalene,&altera Maria videre ſepulchrum.
2 Et ecce terræmotus factus eſt magnus.
Angelus enim Domini deſcendit de cæ-
lo:& accedens, reuoluit lapidem, & ſede-
3 bat ſuper eum. Erat autem aſpectus eius,
ſicut fulgur, & veſtimentum eius, ſicut
4 nix. Præ timore autem eius exterriti ſunt
5 cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. Re-
ſpondens autem Angelus, dixit mulieri-
bus: Nolite timere vos: ſcio enim quòd
6 Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis: non
eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit: venite,
& videte locum, vbi poſitus erat Domi-
7 B nus: Et citò euntes dicite diſcipulis eius,

quia ſurrexit: & ecce præcedit vos in Ga-
lilæam: ibi eum videbitis: ecce prædixi
vobis. Et exierunt citò de monumento 8
cum timore & gaudio magno, currentes
nuntiare diſcipulis eius. Et ecce Ieſus oc- 9
currit illis, dicens, Auete. Illæ autem ac-

ceſſerunt, & tenuerūt pedes eius, & ado-
rauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus: Nolite 10
timere. Ite, nuntiate fratribus meis, vt
eant in Galilæam: ibi me videbunt. Quæ 11
cùm abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus

venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt
principibus ſacerdotum omnia quæ facta
12 fuerant. Et congregati cum ſenioribus,
conſilio accepto pecuniã copioſam dede
13 runt militibus, dicentes: Dicite, quia di-
ſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt
14 eum vobis dormientibus. Et ſi hoc audi-
tum fuerit à præſide, nos ſuadebimus ei,
15 & ſecuros vos faciemus. At illi accepta
pecunia fecerunt ſicut erant edocti. Et
D diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iu-
16 dæos vſque in hodiernum diem. Vnde-
cim autem diſcipuli abierunt in Gali-
læam, in montem, vbi conſtituerat illis
17 Ieſus. Et videntes eum adorauerunt: qui- *Mar.16.d.*
18 dam autem dubitauerunt. Et accedens
Ieſus, locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi
19 omnis poteſtas in cœlo & in terra: euntes
ergo docete omnes gentes, baptizantes
eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus
20 ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæ-
cunque mandaui vobis: & ecce ego vobiſ-
cum ſum omnibus diebus, vſque ad con-
ſummationem ſeculi.

EVANGELII SECVN-
DVM MATTHAEVM,
FINIS.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

✠

MARCVS diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit Euangelium. Quod cùm Petrus audiſſet, probauit, & eccleſia legendum ſua autoritas: edidit te, ſicut Clemens in ſexto hypotypoſeon lib. ſcribit. Et Papias Hieroſolymitanus epiſcopus meminit huius Marci: & Petrus in epiſtola prima ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans: Salutat, vos quæ in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaque Euangelio quod ipſe confecerat, perrexit Ægyptum & primus Alexandriæ Chriſtum annuntians, conſtituit eccleſiam tanta doctrina, & vita continentia, vt omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam eccleſiā adhuc Iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ librū ſuper eorum conuerſatione ſcripſit: & quomodo Lucas narrat, Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia: ſic ille quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat: memoriæ tradidit. Mortuus eſt autem octauo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ, ſuccedente ſibi Aniano.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

Baptizatur Ieſus, tentatur, vocat diſcipulos, & curat dæmoniacos, atque infirmos.

CAP. I.

Mat. 3. a INITIVM Euãgelij Ieſu Chri A 1
Luc 3. d ſti filij Dei: ſicut ſcriptum eſt in 2
Iſaia propheta: Ecce ego mitto
Mal. 3. a Angelum meũ ante faciẽ tuam
qui præparabit viam tuam ante te. Vox 3
Iſaia 40. a clamantis in deſerto, Parate viam do-
Ioan. 1. c mini. Rectas facite ſemitas eius. Fuit 4
Matth. 3. a Ioannes in deſerto baptizans, & prædi-
cans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſio-
nem peccatorum. Et egrediebatur ad eũ 5
omnis Iudææ regio, & Hieroſolymitæ
vniuerſi: & baptizabantur ab illo in Ior-
danis flumine: confitentes peccata ſua. Et 6
erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & zo-
na pellicea circa lumbos eius: & locuſtas
& mel ſylueſtre edebat. Et prædicabat di-
cens: Venit fortior me poſt me, cuius non 7
Mat. 3. c ſum dignus procumbens ſoluere corri-
Luc. 3. c giam calceamentorum eius. Ego bapti- 8
Ioan. 1. d

zaui

zaui vos aqua: ille verò baptizabit vos
9 Spiritu ſancto. Et factum eſt, in diebus *Matth.3.b.*
B illis vênit IESVS à Nazareth Galilææ: *Luc.3.d*
& baptizatus eſt à Ioanne in Iordane.

10 Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cælos
apertos, & Spiritum ſanctum tanquam
columbam deſcendentem, & manentem
11 in ipſo. Et vox facta eſt de cælis: Tu es
filius meus dilectus, in te complacui. Et
ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.
13 Et erat in deſerto quadraginta diebus,

Matt.4.c & quadraginta noctibus: & tentabatur à
Luc.4.a Satana, eratque cum beſtiis: & Angeli mi-
niſtrabant illi. Poſtquam autem traditus 14
Matt.4.b eſt Ioannes, vênit Ieſus in Galilæam, præ-
Luc.4.c dicans Euangelium regni Dei,† & dicens: 15
Ioan.4.f. Quoniam impletum eſt tempus, & ap-
propinquauit regnum Dei: pœnitemini,
& credite Euangelio. Et præteriens ſecus 16
mare Galilææ, vidit Simonem, & An-
Matt.4.c dream fratrem eius, mittentes retia in
Luc.1.a mare (erant enim piſcatores)† & dixit eis 17
Ieſus: Venite poſt me, & faciam vos fieri
piſcatores hominum. Et protinus reli- 18
ctis retibus, ſecuti ſunt eum. Et progreſ- 19
ſus inde puſillum, vidit Iacobum Zebe-
dæi, & Ioannem fratrem eius, & ipſos c
componentes retia in naui: Et ſtatim vo- 20
Matt.4.b cauit illos. Et relicto patre ſuo Zebe-
Luc.4.c *Matt.7.d* dæo in naui cum mercenariis, ſecuti ſunt
Luc.4.c eum. Et ingrediuntur Capharnaum, & 21
ſtatim ſabbatis ingreſſus in ſynagógam,
docebat eos. Et ſtupebant ſuper doctri- 22
na eius: erat enim docens eos, quaſi po-
teſtatem habens, & non ſicut ſcribæ.† Et 23
erat in ſignagóga eorum homo in ſpiri-
tu immundo: & exclamauit,† dicens: 24
Quid nobis & tibi Ieſu nazarene? ve-
niſti perdere nos? ſcio quòd ſis ſanctus
Dei.† Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens, 25
Obmu

26 Obmuteſce, & exi de homine. Et diſcer-
pens eum ſpiritus immundus, & excla-
27 mans voce magna, exiit ab eo. Et mirati
ſunt omnes: ita vt conquirerent inter ſe,
dicentes: Quídnam eſt hoc? quænam do-
ctrina hæc noua, quia in poteſtate ſpi-
ritibus immundis imperat, & obediunt
28 ei? Et proceſſit timor eius ſtatim in o- *Matt.* 8.
29 mnem regionem Galilææ. Et protinus *Luc.* 4. *f*
egredientes de ſynagóga, venerunt in
domum Simonis & Andreæ, cum Iaco-
30 bo & Ioanne. Decumbebat autem ſocrus
Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei
31 de illa. Et accedens eleuauit eam, appre-
henſa manu eius: & continuò dimiſit
32 eam febris, & miniſtrabat eis. Veſpere
D autem facto, cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, &
33 dæmonia habentes: & erat omnis ciui-
34 tas congregata ad ianuã. Et curauit mul-
tos, qui vexabantur variis languoribus:
& dæmonia multa eiiciebat, & non ſine-
35 bat ea loqui, quoniam ſciebant eum. Et
diluculo valde ſurgens egreſſus abiit in
36 deſertum locum: ibíque orabat. Et proſe-
cutus eſt eũ Simon, & qui cum illo erant.
37 Et cùm inueniſſent eum, dixerunt ei:
38 Quia omnes quærunt te. Et ait illis: Ea-
mus in proximos vicos & ciuitates, vt &

ibi prædicem : ad hoc enim veni. Et erat 39
Matt 8. a prædicans in ſynagogis eorum , in omni
Luc.5.6. Galilæa,& dæmonia eiiciens. Et venit ad 40
eum leproſus deprecans eum: & genu fle-
xo,dicit ei:Si vis, potes me mundare. Ie- 41
ſus autem miſertus eius,extendit manum
ſuam:& tangens eum,ait illi: Volo, Mun-
dare. Et cùm dixiſſet , ſtatim diſceſſit ab 42
eo lepra , & mundatus eſt. Et commina- 43
tus eſt ei , ſtatímque eiecit illum, & dicit 44
ei, Vide,nemini dixeris:ſed vade,& oſten-
de te Principi ſacerdotum , & offer pro
Leui.14.a emundatione tua quæ præcepit Moyſes
Luc.4.g in teſtimonium illis. Et egreſſus cœpit 45
prædicare,& diffamare ſermonem : ita vt
iam non poſſet manifeſtè introire in ciui-
tatem, ſed foris in deſertis locis eſſet, &
conuenibant ad eum vndique.

Sanat Ieſus paraliticum, vocat Mattheum, & excuſat diſcipulos. CAP. II.

Matt. 9. a ET iterum intrauit Capharnaum poſt A 1
Luc.5.d dies octo, & auditum eſt , quòd in 2
domo eſſet : & confeſtim conuenerunt
multi, ita vt non caperet neque ad ia-
nuam, & loquebatur eis verbum. Et ve- 3
nerunt ad eum ferentes paralyticum,
qui à quatuor portabatur. Et cùm non 4
poſſent offerre eum illi præ turba , nu-
dauerunt tectum vbi erat , & patefa-

cientes ſubmiſerunt grabbatum, in quo
5 paralyticus iacebat. Cùm autem vidiſſet
Ieſus fidem illorum, ait paralytico: Fili,

6 dimittuntur tibi peccata tua. Erant autem
illic quidam de ſcribis ſedentes, & cogi-
7 tantes in cordibus ſuis: Quid hic ſic lo-
quitur? Blaſphemat. Quis poteſt dimit-
8 tere peccata, niſi ſolus Deus? Quo ſtatim
cognito Ieſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogi-
tarent intra ſe, dixit illis: Quid iſta cogita-
9 tis in cordibus veſtris? Quid eſt facilius,

dicere

dicere paralytico: Dimittuntur tibi pec-
cata, an dicere, Surge, tolle grabatũ tuũ,
& ambula? Vt autem ſciatis, quia Filius 10
hominis habet poteſtatem in terra dimit-
tendi peccata, ait paralitico: Tibi dico, 11
ſurge: tolle grabatum tuum, & vade in
domum tuam. Et ſtatim ſurrexit ille: & 12
ſublato grabato, abiit inde corã omnibus,
Matt. 9. a ita vt mirarentur omnes, & honorifica-
Luc. 5. f rent Deum dicentes: Quia nunquã ſic vi-
dimus. Et egreſſus eſt rurſus ad mare: C 13
omníſque turba veniebat ad eum, & do-
cebat eos. Et cùm præteriret, vidit Leui 14
Alphæi ſedentẽ ad telonium, & ait illi: Se-
quere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eũ. Et fa 15
ctum eſt, cùm accumberet in domo illius,
multi publicani & peccatores ſimul diſ-
cumbebant cũ Ieſu, & diſcipulis eius: erãt
enim multi, qui & ſequebantur eum. Et 16
Scribæ & Phariſæi videntes quia mandu-
caret cum Publicanis & peccatoribus, di-
xerunt diſcipulis eius: Quare cum Publi-
1. Timo. 1. c canis, & peccatoribus manducat & bibit
Matt. 9. b magiſter veſter? Hoc audito, Ieſus ait il- 17
Luc. 5. f. g lis: Non neceſſe habent ſani medico, ſed
qui malé habent: nõ enim veni vocare iu-
ſtos, ſed peccatores. Et erant diſcipuli 18
Ioannis, & Phariſæorũ ieiunantes: & ve-
niunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioan-
nis

nis,& Phariſæorũ ieiunant, tui autẽ diſci-
19 puli non ieiunãt? Et ait illis Ieſus: Nũquid
poſſunt filij nuptiarũ,quandiu ſponſus cũ
illis eſt,ieiunare? Quanto tempore habẽt
20 ſecũ ſponſum,nõ poſſunt ieiunare: Veniẽt
autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus,
21 D & tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo
aſſumentũ panni rudis aſſuit veſtimento
veteri,alioquin aufert ſupplementum no-
22. uum à veteri, & maior ſciſſura fit. Et ne-
mo mittit vinum nouum in vtres veteres:
alioquin diſrumpet vinum vtres, & vinũ *Matt.18.a*
effundetur,& vtres peribunt:ſed vinũ no- *Luc.6.a*
23 uum in vtres nouos mitti debet. Et factũ
eſt iterum cùm ſabbatis ambularet per
ſata, & diſcipuli eius cœperunt progredi,
24 & vellere ſpicas. Phariſæi autẽ dicebãt ei:
Ecce, quid faciunt diſcipuli tui ſabbatis,
25 quod non licet? Et ait illis: nunquam legi-
ſtis,quid fecerit Dauid, quando neceſſita-
tem habuit,& eſuriit ipſe, & qui cum eo *1. Re.21.b*
26 erant?quomodo introiuit in domum Dei
ſub Abiathar principe ſacerdotum, & pa-
nes propoſitionis manducauit, quos non
licebat manducare,niſi ſolis ſacerdotibus,
27 & dedit eis qui cũ eo erãt? Et dicebat eis:
Sabbatũ propter hominem factum eſt: &
28. non homo propter ſabbatum. Itaque do-
minus eſt filius hominis,etiam ſabbati.

Sanat

Sanat Chriſtus manum aridam, & prædicat turbis, & diſcipulos inſtituit.

CAP. III.

Mat. 12.a ET introiuit iterum in ſynagogã: & A 1
Luc. 6.b erat ibi homo habẽs manum aridam.
Et obſeruabant eũ, ſi ſabbatis curaret: vt 2
accuſarent illũ. Et ait homini habẽti ma- 3
num aridam: Surge in mediũ. Et dicit eis: 4
Licet ſabbatis benefacere, an male? ani-
mam ſaluã facere, an perdere? At illi tace-
bant. Et circunſpiciens eos cũ ira cõtriſta 5
tus ſuper cæcitate cordis eorũ dicit homi
ni: Extende manũ tuã. Et extendit: & reſti-
tuta eſt manus illi. Exeuntes autem Phari 6
ſæi, ſtatim cum Herodianis conſilium fa-
ciebant aduerſus eum, quomodo eũ per-
derent. Ieſus autem cum diſcipulis ſuis ſe 7
ceſſit ad mare, & multa turba à Galilæa
& Iudæa ſecuta eſt eum: & ab Hieroſoly- 8
mis, & Idumæa, & trans Iordanem: & qui
circa Tyrum & Sidonem, multitudo ma-
gna audientes quæ faciebat, venerunt ad
eum. Et dixit Ieſus diſcipulis ſuis, vt na- B 9
uicula ſibi deſeruiret, propter turbam, ne
comprimerent eum: multos enim ſana- 10
bat, ita vt irruerent in eũ, vt illum tange-
rent, quotquot habebant plagas. Et ſpiri- 11
tus immundi cum illum videbant, proci-
debant ei, & clamabant, dicentes. Tu es 12

filius

filius Dei. Et vehementer comminabatur
eis ne manifeſtarent illũ. Et aſcendens in
montem, vocauit ad ſe quos voluit ipſe: & *Mat. 20.c*
venerunt ad eũ. Et fecit vt eſſent duode- *Luc. 6.b.c*
cim cum illo, & vt mitteret eos prædica-
re. Et dedit illis poteſtatem curandi infir-
mitates, & eiiciendi dæmonia. Et impo-
ſuit Simoni nomẽ Petrus: & Iacobum Ze-
bedæi, & Ioannẽ fratrem Iacobi: & impo-
C ſuit eis nomina Boanerges (quod eſt, filij
tonitrui) & Andreã & Philippum, & Bar-
tholomæum, & Matthæum, & Thomam,
& Iacôbum Alphæi, & Thaddæum, & Si-
mônem Chananæum, & Iudã Iſcarioten, *Matt. 9.d*
qui & tradidit illum. Et veniunt ad do- *& 12.b*
mum: & conuenit iterũ turba, ita vt non *Luc. 11.b*
poſſent neque panem manducare. Et cùm
audiſſent ſui, exierunt tenere: dicebant
enim: Quoniam in furorem verſus eſt. Et
Scribæ qui ab Hieroſolymis deſcende-
rant, dicebant: Quoniam Beelzebub ha-
bet: & quia in principe dæmoniorum eii-
cit dæmonia. Et conuocatis eis, in para-
bolis dicebat illis: Quomodo poteſt Sa-
tanas Satanam eiicere? Et ſi regnum in ſe
diuidatur, non poteſt regnum illud ſtare.
Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſpertia-
tur, non poteſt domus illa ſtare. Et ſi Sata-
nas conſurrexerit in ſemetipſum, diſper-
titus

titus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem
habet. Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus D 27
in domum diripere, niſi prius fortem al-
liget, & tunc domum eius diripiet. Amen 28
Matt.12.c dico vobis, quoniam omnia dimittentur
Luc.12.b filiis hominum peccata, & blaſphemiæ,
quibus blaſphemauerint: qui autem blaſ- 29
phemauerit in Spiritum ſanctum, non ha-
bebit remiſſionem in æternum, ſed reus
erit æterni delicti. quoniam dicebant: Spi 30
Matt.12.d ritum immundum habet. Et veniunt ma- 31
Luc.8.c ter eius & fratres: & foris ſtantes, miſerũt
ad eum, vocantes eum. Et ſedebat circa 32
eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua,
& fratres tui foris quærunt te. Et reſpon- 33
dens eis ait: Quæ eſt mater mea, & fra-
tres mei? Et circunſpiciens eos qui in cir 34
cuitu eius ſedebant, ait: Ecce mater
mea, & fratres mei. qui enim fecerit vo- 35
luntatem Dei, hic frater meus, & ſoror
mea, & mater eſt.

Parabolicè loquitur de ſemine, grano ſinapis, & eximit ſuos è periculo maris.

CAPVT IIII.

Mat.13.a ET iterum cœpit docere ad mare: & A
Luc.8.a congregata eſt ad eum turba multa,
ita vt nauim aſcendens ſederet in mari,
& omnis turba circa mare ſuper terram
erat: & docebat eos in parabolis multa, 2
& dice

3 & dicebat illis in doctrina ſua: Audite.
4 Ecce exiit ſeminans ad ſeminandum. Et
dum ſeminat, aliud cecidit circa viam: &
venerunt volucres cæli, & comederunt
5 illud. Aliud verò cecidit ſuper petroſa,
vbi non habuit terram multam: & ſtatim
exortum eſt, quoniam non habebat alti-
6 tudinem terræ: & quando exortus eſt ſol,
exæſtuauit, & eò, quòd non habebat ra-
7 dicem, exaruit: & aliud cecidit in ſpinas,
& aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauerunt il-

lud, & fructum non dedit. Et aliud ceci- 8
dit in terram bonam: & dabat fructum
aſcendentem & creſcentem: & afferebat
vnum trigeſimum, & vnum ſexageſimũ,
& vnum centeſimum. Et dicebat: Qui ha- 9
bet aures audiendi, audiat. Et cùm eſſet 10
ſingularis, interrogauerunt eum hi qui
Iſaia 6.c cum eo erant duodecim, parabolam. Et di 11
Mat.13.b cebat eis: Vobis datum eſt noſſe myſte-
Luc.8.b rium regni Dei: illis autem qui foris ſunt,
Ioan.12.f in parabolis omnia fiunt: vt videntes vi- 12
Act.28.f deant, & non videant: & audientes au-
Rom.11.b diant, & non intelligant: nequando con-
uertantur, & dimittantur eis peccata. Et 13
ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & quo-
modo omnes parabolas cognoſcetis? Qui 14
ſeminat, verbum ſeminat. Hi autem qui 15
ſunt circa viam: vbi ſeminatur verbum,
& cùm audierint, confeſtim venit ſatanas,
& aufert verbum, quod ſeminatum eſt in
cordibus eorum. Et hi ſunt ſimiliter qui 16
ſuper petroſa ſeminantur: qui cùm audie-
rint verbum, ſtatim cum gaudio accipiũt
illud: & non habẽt radicem in ſe, ſed tem- 17
porales ſunt: deinde orta tribulatione, vel
perſecutione propter verbum, confeſtim
ſcandalizantur. Et alij ſunt qui in ſpinis 18
ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt,
& ærumnæ ſeculi, & deceptio diuitiarum,

&

& circa reliqua concupiſcentiæ introeun-
tes ſuffocant verbum, & ſine fructu effi-
20. citur. Et hi ſunt qui ſuper terram bo-
nam ſeminati ſunt, qui audiunt verbum,
& ſuſcipiunt, & fructificant, vnum trigeſi-
mum, vnum ſexaxeſimum, & vnum cen-
21 C teſimum. Et dicebat illis: Nunquid venit *Luc. 8.c*
lucerna, vt ſub modio ponatur, aut ſub le- *11.c*
cto? Nonne vt ſuper candelabrum pona- *Matt. 10.c*
22. tur? Non eſt enim aliquid abſconditum, + ſed ut in
quod nō manifeſtetur: nec factum eſt oc- palam veniat
23 cultum, quod non veniat in palam. Si quis *Luc. 8.d*
24 habet aures audiendi, audiat. Et dicebat *Mat. 7.c*
illis: Videte quid, audiatis. In qua menſu- *Luc. 9.f* *Matt. 13.*
25 ra menſi fueritis, remetietur vobis. Qui *& 25.c*
enim habet, dabitur illi: & qui non ha- *Luc 8.c.e*
bet, etiam quod habet, auferetur ab eo. *19.d*
26 Et dicebat: Sic eſt regnum Dei, quemad- †† et adijcietur vobis
modum ſi homo iaciat ſementem in ter-
ram, & dormiat, & exurgat nocte & die,
& ſemē germinet, & increſcat dum neſcit
28. ille. Vltro enim terra fructificat, primum
herbam, deinde ſpicam, deinde plenum
29 frumentum in ſpica. Et cùm ex ſe produ-
xerit fructus, ſtatim mittit falcē, quoniam
30 adeſt meſſis. Et dicebat: Cui aſſimilabi-
mus regnum Dei? aut cui parabolæ com-
31 D parabimus illud? Sicut granum ſinapis: *Mat. 13.d*
quod cùm ſeminatum fuerit in terra, mi- *Luc. 13.d*

 nus

nus eſt omnibus ſeminibus, quæ ſunt in
ſeminatum terra, & cùm natum fuerit, aſcendit in ar- 32
borem, & fit maius omnibus oleribus, &
facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub ym-
bra eius aues cęli habitare. Et talibus mul 33
tis parabolis loquebatur eis verbũ, prout
poterant audire: ſine parabola autem non 34
loquebatur eis. Seorſum autem diſcipulis
ſuis diſſerebat omnia. Et ait illis in illa 35
die, cùm ſero eſſet factum: Tranſeamus
Matt. 8. c contrà. Et dimittentes turbam, aſſumunt 36
Luc. 8. d eum ita, vt erat in naui: & aliæ naues erãt
cum illo. Et facta eſt procella magna ven- 37
ti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt im-
pleretur nauis. Et erat ipſe in puppi ſuper 38
ceruical dormiens: & excitant eum, & di-
cunt illi: Magiſter, non ad te pertinet quia
perimus? Et exurgens, comminatus eſt 39
vento, & dixit mari: Tace, obmuteſce. Et
ceſſauit ventus: & facta eſt tranquillitas
magna. Et ait illis: Quid timidi eſtis? nec- 40
dum habetis fidem? Et timuerunt timore
magno: & dicebant ad alterutrum: Quis
putas eſt iſte, quia & ventus, & mare obe-
diunt ei?

Chriſtus dæmoniacum & ſangui fluam ſanat, & puellam ſuſcitat. CAP. V.

Mat. 8. d ET venerũt trans fretum maris, in re- A 1
gionem Geraſenorum. Et exeunti ei 2
de

de naui, ſtatim occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quiſquam poterat eum ligare: quoniam ſæpe compedibus & catenis

vinctus, dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet: & nemo poterat eum domare: & ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens ſe lapidibus. Videns autem Ieſum à longè, cucurrit, & adorauit eum:

✝& clamans voce magna, dixit: Quid 7
mihi, & tibi Ieſu, fili Dei altiſſimi? ad-
iuro te per Deum ne me torqueas
Dicebat enim illi: exi ſpiritus immun- 8
de ab homine iſto.✝ Et interrogabat eum: 9
Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Le-
gio mihi nomen eſt, quia multi ſumus.
Et deprecabantur eum multum, ne ſe ex- 10
pelleret extra regionem. Erat autem 11
ibi circa montem grex porcorum ma-
gnus paſcens in agris. Et deprecabantur 12
eum ſpiritus, dicentes: Mitte nos in por-
cos, vt in eos introëamus. Et conceſſit eis 13
ſtatim Ieſus. Et exeuntes ſpiritus immun- B
di, introierunt in porcos: & magno impe-
tu grex præcipitatus eſt in mare ad duo
millia, & ſuffocati ſunt in mari. Qui au- 14
tem paſcebant eos, fugerunt, & nuntia-
uerũt in ciuitatem, & in agros. Et egreſſi
ſunt videre quid eſſet factum: & venerunt 15
ad Ieſum, & vident illum, qui à dæmonio
vexabatur, ſedentẽ, veſtitũ, & ſanæ men-
tis: & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui 16
viderant qualiter factum eſſet ei, qui dæ-
monium habuerat: & de porcis. Et roga- 17
re cœperunt eum, vt diſcederet de fini-
bus eorũ. Cúmque aſcẽderet nauim, cœ- 18
pit illum deprecari, qui à dæmonio vexa-
tus fuerat, vt eſſet cum illo: & non ad- 19
miſit

miſit eum: ſed ait illi: Vade in domum tuã
ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Do-
20 minus fecerit, & miſertus ſit tui. Et abiit
& cœpit prædicare in Decapoli, quanta
ſibi feciſſet Ieſus: & omnes mirabantur.
c 21 Et cùm aſcendiſſet Ieſus in nauim rur- *Matt.9.b*
ſum trans fretum, conuenit turba multa *Luc. 8.c*
22 ad eum, & erat circa mare. Et venit qui-
dam de archiſynagogis nomine Iairus:
23 & videns eum, procidit ad pedes eius, &
deprecabatur eum multum, dicens: Quo-
niam filia mea in extremis eſt, Veni, im-
pone manum tuam ſuper eam, vt ſalua ſit,
24 & viuat. Et abiit cum illo: & ſequebatur
eum turba multa, & comprimebant eum.
25 Et mulier, quæ erat in profluuio ſangui-
26 nis annis duodecim, & fuerat multa per-
peſſa à compluribus medicis, & eroga-
uerat omnia ſua, nec quicquam profece-
27 rat, ſed magis deterius habebat: cùm au-
diſſet de Ieſu, venit in turba retro, & te-
28 tigit veſtimentum eius, dicebat enim
Quia ſi vel veſtimentum eius tetigero, ſa-
29 ua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſan-
guinis eius: & ſenſit corpore, quia ſana-
30 ta eſſet à plaga. Et ſtatim Ieſus in ſemet-
ipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat
de illo, conuerſus ad turbam, aiebat:
31 Quis tetigit veſtimenta mea? Et dicebant:

ei diſcipuli ſui:vides turbam comprimen-
tem te, & dicis: Quis me tetigit?† Et cir- 32
cunſpiciebat videre eam, quæ hoc fece-
rat. Mulier verò timens, & tremens, ſciens 33
quod factum eſſet in ſe, venit, & proci-
dit ante eum, & dixit ei omnem verita-
tem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te 34
ſaluam fecit: vade in pace, & eſto ſana à
plaga tua. Adhuc eo loquente, veniunt 35
nuntij ab archiſynagogo, dicentes: Quia
filia tua mortua eſt: quid vltrà vexas ma-
giſtrum? Ieſus autem audito verbo, quod 36
dicebatur, ait archiſynagogo: Noli time-
re, tantummodo crede. Et non admiſit 37
quemquam ſe ſequi, niſi Petrum, & Iaco-
bum, & Ioannem fratrem Iacobi. Et ve- 38
niunt in domum archiſynagogi, & vidit
tumultum, & flentes, & eiulantes mul-
tum. Et ingreſſus ait illis, Quid turba- 39
mini, & ploratis? puella non eſt mortua,
ſed dormit.† Et irridebant eum. Ipſe verò 40
eiectis omnibus aſſumit patrem & ma-
trem puellæ, & qui ſecum erant, & ingre-
diuntur, vbi puella erat iacens, & tenens 41
manum puellæ, ait illi: Tabitha cumi,
(quod eſt interpretatum) Puella, tibi di-
co, ſurge. Et confeſtim ſurrexit puella, 42
& ambulabat: erat autem annorum duo-
decim. Et obſtupuerunt ſtupore magno.
Et

43 Et præcepit illis vehementer, vt nemo id
ſciret:& iuſſit dari illi manducare. dixit

Chriſtus à ſuis contemptus;propter virtutes pro Ioanne decollato habetur. CAP. VI.

1 A ET egreſſus inde abiit in patriam ſuá, *Mat.11.g*
2 &ſequebantur eum diſcipuli ſui. Et *Luc.4.c*
factó ſabbato, cœpit in ſynagoga docere: *Ioan.4.f*
& multi audientes admirabantur in do-
ctrina eius dicẽtes:vnde huic hæc omnia?
& quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, &
virtutes tales quæ per manus eius effi-
3 ciuntur? Nónne hic eſt faber, filius Ma-
riæ, frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ &
Simonis? Nónne & ſorores eius hîc no-
biſcum ſunt? Et ſcandalizabantur in illo.
4 Et dicebat illis Ieſus. Quia non eſt Pro-
pheta ſine honore, niſi in patria ſua, &
5 in domo ſua, & in cognatione ſua. Et
non poterat ibi virtutem vllam facere,niſi
paucos infirmos, impoſitis manibus, cu-
6 rauit, & mirabatur propter incredulita-
tem eorum: & circumibat caſtella in cir-
7 cumitu, docens. Et vocauit duodecim: *Mat.10.a*
& cœpit eos mittere binos, & dabat illis *Luc.9.a*
8 B poteſtatem ſpirituum immũdorũ.Et præ-
cepit eis, ne quid tollerent in via,niſi vir-
gam tantùm: non peram, non panem,
9 neque in zona æs, ſed calceatos ſanda-
10 liis,& ne induerentur duabus tunicis. Et

Act. 13.8 dicebat eis, Quocunque introieritis in 10
domum, illic manete, donec exeatis in-
de:& quicunque non receperint vos, nec 11
audierint, exeuntes inde,excutite pulue-
rem de pedibus veſtris in teſtimonium
illis. Et exeuntes prædicabant, vt pœni- 12
tentiam agerent, & dæmonia multa eii- 13
ciebant, & vngebant oleo multos ægros,
& ſanabantur. Et audiuit rex Herodes 14
(manifeſtum enim factum eſt nomẽ eius)
Mat. 14.a & dicebat: Quia Ioannes Baptiſta reſur-
Luc. 9.a rexit à mortuis: & propterea virtutes opè
illo rantur in iſto. Alij autem dicebant: Quia 15
Elias eſt. Alij verò dicebant: Quia Pro-
pheta eſt: quaſi vnus ex prophetis. Quo 16
Mat. 14.a audito, Herodes ait: Quem ego decol- C
Luc. 3. laui Ioannem, hic à mortuis reſurrexit.
Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Ioan- 17
nem, ac vinxit eum in carcere, propter
Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui,
quia duxerat eam. Dicebat enim Ioan- 18
nes Herodi, Non licet tibi habere vxo-
rem fratris tui. Herodias autem inſidia- 19
batur illi: & volebat occidere eum, nec
enim poterat. Herodes autem metuebat Ioan- 20
nem, ſciens eum virum iuſtum, & ſan-
ctum: & cuſtodiebat eum, & audito eo
multa faciebat, & libenter eum audie-
bat. Et cùm dies opportunus accidiſſet, 21
Hero

Herodes natalis ſui cœnam fecit princi-
pibus, & tribunis & primis Galilææ.
22. Cúmque introiſſet filia ipſius Herodia-
dis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſi-
múlque recumbentibus, rex ait puellæ:

23 D Pete à me quod vis, & dabo tibi, & iu-
rauit illi: Quia quicquid petieris, dabo
24 tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cùm
exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At
25 illa dixit: Caput Ioannis Baptiſtæ. Cúmq;
introiſſet ſtatim cũ feſtinatione ad regẽ,

petiuit dicens, Volo, vt protinus des mi-
hi in diſco caput Ioannis Baptiſtæ. Et con- 26
triſtatus eſt rex. Propter iuſiurandum, &
propter ſimul diſcumbentes noluit eam
contriſtare: ſed miſſo ſpiculatore, præce- 27
pit afferri caput eius in diſco, & decolla-
uit eum in carcere. Et attulit caput eius 28
in diſco, & dedit illud puellæ, & puella
dedit matri ſuæ. Quo audito, diſcipuli 29
eius venerunt, & tulerunt corpus eius, &
poſuerunt illud in monumento. Et con- 30
Mar.14.b uenientes Apoſtoli ad Ieſum, renuntiaue-
Luc.9.b runt ei omnia, quæ egerant, & docue-
rant. Et ait illis: Venire ſeorſum in deſer- 31
tum locum, & requieſcite puſillum. Erãt
enim qui veniebant, & redibant multi:
& nec ſpatium manducandi habebant. Et E 32
aſcendentes in nauim, abierunt in deſer-
Matt.9.b tum locum ſeorſum. Et viderunt eos ab- 33
euntes, & cognouerunt multi: & pede-
ſtres de omnibus ciuitatibus concurre-
runt illuc, & præuenerunt eos. Et exiens 34
vidit turbam multam Ieſus: & miſertus
eſt ſuper eos quia erãt ſicut oues non ha-
bentes paſtorem, & cœpit illos docere
Mat.14.b multa. Et cùm iam hora multa fieret, ac- 35
Luc.9.b ceſſerunt diſcipuli eius, dicentes: Deſer-
Ioan.6.a tus eſt locus hic, & iam hora præteriit: di- 36
mitte illos, vt euntes in proximas villas,

&

& vicos, emant ſibi cibos, quos mandu-
cent. Et reſpondens, ait illis: Date illis
manducare. Et dixerunt ei: Euntes ema-
mus ducentis denariis panes, & dabimus
illis manducare? Et dicit eis: Quot panes
habetis? ite & videte. Et cùm cognouiſ-
F ſent, dicunt: Quinque, & duos piſces. Et
præcepit illis, vt accumbere facerent o-
mnes ſecundum contubernia ſuper viri-
de fœnum. Et diſcubuerunt in partes per
centenos, & quinquagenos. Et acceptis
quinque panibus, & duobus piſcibus, in-
tuens in cælum, benedixit, & fregit pa-
nes, & dedit diſcipulis ſuis, vt ponerent
ante eos, & duos piſces diuiſit omnibus.
Et manducauerũt omnes, & ſaturati ſunt. *Mat.14.c*
Et ſuſtulerunt reliquias fragmentorum
duodecim cophinos plenos, & de piſci-
bus. Erant autem qui manducauerunt, *Ioan.6.b*
quinque millia virorum. Et ſtatim coëgit
diſcipulos ſuos aſcendere nauim, vt præ-
cederent eum trans fretum ad Beth-ſai-
dam: dum ipſe dimitteret populum. Et
G cùm dimiſiſſet eos, abiit in montem ora-
re. Et cùm ſerò eſſet, erat nauis in medio
mari, & ipſe ſolus in terra. Et videns eos
laborantes in remigando (erat enim ven-
tus contrarius eis) & circa quartam vigi-
liam noctis venit ad eos ambulans ſuprà

mare?

mare & volebat præterire eos. At illi vt vi- 49
derunt eum ambulantem ſuper mare, pu-
tauerunt phantaſma eſſe: & exclamaue-
runt. Omnes enim viderunt eum: & con- 50
turbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt cum
Mar. 14. d eis, & dixit eis, Confidite, ego ſum, nolite
timere. Et aſcendit ad illos in nauim: & 51
ceſſauit ventus. Et plus magis intra ſe ſtu-
pebant: non enim intellexeruut de pani- 52
bus. Erat enim cor eorum obcæcatum. Et 53
cùm transfretaſſent, venerunt in terram
Geneſareth: & applicuerunt: cùmq; egreſ- 54
ſi eſſent de naui, continuò cognouerunt
eum: & percurrentes vniuerſam regioné 55
illam cœperunt in grabatis eos, qui ſe ma-
lè habebant, circũferre vbi audiebát eum
eſſe. Et quocunque introiebat in vicos vel 56
in villas, aut ciuitates in plateis ponebant
infirmos, & deprecabantur eũ, vt vel fim-
briam veſtimenti eius tangerent: & quot-
quot tangebant eum, ſalui fiebant.

Exeuntia de corde coinquinant hominem: item curatur dæmoniaca, & mutus.

CAPVT VII.

Mat. 15. a ET conueniunt ad eum Phariſæi, & A 1
quidam de ſcribis, venientes ab Hie-
roſolymis. Et cùm vidiſſent quoſdam ex 2
diſcipulis eius communibus manibus (id
eſt, non lotis) manducare panes, vitupera-
uerunt.

3 uerunt. Phariſæi enim, & omnes Iudæi,
niſi crebrò lauerint manus, non mandu-
4 cant, tenentes traditionem ſeniorum: & à
foro venientes, niſi baptizentur, nõ come
dunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt
illis ſeruare, baptiſmata calicum & vrceo-
5 rum & æramentorum & lectorum. Et in-
terrogabant eũ Phariſæi & Scribę. Quarę
diſcipuli tui non ambulant iuxta traditio
nem ſeniorum, ſed communibus mani-
6 B bus manducant panem? At ille reſpon-
" dens dixit eis: Bene prophetauit Iſaias de *Iſaia 29.d*
" vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt, Popu-
" lus hic labiis me honorat, cor autem eorũ
7 " longè eſt à me: in vanũ autem me colunt,
docentes doctrinas & præcepta hominũ.
8 Relinquentes enim mandatum Dei, tene-
tis traditiones hominum, baptiſmata vr-
ceorum, & calicum, & alia ſimilia his faci-
9 tis multa. Et dicebat illis: Bene irritum
feciſtis præceptum Dei, vt traditionẽ ve-
10 " ſtram ſeruetis. Moyſes enim dixit; Hono- *Exod. 20.c*
" ra patrem tuum, & matrem tuam: &, Qui *Deut. 5.b*
" maledixerit patri, vel matri, morte moria *Ephe. 6.a*
11 tur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo *Exod. 21.b* *Leui. 20.b*
patri, vel matri, Corbã (quod eſt, donum) *Prou. 20.c*
12 quodcunque ex me, tibi profuerit: & vltra
non dimittitis eum quicquam facere pa-
13 tri ſuo, aut matri, reſcindentes verbum
Dei

Dei per traditionem veſtram, quam tradi-
diſtis, & ſimilia huiuſmodi multa faci-
tis. Et aduocans iterum turbas, dicebat 14
illis: Audite me omnes, & intelligite. Ni- 15
hil eſt extra hominem introiens in eum,
quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de
*coin- homine procedunt, illa ſunt quæ * com-
quinãt municant hominem. Siquis habet aures 16
audiendi, audiat. Et cùm introiſſet in do- 17
mum à turba, interrogabant eum diſci- c
puli eius parabolam. Et ait illis: Sic & vos 18
imprudentes eſtis? Non intelligitis, quia
omne extrinſecus introiens in hominem,
*coin- non poteſt eum * communicare: quia non 19
quinare intrat in cor eius, ſed in ventrem vadit, &
in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas.
*coin- Dicebat autem, quoniam quæ de homine 20
quinãt exeunt, illa * cõmunicãt hominem. Ab in- 21
tus enim de corde hominum malæ cogi-
tationes procedunt, adulteria, fornicatio-
nes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, 22
dolus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphe-
Mat.15.c. mia, ſuperbia, ſtultitia. Omnia hæc mala 23
*coin- abintus procedunt, & * communicant ho-
quinãt minem. Et inde ſurgens, abiit in fines Ty- 24
ri & Sidonis: & ingreſſus domum, nemi-
nem voluit ſcire, & non potuit latere. Mu- 25
lier enim ſtatim vt audiuit de eo, cuius fi-
lia habebat ſpiritum immũdum, intrauit,

26 & procidit ad pedes eius. Erat enim mu-
lier gentilis Syrophœniſſa genere. Et ro-
gabat eum vt dæmonium eiiceret de filia
27 D eius. Qui dixit illi: Sine prius ſaturari fi-
lios: non eſt enim bonum ſumere panem
28 filiorũ,& mittere canibus. At illa reſpon-
dit,& dicit illi: Vtique domine: nam & ca-
telli comedunt ſub menſa de micis pue-
29 rorum. Et ait illi: Propter hunc ſermonem
30 vade, exiit dæmonium à filia tua. Et cùm
abiiſſet domum ſuam, inuenit puellam
iacentem ſupra lectum, & dæmonium
31 exiiſſe. Et iterum exiens de finibus Tyri, *Mat.15.e*
venit per Sidonem ad mare Galilææ, in
32 ter medios fines Decapoleos. Et addu-
cunt ei ſurdum & mutũ: & deprecabantur
33 eum, vt imponeret illi manum. Et appre-
hendens eum de turba ſeorſum, miſit di-
gitos ſuos in auriculas eius, & expuens
34 tetigit linguam eius: & ſuſpiciens in cæ-
lum ingemuit,& ait illi: Ephathah (quod
35 eſt, adaperire) & ſtatim apertæ ſunt aures
eius, & ſolutũ eſt vinculum linguæ eius,
36 & loquebatur rectè. Et præcepit illis, ne *Geneſ.1.d*
cui dicerent. Quantò autem eis præci- *Eccle.9.b*
37 piebat, tantò magis plus prædicabant, &
eò amplius admirabantur, dicentes: Be-
ne omnia fecit: & ſurdos fecit audire, &
mutos loqui.

Satiatur turba, & corripiuntur diſcipuli ob incredulitatem. CAPVT VIII.

Mat.15.d. IN diebus illis iterum cùm turba multa A 1
eſſet, nec haberent quod manducarent:
conuocatis diſcipulis, ait illis: Miſereor 2

ſuper turbam: quia ecce iam triduo ſu-
ſtinent me, nec habent quod manducent:
& ſi dimiſero eos ieiunos in domũ ſuam, 3
deficient in via: quidã enim ex eis de lon-
gè venerunt. Et reſponderunt ei diſcipuli 4
ſui:

ſui: Vnde illos quis poterit hic ſaturare
5 panibus in ſolitudine? Et interrogauit
eos: Quot panes habetis? qui dixerunt,
6 Septem. Et præcepit turbæ diſcumbe-
re ſuper terram. Et accipiens ſeptem pa-
nes, gratias agens, fregit: & dabat di-
ſcipulis ſuis vt apponerent, & appoſue-
7 runt turbæ. Et habebant piſciculos pau-
8 cos: & ipſos benedixit, & iuſſit apponi. Et
manducauerunt, & ſaturati ſunt: & ſuſtu-
lerunt quod ſuperauerat de fragmentis,
9 ſeptem ſportas. Erant autem qui mandu- *Mat 16.b.*
B cauerant, quaſi quatuor millia: & dimi- *Luc. 21.g*
10 ſit eos. Et ſtatim aſcendens nauim cum
diſcipulis ſuis, venit in partes Dalma-
11 nutha. Et exierunt Phariſæi, & cœpe-
runt conquirere cum eo, quærentes ab
12 illo ſignum de cælo, tentantes eum. Et
ingemiſcens ſpiritu, ait: Quid genera-
tio iſta ſignum quærit? Amen dico vo-
bis: ſi dabitur generationi iſti ſignum.
13 Et dimittens eos aſcendit iterum nauim,
14 & abiit trans fretum. Et obliti ſunt pa-
nem ſumere: & niſi vnum panem non ha-
15 bebant ſecum in naui. Et præcipiebat
eis dicens: Videte, & cauete à fermento *Matt. 16.a.*
16 Phariſæorum, & fermento Herodis. Et
cogitabant ad alterum dicentes: Quia
17 panes non habemus. Quo cognito ait

illis Ieſus: Quid cogitatis:quia panes non
habetis?nondum cognoſcitis, nec intelli-
Ioan. 6.b gitis? adhuc cæcatũ habetis cor veſtrum?
oculos habentes non videtis? & aures ha- 18
bentes non auditis? Nec recordamini
quãdo quinque panes fregi in quinq; mil- 19
lia, & quot cophinos fragmentorum ple-
nos ſuſtuliſtis? Dicũt ei: Duodecim. Quan 20
do & panes in quatuor milia, quot ſpor-
tas fragmentorum tuliſtis? Et dicunt ei:
Septẽ. Et dicebat eis: Quomodo nondum C 21
intelligitis? Et veniũt Bathſaidam: & ad- 22
ducunt ei cæcũ, & rogabant eũ vt illũ tan-
geret. Et apprehenſa manu cæci, eduxit 23
eum extra vicũ: & expuens in oculos eius,
impoſitis manibus ſuis, interrogauit eum,
ſi quid videret. Et aſpiciẽs ait: Video ho- 24
mines velut arbores, ambulantes. Deinde 25
iterũ impoſuit manus ſuper oculos eius:
& cœpit videre, & reſtitutus eſt, ita vt cla-
rè videret omnia. Et miſit illum in domũ 26
Mat.16.b ſuam, dicens vade in domum tuam: & ſi
Luc 9.c in vicum introieris, nemini dixeris. Et 27
egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in ca-
ſtella Cæſareæ Philippi: & in via interro-
gabat diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem
me dicũt eſſe homines? Qui reſponderũt 28
illi, dicentes: Ioannem Baptiſtam, alij
Eliam, alij verò quaſi vnum de Prophetis,

Tunc

29 D Tunc dixit illis: Vos verò, quem me eſſe dixit
dicitis? Reſpondens Petrus, ait ei: Tu es
30 Chriſtus. Et comminatus eſt eis, ne cui
31 dicerēt de illo. Et cœpit docere eos, quo-
niam oportet Filium hominis pati mul-
ta, & reprobari à ſenioribus, & à ſummis
ſacerdotibus, & Scribis, & occidi, & poſt
32 tres dies reſurgere. Et palàm verbum lo-
quebatur. Et apprehendens eum Petrus.
33 cœpit increpare eum. Qui conuerſus &
videns diſcipulos ſuos, comminatus eſt
Petro dicens: Vade retro me ſatana, quo-
niam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ
34 ſunt hominum. Et conuocata turba cum
diſcipulis ſuis, dixit eis: Si quis vult me *Mat.16.d*
ſequi, deneget ſemetipſum, & tollat cru- *& 10.d*
35 cem ſuam, & ſequatur me. Qui enim vo- *Luc.9.c*
luerit animam ſuam ſaluam facere, per- *14.f.17.g*
det eam: qui autem perdiderit animam *Ioan.12.d*
ſuam propter me, & Euangelium, ſaluam *Mat.19.d*
36 faciet eam. Quid enim proderit homi- *Luc.9.b*
ni, ſi lucretur mundum totum, & detri- *12.b*
37 mentum animæ ſuæ faciat? Aut quid da-
bit homo commutationis pro anima ſua?
38 Qui enim me * confuſus fuerit, & verba *confeſ-
mea in generatione iſta adultera, & pec- ſus
catrice, & filius hominis * confundetur *cōfite-
eum, cùm venerit in gloria patris ſui cum bitur.
39 Angelis ſanctis. *Et dicebat illis. Amen dico uobis, quia
ſunt quidā de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec
uideant regnum Dei ueniens in uirtute.* Trans

Tranſfiguratur Ieſus, prædicitur aduentus Eliæ, & dæmoniacus curatur.

CAPVT IX.

ET dicebat illis: Amen dico vobis, quia
ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non A
Matt.16.

guſtabunt morté, donec videant regnum
Luc. 9. c Dei veniens in virtute. Et poſt dies ſex 2
Mat.17.c aſſumpſit Ieſus Petrũ & Iacobum, & Ioan
Luc.9.d nem: & ducit illos in mõtem excelſum ſe-
orſum ſolos, & tranſfiguratus eſt coram
ipſis. Et veſtimenta eius facta ſunt ſplen- 3
dentia

dentia,& candida nimis velut nix, qualia
fullo non poteſt ſuper terram candida fa-
4 cere. Et apparuit illis Elias cum Moyſe
5 & erant loquentes cũ Ieſu. Et reſpondens
Petrus ait Ieſus Rabbi,bonum eſt nos hic
eſſe: & faciamus tria tabernacula, Tibi
6 vnũ,& Moyſi vnũ,& Eliæ vnũ. Non enim
ſciebat quid diceret: erant enim timore
7 B exterriti. Et facta eſt nubes obumbrans
eos: & venit vox de nube,dicens: Hic eſt
8 filius meus chariſſimus: audite illum. Et *Mat.17.b*
ſtatim circunſpicientes, neminẽ amplius
9 viderunt, niſi Ieſum tantùm,ſecũ. Et de-
ſcendentibus illis de monte, præcepit il-
lis, ne cuiquam quod vidiſſent, narra-
rent, niſi cùm Filius hominis à mortuis
10 reſurrexerit. Et verbum continuerunt
apud ſe, conquirentes quid eſſet: Cùm à
11 mortuis reſurrexerit. Et interrogabant
eum,dicentes: Quid ergo dicũt Phariſæi *Mal.4.b*
& Scribæ,quia Eliam oporteat venire pri
12 mum? Qui reſpõdens,ait illis: Elias cùm
venerit, primò reſtituet omnia: & quo-
modo ſcriptum eſt in filium hominis, vt
13 C multa patiatur, & contemnatur. Sed di- *Iſa.53.b*
co vobis, quia & Elias venit, & fecerunt *Mal.4.b*
illi quæcũque voluerũt,ſicut ſcriptum eſt
14 de eo. Et veniens ad diſcipulos ſuos vi-
dit turbam magnam circa eos, & Scribas

Mat.17.c
Luc.9.c

conquirentes cũ illis. Et confeſtim omnis 15
populus videns Ieſum, ſtupefactus eſt, &
expauerunt: & accurrentes ſalutabant eũ.
Et interrogauit eos: Quid inter vos con- 16
quiritis? Et reſpondens vnus de turba, 17
dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te
habentem ſpiritũ mutum:+ qui vbicunque 18
eum apprehenderit, allidit illum, & ſpu-
mat, & ſtridet dentibus, & areſcit: Et dixi
diſcipulis tuis, vt eiicerent illum, & non
potuerunt. Qui reſpondens eis, dixit: O 19
generatio incredula, quandiu apud vos
ero? quandiu vos patiar? afferte illum ad
me.+ Et attulerunt eum. Et cùm vidiſſet 20
eum, ſtatim ſpiritus conturbauit illum,
& eliſus in terram volutabatur ſpumans.
Et interrogauit patrem eius: Quantum 21
temporis eſt, ex quo ei hoc accidit? At il-
le ait: Ab infantia:+ & frequenter eum in 22
ignem, & in aquam miſit, vt eum perde-
ret. Sed ſi quid potes, adiuua nos miſer-
tus noſtri.+ Ieſus autem ait illi. Si potes 23
credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.
Et continuò exclamans pater pueri, cum D 24
lachrymis aiebat: Credo Domine: adiu-
ua incredulitatem meam. Et cùm vidiſſet 25
Ieſus concurrentem turbam, comminatus
eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde &
mute ſpiritus, ego præcipio tibi, exi ab
eo,

26 eo,& amplius ne introeas in eum. Et ex-
clamans,& multùm diſcerpens eum, exiit
ab eo : & factus eſt ſicut mortuus, ita vt
27 multi dicerent : Quia mortuus eſt. Ieſus
autem tenens manum eius,eleuauit eum,
28 & ſurrexit. Et cùm introiſſet in domum,
diſcipuli eius ſecretò interrogabant eum:
Quare nos non potuimus eiicere eum?
29 E Et dixit illis : Hoc genus in nullo poteſt
30 exire,niſi in oratione, & ieiunio. Et inde
profecti prætergrediebantur Galilæam,
31 nec volebat quenquam ſcire. Docebat *Mat.17.d*
autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis: *Luc.6.c*
Quoniam filius hominis tradetur in ma-
nus hominum, & occident eum, & occi- *Mar.18.c*
32 ſus,tertia die reſurget. At illi ignorabant *Luc.3.f*
verbum : & timebant interrogare eum.
33 Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi
eſſet, interrogabat eos : Quid in via tra-
34 ctabatis? At illi tacebant: ſi quidem in via
inter ſe diſputauerant, quis eorum ma-
35 ior eſſet. Et reſidens vocauit duodecim,
& ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit
omnium nouiſſimus, & omnium mini-
36 ſter. Et accipiens puerum, ſtatuit eum in
medio eorum: quẽ cùm cõplexus eſſet, ait
37 F illis: Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris
receperit in nomine meo, me recipit: &
quicũque me ſuſceperit, non me ſuſcipit.

ſed eum, qui miſit me. Reſpondit illi Ioan- 38
nes, dicens: Magiſter, vidimus quendã in
nomine tuo eiicientẽ dæmonia, qui non
1. Cor. 12.a ſequitur nos & prohibuimus eum. Ieſus 39
autem ait: Nolite prohibere eũ: nemo eſt
enim qui faciat virtutem in nomine meo,
& poſſit citò malè loqui de me: qui enim 40
Matt.10.d nõ eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. Quiſ- 41
quis enim potum dederit vobis calicem
aquæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis,
Amen dico vobis, non perdet mercedem
Matt.18.a *Luc.17.a* ſuam. Et quiſquis ſcandalizauerit vnum 42
ex his puſillis credentibus in me: bonum
eſt ei magis, ſi circundaretur mola aſina-
Mat.18.a ria collo eius, & in mare mitteretur. Et ſi c 43
ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde il-
lam: bonũ eſt tibi, debilem introire in vi-
tam, quàm duas manus habentem, ire in
Iſaia.66.g gehennam, in ignẽ inextinguibilem, vbi 44
vermis eorũ nõ moritur, & ignis non ex-
tinguitur. Et ſi pes tuus te ſcandalizat, 45
amputa illum: bonũ eſt tibi claudum in-
troire in vitam æternam, quàm duos pe-
des habentem mitti in gehennã ignis in-
extinguibilis, vbi vermis eorum non mo- 46
ritur, & ignis non extinguitur. Quòd ſi 47
oculus tuus ſcandalizat te, eiice eum: bo-
num eſt tibi luſcũ introire in regnũ Dei,
quàm duos oculos habentem mitti in ge-
hennam

48 hennam ignis:vbi vermis eorum non mori-
49 tur,& ignis nõ extinguitur. Omnis enim *Mat.5.b*
igne ſalietur,& omnis victima ſale ſalie- *Luc.14.g*
50 tur. Bonum eſt ſal. Quòd ſi ſal inſulſum
fuerit: in quo illud condietis? Habete in
vobis ſal, & pacem habete inter vos.

Repudium prohibitum: paruuli Deo grati: item opes, æternæ ſalutis remora. CAP. X.

1 A ET inde exurgẽs, vénit in fines Iudææ *Mat. 19.A*
vltra Iordanem:& conueniunt iterum
turbæ ad eum: & ſicut conſueuerat, ite-
2 rum docebat illos. Et accedẽtes Phariſæi,
interrogabant eum: Si licet viro vxorem
3 dimittere? tentantes eum. At ille reſpon-
dens dixit eis: Quid vobis præcepit Moy- *Deut.24.a*
4 ſes? Qui dixerunt: Moyſes permiſit libel- *Gene.1.d*
5 lum repudij ſcribere, & dimittere. Qui-
bus reſpondens Ieſus ait: Ad duritiã cor-
dis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud:
6 ab initio autẽ creaturæ maſculum & fœ-
7 minam fecit eos Deus. Propter hoc relin- *Gene.2.d*
quet homo patrem ſuum & matrẽ, & ad- *1.Cor.6.d*
8 hærebit ad vxorem ſuam: & erunt duo in *Epheſ.5.g*
carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed
9 vna caro. Quòd ergo Deus coniunxit, ho-
10 mo non ſeparet. Et in domo iterum diſci- *1.Cor.7.b*
11 puli eius de eodẽ interrogauerunt eũ. Et *Mat.19.b*
ait illis: Quicunq; dimiſerit vxorẽ ſuã, & *Luc.16.b*
aliam duxerit, adulterium cõmittit ſuper

eam

eam. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuũ, & alij 12
nupſerit, mœchatur. Et offerebant illi 13
paruulos vt tangeret illos. Diſcipuli autẽ
comminabantur offerentibus. Quos cùm 14
videret Ieſus, indignè tulit, & ait illis: Si-
nite paruulos venire ad me, & ne prohi-
bueritis eos: talium enim eſt regnũ Dei.
Amen dico vobis, quiſquis non receperit 15
Matt. 19. d regnum Dei, velut paruulus, non intrabit
Luc. 18. d in illud. Et complexans eos, & imponens 16
eis manus ſuper illos, benedicebat eos. Et 17
cùm egreſſus eſſet in viam, procurrẽs qui-
dam genu flexo ante eũ, rogabat eum di-
cens: Magiſter bone, quid faciam, vt vitam
æternam percipiam? Ieſus autem dixit 18
ei: Quid me dicis bonũ? Nemo bonus, ni- C
Exod. 20. c ſi vnus Deus. Præcepta noſti? Ne adulte- 19
res: Ne occidas: Ne fureris: Ne falſum te-
ſtimoniũ dixeris. Ne fraudẽ feceris: Ho-
nora patrem tuum & matrem. At ille re- 20
ſpondens, ait illi: Magiſter, hæc omnia
obſeruaui à iuuentute mea. IESVS au- 21
tem intuitus eum, dilexit eum, & dixit
ei: Vnũ tibi deeſt: vade, quæcunque habes
vende, & da pauperibus, & habebis the-
ſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Qui 22
contriſtatus in verbo, abiit mœrens: erat
enim habens multas poſſeſſiones. Et cir- 23
cumſpiciẽs Ieſus, ait diſcipulis ſuis: Quam

diff

difficile qui pecunias habent, in regnum
24 Dei introibunt! Diſcipuli autem obſtupe-
ſcebant in verbis eius. At Ieſus rurſus re-
ſpondēs, ait illis: Filioli, quàm difficile eſt
confidentes in pecuniis, in regnū Dei in-
25 troire! Facilius eſt camelum per foramen
acus trāſire, quam diuitē intrare in regnū
26 Dei. Qui magis admirabātur, dicētes ad
27 ſemetipſos: Et quis poteſt ſaluus fieri? Et
D intuēs illos Ieſus, ait: Apud homines im-
poſſibile eſt, ſed non apud Deum. omnia
28 enim poſſibilia ſunt apud Deum. Et poſt *Mat. 19.d*
hæc cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos di-
29 miſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Re-
ſpondēs Ieſus, ait: Amen dico vobis, nemo
eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut
ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios,
aut agros propter me, & propter Euange-
30 lium: qui non accipiat centies tantùm nūc
in tempore hoc, domos, & fratres, & ſoro-
res, & matres, & filios, & agros cum per-
E ſecutionibus: & in ſeculo futuro vitam
31 æternam. Multi autem primi, erunt nouiſ- Matt19.d
32 ſimi: & nouiſſimi, primi. Erant autem in
via aſcendentes Hieroſolymam, & præce-
debat illos Ieſus, & ſtupebant: & ſequen- *Mat. 20.d*
tes timebant. Et aſſumens iterum duode- *Luc. 18.b*
cim, cœpit illis dicere, quæ eſſent ei ven- euentura
33 tura. Quia ecce aſcendimus Hieroſoly-

mam

mam,& Filius hominis tradetur principi-
bus ſacerdotum, & Scribis & ſenioribus,
& dānabunt eũ morte, & tradēt eũ genti-
bus,& illudēt ei, & conſpuēt eũ, & flagel- 34
labunt eũ,& interficient eum,& tertia die
reſurget. Et accedunt ad eum Iacobus, & 35
Ioānes, filij Zebedæi, dicentes: Magiſter,
volumus vt quodcũque petierimus facias
Mat.20.c nobis. At ille dixit eis: Quid vultis vt fa- 36
ciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, vt 37
vnus ad dexterā tuā, & alius ad ſiniſtram
tuam ſedeamus in gloria tua. Ieſus autem 38
ait eis: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibe F
re calicem, quem ego bibo: aut baptiſmo,
quo ego baptizor, baptizari? At illi dixe- 39
runt ei: Poſſumus. Ieſus autē ait eis: Cali-
cem quidem quem ego bibo, bibetis: &
baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimi
ni: ſedere autem ad dexteram meam, vel 40
ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed
cœperunt quibus paratum eſt. Et audientes decē, in- 41
indignari dignati ſunt de Iacobo & Ioanne. Ieſus 42
Luc.22.c autem vocans eos, ait illis: Scitis, quia hi
qui videntur principari gentibus, domi-
nantur eis: & principes eorum poteſtatem
habent ipſorum. Nō ita eſt autē in vobis, 43
ſed quicunque voluerit fieri maior, erit
veſter miniſter: & quicunque voluerit in 44
vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus.
Nam

Nam & filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuã in redemptioné pro multis. Et veniunt Hiericho: & proficiſcente eo de Hiericho, & diſcipulis eius, & plurima multitudine, filius Timæi (Bartimæus) cæcus, ſedebat iuxta viam mendicãs. Qui cùm audiſſet quia Ieſus Nazarenus eſt, cœpit clamare, & dicere: Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et comminabãtur ei multi, vt taceret. At ille multò magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. Et ſtans Ieſus præcepit illum vocari. Et vocãt cæcũ, dicentes ei, Animæquior eſto, ſurge, vocat te. Qui proiecto veſtimento ſuo, exiliens, venit ad eũ. Et reſpondens Ieſus dixit illi: Quid tibi vis faciã? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, vt videam. Ieſus ait illi: Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via. Mat. 20.d Luc. 18 f

Excipitur Ieſus palmis ãſino inſidens, & maledixit ficui. CAP. XI.

A ET cùm appropinquarent Hieroſolymæ, & Bethaniæ ad montem Oliuarum: mittit duos ex diſcipulis ſuis, & ait illis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt: & ſtatim introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit; ſoluite illum, & Mat. 21.a Luc. 19.f

adducite. Et ſi quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia domino neceſſarius eſt, & continuò illum dimittet huc. Et

abeuntes, inuenerũt pullũ ligatũ ante ianuam foris in biuio: & ſoluunt eũ. Et quidam de illic ſtantibus dicebant illis: Quid facitis, ſoluentes pullũ? Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis IESVS, & dimiſe-
Ioan.12.b runt eos. Et duxerunt pullũ ad IESVM & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſu- B
per

per eum. Multi autem veſtiméta ſua ſtra-
uerunt in via: alij autem frondes cæde-
bant de arboribus, & ſternebant in via. Et
qui præibant, & qui ſequebantur clama-
bant dicentes: Hoſanna, benedictus, qui
venit in nomine Domini. Benedictum
quod venit regnum patris noſtri. Dauid. *Matt.21.b*
Hoſanna in excelſis. Et introiuit Hieroſo *Luc.19.g*
lymam in templum. Et circunſpectis o-
mnibus cùm iam veſpera eſſet hora, exiit
in Bethaniam cum duodecim. Et alia die
cùm exirent à Bethania, eſuriit. Cúmque *Mat.21.c*
vidiſſet à longè ficum habentem folia, ve-
nit, ſi quid fortè inueniret in ea. Et cũ ve-
niſſet ad eam, nihil inuenit, præter folia:
non enim erat tempus ficorum. Et reſpõ-
dens, dixit ei: Iam non amplius in æter-
num ex te fructum quiſquam manducet.
Et audiebant diſcipuli eius. Et veniunt
Hieroſolymam: & cùm introiſſet in tem-
plum, cœpit eiicere vendentes, & emen-
tes in templo, & méſas nummulariorum,
& cathedras vendentium columbas euer-
tit: & non ſinebat vt quiſquam transferret
» vas per templum: & docebat dicens eis:
» Nonne ſcriptum eſt, Quia domus mea, *Iſa.56.c.*
domus orationis vocabitur omnibus gen *Iere.7.b.*
tibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam
c latronum. Quo audito principes ſacer-

dotum & Scribæ quærebant, quomodo
eum perderent. Timebant enim eũ: quo- C
Matt.7.c niam vniuerſa turba admirabatur ſuper
doctrina eius. Et cùm veſpera facta eſſet,
egrediebatur de ciuitate. Et cùm manè
tranſirent, viderunt ficum aridam factam
à radicibus. Et recordatus Petrus, dixit
Mat. 7.a ei: Rabbi, ecce, ficus, cui maledixiſti, aruit.
& 21.c Et reſpondens Ieſus, ait illis: Habete fi-
Luc. 21.b dem Dei. Amen dico vobis, quia quicun-
Mat. 6.b que dixerit huic monti: Tollere, & mitte-
Eccle. 18 a re in mare: & nõ hæſitauerit in corde ſuo,
ſed crediderit quia quodcunque dixerit,
fiat: fiet ei. Propterea dico vobis, omnia
quæcunque orantes petitis, credite quia
accipietis, & euenient vobis. Et cùm ſta-
bitis ad orandũ, dimittite ſi quid habetis
aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui
in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.
Quòd ſi vos non dimiſeritis: nec pater D
veſter, qui in cælis eſt, dimittet vobis pec-
Mat.21.c cata veſtra. Et veniunt rurſus Hieroſoly-
mam. Et cùm ambularet in templo, acce-
Luc.19.a dunt ad eum ſummi ſacerdotes, & Scribę,
& ſeniores, & dicunt ei: In qua poteſtate
hæc facis? & quis dedit tibi hanc poteſta-
tem, vt iſta facias? Ieſus autem reſpondẽs
ait illis: Interrogabo vos & ego vnum
verbum, & reſpondete mihi, & dicam vo-
bis

bis in qua poteſtate hæc faciam: Bapti-
C ſmus Ioannis, de cælo erat, an ex homi-
nibus? Reſpondete mihi. At illi cogita-
bant ſecum, dicentes: Si dixerimus, de cæ-
lo, dicet nobis: Quare ergo non credidi-
ſtis ei? Si dixerimus, ex hominibus, time-
mus populum. Omnes enim habebant
Ioannem, quia verè propheta eſſet. Et re-
ſpondentes dicunt Ieſu: Neſcimus. Et re-
ſpondens Ieſus ait illis: Neque ego dico
vobis in qua poteſtate hæc faciam.

Parabola vineæ, & inſidioſæ quæſtiones.

CAP. XII.

A ET cœpit illis in parabolis loqui: Vi- *Mat.21.d*
neam paſtinauit homo, & circunde- *Luc.20.b*
dit ſepem, & fodit locum, & ædificauit *Iſa.5.a.* *Iere.2.b*
turrim, & locauit eam agricolis: & pe-
regrè profectus eſt. Et miſit ad agricolas
in tempore ſeruum vt ab agricolis acci-
D peret de fructu vineæ. Qui apprehenſum
eum, ceciderunt, & dimiſerunt vacuum.
Et iterum miſit ad illos alium ſeruum: &
illum in capite vulnerauerunt & contu-
meliis affecerunt: Et rurſum alium miſit,
& illum occiderũt: & plures alios quoſdã
cædentes, alios verò occidentes. Adhuc
ergo vnum habens filium chariſſimũ, &
illum miſit ad eos nouiſſimũ dicens: quia
reuerebuntur filium meum. Coloni autẽ

dixerunt adinuicem, Hic eſt hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. Et apprehendentes eum occiderũt & eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet Dom nus vineæ? Veniet, & perdet colonos, & dabit vineam aliis. Nec ſcripturam
Pſal. 117.d hanc legiſtis? Lapidẽ quem reprobauerũt
Iſa. 28.d ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.
Act. 4.b A domino factum eſt iſtud, & eſt mira-
Rom. 9.b bile in oculis noſtris. Et quærebant eum
1. Pet. 2.a tenere, & timuerunt turbam. Cognouerunt enim, quoniam ad eos parabolam hãc dixerit. Et relicto eo, abierũt. Et mittunt ad eum quoſdam ex Phariſęis & Herodianis, vt eum caperent in verbo. Qui
Mat. 22.b *Luc. 20.d* venientes, dicũt ei: Magiſter, ſcimus quia verax es, & non curas quenquã: nec enim vides in faciem hominum, ſed in veritate viam Dei doces. Licet dare tributũ Cęſari, an non dabimus? Qui ſciens verſutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium, vt videã. At illi obtulerũt ei. Et ait illis: Cuius eſt imago hæc, & in-
Rom. 13.c ſcriptio? dicunt ei: Cæſaris. Reſpondens autem Ieſus, dixit illis: Reddite igitur quę
Mat. 22.c ſunt Cæſaris Cæſari: & quę ſunt Dei, Deo.
Luc. 20.d Et mirabantur ſuper eo. Et venerũt ad eũ Sadducæi (qui dicunt reſurrectionẽ non
Deut. 25.b eſſe) & interrogabant eum dicentes: Ma-
giſter,

giſter, Moyſes nobis ſcripſit, vt ſi cuius
frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxorẽ,
& filios non reliquerit: accipiat frater eius
vxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri
ſuo. Septem ergo fratres erant: & primus
accepit vxorem, & mortuus eſt non reli-
cto ſemine: & ſecundus accepit eam, &
mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen, &
tertius ſimiliter: & acceperunt eam ſimi-
liter ſeptem: & non reliquerunt ſemen:
nouiſſima omnium defuncta eſt & mu-
lier. In reſurrectione ergo cùm reſurre-
xerint, cuius de his erit vxor? ſeptem enim
habuerunt eam vxorem. Et reſpondens
Ieſus, ait illis, Nónne ideo erratis, non
C ſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei?
Cùm enim à mortuis reſurrexerint, ne-
que nubent, neque nubentur: ſed ſunt
ſicut Angeli Dei in cælis. De mortuis
autem quòd reſurgant, non legiſtis in li-
bro Moyſi ſuper rubum, quomodo dixe-
rit illi Deus, inquiens: Ego ſum Deus
* Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? *Exod. 3.b*
* Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum.
Vos ergo multũ erratis. Et acceſſit vnus
de ſcribis, qui audierat illos conquiren- *Mat. 22.b*
tes; & videns quoniam bene illis reſpon- *Luc. 10.c*
derit, interrogauit eum quod eſſet pri-
mum omnium mandatum. Ieſus autem

respondit ei, quia primum omnium man-
Deu. 6. a datum eſt: Audi Iſraël, Dominus Deus
tuus, Deus vnus eſt. Et diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota
anima tua: & ex tota mente tua, & ex to-
ta virtute tua. Hoc eſt primum manda-
Leui. 18. d tum. Secundum autem ſimile eſt illi: Di-
Matt. 22. a liges proximum tuum tanquam teipſum.
Rom. 13. c Maius horũ aliud mandatum non eſt. Et
Galat. 5. c
Iacob. 2. b ait illi Scriba: Bene magiſter, in veritate di
xiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius
præter eum. Et vt diligatur ex toto corde,
& ex toto intellectu, & ex tota anima,
& ex tota fortitudine, & diligere proxi-
mum tanquam ſeipſum: maius eſt omni-
bus holocauſtomatibus, & ſacrificiis. Ie-
ſus autem videns quòd ſapienter reſpon-
Matt. 22. d diſſet, dixit illi: Non es longè à regno
Luc. 20. g Dei. Et nemo iam audebat eum interro-
gare. Et reſpondens Ieſus dicebat docens
in templo: Quomodo dicũt Scribæ Chri-
ſtum filium eſſe Dauid? ipſe enim Dauid
Pſal. 109. a dicit in Spiritu ſancto: Dixit Dominus D
Domino meo, ſede à dextris meis, Donec
ponam inimicos tuos ſcabellum pedum
tuorum. Ipſe ergo Dauid dicit eum Do-
minum: & vnde eſt filius eius? Et multa
turba eum libenter audiuit. Et dicebat
Matt. 23. a eis in doctrina ſua: Cauete à Scribis, qui
volunt

volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis: qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixę orationis: hi accipient prolixius iudicium. Et ſedens Ieſus cõtra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites iactabant multa. Cùm veniſſet autem vidua vna pauper, miſit duo minuta, quod eſt quadrans. Et conuocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniã vidua hęc pauper plus omnibus miſit qui miſerunt in gazophylaciũ. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit miſit, totum victum ſuum. *Luc. 11.f & 20.g* *Luc. 21.a*

De conſummatione Mundi multa prædicuntur.

CAP. XIII.

ET cùm egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. Et cùm ſederet in monte Oliuarum contra templum, interrogabant eum ſeparatim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Andreas: Dic nobis, quando iſta fient? *Mat. 24. a.b* *Luc. 21.b* *Luc. 19.g*

& quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari? Et reſpondens Ieſus, cœpit dicere illis: Videte ne quis vos ſeducat: multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego ſum, & multos ſeducent. Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis, oportet enim hæc fieri: ſed nondum finis. Exurget enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum: & erunt terræmotus per loca, & fames. Initium dolorum hæc, videte autem vosmetipſos. B Tradent enim vos in conciliis & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides & reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis. Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Euangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini, ſed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquamini. Non enim vos eſtis loquentes, ſed ſpiritus ſanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filij in parentes, & morte afficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem ſuſtinuerit in finẽ, hic ſaluus erit. Cùm autem videritis abominationẽ deſolationis ſtantẽ vbi non debet (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt,

Mat. 10. b

Mat. 24. b
Luc. 21. d
Dan. 9. g

fu

fugiant in montes, & qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat, vt tollat quid de domo ſua: & qui in agro erit, non reuertatur retro tollere veſtimentum ſuum. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate verò vt hyeme non fiant. Erunt enim diebus
C illis tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, vſque nunc, neque fient. Et niſi
B breuiaſſet Dominus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit, breuiauit dies. Et tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce, hic eſt Chriſtus, ecce illic: ne credideritis. Exurgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos (ſi fieri poteſt) etiam electos. Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia. Sed in illis diebus poſt tribulationem illam ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuũ, & ſtellæ cæli erunt decidentes, & virtutes quæ in cælis ſunt, mouebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria. Et tunc mittet Angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo terræ vſque ad ſummum
D cæli. A ficu autem diſcite parabolam. Cũ

Mat. 24.b
Luc. 21.b.c.
Ezec. 32.b
Iſa. 13.b
Ioel. 3.c

iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoſcitis quia in proximo ſit æſtas. Sic & vos, cùm videritis hæc fieri, ſcitote, quòd in proximo ſit in oſtiis. Amen dico vobis, quoniam non tranſibit generatio hæc, donec omnia iſta fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibũt. De die autem illo vel hora, nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater. Videte, vigilate, &
Mat.24.d orate: neſcitis enim quando tempus ſit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſque operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergo (neſcitis enim quando dominus domus veniat: ſerò, an media nocte, an galli cantu, an manè) ne cùm venerit repentè, inueniat vos dormiẽtes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

Poſt cœnam Chriſtus capitur. CAP. XIIII.

Mat.26.a *Luc.22.a* ERat autem paſcha & azyma poſt biduum, & quærebant ſummi ſacerdotes & Scribæ quomodò eum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto: ne fortè tumultus fieret in populo. Et cùm eſſet Bethaniæ in domo Si-
Mat.26.a *Ioan.12.a* monis Leproſi, & recumberet, venit mulier habẽs alabaſtrum vnguenti nardi pi-

ſtici pretioſi:& fracto alabaſtro effudit ſuper caput eius. Erant autem quidam indignè ferentes intra ſemetipſos, & dicẽtes, Vt quid perditio iſta vnguenti facta eſt? Poterat enim vnguentum iſtud venundari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam. Ieſus autem dixit: Sinite eam: quid illi moleſti eſtis? Bonum opus operata eſt in me. Semper enim pauperes habetis vobiſcum, & cùm volueritis poteſtis illis benefacere: me autẽ non ſemper habebitis. Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus meum in ſepulturam. Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fue-
B rit Euangelium iſtud in vniuerſo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. Et Iudas Iſcariotes vnus de duodecim, abiit ad ſummos ſacerdotes, vt proderet eum illis. Qui audientes, gauiſi ſunt:& promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet. Et primo die azymorum, quando paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quò vis eamus & paremus tibi, vt manduces paſcha? Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum: & quocũque

Matt.26.b *Luc.22.c*

Mat.26.g *Luc.22.a*

que introierit,dicite domino domus,quia
magiſter dicit, Vbi eſt refectio mea,vbi
paſcha cum diſcipulis meis mãducem? Et
ipſe vobis demõſtrabit cœnaculum gran-
de ſtratum: & illic parate nobis. Et abie-
runt diſcipuli eius, & venerunt in ciuita-
tem:& inuenerũt ſicut dixerat illis: & pa-

rauerunt paſcha. Veſpere autem facto ve-
Mat. 26.*b* nit cum duodecim. Et diſcumbẽtibus eis
Luc. 22.*b* & manducantibus, ait Ieſus, Amen dico
Ioan. 13.*c* vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui
mandu

manducat mecum. At illi cœperunt contriſtari,& dicere ei ſingulatim : Nunquid
C ego? Qui ait illis : Vnus ex duodecim,qui intingit mecum manum in catino. Et Filius quidem hominis vadit,ſicut ſcriptum
eſt de eo. Væ autem homini illi,per quem *Pſal. 40 c*
Filius hominis tradetur: bonum erit ei, *1 Cor.11.c*
ſi non eſſet natus homo ille. Et mandu- *Mat.26.c*
cantibus illis accepit Ieſus panem : & be- *Luc.22.b*
nedicens fregit, & dedit eis, & ait illis: Sumite, hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis : Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis,quia iam non bibam de genimine vitis, vſque in diem illum, cùm illud bibam nouum
in regno Dei. Et hymno dicto, exierunt *Ioan.18.a*
in montem Oliuarũ. Et ait Ieſus: Omnes *Zach.13.d*
ſcandalizabimini in me in nocte iſta:quia *Ioan 16.d*
ſcriptum eſt: Percutiam paſtorem: & diſpergentur oues. Sed poſtquam reſurrexero,præcedam vos in Galilæam. Petrus autem ait illi, Etſi omnes ſcandalizati fuerint:ſed nõ ego. Et ait illi Ieſus: Amen dico tibi,quia tu hodie in nocte hac prius quàm gallus vocem bis dederit,ter me es
negaturus. At ille amplius loquebatur: *Mat.26.d.*
D Et ſi oportuerit me ſimul commori tibi, *Luc.22.d.*

non

non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et veniunt in prædium, cui nomen Geth-ſemani. Et ait diſcipulis ſuis: Sedete hic, donec orem. Et aſſumit Petrum, & Iacobum, & Ioannem ſecum, & cœpit pauere & tædere. Et ait illis, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, ſuſtinete hîc, & vigilate. Et cùm proceſſiſſet paululum, procidit ſuper terram: & orabat, vt ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora, & dixit: Abba pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me: ſed non quod ego volo, ſed quod tu. Et vênit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon dormis? non potuiſti vna hora vigilare? Vigilate, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro verò infirma. Et iterum abiens orauit, eundem ſermonem dicens. Et reuerſus denuò inuënit eos dormientes (erant enim oculi eorum grauati) & ignorabant quid reſponderent ei. Et vënit tertio, & ait illis: Dormite iam, & requieſcite. Sufficit, vënit hora, ecce

Matt.26.e Filius hominis tradetur in manus pec-
Luc.12.c catorum. Surgite, eamus: ecce qui me tra- B
Ioan.18.a det, propè eſt. Et adhuc eo loquente, vënît Iudas Iſcariotes vnus de duodecim, & cùm eo turba multa cum gladiis & lignis,

à ſum

à ſummis ſacerdotibus, & Scribis, & ſenioribus. Dederat autem traditor eius ſignum eis, dicens: Quęcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum & ducite cautè. Et cùm veniſſent, ſtatim accedens ad eum, ait: Rabbi, & oſculatus eſt eum. At

illi manus iniecerunt in Ieſum: & tenuerunt eum. Vnus autem quidam de circũſtantibus, educens gladium percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis, & amputauit illi auriculam. Et reſpondens Ieſus, ait illis:

Tan

Tāquam ad latronem exiſtis cum gladiis
& lignis comprehendere me. Quotidie
eram apud vos in templo docens, & non
Thren.4.c me tenuiſtis. Sed vt impleantur ſcriptu-
ræ. Tunc diſcipuli eius relinquētes eum,

omnes fugerunt. Adoleſcens autem qui-
dam ſequebatur eum, amictus ſindone
ſuper nudo: & tenuerunt eum. At ille re-
Mat.26.f iecta ſindone, nudus profugit ab eis. Et
Luc.22.f adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdo- F
Ioan.18.c tem: & conuenerunt omnes ſacerdotes

&

& Scribæ & ſeniores. Petrus autem à longè ſecutus eſt eum vſque intrò in atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cum miniſtris ad ignem, & calefaciebat ſe. Summi verò ſacerdotes, & omne concilium, quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium vt eum morti traderent, nec inueniebāt. Multi autem teſtimonium falſum dicebant aduerſus eum: & conuenientia teſtimonia non erant. Et quidam ſurgentes, falſum teſtimonium ferebant aduerſus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & poſt triduum aliud non manufaſtum ædificabo. Et nō erat conueniens teſtimoniū illorū. Et exurgens ſummus ſacerdos in mediū, interrogauit Ieſum, dicens, Non reſpondes quicquam ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his? Ille autem tacebat: & nihil reſpondit. Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Ieſus autem dixit illi: Ego ſum: & videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli. Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur?

Ioan. 2.d

Qui omnes condemnauerunt, eum eſſe
reum mortis. Et cœperunt quidam con-
ſpuere eum: & velare faciem eius, & cola-
phis eum cædere, & dicere ei: Propheti-
Matt. 26. g. za, & miniſtri alapis eum cædebant. Et cũ
Luc. 22. f. eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex
Ioan. 18. c ancillis ſummi ſacerdotis, & cùm vidiſſet
Petrum calefacientem ſe, aſpiciens illum,
ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras. At il-
le negauit dicens: Neque ſcio, neque no-
Mat. 26 g ui quid dicas. Et exiit foras ante atrium,
Luc. 21. f. g & gallus cantauit. Rurſus tamen cùm vi-
Ioan. 18. c diſſet illum ancilla, cœpit dicere circun-
ſtantibus: Quia hic ex illis eſt. At ille ite-
rum negauit. Et poſt puſillum rurſus qui
aſtabant, dicebant Petro. Verè ex illis es:
nam & Galilæus es. Ille autem cœpit ana
thematizare, & iurare: Quia neſcio ho-
minem iſtum, quem dicitis. Et ſtatim gal-
lus iterum cantauit. Et recordatus eſt Pe-
trus verbi, quod dixerat ei Ieſus, Prius
quàm gallus cantet bis, ter me negabis.
Et cœpit flere.

Condemnatus Dominus Ieſus crucifigitur & ſepelitur. CAP. XV.

Mat 27. a ET confeſtim, manè conſilium facien- A
Luc. 22. g tes ſummi ſacerdotes cùm ſeniori-
Ioan. 18. c bus, & Scribis, & vniuerſo concilio, vin-
cientes Ieſum, duxerunt, & tradiderunt

 Pilato.

Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait illi: Tu dicis. Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in multis. Pilatus autem rurſus interrogauit eum dicens: Non reſpõdes quicquam? vide in quantis te accu- *Matt. 27.b* *Luc. 23. a* *Ioan. 18.f*

ſant. Ieſus autem amplius nihil reſpondit: ita vt miraretur Pilatus. Per diem autem feſtum ſolebat dimittere illis vnum ex vinctis, quemcunque petiiſſent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum

ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fe-
cerat homicidiũ. Et cùm aſcendiſſet tur-
ba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat il-
lis. Pilatus autem reſpondit eis, & dixit:
Vultis dimittam vobis regem Iudęorum?
Sciebat enim quòd per inuidiam tradi-
diſſent eum ſummi ſacerdotes. Pontifi-
ces autem concitauerunt turbam, vt ma-
gis Barabban dimitteret eis. Pilatus au-
Matt.27.c tem iterum reſpondens, ait illis: Quid er-
Luc.23.d go vultis faciam regi Iudæorum? At illi
Ioan.19.c *& 19.c* iterum clamauerunt: Crucifige eum. Pi- B
latus verò dicebat illis: Quid enim mali
fecit? At illi magis clamabant: Crucifige
eum. Pilatus autem volens populo ſatiſ-
facere, dimiſit illis Barabban: & tradidit
Ieſum flagellis cæſum vt crucifigeretur.
Matt.27.d Milites autem duxerunt eum in atrium
Ioan.19.a prætorij, & conuocant totam cohortem,
& induunt eum purpura, & imponunt ei,
plectentes, ſpineam coronam. Et cœpe-
runt ſalutare eum: Aue rex Iudæorum.
Et percutiebant ſuper caput eius arundi-
ne, & conſpuebant eum: & ponentes ge-
nua, adorabant eum. Et poſtquã illuſerũt
ei, exuerũt illũ purpura, & induerũt eum
veſtimentis ſuis, & educũt illum vt cruci-
figerent eum. Et interrogauerũt prætereũ-
Matt.27.d *Luc.23.d* tem quempiam Simonem Cyrenæum ve-
nien

nientem de villa, patrē Alexandri & Ru-
fi, vt tolleret crucem eius. Et perducunt
illum in Golgotha locū (quod eſt inter-
pretatum) Caluariæ locus. Et dabāt ei bi- *Matt.27.d*
c bere myrrhatum vinum: & non accepit. *Luc.23.d*

Et crucifigentes eū, diuiſerunt veſtimenta *Ioan.19.d*
eius: mittentes ſortem ſuper eis, quis quid *Mat.27.d*
tolleret. Erat autem hora tertia: & cruci- *Luc.23.d*
fixerūt eum. Et erat titulus cauſæ eius in-
ſcriptus: Rex Iudæorum. Et cum eo cru-
cifigunt duos latrones; vnum à dextris, &

alium à ſiniſtris eius. Et impleta eſt ſcri-
Iſa.53.d ptura,quæ dicit;Et cum iniquis reputatus
eſt. Et prætereuntes blaſphemabant eum,
Ioan.2.d mouentes capita ſua, & dicentes: Vah
qui deſtruis templũ Dei, & in tribus die-

bus reædificas: ſaluum fac temetipſum,
deſcendens de cruce. Similiter & ſummi
ſacerdotes illudentes,ad alterutrum cum
Scribis dicebant: Alios ſaluos fecit; ſe-
ipſum non poteſt ſaluum facere. Chri-
ſtus rex Iſraël deſcendat nunc de cruce,

vt

vt videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant: cõuiciabantur ei. Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terrã vſque in horam nonã, & hora nona exclamauit Ieſus, voce magna, dicẽs: Eloi, Eloi, lamma ſabachthani? (quod eſt interpretatũ:) Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Et quidam de circunſtantibus audientes dicebant: Ecce Eliã vocat. Currens autem vnus & implens ſpõgiam aceto, circumponẽnſque calamo potũ dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias ad deponendũ eum. Ieſus autẽ emiſſa voce magna, expirauit. Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo vſque deorſum. Videns autẽ Centurio, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat. Erant autẽ & mulieres de longè aſpicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, minoris, & Ioſeph mater, & Salome, quæ cùm eſſet in Galilæa, ſequebantur eũ, & miniſtrabant ei, & aliæ multæ, quæ ſimul cum eo aſcenderant Hieroſolymam. Et cũ iam ſerò eſſet factum (quia erat paraſceue, quod eſt ante ſabbatum) venit Ioſeph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei. Et audacter introiuit ad Pilatum,

D

Luc. 24. a
Mat. 22. g
Luc. 23. g

& petiit corpus Ieſu. Pilatus autem mirabatur ſi iam obiiſſet. Et accercito Centurione, interrogauit eum, ſi iam mor-

tuus eſſet. Et cùm cognouiſſet à Centurione, donauit corpus Ioſeph. Ioſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum, inuoluit ſindone, & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra, & aduoluit lapidem ad oſtium monumenti. Maria autem Magdalene, & Maria Ioſeph aſpiciebant vbi poneretur.

Reſur

CAPVT XVI.

A ET cum tranſiſſet ſabbatum, Maria *Luc.24.a*
Magdalene, & Maria Iacobi, & Sa- *Ioan.20.a*
lome emerunt aromata, vt venientes vn-
gerent Ieſum. Et valdè manè vna ſabba-
torum, veniunt ad monumentum, orto
iam ſole. Et dicebant adinuicem: Quis
reuoluet nobis lapidem ab oſtio monu-
menti? Et reſpicientes, viderunt reuolu-
tum lapidem. Erat quippe magnus val- *Matt.82.a*
B de. Et introëuntes in monumentum, vi- *Ioan.20.c*
derunt iuuenem ſedentem in dextris, co-
opertum ſtola candida, & obſtupuerunt.
Qui dicit illis: Nolite expaueſcere. IE-
SVM quæritis Nazarenũ crucifixum: ſur-
rexit, non èſt hîc: ecce locus vbi poſuerũt
eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius, & Pe-
tro, quòd præcedet vos in Galilæam, ibi *Matt.26.b*
eum videbitis, ſicut dixit vobis. At illæ *Sup.14.a*
exeuntes fugerunt de monumento. In-
C uaſerat enim eas tremor, & pauor: & ne-
mini quicquam dixerunt: timebant enim.
Surgens autem IESVS manè prima
ſabbati, apparuit primò Mariæ Magda- *Luc.24.b*
lenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. *Matt.28.d*
Illa vadens, nuntiauit his, qui cum eo *Luc.24.f*
fuerant, lugentibus & flentibus. Et illi

audientes, quia viueret, & viſus eſſet ab ea, non crediderunt. Poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus in villam: & illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec illis crediderunt. Nouiſſimè autem recumbentibus illis vndecim, apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, Linguis loquentur nouis: Serpentes tollent. Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et Dominus quidem Ieſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante: & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

Ioan. 20. c
Mat. 28. b
Luc. 24. g

D

Euangelij ſecundum Marcum.

FINIS.

HIER

HIERONYMVS IN catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum.

Lvcas medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicant Græci ſermonis non ignarus, fuit ſectator Apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes: ſcripſit Euangelium, de quo idem Paulus: Miſimus cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat vos Lucas medicus chariſſimus: Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων, prænotatur, cuius hiſtoria vſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit: id eſt vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe, librum eſſe compoſitum. Igitur περιόδους Pauli & Theclæ, & totius baptizati Leonis fabulam inter Apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quendam in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli, conuictũ apud Ioannem, quòd autor eſſet libri & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe: & ob id excidiſſe. Quidam ſuſpicantur, quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Luca ſignificare volumine: & Lucam non ſolùm ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerit, ſed à cæteris Apoſtolis: quod ipſe quoque in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur Euangelium ſicut audierat, ſcripſit: Acta verò Apoſtolorum, ſicut viderat, compoſuit.

poſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli: ad quam vrbem viceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquiis Andreæ Apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

Euan

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

PRAEFATIO.

QVoniã quidẽ multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum: ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis: viſum eſt & mihi aſſequuto omnia, à principio diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile, vt cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Concipit, & parit Elizabeth: viſitatúrque à virgine Maria iam grauida.

CAPVT I.

A FVit in diebus Herodis regis Iudææ ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiab⁹ Aarõ, & nomẽ ei⁹ Elizabeth. Erãt autẽ iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini

Domini ſine querela: & nõ erat illis filius, eò quòd eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Factum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deũ, ſecundùm conſuetudinem ſacerdotij ſor-

Luc.16.d te exiit, vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi. Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans à dextris altaris incenſi. Et B

Zacharias turbatus eſt videns: & timor irruit ſuper eum. Ait autẽ ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem:& erit gaudium tibi, & ex-

Pſal.131.d ſultatio:& multi in natiuitate eius gaude-

Mal. 3.a & 4.a bunt. Erit enim magnus coram Domino:& vinum & ſiceram non bibet, & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ:& multos filiorum Iſraël conuertet ad Dominum Deum ipſorum: & ipſe

præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ:vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad Angelũ. Vnde hoc ſciã? ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſ-

ſit in diebus ſuis. Et reſpondens Ange-
lus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui aſto an-
te Deũ: & miſſus ſum loqui ad te, & hæc
tibi euangelizare. Et ecce, eris tacens, &
non poteris loqui vſque in diem quo hæc
fiant: pro eo quòd non credidiſti verbis
meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.
Et erat plebs expectãs Zachariam: & mi-
rabantur, quòd tardaret ipſe in templo.
Egreſſus autem non poterat loqui ad il-
los: & cognouerunt, quòd viſionem vidiſ-
c ſet in templo. Et ipſe erat innuens illis: &
permanſit mutus. Et factum eſt, vt im-
pleti ſunt dies officij eius, abijt in domum
ſuam. Poſt hos autem dies concepit Eli-
zabeth vxor eius: & occultabat ſe menſi-
bus quinque, dicens: Quia ſic fecit mihi
Dominus in diebus, quibus reſpexit au-
ferre opprobrium meum inter homines.
In menſe autem ſexto miſſus eſt Ange-
lus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ,
cui nomen Nazareth, ad virginẽ deſpon-
ſatam viro cui nomen erat Ioſeph de do-
mo Dauid, & nomen virginis Maria. Et
ingreſſus Angelus ad eam, dixit: Aue gra-
tia plena, Dominus tecũ: benedicta tu in
mulieribus. Quæ cùm audiſſet, turbata
eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis
eſſet iſta ſalutatio. Et ait Angelus ei: Ne
timeas

timeas Maria, inueniſti enim gratiam
Iſa.7.c apud Deum: ecce concipies in vtero, & pa
Infrà 2.c ries filium: & vocabis nomen eius Ieſum.
Hic erit magnus: & filius altiſſimi voca-

bitur: & dabit illi Dominus Deus ſedem
Dan 7 d. & g. Dauid patris eius, & regnabit in domo
Mich. 4 c Iacob in æternũ, & regni eius non erit fi-
nis. Dixit autẽ Maria ad Angelum: Quo- D
modo fiet iſtud: quoniã virũ non cogno-
ſco? Et reſpondens Angelus dixit ei: Spi-
ritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus

Altiſ

Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideóque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis, ſextus eſt illi quæ vocatur ſterilis: quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus. Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth. Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius, & repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth: & exclamauit voce magna & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim, vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino. Et ait Maria:
E Magnificat anima mea Dominum: Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent

omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuper-

bos mente cordis ſui. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſraël puerum ſuum, memorari

Iſaia 41. b Suſcepit Iſraël puerum ſuum, memorari
Iſaia 30.d miſericordiæ ſuæ: Sicut locutus eſt ad
54.b patres noſtros, Abraham & ſemini eius

in

B in ſecula. Manſit autem Maria cum illa
quaſi menſibus tribus; & reuerſa eſt in
domum ſuam. Elizabeth autem imple-
tum eſt tempus pariendi, & peperit filiū.
Et audierunt vicini & cognati eius, quia
magnificauit dominus miſericordiā ſuam
cum illa, & congratulabantur ei. Et fa-
ctum eſt, in die octauo venerunt circun-
cidere puerum, & vocabant eum nomi-
ne patris ſui Zachariam. Et reſpondens
mater eius dixit: Nequaquam, ſed voca-
bitur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Quia
nemo eſt in cognatione tua, qui vocetur
hoc nomine. Innuebant autem patri
eius, quem vellet vocari eum. Et poſtu-
lans pugillarem, ſcripſit: dicens: Ioan-
nes eſt nomen eius. Et mirati ſunt vni-
uerſi. Apertum eſt autem illico os eius, &
lingua eius ſoluta eſt: & loquebatur be-
nedicens Deum. Et factus eſt timor ſu-
per omnes vicinos eorum: & ſuper omnia
montana Iudææ diuulgabantur omnia
verba hæc: & poſuerunt omnes, qui au-
dierant in corde ſuo, dicentes: Quis pu-
tas puer iſte erit! Etenim manus Domini
C erat cum illo. Et Zacharias pater eius re-
pletus eſt Spiritu ſancto: & prophetauit
A dicens: Benedictus Dominus Deus Iſraël,
quia viſitauit & fecit redemptionem ple-

Iere. 31. a. d
Pſal. 131. c.
Gene. 22. c
Pſal. 73. c
& 13. a

bis ſuæ. Et erexit cornu ſalutis nobis, in
Iere.23.a & 36.b domo Dauid pueri ſui: Sicut locutus eſt
Ierem.31.f per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt pro-
Gene.22.c phetarum eius: Salutem ex inimicis no-
ſtris, & de manu omnium qui oderunt
nos: Ad faciendam miſericordiam cum
patribus noſtris, & memorari teſtamen-
ti ſui ſancti. Iuſiurandum quod iurauit ad
Abraham patrem noſtrum, daturum ſe
nobis: Vt ſine timore de manu inimico-
rum noſtrorum, liberati, ſeruiamus illi,
Mala.4.a In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omni-
Zacha.3.d bus diebus noſtris. Et tu puer propheta
altiſſimi vocaberis: præibis enim ante
faciem Domini parare vias eius, Ad dan-
dam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſ-
ſionem peccatorum eorum, Per viſcera
miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſita-
uit nos oriens ex alto: Illuminare his qui
in tenebris, & in vmbra mortis ſedent, ad
dirigendos pedes noſtros in viam pacis.
puer autem creſcebat & confortabatur
Spiritu, & erat in deſertis vſque in diem
oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.

*Chriſti natiuitas, & circunciſio, qui etiam-
num puer templo conſecratus docet.*

CAP. II.

FActum eſt autem, in diebus illis exiit A
edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcri-

beretur vniuerſus orbis. Hæc deſcriptio
prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrino.
Et ibant omnes, vt profiterentur ſinguli
in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Io-
ſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in
Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ voca-
tur Beth-lehem, eò quòd eſſet de domo
& familia Dauid, vt profiteretur cum Ma-
ria deſponſata ſibi vxore, prægnante. Fa-
ctum eſt autē cùm eſſent ibi, impleti ſunt
dies vt pareret. Et peperit filium ſuum
primogenitum, & pannis eum inuoluit,
& reclinauit eum in præſepio: quia non
B erat ei locus in diuerſorio. Et paſtores
erant in regione eadem vigilantes, & cu-
ſtodientes vigilias noctis ſuper gregem
ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit iu-
xta illos, & claritas Dei circumfulſit illos:
& timuerunt timore magno. Et dixit illis
Angelus: Nolite timere. Ecce enim euā-
gelizo vobis gaudium magnum, quod
erit omni populo: quia natus eſt vobis
hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus Dominus,
in ciuitate Dauid. Et hoc vobis ſignum:
Inuenietis Infantem pannis inuolutum,
& poſitum in præſepio. Et ſubitò facta eſt
cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis
laudantium Deum, & dicentium: Glo-
ria in altiſſimis Deo, & in terra pax ho-

minibus bonæ voluntatis: Et factum eſt, c
vt diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum,
paſtores loquebantur adinuicem: Tranſeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, quod fecit Do-

minus, & oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes: & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierāt, mirati ſunt: & de his

quæ

quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos. Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Et reuerſi ſunt paſtores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos. Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circuncideretur puer: vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum eſt ab Angelo *Leui.31.a* *Supra.1.c*
D priuſquam in vtero conciperetur. Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: *Matt.1.e*
" Quia omne maſculinum adaperiens vul- *Leui 12.a*
" uam, ſanctum Domino vocabitur: Et vt *Exod. 13.a* *Num.8.c*
" darent hoſtiam, ſecundũ quod dictum eſt in lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce, homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſraël, & Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini. Et venit in ſpiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo, & ipſe accepit eum in vlnas ſuas, *Leui.12.c*

& benedixit Deum,& dixit: Nunc dimit- E
tis ſeruum tuum Domine,ſecũdum verbũ
tuum in pace. Quia viderunt oculi mei
ſalutare tuum, Quod paraſti ante faciem
omnium populorum: Lumen ad reuela-
tionem gentium, & gloriam plebis tuæ
Iſraël. Et erant pater & mater eius miran-
tes ſuper his, quæ dicebantur de illo. Et
Iſaia 8.c benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariã
Rom. 9.g matrem eius: Ecce poſitus eſt hic in rui-
1.Pet.2.b nam, & in reſurrectionem multorum in
Iſraël, & in ſignum cui contradicetur. Et
tuam ipſius animam pertranſibit gladius,
vt reuelentur ex multis cordibus cogita-
tiones. Et erat Anna propheteſſa, filia Pha-
nuël de tribu Aſer. Hæc proceſſerat in die
bus multis,& vixerat cũ viro ſuo annis ſe-
ptem à virginitate ſua. Et hæc vidua vſq;
ad annos octogintaquatuor: quæ non di-
ſcedebat de templo ieiuniis & obſecra-
tionibus ſeruiens nocte ac die. Et hęc ipſa F
hora ſuperueniens, confitebatur domino:
& loquebatur de illo omnibus qui expe-
ctabant redemptionem Iſraël. Et vt per-
fecerunt omnia ſecundum legem Domi-
ni, reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem
ſuam Nazareth. Puer autem creſcebat &
confortabatur, plenus ſapientia, & gratia
Dei erat in illo. Et ibant parentes eius

per omnes annos in Hieruſalem in die
ſolenni Paſchæ. Et cùm factus eſſet anno-
rum duodecim, aſcendentibus illis Hie-
roſolymam, ſecundum conſuetudinē diei
feſti, conſummatiſque diebus cùm redi-
rent, remanſit puer Ieſus in Hieruſalem:
& non cognouerunt parentes eius. Exiſti-
mantes autem illum eſſe in comitatu, ve-
nerunt iter diei, & requirebant eum inter
cognatos, & notos: & non inuenientes,
regreſſi ſunt in Hieruſalem, requiren-
tes eum. Et factum eſt, poſt triduum in-
uenerunt illum in templo, ſedentem in
medio doctorum, audientem illos, & in-
terrogantem eos. Stupebant autē omnes
qui eum audiebant, ſuper prudentia & re-
G ſponſis eius. Et videntes admirati ſunt.
Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fe-
ciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego
dolentes quærebamus te. Et ait ad illos:
Quid eſt quòd me quærebatis? neſcieba-
tis quia in his, quæ Patris mei ſunt, opor-
tet me eſſe? Et ipſi non intellexerunt ver-
bum, quod locutus eſt ad eos. Et deſcen-
dit cum eis, & venit Nazareth: & erat ſub-
ditus illis. Et mater eius conſeruabat o-
mnia verba hæc in corde ſuo. Et Ieſus
proficiebat ſapientia & ætate, & gratia
apud Deum & homines.

Ioannes prædicans pœnitentiam, Baptizat Chriſtum CAP. III.

ANno autem quintodecimo imperij A
Tiberj Cæſaris, procurante Pontio
Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ
Herode, Philippo autem fratre eius te-
trarcha Iturææ & Trachonitidis regio-
nis,& Lyſania Abilinæ tetrarcha, ſub prin
cipibus ſacerdotum Anna & Caipha: fa-
ctum eſt verbum domini ſuper Ioannem
Zachariæ filium in deſerto. Et venit in
Mat.3.a omnem regionem Iordanis, prædicans
Marc.1.a baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem
peccatorum: ſicut ſcriptum eſt in libro
Iſaie 40.a ſermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox claman- B
Ioan.1.a tis in deſerto, Parate viam Domini, re- *
ctas facite ſemitas eius. Omnis vallis im- *
plebitur, & omnis mons & collis humi- *
liabitur, & erunt praua in directa: & *
aſpera, in vias planas, & videbit omnis
Matt.3.b caro ſalutare Dei. Dicebat ergo ad tur-
bas, quæ exibant vt baptizarentur ab
ipſo: Genimina viperarum, quis oſtendit
vobis fugere à ventura ira? Facite ergo
fructus dignos pœnitētiæ,& ne cœperitis
dicere, Patrem habemus Abraham. Dico
enim vobis, quia potens eſt Deus de la-
pidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam
enim ſecuris ad radicem arboris poſita
eſt.

c eſt. Omnis ergo arbor non faciens fru-
ctum bonũ, excidetur: & in ignem mitti-
tur. Et interrogabant eum turbæ, dicen-
tes: quid ergo faciemus? Reſpondens au-
tem dicebat illis: Qui habet duas tunicas,
det non habenti: & qui habet eſcas, ſimi-

liter faciat. Venerunt autem & publi-
cani vt baptizarentur: & dixerunt ad il-
lum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit
ad eos: Nihil amplius quam quod conſti-
tutum eſt vobis, faciatis. Interrogabant
autem

Matt.3.a autem eum & milites dicentes, Quid fa-
Marc.1.b ciemus & nos? Et ait illis: Neminē concu- D
Ioan.1.d tiatis: neque calumniā faciatis, & contenti
eſtote ſtipendiis veſtris: Exiſtimante au-
tem populo, & cogitantibus omnibus in
cordibus ſuis de Ioanne, ne fortè ipſe eſ-
ſet Chriſtus, reſpōdit Ioannes dicēs omni-
bus: Ego quidē aqua baptizo vos: veniet
autē fortior me poſt me, cuius non ſum
Matt.3.c dignus ſoluere corrigiam calceamentorū
eius. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto,
& igni: cuius ventilabrum in manu eius,
& purgabit aream ſuam, & congregabit
triticum in horreum ſuum, paleas autem
comburet igni inextinguibili. Multa qui-
dem & alia exhortans, euangelizabat po-
Mar.24.a pulo. Herodes autem tetrarcha cum cor-
Matt.6.c riperetur ab illo de Herodiade vxore fra-
tris ſui, & de omnibus malis, quæ fecit
Mat. 3.d Herodes: adiecit & hoc ſuper omnia, & E
Marc.1.b incluſit Ioannem in carcerem. Factum
eſt autem cum baptizaretur omnis popu-
lus, & Ieſu baptizato & orante, apertum
eſt cælum: & deſcendit Spiritus ſanctus
corporali ſpecie ſicut columba in ipſum:
& vox de cælo facta eſt: Tu es filius meus
dilectus; in te cōplacuit mihi. Et ipſe Ie-
ſus erat incipiēs quaſi annorum triginta,
vt putabatur filius Ioſeph, qui fuit Heli,
qui

qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit
Melchi,qui fuit Ianne,qui fuit Ioſeph,qui
fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit
E Nahū,qui fuit Heſli, qui fuit Nagge, qui
fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit
Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda,qui
fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zo-
robabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit
Coſam,qui fuit Helmadam,qui fuit Her,
qui fuit Iehu,qui fuit Helieſer,qui fuit Io
ran, qui fuit Mattha, qui fuit Leui, qui
fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Io-
ſeph,qui fuit Ionam,qui fuit Heliachim,
qui fuit Melcha, qui fuit Menna,qui fuit
Mathatha,qui fuit Nathā,qui fuit Dauid,
G qui fuit Ieſſe,qui fuit Obed,qui fuit Booz,
qui fuit Salmon,qui fuit Naaſſon,qui fuit
Aminadab,qui fuit Aram, qui fuit Eſron,
qui fuit Phares,qui fuit Iudæ, qui fuit Ia-
cob,qui fuit Iſaac,qui fuit Abraham, qui
fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sa-
ruch,qui fuit Ragau,qui fuit Phalec, qui
fuit Heber,qui fuit Sale,qui fuit Cainam,
qui fuit Arphaxad,qui fuit Sem, qui fuit
Noe,qui fuit Lamech,qui fuit Mathuſale,
qui fuit Enoch,qui fuit Iared,qui fuit Ma
laleel,qui fuit Cainam,qui fuit Enos, qui
fuit Seth,qui fuit Adam,qui fuit Dei.

CHRISTVS tentatur à diabolo, docet in Synagoga, & eijcit dæmonia.

CAPVT IIII.

Mar. 4.a *Matt. 1.b* IESVS autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane: & agebatur in ſpiritu in deſertum, diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & conſummatis illis, poſtea eſuriit. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, vt panis fiat. Et reſpondit ad illum Ieſus; Scriptum eſt, Quia non in pane ſolo viuet homo, ſed in omni verbo Dei. Et duxit illum diabolus in montem excelſum, & oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis: & ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum: quia mihi tradita ſunt, & cui volo do illa. Tu ergo procidens, ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et reſpondens Ieſus dixit illi: Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Et duxit illum in Hieruſalem, & ſtatuit illum ſuper pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorſum. Scriptum eſt enim: Quòd Angelis ſuis mandauit de te, vt conſeruent te: & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et reſpõdens

A (right margin, beside first line); *Deut. 8.a* (beside "fiat"); B (right margin, beside "poteſtatem"); *Deut. 6.c & 10 d* (beside "ris coram me"); *Pſal. 90.c* (beside "ſum. Scriptum")

dens Ieſus ait illi: Dictum eſt, Non ten-
tabis dominum Deum tuum. Et conſum- *Deut.6.e*
mata omni tentatione, diabolus receſſit *Mat.4.b*
c ab illo vſque ad tempus. Et regreſſus eſt *Marc.1.b*
Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæam, & *Ioan.4.f*

fama exiit per vniuerſam regionem de
illo. Et ipſe docebat in ſynagogis eorum,
& magnificabatur ab omnibus. Et venit *Mat.18.g*
Nazareth, vbi erat nutritus: & intrauit *Marc.6.a*
ſecundum conſuetudinem ſuam die ſab- *Ioan.4.f*
bati in ſynagogam, & ſurrexit legere.

Et traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ.
Et vt reuoluit librum, inuênit locum vbi
Iſa. 61. a. ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me,
propter quod vnxit me, Euangeliza-
re pauperibus miſit me, ſanare contri-
tos corde, prædicare captiuis remiſſio-
nem, & cæcis viſum, dimittere confra-
ctos in remiſſionem, prædicare annum
Domini acceptum, & diem retributionis.
Et cùm plicuiſſet librum, reddidit mini-
ſtro, & ſedit. Et omniũ in ſynagoga ocu-
li erant intendentes in eum. Cœpit au-
tem dicere ad illos: Quia hodie impleta D
eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris. Et
omnes teſtimonium illi dabant: & mira-
bantur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipſius, & dicebant: Nonne hic eſt
filius Ioſeph? At ait illis: Vtique dicetis
mihi hanc ſimilitudinem: Medice, cura
teipſum: quanta audiuimus facta in Ca-
pharnaum, fac & hîc in patria tua. Ait au-
tem: Amen dico vobis, quia nemo pro-
pheta acceptus eſt in patria ſua. In verita-
te dico vobis, multæ viduæ erant in die-
3. Reg. 17. a b bus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœ-
lum annis tribus, & menſibus ſex, cùm
Iacob. 5. d facta eſſet fames magna in omni terra: &
ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in E
Sarapta Sidonis, ad mulierem viduam.

Et

Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo
propheta: & nemo eorum mundatus eſt, *4. Reg. 5.d*
niſi Naaman Syrus. Et repleti ſunt omnes
in ſynagoga ira, hæc audientes. Et ſurre-
xerunt, & eiecerunt illum extra ciuita-
tem: & duxerunt illum vſque ad ſuperci-
lium montis, ſuper quem ciuitas illorum
erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipſe
autem tranſiens per medium illorum,
ibat. Et deſcendit in Capharnaum ciui- *Matt.4.b*
tatem Galilææ: ibíque docebat illos ſab- *Marc.1.c*
batis, & ſtupebant in doctrina eius: quia *Matt.7.d*
D in poteſtate erat ſermo ipſius. Et in ſyna- *Marc.1.c*
góga erat homo habens dæmonium im-
mundum, & exclamauit voce magna di-
cens: Sine: quid nobis & tibi Ieſu Nazare- *Marc.1.c*
ne? veniſti perdere nos? ſcio te quia ſis
ſanctus Dei. Et increpauit illum Ieſus, di-
cẽs: Obmuteſce, & exi ab eo. Et cùm pro-
iecíſſet illum dæmonium in mediũ, exiit
ab illo; nihílque illum nocuit. Et factus
eſt pauor in omnibus, & colloquebantur
adinuicem, dicentes: Quod eſt hoc ver-
bum? quia in poteſtate & virtute imperat
immundis ſpiritibus & exeunt? Et diuul-
gabatur fama de illo in omnem locum
regionis. Surgens autem Ieſus de ſyna- *Matt.8.b*
góga, introiuit in domum Simonis. So- *Marc.1.c*
crus autem Simonis tenebatur magnis

febribus: & rogauerunt illum pro ea. Et ſtans ſuper illam imperauit febri: & dimiſit illam. Et continuò ſurgens miniſtrabat illis. Cùm autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille ſingulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei. Et increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Facta autem die, egreſſus ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerũt vſque ad ipſum: & detinebant illum, ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo miſſus ſum. Et erat prædicans in ſynagógis Galilææ.

Marc. 1.d (margin, beside "crepans non ſinebat")

Chriſti concio ex naui, & aliquot miracula.

CAP. V.

Matth. 4.c
Marc. 1.b

FActum eſt autem, cùm turbæ irruerẽt in eum vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth. Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lauabant retia. Aſcendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de nauicula turbas. Vt ceſſauit autem loqui,

qui, dixit ad Simonem. Duc in altũ, & laxate retia veſtra in capturã. Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totã noctem laborantes nihil cepimus: in verbo
B autem tuo laxabo rete. Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorũ. Et annuerunt ſociis qui erant in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur. Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu dicens: Exi à me Domine: quia homo peccator ſum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium quã ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioãnem filios Zebedæi: qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiẽs. Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt
C eum. Et factũ eſt cùm eſſet in vna ciuitatũ, & ecce vir plenus lepra, & vidẽs Ieſum, & procidens in faciem ſuam rogauit eum dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum dicens: Volo, Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo. Et ipſe præcepit illi, vt nemini diceret: ſed, vade, oſtende te ſacerdo-

Matth.8.a.
Marc.1.d.

ti, & offer pro emundatione tua, ſicut
Leui. 14. a præcepit Moyſes in teſtimonium illis.
Perambulabat autem magis ſermo de il-
lo,& conueniebant turbæ multæ, vt au-
dirent, & curarentur ab infirmitatibus
ſ..is. Ipſe autem ſecedebat in deſertum & D
orabat. Et factũ eſt in vna dierum, & ipſe
ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſeden-
Mat. 9. a tes,& legis doctores, qui venerant ex o-
Marc. 2. a mni caſtello Galilææ,& Iudææ,& Hieru-
ſ lem:& virtus Domini erat ad ſanandum
eos. Et ecce viri portantes in lecto homi-
nem, qui erat paralyticus, & quærebant
eum inferre, & ponere ante eum. Et non
inuenientes qua parte illum inferrent pre
turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per
tegulas ſubmiſerunt eum cũ lecto in me-
dium, ante Ieſum. Quorum fidem vt vidit,
dixit: Homo, remittũtur tibi peccata tua.
Et cœperunt cogitare Scribæ & Phari-
ſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui loqui-
tur blaſphemias? quis poteſt dimittere E
peccata, niſi ſolus Deus? Vt cognouit
autem Ieſus cogitationes eorum, reſpon-
dens, dixit ad illos: Quid cogitatis in
cordibus veſtris? Quid eſt facilius, dice-
re, Dimittuntur tibi peccata: an dicere,
Surge, & ambula? Vt autem ſciatis quia
Filius hominis habet poteſtatem in terra

dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico, ſurge: tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et confeſtim conſurgens

coram illis, tulit lectum in quo iacebat, & abiit in domum ſuam, magnificans F Deum. Et ſtupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. Et poſt hæc exiit, & vidit Publicanum, nomine Leui, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis

Mat. 9. a
Mar. 2. b

omnibus,ſurgẽs ſecutus eſt eum : & fecit ei cõuiuium magnum Leui in domo ſua: & erat turba multa Publicanorum, & aliorum qui cum illis erant diſcumbentes. Et murmurabant Phariſæi, & Scribæ eorum,dicentes ad diſcipulos eius. Quare cum Publicanis & peccatoribus manducatis, & bibitis? Et reſpondens Ieſus, dixit ad illos: Non egent, qui ſani ſunt, medico: ſed qui male habent. Non vêni vocare iuſtos,ſed peccatores ad pœnitentiam. At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum:tui autem edunt & bibunt? Qui-
Matt. 9.b bus ipſe ait:Nunquid poteſtis filios ſpon-
Marc. 8.b ſi, dum cùm illis eſt ſponſus, facere ieiunare? Venient autem dies: & cùm ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo commiſſuram à veſtimento nouo immittit in veſtimentum vetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commiſſura à nouo. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpet vinum nouum vtres, & vinum effundetur,& vtres peribunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittendum eſt: & vtraque

que conſeruantur. Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouum: dicit enim: Vetus melius eſt.

Excuſat Chriſtus diſcipulos, ſanat manum aridam, & docet Euangelij pietatem.

CAPVT VI.

A FActum eſt autem in ſabbato ſecũdo primo cùm tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam au- *Mat. 12. a* *Marc. 2. d*

tem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in ſabbatis? Et reſpondens Ieſus ad eos dixit: Nec hoc le-
1.Reg.28.d. giſtis, quod fecit Dauid, cùm eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, & manducauit, & dedit his, qui cũ ipſo erant: quos non licet manducare niſi tantùm ſacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis etiã ſabbati. Factum eſt autem & in B
Mat. 12.a Mar. 2.d alio ſabbato, vt intraret in ſynagógam & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obſeruabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in ſabbato curaret: vt inuenirẽt vnde accuſarent eum. Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medium. Et ſurgens ſtetit. Ait autem ad illos Ieſus: Interrogo vos: ſi licet ſabbatis benefacere, an malè: animam ſaluam facere an perdere? Et circumſpectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus eius. Ipſi autem repleti ſunt inſipientia: & colloquebantur adinuicem, quídnam facerẽt Ieſu. Factum eſt autem, in illis diebus exiit in montem orare: & erat pernoctans in oratione Dei.

Et

C Et cùm dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos:& elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit: Simonem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius,& Iacobum, & Ioannem, Philippum, & Bartholomęũ, Matthæum, & Thomã,Iacobum Alphæi, & Simonẽ qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iſcariotem,qui fuit proditor. Et deſcendens cũ illis, ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa & Hieruſalem, & maritima Tyri, & Sydonis, qui venerant,vt audirẽt eum, & ſanarentur à languoribus ſuis. Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Et ipſe

Matt.10 a. Marc. 3. b

D eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat: Beati pauperes,quia veſtrum eſt regnũ Dei:Beati qui nunc eſurietis:quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. Beati eritis, cùm vos oderint homines, & cùm ſeparauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum propter Filiũ hominis. Gaudete in illa die,& exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cęlo:ſecundum hæc enim faciebãt Prophetis patres eorũ.

Mat.5.a

Amos 6.a Veruntamen, væ vobis diuitibus, qui ha-
Eccle. 31.a betis conſolationem veſtrã. Væ vobis qui
ſaturati eſtis:quia eſurietis. Væ vobis qui
ridetis nunc:quia lugebitis & flebitis. Væ
cùm benedixerint vobis omnes homi-
nes:ſecundũ hæc enim faciebant pſeudo-
prophetis patres eorum. Sed vobis dico, E
Mat. 5.g qui auditis:Diligite inimicos veſtros : be-
nefacite his qui vos oderunt. Benedicite
Matt.5.a maledicentibus vobis : & orate pro ca-
Matt. 7.b lumniantibus vos. Et qui te percutit in
Tob. 4.c
Mat.5.g maxillam vnam, præbe illi & alteram. Et
ab eo,qui aufert tibi veſtimentum, etiam
tunicam noli prohibere. Omni autẽ pe-
tenti te tribue:& qui aufert quæ tua ſunt
ne repetas. Et prout vultis vt faciant vo-
bis homines, & vos facite illis ſimiliter.
Et ſi diligitis eos, qui vos diligunt: quæ
vobis eſt gratia? nam & peccatores, dili-
gentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis
his,qui vobis bene faciunt, quæ vobis eſt
gratia?ſi quidẽ & peccatores hoc faciunt.
Matth. 5.g Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſpe-
Deut. 5.b ratis recipere, quæ gratia eſt vobis? nam
& peccatores peccatoribus fœnerantur, vt
recipiant æqualia. Veruntamen diligite
inimicos veſtros: Benefacite, & mutuum
date, nihil inde ſperantes : & erit merces
Matth.7.a veſtra multa, & eritis filij Altiſſimi: quia

ipſe

ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & ma-
F los. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pa-
ter veſter miſericors eſt. Nolite iudicare,
& non iudicabimini: nolite condẽnare, &
nõ cõdemnabimini. Dimittite, & dimitte-
mini. Date & dabitur vobis. Menſuram *Matt. 7.a*
bonam & confertam, & coagitatam, & ſu *Marc. 4.e*
pereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.
Eadem quippe menſura, qua menſi fue-
ritis, remetietur vobis. Dicebat autem il-
lis & ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæ- *Matt. 15.b*
cus cæcum ducere? Nónne ambo in fo- *Mar. 0.c*
ueam cadunt? Non eſt diſcipulus ſuper *Ioan. 13.b*
magiſtrũ: perfectus autẽ omnis erit, ſi ſit
ſicut magiſter eius. Quid autem vides fe- *Mat. 7.a*
ſtucam in oculo fratris tui: trabem autẽ,
quæ in oculo tuo eſt, non cõſideras? Aut
quomodo potes dicere fratri tuo: Frater,
ſine eiiciam feſtucã de oculo tuo, ipſe in
oculo tuo trabẽ non vides? Hypocrita, eii-
ce primũ trabem de oculo tuo: & tũc per-
ſpicies, vt educas feſtucã de oculo fratris
G tui. Non eſt enim arbor bona, quæ facit *Mat. 7.c*
fructus malos: neque arbor mala faciens
fructum bonũ. Vnaquæq; enim arbor, de *Matt. 12.e*
fructu ſuo cognoſcitur. Neq; enim de ſpi-
nis colligũt ficus, neq; de rubo vindemiãt
vuam. Bonus homo de bono theſauro
cordis ſui profert bonum: & malus homo
de

de malo theſauro profert malũ. Ex abun-
Mat. 7. d dãtia enim cordis os loquitur. Quid autẽ
Rom. 1. b vocatis me Domine, Domine: & non fa-
Iaco. 1. d citis quæ dico? Omnis qui venit ad me, &
audit ſermones meos, & facit eos: oſten-
dam vobis cui ſimilis ſit. Similis eſt ho-
mini ædificanti domũ, qui fodit in altum,
& poſuit fundamentũ ſupra petram: inun-
datione autem facta, illiſum eſt flumẽ do-
mui illi, & non potuit eã mouere: fundata
enim erat ſupra petrã. Qui autẽ audit, &
non facit, ſimilis eſt homini ædificanti do-
mum ſuã ſupra terram ſine fundamento:
in quã illiſus eſt fluuius, & continuò ceci-
dit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Sanatur à Chriſto Centurionis puer ſuſcitatur vnicus filius, &c. CAP. VII.

Matt. 8. d CVm autẽ impleſſet omnia verba ſua A
in aures plebis, intrauit Caphar-
naum. Centurionis autem cuiuſdam ſer-
uus malè habens, erat moriturus, qui illi
erat pretioſus. Et cùm audiſſet de Ieſu,
miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans
eum, vt veniret, & ſaluaret ſeruũ eius. At
illi cũ veniſſent ad Ieſum, rogabant eum
ſolicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt, vt
hoc illi preſtes: diligit enim gentem no-
ſtram, & ſynagógam ipſe ædificauit no-
bis. Ieſus autẽ ibat cum illis. Et cùm iam
non

non longè eſſet à domo , miſit ad eũ Cen-
turio amicos,dicens : Domine,noli vexa-
ri. Non enim ſum dignus , vt ſub tectum
meum intres : propter quod & meipſum
non ſum dignum arbitratus , vt venirem
ad te: ſed dic verbo , & ſanabitur puer
meus. Nam & ego homo ſum ſub pote-
ſtate conſtitutus, habens ſub me milites:
& dico huic, Vade,& vadit:& alij , Veni,&
venit:& ſeruo meo, Fac hoc,& facit : Quo
audito , Ieſus miratus eſt : & conuerſus,
ſequentibus ſe turbis dixit : Amen dico
vobis, nec in Iſraël tantam fidem inue-
B ni. Et reuerſi qui miſſi fuerant domum,
inuenerunt ſeruum qui langueret , ſa-
num. Et factum eſt: deinceps ibat Ieſus
in ciuitatem , quæ vocatur Naim : &
A ibant cum eo diſcipuli eius , & turba co-
pioſa. Cùm autem appropinquaret portæ
ciuitatis , ecce defunctus efferebatur , fi-
lius vnicus matris ſuæ. Et hæc vidua
erat : & turba ciuitatis multa cum illa.
Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericor-
dia motus ſuper eã,dixit illi : Nolite flere.
Et acceſſit , & tetigit loculum. Hi autem,
qui portabãt,ſteterunt. Et ait : Adoleſcens
tibi dico , ſurge. Et reſedit qui erat mor-
C tuus , & cœpit loqui. Et dedit illum matri
ſuæ. Accepit autem omnes timor : & ma-
gnifi

gnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus viſitauit plebem ſuam. Et exiit hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & in omnem circà regionem. Et nuntiauerunt
Matt. 11. 4. Ioanni diſcipuli eius de omnibus his. Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioannes, & miſit ad Ieſum dicens: Tu es, qui venturus es: an alium expectamus? Cùm autem veniſſent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? In ipſa autem hora multos curauit à languoribus ſuis & plagis, & ſpiritibus malis: & cæcis multis donauit viſum. Et reſpondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audiſtis & vidiſtis: Quia D
cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus eſt, quicunque non fuerit ſcandalizatus in me. Et cùm diſceſſiſſent nuntij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertũ videre? arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt, & deliciis, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Vtique dico

dico vobis,& plus quàm Prophetam. Hic
eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Ange- *Mal.3.a*
lum meum ante faciem tuam, qui præpa-
rabit viam tuã ante te: Dico enim vobis,
maior inter natos mulierũ Propheta Ioan
B ne Baptiſta nemo eſt:Qui autẽ minor eſt
in regno Dei,maior eſt illo. Et omnis po-
pulus audiens,& Publicani, iuſtificaue-
runt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis.
Phariſæi autem, & legiſperiti cõſiliũ Dei
ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati *Matt.21.b*
ab eo.Ait autẽ Dominus: Cui ergo ſimi-
les dicam homines generationis huius,
& cui ſimiles ſunt? Similes ſunt pueris ſe-
dentibus in foro, & loquentibus ad inui-
cem, & dicentibus: Cantauimus vobis ti-
biis,& non ſaltaſtis:lamentauimus, & non
ploraſtis. Vênit autem Ioannes Baptiſta,
neque manducans panem, neque bibens
vinum: & dicitis, Dæmonium habet. Ve-
nit Filius hominis manducãs, & bibens:
& dicitis: Ecce homo deuorator, & bi-
D bens vinum, amicus Publicanorum, &
peccatorum. Et iuſtificata eſt Sapientia
ab omnibus filiis ſuis. Rogabat autem
illum quidam de Phariſæis, vt mandu-
caret cum illo. Et ingreſſus domum
Phariſæi, diſcubuit. Et ecce mulier, quæ
erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit
quòd

quòd Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit alabaſtrũ vnguenti: & ſtans retro ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat: & oſculabatur pedes eius,& vnguento vngebat. Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra ſe, dicens: Hic ſi eſſet Propheta,ſciret vtique, quæ, & qualis eſt mulier,quæ tangit eum: quia peccatrix eſt. Et reſpondens Ieſus,dixit ad illum:Simon,habeo tibi aliquid dicere. At ille ait:Magiſter dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriſque. Quis ergo eum plus diligit? Et reſpondens Simon,dixit: Æſtimo quia is, cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicaſti. Et conuerſus ad mulierem,dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos; & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dile-

xit

xit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſaluam fecit: vade in pace.

Parabola de ſemine item ſedatur mare, & liberatur dæmoniacus. CAP. VIII.

A ET factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per ciuitates & caſtella prædicans, & euangelizãs regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis, & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Cùm autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem, & aliud cecidit inter ſpinas: & ſimul exortæ ſpinæ ſuffo- *Matt.* 13.d
B cauerunt illud. Et aliud cecidit in terram *Mar.*4.a

bonam:& ortum fecit fructũ centuplum, Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat: Interrogabant autem eum diſcipuli eius quæ eſſet hæc parabola. Quibus ipſe dixit: Vobis datum eſt

noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Eſt autem hæc parabola: Semen eſt verbum

Iſaiæ 6.c
Mat. 13.b
Marc. 4.b

Dei. Qui autem ſecus viam: hi ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit

ver

verbum de corde eorum, ne credentes
ſalui fiant. Nam qui ſupra petram: qui *Ioan.12.f*
cùm audierint, cum gaudio ſuſcipiunt *Act.20.b* *Roma.11.b*
verbum: & hi radices non habent, quia
ad tempus credunt, & in tempore tentationis
recedunt. Quod autem in ſpinas
cecidit: hi ſunt, qui audierunt, & à ſolicitudinibus,
& diuitiis, & voluptatibus
vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt
fructum. Quod autem in bonam terram:
hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes
verbum retinent, & fructum af-
C ferunt in patientia. Nemo autem lucernam
accendens, operit eam vaſe, aut
ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum
ponit, vt intrantes videant lumen.
Non eſt enim occultum quod non mani- *Matt.5.b* *Marc.4.c*
feſtetur: nec abſconditum, quod non co- *Matt.10.c*
gnoſcatur, & in palàm veniat. Videte er- *Marc.4.c*
go quid audiatis. Qui enim habet, dabi- *Matt.13.b*
tur illi: & quicunque non habet, etiam *& 25.c*
quod putat ſe habere, auferetur ab illo. *Marc.4.c*
Venerunt autem ad illum mater & fra- *Mat.12.d* *Marc.3.d*
tres eius, & non poterant adire eum præ
turba. Et nuntiatum eſt illi: Mater tua, &
fratres tui ſtant foris, volentes te videre.
Qui reſpondens, dixit ad eos: Mater
mea & fratres mei, hi ſunt, qui verbum
Dei audiunt, & faciunt. Factum eſt au-

tem in vna dierum, & ipſe aſcendit in na-
uiculam, & diſcipuli eius. Et ait ad illos:
Tráſfretemus trans ſtagnũ. Et aſcẽderũt.
Matt. 8.c *Marc. 4.b* Et nauigantibus illis, obdormiuit: & aſcẽ-
dit procella venti in ſtagnum, & comple-
bantur, & periclitabantur. Accedentes
autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præ- D
ceptor, perimus. At ille ſurgens increpa-
uit ventum, & tempeſtatem aquæ: & ceſ-
ſauit, & facta eſt tranquillitas. Dixit au-
Matt 8.b *Marc. 5.a* tem illis: Vbi eſt fides veſtra? Qui timen-
tes mirati ſunt, adinuicem dicentes: Quis
putas hic eſt, quia & ventis, & mari im-
perat, & obediunt ei? Et nauigauerunt
ad regionem Geraſenorum, quæ eſt con-
tra Galilæam. Et cùm de naui egreſſus
eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam,
qui habebat dæmonium iam tempori-
bus multis, & veſtimento non indueba-
tur, neque in domo manebat, ſed in
monumentis. Is vt vidit Ieſum, procidit
ante illum: & exclamans voce magna, di-
xit: Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili Dei al-
tiſſimi? obſecro te, ne me torqueas. Præ-
cipiebat enim ſpiritui immundo, vt exiret
ab homine. Multis enim temporibus ar-
ripiebat illum, & vinciebatur catenis, &
compedibus cuſtoditus: & ruptis vinculis
agebatur à dæmonio in deſerto. Interro-
gauit

E gauit autem illum Ieſus dicens: Quod
tibi nomen eſt? At ille dixit: Legio: quia
intrauerant dæmonia multa in eum. Et
rogauerunt illum, ne imperaret illis, vt
in abyſſum irent. Erat autem ibi grex
porcorum multorum paſcētium in mon-
D te: & rogabant eum vt permitteret eis
in illos ingredi. Et permiſit illis. Exie-
runt ergo dæmonia ab homine, & intra-
uerunt in porcos: & impetu abiit grex
per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus
eſt. Quod vt viderunt factum qui paſce-
bant, fugerunt: & nuntiauerunt in ciuita-
tem, & in villas. Exierunt autem videre
quod factum eſt, & venerunt ad Ieſum: &
inuenerunt hominem ſedentem, à quo
dæmonia exierant, veſtitum ac ſana mē-
te, ad pedes eius, & timuerunt. Nuntia-
uerunt autem illis, & qui viderant, quo-
modo ſanus factus fuiſſet à legione. Et
F rogauerunt illum omnis multitudo re-
gionis Geraſenorū, vt diſcederet ab ipſis:
quia magno timore tenebantur. Ipſe au-
tem aſcendens nauim, reuerſus eſt. Et
rogauit illum vir, à quo dæmonia exie-
rant, vt cum eo eſſet. Dimiſit autem eum
Ieſus dicens: Redi in domum tuam, &
narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per
vniuerſam ciuitatem, prædicans quanta

Matt.9.a illi feciſſet IESVS. Factum eſt autem
Marc.5.b cùm rediſſet Ieſus, excepit illum turba: erant autem omnes expectantes eum. Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat, & cecidit ad pedes Ieſu, rogans eum, vt intraret in domũ eius, quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur. Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem ſubſtantiam ſuam, nec ab vllo potuit curari: acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius: & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius. Et ait Ieſus: Quis eſt, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimũt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit IESVS: Tetigit me aliquis, G
nã & ego noui virtutẽ de me exiiſſe. Videns autẽ mulier, quia non latuit, tremẽs venit, & procidit ante pedes eius: & ob quã cauſam tetigerit eum, indicauit corã omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata ſit. At ipſe dixit ei: Filia, fides tua te ſaluam fecit. Vade in pace. Adhuc illo loquente, venit quidam à principe ſynagogæ, dicens ei: Quia mortua eſt filia

tua;

tua:noli vexare illum. IESVS autem audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere:crede tantùm,& ſalua erit. Et cùm veniſſet domum, non permiſit intrare ſecum quenquam,niſi Petrum & Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere: non eſt mortua puella, ſed dormit. Et deridebant eum, ſciẽtes quòd mortua eſſet. Ipſe autem tenens manum eius, clamauit dicens: Puella ſurge. Et reuerſus eſt ſpiritus eius:& ſurrexit continuò. Et iuſſit illi dare manducare. Et ſtupuerunt parentes eius: quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

Inſtituuntur Apoſtoli ad docendum, & turbæ cibantur pane. CAP. IX.

A CONuocatis autẽ IESVS duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia & vt languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via,neque virgam, neque peram,neque panem, neque pecuniam: neque duas tunicas habeatis. Et in quamcunque domum intraueritis,ibi manete,& inde ne exeatis. Et quicunque nõ receperint vos, exeuntes de ciuitate illa,

Mat. 10.a *Marc. 3.b* *Matt. 10.b* *Marc. 6.a* *Act. 13.g*

etiam puluerem pedum veſtrorum excu-
tite in teſtimonium ſupra illos. Egreſſi au
Matt.14.a *Marc.6.b* tem circumibant per caſtella euangeli-
zantes, & curantes vbique. Audiuit au-
tem Herodes tetrarcha omnia quę fiebãt
ab eo: & hæſitabat, eò quòd diceretur à
quibuſdam quia Ioannes ſurrexit à mor-
tuis: à quibuſdam verò, quia Elias appa-
ruit: ab aliis autẽ, quia Propheta vnus de
Matt.14.b antiquis ſurrexit. Et ait Herodes: Ioannẽ
Mar.6.d.c ego decollaui: quis eſt autem iſte de quo
ego talia audio? Et quærebat videre eum. B
Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi quæ-
cunque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit
ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Beth-
ſaidæ. Quod cùm cognouiſſent turbæ.
ſecutæ ſunt illum: & excepit eos & lo-
quebatur illis de regno Dei, & eos qui
Ioan.6.a cura indigebant, ſanabat. Dies autem
cœperat declinare. Et accedentes duode-
cim, dixerunt illi: Dimitte turbas, vt eun-
tes in caſtella, villáſque quæ circa ſunt di-
uertant, & inueniant eſcas: quia hic in lo-
co deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos
date illis manducare. At illi dixerunt: Non
ſunt nobis plus quàm quinque panes, &
duo piſces: niſi fortè nos eamus, & ema-
mus in omnem hanc turbam eſcas. Erant
autem ferè viri quinque milla. Ait auten
al

ad diſcipulos ſuos, Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos. Et ita fecerunt. Et diſcubuerunt omnes: Acceptis autem quinque panibus & duobus piſcibus, ſuſpexit in cælum, & benedixit illis: & fregit & diſtribuit diſcipulis

ſuis vt ponerēt ante turbas. Et mãducauerunt omnes: & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans, erant cum illo & diſcipuli: *Mar 8 c* *Mat.16.b*

puii: & interrogauit illos, dicens: Quem
me dicunt eſſe turbæ? At illi reſponde-
runt, & dixerunt, Ioannem Baptiſtam, alij
autem Eliam, alij verò, quia vnus Pro-
pheta de prioribus ſurrexit: Dixit autem
illi, Vos autem quem me eſſe dicitis? Re-
ſpondens Simon Petrus, dixit: Chriſtum
Matt.17.d *Marc.8.c* Dei. At ille increpans illos, præcepit ne
cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet
Filium hominis multa pati, & reprobari
à ſenioribus & principibus ſacerdotum
& Scribis, & occidi, & tertia die reſurge-
Mat.10.d & 16.d re. Dicebat autem ad omnes, Si quis vult
Marc. 8.d poſt me venire, abneget ſemetipſum, &
Infrà 14.f tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur
& 17.g me. Qui enim voluerit animam ſuam ſal-
Ioan.12.d uam facere, perdet illam: nam qui perdi-
derit animam ſuam propter me, ſaluam
faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi
lucretur vniuerſum mundum, ſeipſum
autem perdat, & detrimentum ſui faciat?
Mat. 10.d Nam qui me erubuerit & meos ſermo-
Marc. 8.d nes, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm
venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſan-
ctorum Angelorum. Dico autem vobis,
Matt.16.d verè ſunt aliqui hîc ſtantes, qui non gu-
Marc. 9.a ſtabunt mortem, donec videant regnum
Matt.17.a Dei. Factum eſt autem poſt hæc verba
Marc.9.a ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Ia- D
cobum,

cobum, & Ioannem: & aſcendit in montem, vt oraret. Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus eius altera: & veſtitus eius albus & refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo: erant autem Moyſes & Elias viſi in maieſtate & dicebant ex-

ceſſum eius, quem completurus erat in Hieruſalem. Petrus verò, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Et euigilantes, viderunt maieſtatem eius, & duos viros qui ſtabant cum illo. Et factum eſt, cùm

cùm deſcenderent ab illo, ait Petrus ad
Ieſum:Præceptor,bonum eſt nos hic eſſe:
& faciamus tria tabernacula, vnum tibi,
& vnum Moyſi, & vnum Eliæ, neſciens
quid diceret. Hæc autem illo loquente,
facta eſt nubes, & obumbrauit eos: &
timuerunt intrantibus illis in nubem.
Et vox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt
filius meus dilectus: ipſum audite. Et
dum fieret vox, inuentus eſt Ieſus ſolus.
Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in E
illis diebus quicquam ex his, quæ vide-
rant. Factum eſt autem, in ſequenti die
Mat. 17.d deſcendentibus illis de monte, occurrit
Marc. 9.c illi turba multa. Et ecce vir de turba ex-
clamauit, dicens: Magiſter, obſecro te,
reſpice in filium meum: quia vnicus eſt
mihi:& ecce ſpiritus apprehendit eum, &
ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum
cum ſpuma,& vix diſcedit dilanians eum:
& rogaui diſcipulos tuos, vt eiicerent il-
lud:& non potuerunt.Reſpondens autem
Ieſus,dixit: O generatio infidelis, & per-
uerſa, vſquequo ero apud vos, & patiar
vos? Adduc huc filium tuum.Et cùm ac-
cederet, eliſit illum dæmonium, & diſſi-
pauit. Et increpauit Ieſus ſpiritum im-
mundum, & ſanauit puerum & reddidit
illum patri eius: Stupebant autem omnes

in magnitudine Dei, omnibúſque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis futurum eſt vt tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos, vt non ſentirent illud & timebant eum interrogare de hoc verbo. Intrauit autē cogitatio in eos, quis *Marc. 9. c*

Matt. 18. a

F eorum maior eſſet: At Ieſus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum: & ſtatuit illum ſecus ſe, & ait illis: Quicunque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit: & quicunq; me receperit, recipit eum qui me miſit. Nam qui minor eſt inter vos omnes, hic maior eſt. Reſpondens autem Ioannes, dixit, Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcū. Et ait ad

G illos Ieſus: Nolite prohibere: qui enim nō eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. Factū eſt autem, dum complerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Hieruſalē. Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi. Et non receperunt eum: quia facies eius erat euntis in Hieruſalem. Cùm vidiſſent

diſſent autem diſcipuli eius, Iacobus,& Ioannes,dixerunt: Domine, vis dicamus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Et conuerſus increpauit illos dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere,ſed ſaluare.
Marc.5.c Et abierunt in aliud caſtellum. Factum eſt autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris. Dixit illi Ieſus: Vulpes foueas habẽt, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire,& ſepelire patrẽ meum. Dixítque ei Ieſus: Sine vt mortui ſepeliãt mortuos ſuos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: ſed permitte mihi primùm renuntiare D his,qui domi ſunt. Ait ad illum Ieſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro,aptus eſt regno Dei.

Conditiones docendi verbi praſcribuntur, & legiſperitus Chriſtum tentat.

CAP. X.

POſt hæc autem deſignauit Dominus A & alios ſeptuaginta duos: & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem

ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus. Et dicebat illis: Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominũ meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Ite: ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta: & neminem per viam ſalutaueritis. In quãcunque domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui, & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur. In eadẽ autẽ domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis, & curate infimos, qui in illa ſunt: & dicite illis: Appropinquauit in vos regnũ Dei. In quamcunque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite: etiam puluerem qui adhæſit nobis de ciuitate veſtra extergimus in vos, tamen hoc ſcitote, Quia appropinquauit regnum Dei. Dico vobis quia Sodomis in die illa remiſſius erit, quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorazain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factę fuiſſent

Matt. 9.d — *Matt. 10.a* — *Marc. 6. a.b* — B — *Mat. 10.b* — *1. Tim. 5.a* — *Mat. 12.c* — C

ſent virrutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere ſedentes pœnitерent. Veruntamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in iudicio quàm vobis. Et tu Capharnaum vſque ad cælum exaltata, vſq; ad infernum demergeris. Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis, Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones & ſuper omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubiiciuntur: gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. In ipſa hora exultauit in Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli, & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Etiã pater, quoniã ſic placuit ante te. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo ſcit quis ſit filius niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et conuerſus ad diſcipulos ſuos, dixit: Beati oculi qui vident, quæ vos videtis. Dico

Mat. 10. d *Ioan. 13. c* *Mar. 11. d* *Matt. 13. d* D

Dico enim vobis,quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, E & non viderunt:& audire quæ auditis,& non audierunt. Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit,tentans illum, & dicens: Magiſter quid faciendo vitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt?quomodo legis? Ille reſpondens dixit, Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo: & ex tota anima tua,& ex omnibus viribus tuis,& ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. Dixítque illi:Rectè reſpondiſti:hoc fac,& viues.Ille autẽ volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus?Suſpiciens autem Ieſus,dixit:Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico,& incidit in latrones, qui etiam F deſpoliauerunt eum: & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto.Accidit autem, vt ſacerdos quidam deſcenderet eadẽ via: & viſo illo præteriuit. Similiter & Leuita, cùm eſſet ſecus locum,& videret eum,pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens venit ſecus eum, & videns eũ, miſericordia motus eſt. Et appropians, alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum:& imponens illum in iumentũ ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius

Matt.22 d
Mar.12.c
Deut.6.a

egit.Et altera die protulit duos denarios,
& dedit ſtabulario,& ait: Curam illius ha
be:& quodcũque ſupererogaueris,ego cũ
redieto reddam tibi. Quis horum trium
videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui inci-
dit in latrones? At ille dixit: Qui fecit mi

ſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus:Va- G
de,& tu fac ſimiliter. Factum eſt autem,
dum irent, & ipſe intrauit in quoddam ca
ſtellum:& mulier quædam Martha nomi
ne,excepit illum in domum ſuam:& huic

erat ſoror nomine Maria: quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius. Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium: quæ ſtetit & ait: Domine, non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? dic ergo illi, vt me adiuuet. Et reſpondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſolicita es & turbaris erga plurima. Porrò vnum eſt neceſſarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

Orandi formulam Chriſtus præſcribit.

CAP. XI.

A ET factum eſt, cùm eſſet in quodam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut docuit Ioannes diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: *Mat.6.b* Pater, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. * Fiat voluntas tua: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & nos dimittimus omni debẽti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. Et ait ad illos: Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via

ad me, & non habeo quod ponam ante illum:& ille deintus reſpōdens,dicat: Noli mihi moleſtus eſſe,iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecū ſunt in cubili: non poſſum ſurgere, & dare tibi. Et ſi ille perſeuerauerit pulſans: dico vobis, & ſi non dabit illi ſurgens, eò quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et ego dico vobis: Petite & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & A

Matt. 7. a aperietur vobis. Omnis enim qui petit,
& 12. c accipit:& qui quærit, inuenit: & pulſanti
Marc. 11.c aperietur. Quis autem ex vobis patrem,
Ioan. 14.b petit panem, nunquid lapidem dabit illi?
& 16.c
Iacob. 1.a Aut piſcem,nunquid pro piſce ſerpentem
Matt. 7. a dabit illi? Aut ſi petierit ouum, nunquid porriget illi ſcorpionem? Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quantò magis pater veſter cœleſtis

Matt. 9.d dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Et
& 12. b erat eiiciens dæmoniū:& illud erat mutū. Et cùm eiecisſet dæmonium, locutus eſt mutus:& admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub, prin- C

Marc. cipe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et alij tentātes,ſignum de cælo quærebāt ab eo, Ipſe autem vt vidit cogitationes eorū,dixit eis: Omne regnum in ſe diuiſum de-

ſol

ſolabitur: & domus ſupra domum cadet. Si autē & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt: quomodo ſtabit regnū eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia. Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruēnit in vos regnum Dei. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuū: in pace ſunt ea quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eū: vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non
D colligit mecū, diſpergit. Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquoſa, quærens requiem. Et non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et cùm venerit: inuenit eam ſcopis mundatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe: & ingreſſi habitāt ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius, peiora prioribus. Factum eſt autem cùm hæc diceret, extollens vocē quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera que ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Turbis autē concurrentibus,

cœpit dicere: Generatio hæc, generatio
Matt.23.c nequam eſt:ſignũ quærit & ſignũ non da-
bitur ei,niſi ſignum Ionæ prophetæ.Nam
Ionæ 2. a ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis: ita erit
1.Reg.1. a & Filius hominis generationi iſti. Regi-
2.Par.9. a na Auſtri ſurget in iudicio cũ viris gene- E
rationis huius,& condemnabit illos:quia
vênit à finibus terræ audire ſapientiam Sa
Ionæ 3. b lomonis,& ecce plus quàm Salomon hic.
Matt.5.b Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cũ gene
Marc. 4.c ratione hac,& cõdemnabũt illã: quia pœ-
nitentiam egerunt in prædicatione Ionæ:
& ecce plus quàm Ionas hic.Nemo lucer-
nam accendit,& in abſcondito ponit, ne-
que ſub modio, ſed ſupra candelabrum,
vt qui ingrediuntur,lumẽ videant: Lucer-
Matth.6.c na corporis tui,eſt oculus tuus. Si oculus
tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum
lucidum erit:ſi autẽ nequam fuerit,etiam
corpus tuum tenebroſum erit. Vide ergo
ne lumen,quod in te eſt, tenebræ ſint. Si
ergo corpus tuum totum lucidum fue-
rit, non habens aliquam partem tenebra-
rum,erit lucidum totum, & ſicut lucerna
fulgoris illuminabit te. Et cùm loquere-
tur, rogauit illum quidam Phariſæus, vt F
pranderet apud ſe.Ieſus autem ingreſſus,
recubuit. Phariſæus autem cœpit intra ſe
reputãs dicere,quare non baptizatus eſſet
ante

ante prandium. Et ait Dominus ad illum *Matt. 23 b*
Nunc vos Phariſæi quod deforis eſt cali-
cis & catini, mundatis : quod autem intus
eſt veſtrum, plenum eſt rapina, & iniqui-
tate. Stulti : nónne qui fecit quod deforis
eſt, etiã id quod [illegible] intus eſt fecit? Verun-
tamẽ quod ſupereſt, date eleemoſynam: &
ecce omnia munda ſunt vobis. Sed væ vo *Infr. 20.g*
bis Phariſæis qui decimatis mentham, & *Matt. 23.a*
rutã, & omne olus: & præteritis iudicium *Marc. 12.d*
& charitatẽ Dei. Hæc autem oportuit fa-
cere, & illa non omittere. Væ vobis Pha-
riſæis : quia diligitis primas cathedras in
ſynagogis, & ſalutationes in foro. Væ vo-
bis: quia eſtis vt monumenta quæ non pa-
G rẽt & homines ambulantes ſuprà neſciũt.
Reſpondens autem quidam ex legiſperi-
tis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiã contu
meliã nobis facis. At ille ait : Et vobis le- *Mat. 23.c*
giſperitis væ: quia oneratis homines one-
ribus, quæ portare nõ poſſunt, & ipſi vno
digito veſtro non tangitis ſarcinas. Væ
vobis, quia ædificatis monumẽta prophe-
tarũ, patres autem veſtri occiderũt illos.
Profectò teſtificamini quòd conſentitis
operibus patrum veſtrorum, quoniã ipſi
quidẽ eos occiderunt, vos autẽ ædificatis
eorum ſepulchra. Propterea & ſapientia
Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas & *Matt. 23 d*

Apoſtolos, & ex illis occident & perſe-
quentur: vt iniquiratur ſanguis omnium
prophetarum, qui effuſus eſt à cōſtitutio
ne mundi à generatione iſta, à ſanguine
Abel, vſque ad ſanguinem Zachariæ, qui
Gene.4 b periit inter altare & ædem. Ita dico vobis
2.Par. 24.f requiretur ab hac generatione. Væ vobis
legiſperitis, quia tuliſtis clauē ſcientiæ: ipſi
non introiſtis, & eos qui introibāt prohi-
buiſtis. Cùm autem hæc ad illos diceret,
cœperunt Phariſæi & legiſperiti grauiter
inſiſtere, & os eius opprimere de multis,
inſidiantes ei, & quærentes aliquid cape-
re ex ore eius, vt accuſarent eum.

*Similitudinibus quibuſdam aduerſus Anti-
chriſtum diſcipulos roborat.*

CAPVT XII.

Matt.16.a MVltis autem turbis concurrentibus, A
Mar. 8.b ita vt ſe inuicē conculcarent, cœpit
Matt.10.c dicere ad diſcipulos ſuos: Attendite à fer-
Marc.4 c mento Phariſæorum, quod eſt hypochri-
ſis. Nihil enim opertum eſt, quod non re-
ueletur: neq; abſconditū, quod non ſcia-
tur. Quoniam quę in tenebris dixiſtis, in
lumine dicentur: & quod in aure locuti
eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis.
Dico autem vobis amicis meis: Ne ter-
reamini ab his, qui occidunt corpus, &
poſt hæc non habent amplius quid faciāt.

Oſte

Oſtendã autẽ vobis quẽ timeatis. Timete eum,qui poſtquam occiderit, habet poteB ſtatẽ mittere in gehennã. Ita dico vobis, hũc timere. Nónne quinque paſſeres væneunt diſpondio:& vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere : multis paſſeribus pluris eſtis.Dico autẽ vobis,omnis quicũq; confeſſus fuerit me corã hominibus,& Filius hominis confitebitur illũ coram Angelis Dei:qui autẽ negauerit me corã hominibus,negabitur coram Angelis Dei. Et omnis qui dicit verbũ in Filiũ hominis, remittetur illi:ei autẽ qui in Spiritũ ſanctũ blaſphemauerit, nõ remittetur. Cùm autem inducent vos in ſynagôgas, & ad magiſtratus,& poteſtates, nolite ſoliciti eſſe, qualiter, aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis:Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora, quid oporteat vos dicere. Ait autem ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me conſtituit iudicẽ,aut diuiſorem ſuper vos?

Matt.10.d *Mar.1.d* *Matt.12.c* *Mar.1.d* *Matt 13.b.* *Marc.10.b*

C Dixítq; ad illos: Videte,& cauete ab omni auaritia : quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his quæ poſſidet. *Eccle.11.c* Dixit autem ſimilitudinẽ ad illos, dicens:

Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit: & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciã, quia nõ habeo quò congregẽ fructus meos? Et dixit: Hoc faciã: deſtruã horrea mea & maiora faciã: & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi & bona mea: & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuã repetunt à te: quæ autẽ paraſti, cuius erunt? Sic eſt, qui ſibi theſaurizat, &
Marc.6.c non eſt in Deum diues. Dixítque ad diſci-
1. Pet. 5.b pulos ſuos: Ideo dico vobis, nolite ſoliciti
Pſal.54.b eſſe animæ veſtræ, quid manducetis: neque corpori, quid induamini. Anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum. Conſiderate coruos, quia nõ ſeminant neque metũt: quibus nõ eſt cellarium, neque horreũ, & Deus paſcit illos. Quantò magis vos pluris eſtis illis? Quis D autem veſtrum cogitando poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimũ eſt, poteſtis: quid de cæteris ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia, quomodo creſcunt: nõ laborãt neq; nent. Dico autẽ vobis, neque Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut vnum ex iſtis. Si autẽ fœnum quod hodie eſt in agro, &

cras

cras in clibanum mittitur, Deus ſic ve-
ſtit: quantò magis vos puſillæ fidei? Et vos
nolite quærere quid manducetis, aut quid
bibatis: & nolite in ſublime tolli: hæc au-
tem omnia gentes mundi quærunt. Pater
autem veſter ſcit, quoniam his indigetis.
Veruntamẽ quærite primũ regnũ Dei, &
iuſtitiã eius: & hæc omnia adiicientur vo-
bis. Nolite timere puſillus grex: quia com
placuit patri veſtro dare vobis regnum,
Vendite quæ poſſidetis, & date eleemo- *Matt. 6.e*
ſynã. Facite vobis ſacculos qui non vete-
raſcunt, theſaurum non deficientẽ in cæ-
lis: quò fur non appropiat, neque tinea
corrũpit. Vbi enim theſaurus veſter eſt,
E ibi & cor veſtrum erit. Sint lumbi veſtri
præcincti, & lucernæ ardentes * in ma-
nibus veſtris: & vos ſimiles hominibus
expectantibus dominum ſuum, quando
reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit, &
pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati
ſerui illi, quos cùm venerit Dominus, in-
uenerit vigilãtes. Amen dico vobis, quòd
præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere,
& tranſiens miniſtrabit illis. Et ſi venerit
in ſecũda vigilia, & ſi in tertia vigilia ve-
nerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui il-
li. Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret *Mat. 24.d*
paterfamiliâs qua hora fur veniret, vigi-
laret

laret vtique,& nõ ſineret perfodi domum ſuam. Et vos eſtote parati: quia qua hora nõ putatis, Filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolã, an & ad omnes? Dixit autẽ Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpẽſator & prudens, quẽ conſtituit Dñs ſuper familiã
Apoc. 16.c ſuã, vt det illis in tẽpore tritici menſurã? Beatus ille ſeruus, quẽ, cùm venerit Dñs inuenerit ita facientem. Verè dico vobis, quoniã ſupra omnia, quæ poſſidet, conſtituet illũ. Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo: Morã facit Dominus meus venire: & cœperit percutere ſeruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partemq; eius cũ infidelibus ponet. Ille autẽ ſeruus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & nõ ſe præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius: vapulabit multis. Qui autẽ non cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit paucis. Omni autẽ cui multum datum eſt, multũ quæretur ab eo: & cui cõmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignẽ veni mittere in terrã: & quid volo, niſi vt accẽdatur? baptiſmo autẽ habeo baptizari, & quomodo coartor, vſque dum perficiatur? Putatis, quia pacem veni

mittere

mittere in terra? Non, dico vobis: ſed ſeparationẽ. Erunt enim ex hoc, quinque in domo vna diuiſi, tres in duos, & duo in tres: diuidentur pater in filium, & filius in patrem ſuũ: mater in filiam, & filia in matrem: ſocrus in nurũ ſuam, & nurus in ſocrum ſuã. Dicebat autem ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis: Nimbus venit, & ita fit. Et cùm auſtrum flantem, dicitis: Quia æſtus erit: & fit. Hipocritæ, faciem cæli & terræ noſtis probare, hoc autẽ tempus quomodo nõ probatis? Quid autẽ & à vobis ipſis non iudicatis quod iuſtũ eſt? Cùm autem vadis cum aduerſario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerẽ. Dico tibi, non exies inde, donec etiã nouiſſimum minutum reddas.

Mat. 10 d

Mat. 10. a
Marc. 8. b

Matt. 19. d

Adhortatur Dominus ad pœnitentiam.

CAP. XIII.

A ADerant autem quidam ipſo in tẽpore, nuntiantes illi de Galilæis, quorũ ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorũ. Et reſpondens dixit illis: Putatis, ꝙ hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis: ſed niſi pœnitẽtiã habueritis,

omnes

omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem
& octo, ſuper quos cecidit turris in Siloë,
& occidit eos: putatis quia & ipſi debito-
res fuerint præter omnes homines habi-
tantes in Hieruſalē: Nō dico vobis: ſed ſi
non pœnitentiā habueritis, omnes ſimili-
ter peribitis. Dicebat autem & hanc ſimi- B
litudinem: Arborem fici habebat quidam
plantatam in vinea ſua: & vênit quærens
fructum in illa, & non inuênit. Dixit autē
ad cultorē vineæ: Ecce anni tres ſunt, ex
quo venio quærens fructum in ficulnea
hac: & non inuenio. Succide ergo illam:
vt quid etiam terram occupat? At ille re-
ſpondens, dicit illi: Domine, dimitte il-
lam & hoc anno, vſque dum fodiam cir-
ca illam, & mittam ſtercora: & ſiquidem
fecerit fructum: ſin autem, in futurū ſuc-
cides eam. Erat autem docens in ſynago-
ga eorum ſabbatis. Et ecce mulier quæ C
habebat ſpiritum infirmitatis annis de-
cem & octo, & erat inclinata, nec omni-
no poterat ſurſum reſpicere. Quam cùm
videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi:
Mulier dimiſſa es ab infirmitate tua. Et
impoſuit illi manus: & confeſtim erecta
eſt, & glorificabat Deum. Reſpondens au-
tem archiſynagôgus, indignans quia ſab-
batho curaſſet IESVS, dicebat turbę: Sex
dies

dies ſunt, quibus oportet operari: in his
ergo venite,& curamini: nõ in die ſabba-
thi. Reſpondens autẽ ad illũ Dominus, di-
xit: Hypocritæ vnuſquiſque veſtrũ ſabba-
tho non ſoluit bouẽ ſuum aut aſinũ à præ
D ſepio,& ducit adaquare? Hanc autẽ filiam
Abrahæ, quã alligauit Satanas ecce decẽ
& octo anni non oportuit ſolui à vincu-
lo iſto die ſabbathi? Et cùm hæc diceret,
erubeſcebant omnes aduerſarij eius: &
omnis populus gaudebat in vniuerſis quę
gloriosè fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui *Matt. 13.c*
ſimile eſt regnum Dei? & cui ſimile æſti- *Marc. 4.c*
mabo illud? Simile eſt grano ſinapis
quod acceptum homo miſit in hortum
ſuum, & creuit:& factum eſt in arborem
magnam,& volucres cæli requieuerũt in
ramis eius. Et iterũ dixit: Cui ſimile æſti- *Matth.13.c*
mabo regnum Dei? Simile eſt fermento,
quod acceptũ mulier abſcondit in farinæ
ſata tria, donec fermentaretur totum. Et
ibat per ciuitates & caſtella docens, & iter
faciens in Hieruſalem. Ait autem illi qui-
E dam: Domine ſi pauci ſunt qui ſaluantur? *Mat. 7.a*
Ipſe autem dixit ad illos: Cõtendite intra-
re per anguſtam portam: quia multi, dico
vobis, quærent intrare,& non poterunt.
Cùm autem intrauerit pater familiàs, &
clauſerit oſtium, & incipietis foris ſtare,
& pul

Matt. 7. d & pulſare oſtium dicentes: Domine aperi nobis:& reſpondens dicet vobis: Neſcio vos vnde ſcitis:tũc incipietis dicere: Manducauimus corã te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti Et dicet vobis: Ne- F
Pſal. 6 c *Matt. 7 d & 25. d* ſcio vos vnde ſitis: diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. ibi erit fletus & ſtridos dentium: cùm videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente, & Occidente,& Aquilone, & Auſtro: & accumbent in regno
Mat. 19. d & 20 b *Marc. 10. d* Dei. Et ecce, ſunt nouiſſimi qui erãt primi:& ſunt primi, qui erant nouiſſimi. In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſęorum dicentes illi: Exi,& vade hinc: quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & etiã tertia die conſummor. Veruntamẽ oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem. Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, G

tis me, donec veniat cùm dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

Curatur hydropicus, & docetur humilitas.

CAP. XIIII.

A ET factum eſt, cùm introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbatho manducare panẽ, & ipſi obſeruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum: & reſpondens Ieſus, dixit ad legiſperitos, & Phariſæos dicens: Si licet ſabbatho curare? At illi tacuerunt. Ipſe verò apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit. Et reſpondens ad illos, dixit: Cuius veſtrûm aſinus aut bos in puteum cadet: & non continuò extrahet illum die ſabbathi? Et non poterãt ad hæc

B reſpondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco: ne fortè honoratior te ſit inuitatus ab illo: Et veniens is, qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouiſſimum locum tenere. Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſimo loco: vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus.

Prou. 25. a

bus. Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur:& qui ſe humiliat, exaltabitur. Dicebat autem & ei,qui ſe inuitauerat:Cùm facis prandium aut cœnam: noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites:ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium,voca pauperes, debiles,claudos, & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectioné iuſtorum. Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus,dixit illi: Beatus qui mãducabit panem in regno Dei. At ipſe dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam,& vocauit multos. Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis,vt venirẽt,quia iam parata ſunt omnia. Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam: rogo te, habe me excuſatũ. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa:rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi: & ideo non poſſum venire. Et reuerſus ſeruus, nuntiauit hæc Domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo:Exitò in plateas,& vicos ciuitatis:& pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc

Infrà 18.c *Matt.23.d* *Tob.4.b* *Prou.3.b* *Matt.22.a* *Apoc.19.b*

D E

troduc huc. Et ait ſeruus: Domine, factum
eſt, vt imperaſti: & adhuc locus eſt. Et ait
Dominus ſeruo: Exi in vias, & ſepes, &
compelle intrare, vt impleatur domus
mea. Dico autem vobis quòd nemo viro-
rum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cœ-
F nam meam. Ibant autem turbæ multæ *Matt. 10.d*
cum eo, & conuerſus dixit ad illos: Si quis
venit ad me, & non odit patrem ſuum, &
matrem, & vxorem, & filios, & fratres,
& ſorores, adhuc autem & animam ſuam,
non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et qui
non baiulat crucem ſuam, & venit poſt
me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quis *Mat. 10.d*
enim ex vobis volens turrim ædificare, *& 16 d*
non prius ſedens computat ſumptus qui *Marc. 8.d*
neceſſarij ſunt, ſi habeat ad perficiẽdum?
ne poſtea quàm poſuerit fundamentum,
& non potuerit perficere, omnes qui vi-
dent incipiant illudere ei, dicentes: Quia
hic homo cœpit ædificare, & non potuit
conſummare. Aut quis rex iturus com-
mittere bellum aduerſus alium regem,
non ſedens prius cogitat, ſi poſſit cum de-
cem millibus occurrere ei, qui cũ viginti
millibus venit ad ſe? alioquin adhuc illo
longè agente, legationem mittens rogat
G ea quæ pacis ſunt. Sic ergo omnis ex vo-
bis, qui non renunciat omnibus quæ poſ-

ſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.
Matt. 5. b *Marc. 9. g* Bonum eſt ſal. Si autem ſal euanuerit: in quo condietur? Neque in terram, neque in ſterquilinium vtile eſt: ſed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Pœnitentia noſtra lætificat Angelos.

CAP. XV.

A Erant autem appropinquantes ei Publicani, & peccatores vt audirent illũ. Et murmurabant Phariſæi & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos para-
Matt. 18 c bolam iſtam dicens: Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nónne dimittit nonagintanouem in deſerto, & vadit ad illam
B quæ perierat, donec inueniat eam? Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens: & veniens domũ conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem: ſi perdiderit drachmam vnã, nónne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donec inueniat eam? Et

C cùm inuenerit, conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Ait autem: Homo quidam habuit duos filios: & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Et diuiſit illis ſubſtantiam. Et poſt non multos dies cõgregatis omnibus, adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam: & ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuã

D viuendo luxurioſè. Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere. Et abiit, & adhæſit vni ciuium regionis illius. Et miſit illum in villam ſuã, vt paſceret porcos. Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci mãducabant: & nemo illi dabat. In ſe autem reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hîc fame

E pereo! Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cælum & coram te: iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Et ſurgens, venit ad patrem ſuum. Cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illũ

pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixítque ei filius: Pater, peccaui in cælum, & coram te: iam non ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte

te ſtolam primam, & induite illum, & date anulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat

erat & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt epulari. Erat autem filius eius ſenior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audiuit ſymphoniā, & chorum, & vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit quid hæc eſſent. Iſque dixit illi: Frater tuus venit: & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. Indignatus eſt autem: & nolebat
G introire. Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. At ille reſpondens, dixit patri ſuo: ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam mandatum tuum præterìui: & nunquam dediſti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer: ſed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum. At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea, tua ſunt epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

Iuuandus proximus, & ſoli Deo ſeruiendum.

CAPVT XVI.

A DIcebat autem ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum: & hic diffamatus eſt apud illum: quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocauit illum, & ait: Quid hoc audio de te? red-

de rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam: vt cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas. Con- B
uocatis itaque ſingulis debitoribus Domini ſui dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixítque illi: Accipe cautionem tuam: & ſede, citò ſcribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta. Et laudauit Dominus villi- C
cum iniquitatis, quia prudenter feciſſet quia filij huius ſeculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in maiori iniquus eſt. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt, quis credet vobis? Et ſi in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrum eſt, quis dabit
Matt.6.b vobis? Nemo ſeruus poteſt duobus dominis

minis ſeruire. Aut enim vnum odiet, &
alterum diliget: aut vni adhærebit, & al-
terum contemnet. Non poteſtis Deo ſer-
D uire, & mammonæ. Audiebant autem
omnia hæc Phariſæi, qui erant auari: &
deridebāt illum. Et ait illis: Vos eſtis, qui
iuſtificatis vos corā hominibus: Deus au-
tem nouit corda veſtra: quia quod homi-
nibus altū eſt, abominatio eſt ante Deū, *Matt. 11.c*
Lex & prophetæ, vſque ad Ioannem: ex
eo regnum Dei euangelizatur, & omnis
in illud vim facit. Facilius eſt autem cæ- *Matt. 5.c*
lum & terram præterire, quàm de lege
vnum apicem cadere. Omnis qui dimit- *Matt. 5.c*
E tit vxorem ſuam: & alterā ducit, mœcha- *Mar. 10.b*
tur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœ- *1. Cor. 7.b*
chatur. Homo quidam erat diues, qui in-
duebatur purpura, & byſſo: & epulaba-
tur quotidie ſplendidè. Et erat quidam
mendicus nomine Lazarus qui iacebat ad
ianuam eius, vlceribus plenus, cupiens
ſaturari de micis, quæ cadebant de men-
ſe diuitis, & nemo illi dabat: ſed & ca-
nes veniebant, & lingebant vlcera eius.
Factum eſt autem vt moreretur mendi-
cus, & portaretur ab angelis in ſinum
F Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, &
ſepultus eſt. In inferno autem eleuans
oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis, vidit

Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius: & ipſe clamans, dixit: Pater Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquã, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham,

Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt

volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare: & ait: Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abrahā: Habent Moyſen, & Prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moyſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Cauendum à ſcandalo, remittenda offenſa, &c.

CAP. XVII.

A ET ait ad diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt vt non veniant ſcandala: væ autem illi, per quem veniunt. Vtilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis iſtis. Attendite vobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccauerit in *Matt. 18.a* *Marc. 9 f* *Matt. 18.b* *Leui. 19.d* *Eccle. 19.b* *Mat. 18.c*

B te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: dimitte illi. Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem. Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, &

tranſ-

tranſplantare in mare, & obediet vobis.
Matt.17.c Quis autem veſtrum habens ſeruum arantem, aut paſcentem oues, qui regreſſo de agro dicat illi: Statim tranſi & recumbe: & non dicit: Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi donec mãducem, & bibã; & poſt hæc tu mãducabis, C
& bibes? Nunquid gratiam habet ſeruo illi, quia fecit, quæ ei imperauerat? Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Et factũ eſt dum iret in Hieruſalẽ tranſibat per mediam Samariam, & Galilæam. Et cùm ingrederetur quoddam caſtellũ, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt à longè, & leuauerunt vocem dicentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri. Quos vt vidit, dixit: Ite, oſtendite vos ſa- D
cerdotibus. Et factũ eſt, dum irent, mundati ſunt. Vnus autẽ ex illis vt vidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt, cum magna voce magnificãs Deum, & cecidit in faciẽ ante pedes eius gratias agens, & hic erat Samaritanus. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Nónne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? Non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade: quia fides

tua te ſaluum fecit. Interrogatus autem à
Phariſæis, quando venit regnum Dei: re-
E ſpondẽs eis, dixit: Non veniet regnũ Dei
cum obſeruatione, neque dicẽt: Ecce hìc,
aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei in-
tra vos eſt. Et ait ad diſcipulos ſuos: Ve-
nient dies, quando deſideretis videre vnũ
diem filij hominis, & non videbitis. Et di-
cent vobis: Ecce hìc, & ecce illic. Nolite
ire: neque ſectemini. Nam ſicut fulgur *Mat. 24.d*
coruſcans de ſub cælo in ea quæ ſub cælo *Marc 18.c.*
ſunt fulget: ita erit Filius hominis in die
ſua. Primùm autem oportet illum multa
F pati, & reprobari à generatione hac. Et ſi- *Mat. 22.d*
cut factum eſt in diebus Noë, ita erit & *Geneſ. 7.b*
in diebus Filij hominis: Edebant, & bibe-
bant, vxores ducebant, & dabantur ad nu-
ptias, vſque in diem qua intrauit Noë in
arcam, & venit diluuiũ, & perdidit omnes.
Similiter ſicut factum eſt in diebus Lot: *Geneſ. 19.c*
Edebant & bibebant, emebant & vende-
bant, plantabant & ædificabant: qua die
autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem *Geneſ. 19.c*
& ſulphur de cælo, & omnes perdidit: ſe-
cundum hæc erit qua die Filius hominis *Suprà 9.e*
G reuelabitur. In illa die, qui fuerit in tecto, *Marc. 10.d*
& vaſa eius in domo, ne deſcendat tollere *Matt. 8.d*
illa: & qui in agro, ſimiliter non redeat re- *Ioan. 12.c*
tro. Memores eſtote vxoris Lot. Quicun- *Mat. 24.d*
que

que quæſierit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam. Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, & alter relinquetur: duæ erũt molentes in vnum, vna aſſumetur, & altera relinquetur: duo in agro, vnus aſſumetur, & alter relinqueur. Reſpondentes dicunt illi: Vbi Domine? Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

Chriſtus docet orare. CAP. XVIII.

Eccle. 28. c. *1. Theſ. 5. d*

DIcebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere, dicẽs: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduerſario meo. Et nolebat per multum tempus: poſt hæc autem dixit intra ſe, Etſi Deũ non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouiſſimo veniens ſugillet me. Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum, clamantium ad ſe die ac nocte: & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò

tò faciet vindictam illorum. Veruntamen Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra? Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant tanquam iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam, dicens: Duo homines aſcendebant in templum vt orarent, vnus Phariſæus, & alter Publicanus.

C Phariſæus ſtãs, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in ſabbatho: decimas do omnium quæ poſſideo. Et Publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo: quia omnis, qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Afferebant autem ad illum & infantes, vt eos tangeret. Quod cùm viderent diſcipuli, increpabant illos. Ieſus autem conuocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium eſt enim regnum Dei. Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.

D Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone quid faciẽs

Supr. 14 c
Matt. 23. b
Matt. 19. b
Marc. 10. b

Mat. 19. b
Mar. 10. b
Exod. 20.

vitam

vitam æternam poſſidebo? Dixit autem
ei Ieſus: Quid me dicis bonum? nemo
bonus, niſi ſolus Deus: Mandata noſti? "
Non occides: Non mœchaberis: Non "
furtum facies: Non falſum teſtimonium "
dices: Honora patrem tuum, & matrem. "
Qui ait. Hæc omnia cuſtodiui à iuuentu-
te mea. Quo audito, Ieſus ait ei: Adhuc
vnum tibi deeſt: omnia quęcunque habes
vende, & da pauperibus, & habebis the-
ſaurum in cælo: & veni, ſequere me. His E
ille auditis cõtriſtatus eſt: quia diues erat
valde. Videns autem Ieſus illum triſtem
factum, dixit: Quam difficilè, qui pecu-
nias habent, in regnum Dei intrabunt!
Facilius eſt enim camelum per foramen
acus tranſire, quàm diuitem intrare in re-
gnum Dei. Et dixerunt qui audiebant. Et
quis poteſt ſaluus fieri? Ait illis: Quæ im-
poſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia
ſunt apud Deum. Ait autem Petrus: Ecce
nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.
Qui dixit eis, Amen dico vobis, nemo eſt,
qui reliquit domum aut parentes, aut fra-
tres, aut vxorem, aut filios propter regnũ
Dei, & non recipiat multò plura in hoc
tempore, & in ſeculo futuro vitam æter-
Mat. 20.b nam. Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & F
Mar. 10.e ait illis. Ecce aſcendimus Hieroſolymam

&

& conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquàm flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget. Et ipſi nihil horum intellexerunt: & erat verbum iſtud abſconditum

G ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Factum eſt autem, cùm appropinquaret Hiericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam, mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quòd Ieſus Nazarenus tranſiret. Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipſe verò multò magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei. Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cùm appropinquaſſet, interrogauit illum dicens. Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit & ſequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo. *Mat. 20.d* *Mar. 10.g*

Chriſtus Zachæi conuiua. Item parabola de talentis concreditis. CAPVT. XIX.

A ET ingreſſus perambulabat Hiericho, Et ecce vir nomine Zachæus, & hic

princeps erat publicanorum, & ipſe diues: & quærebat videre Ieſum quis eſſet: & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Et præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum, vt videret eum: quia inde erat tranſiturus. Et cùm veniſſet ad locum, ſuſpiciens Ieſus vidit illum, & dixit ad illum, Zachæe feſtinans deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit: & excepit illum gaudens. Et cùm viderent, omnes murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorem diuertiſſet. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: B
Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Ie-
Mat. 18. *b* ſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt, eò quòd & ipſe filius ſit Abrahæ. Vênit enim Filius hominis quæ-
Mat. 25. *b* rere & ſaluum facere quod perierat. Hæc illis audientibus adiiciens dixit parabolam, eò quòd eſſet prope Hieruſalem, & quia exiſtimarent, quòd confeſtim regnum Dei manifeſtaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem ſeruis ſuis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos; C

Nego

Negotiamini dum venio. Ciues autem eius oderant eum: & miſerunt legationem poſt illum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Et factum eſt vt rediret accepto regno, & iuſſit vocari ſeruos, quibus dedit pecuniam, vt ſciret quantum quiſque negotiatus eſſet: vênit autem primus, dicens, Domine, mna tua decem mnas acquiſiuit. Et ait illi: Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem ciuitates. Et alter vênit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque ciuitates. Et alter vênit dicens: Domine ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario: timui
D enim te: quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminaſti. Dicit ei: De ore tuo te iudico, ſerue nequam: ſciebas quod ego homo auſterus ſum, tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminaui: & quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cum vſuris vtique exegiſſem illud? Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. *Suprà. 8.c*
Et dixerunt ei: Domine, habet decẽ mnas. *Mat. 13.b*
Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non *& 25. c* *Marc. 4 c*

 habet,

habet, & quod habet, auferetur ab eo. Veruntamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & *Matt.21.b* interficite ante me. Et his dictis præce- E *Mar.11.a* debat aſcendens Hieroſolymam. Et factũ eſt, cùm appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliueti, miſit duos diſcipulos ſuos, dicens: Ite in caſtellum quod contra vos eſt: in quod introëuntes, inuenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite. Et ſi quis vos interrogauerit: Quare ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus operam eius deſiderat. Abierunt autem qui miſſi erant: & inuenerunt ſicut dixit illis, ſtantem pullum. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum? At illi dixe- *Ioan.12.b* runt: Quia Dominus eum neceſſarium habet. Et duxerunt illum ad Ieſum. Et ia- F ctantes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Ieſum. Eunte autem illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via. Et cùm appropinquaret iam ad deſcenſum montis Oliueti, cœperunt omnes turbæ deſcendentiũ gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderant virtutibus, dicentes, Benedictus qui venit

rex in nomine Domini; pax in cælo, & gloria in excelſis. Et quidam Phariſæorum de turbis dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint,

lapides clamabunt. Et vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua, ad pacem tibi: nunc
G autẽ abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia *Infra 21.*

venient dies in te, & circundabunt te ini-
Mat. 24. c Marc.13 c micitui vallo, & circundabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt: & non relinquent in te lapidem ſuper lapidé: eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ. Et ingreſſus in templum cæpit eiicere vendentes & ementes, dicens illis: Scriptum eſt, Quia domus mea domus orationis eſt: Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & Scribæ, & principes plebis quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus ſuſpenſus erat, audiens illum.

Mat. 21. b Mar. 11. b Iſaiæ 56. c Ierem. 7. b

Diſceptat Ieſus cum Iudæis æmulis ſuis.

CAPVT XX.

Matt 21. c Marc. 11. d

A ET factũ eſt in vna dierum, docente illo populũ in tẽplo, & euangelizante, conuenerunt principes ſacerdotũ, & Scribæ cum ſenioribus, & aiunt, dicentes ad illum: Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis? aut, quis eſt, qui dedit tibi hanc poteſtatem? Reſpondens autem Ieſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum verbum. Reſpondete mihi: Baptiſmus Ioannis, de cælo erat, an ex hominibus? At B illi

illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia ſi dixerimus, de cælo, dicet: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus: plebs vniuerſa lapidabit nos: certi ſunt enim Ioannem Prophetam eſſe. Et reſponderunt ſe neſcire vnde eſſet. Et Ieſus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua poteſtate hæc facio. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam colonis: & ipſe peregrè fuit multis temporibus. Et in tempore miſit ad cultores ſeruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum inanem. Et addidit alterum ſeruum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiſerũt inanem. Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerãtes, eiecerunt. Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciã? mittã filium meũ dilectũ, forſitan cùm hunc viderint, verebuntur. Quem cùm vidiſſent coloni cogitauerunt, intra ſe dicentes: Hic eſt hæres, occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas. Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Abſit. Ille autem aſpiciẽs eos,

Matt. 21. d
Marc. 12. a
Iſaia 5. a
Ierem. 2. d

C

ait: Quid eſt ergo hoc quod ſcriptum eſt:
Pſal. 117. d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,
Act. 4. b hic factus eſt in caput anguli? Omnis,
Rom. 9 g qui ceciderit ſupra illum lapidem, con-
1 Petr. 2. a quaſſabitur: ſupra quem autem ceciderit,
Iſaia 28. d cõminuet illum. Et quærebant principes
ſacerdotum, & Scribæ, mittere in illum
manus illa hora, & timuerunt populum.
Matt. 22. b Cognouerunt enim quòd ad ipſos dixerit
Mar. 12. b ſimilitudinem hanc. Et obſeruantes miſe- D
runt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularẽt:
vt caperent eum in ſermone, & traderent
illum principatui, & poteſtati præſidis. Et
interrogauerunt eum dicentes, Magiſter,
ſcimus quia rectè dicis, & doces: & non
accipis perſonam, ſed viam Dei in veritate
doces. Licet nobis tributum dare Cæſari,
an non? Conſiderans autẽ dolum illorum,
dixit ad eos: Quid me tentatis? oſtendite
mihi denarium, Cuius habet imaginem,
& inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt
ei: Cæſaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ
ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei
Rom. 13 c Deo. Et non potuerunt verbũ eius repre-
hendere corã plebe: & mirati in reſpon-
ſo eius tacuerũt. Acceſſerunt autem qui-
dam Sadducæorũ (qui negant eſſe reſur- E
Mat. 22 c rectionem) & interrogauerunt eum di-
Mar. 12. b centes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis.

Si fra-

Si frater alicuius mortuus fuerit habens
vxorem, & hic ſine liberis fuerit: vt acci- *Deut. 15.b*
piat eam frater eius vxorem, & ſuſcitet
ſemen fratri ſuo. Septē ergo fratres erant:
& primus accepit vxorem, & mortuus eſt
ſine filiis, & ſequens accepit illam, & ipſe
mortuus eſt ſine filio: & tertius accepit
illam: ſimiliter & omnes ſeptem, & non
reliquerunt ſemen, & mortui ſunt: no-
uiſſimè omnium mortua eſt & mulier.
In reſurrectione ergo cuius eorum erit
vxor? ſiquidē ſeptem habuerunt eam vxo
F rem. Et ait illis Ieſus: Filij huius ſeculi
nubunt, & traduntur ad nuptias: illi verò
qui digni habebuntur ſeculo illo, & re-
ſurrectione ex mortuis, neque nubent,
neque ducent vxores, neque vltra mori
poterunt: æquales enim Angelis ſunt, &
filij ſunt Dei, cùm ſint filij reſurrectio-
nis. Quòd verò reſurgāt mortui: & Moy-
ſes oſtendit ſecus rubum, ſicut dicit Do- *Exod.3.b*
minum, Deum Abraham, & Deum Iſaac,
& Deum Iacob. Deus autem nō eſt mor-
tuorum, ſed viuorum: omnes enim vi-
uunt ei. Reſpondentes autem quidam
Scribarum, dixerunt ei: Magiſter, bene
dixiſti. Et amplius non audebant eum
G quicquam interrogare. Dixit autem ad
illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium

Matt.22.d eſſe Dauid? & ipſe Dauid dicit in libro
Mar.12.c Pſalmorum : Dixit Dominus Domino
Pſal.109 a meo, ſede à dextris meis, Donec ponam
inimicos tuos, ſcabellũ pedum tuorum.
Suprà 11. f Dauid ergo Dominum illum vocat : &
Matt.23.a quomodo filius eius eſt? Audiente au-
Marc.12.d tem omni populo, dixit diſcipulis ſuis:
Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conuiuiis : qui deuorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

Diem extremum multa mala præcedent.

CAPVT XXI.

Mat.12.d RESpiciens autem, vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium diuites. Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes miſit. Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deeſt illi, omnem victum ſuum quem habuit, miſit. Et quibuſdam dicen- B
Matt.24.a tibus de templo, quòd bonis lapidibus,
Mar.13 a & donis ornatum eſſet, dixit: Hæc quæ
Sup.19.g videtis, venient dies in quibus non relinque

liquetur lapis ſuper lapidem qui non de-
ſtruatur. Interrogauerunt autem illum,
dicentes : Præceptor, quando hæc erunt,
& quod ſignum cùm fieri incipient? Qui
dixit: Videte ne ſeducamini. Multi enim
venient in nomine meo, dicentes, quia
C ego ſum:& tempus appropinquauit: noli-
te ire poſt eos. Cùm autem audieritis
prælia & ſeditiones, nolite terreri: opor-
tet primùm hæc fieri: ſed nondum ſta-
tim finis. Tunc dicebat illis : Surget
gens contra gentem, & regnum aduer-
ſus regnum, & terræ motus magni erunt
per loca, & peſtilentiæ, & fames, terro-
réſque, & ſigna de cælo magna erunt.
Sed ante hæc omnia, iniicient vobis ma-
nus ſuas, & perſequentur tradentes in ſy-
nagôgas & cuſtodias, trahentes ad reges
& præſides propter nomen meum: con-
tinget autem vobis in teſtimonium. Po-
nite ergo in cordibus veſtris non præme-
ditari quemadmodum reſpondeatis : ego
enim dabo vobis os & ſapientiam, cui
non poterunt reſiſtere, & conrradice-
re omnes aduerſarij veſtri. Trademini
autem à parentibus, & fratribus, & co-
D gnatis, & amicis, & morte afficient ex
vobis : & eritis odio omnibus, propter
nomen meum:& capillus de capite veſtro
non

non peribit. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Cùm autem videritis circundari ab exercitu Hieruſalem: tunc ſcitote, quia appropinquauit deſolatio eius. Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, diſcedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies vltionis hi ſunt vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus: erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Hieruſalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum: areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cælorum mouebuntur: & tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. His autem fieri incipientibus ſuſpicite, & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra. Et dixit illis ſimilitudinem. Videte ficulneam & omnes arbores: cùm producunt iam ex ſe fructum, ſcitis quoniam propè

Margin: Matt.24.b / Mar.13.b / Dan.9.g — E — Matt.24.c / Marc.13.c / Iſa.13.b / Ezec.32.b / Ioel.3.c — F

propè eſt æſtas. Ita & vos cùm videritis
hæc fieri, ſcitote quoniam propè eſt re-
gnum Dei. Amen dico vobis, quia non
præteribit generatio hæc, donec omnia
fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba
G autem mea non tranſibunt. Attendite Rom. 13.d
autem vobis ne fortè grauentur corda
veſtra crapula, & ebrietate, & curis hu-
ius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina
dies illa. Tanquam laqueus enim ſuperue
niet in omnes, qui ſedent ſuper faciem o-
mnis terræ. Vigilate itaque omni tẽpore
orantes, vt digni habeamini fugere iſta
omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Fi-
lium hominis. Erat autem diebus docens
in templo: noctibus verò exiens moraba-
tur in monte, qui vocatur Oliueti. Et o-
mnis populus manè ibat ad eum in tem-
plo audire eum.

Chriſtus poſt cœnam capitur à Iudæis.

CAPVT XXII.

A Appropinquabat autem dies feſtus *Mat. 26.a*
azymorum, qui dicitur paſcha: & *Marc. 14.a*
quærebant principes ſacerdotum, & Scri- *Mat. 26.b*
bæ, quomodo eum interficerent: timebant
verò plebem. Intrauit autem Satanas in
Iudam, qui cognominabatur Iſcariotes,
vnum de duodecim: & abiit, & locutus
eſt

eſt cum principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis. Et gauiſi ſunt:& pacti ſunt pecuniam illi dare. Et ſpopondit. Et quære-
Mat. 26.b bat opportunitatem vt traderet illum ſi-
Mar. 14.b ne turbis. Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Et miſit Petrum, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Paſcha, vt manducemus. At illi dixerunt: Vbi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret vobis homo amphoram aquæ portans: ſequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamiliâs domus: Dicit tibi magiſter: Vbi eſt diuerſorium, vbi paſcha cum diſcipulis meis B
manducẽ? Et ipſe oſtendet vobis cœnacu-
Mat. 26.b lum magnum ſtratum:& ibi parate. Eũtes
Mar. 14.b autẽ, inuenerunt ſicut dixit illis, & parauerunt paſcha. Et cũ facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo: & ait illis: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcũ antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno
1. Cor. 11.c Dei. Et accepto calice gratias egit, & dixit, Accipite & diuidite inter vos. Dico enim vobis, quòd non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat. Et

accepto

accepto pane, gratias egit, & fregit,& dedit eis, dicens:Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis datur: hoc facite in meã commemorationem.Similiter &calicem poſtquã cœnauit,dicens: Hic eſt calix nouum

teſtamentũ in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Veruntamen ecce manus tradẽtis me mecum eſt in menſa. Et quidem filius hominis ſecundum quod definitũ eſt,vadit; veruntamen væ homini illi

Matt.26.a
Marc.14.b
Ioan.13.c
Pſal.40.c

Mat. 20.d per quem tradetur. Et ipſi cœperũt quæ- C
Marc.10.f rere inter ſe, quis eſſet ex eis, qui hoc factururus eſſet. Facta eſt autem & contentio inter eos quis eorum videretur eſſe maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum; & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nónne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentàtionibus meis. Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum: vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ait autem Dominus Simoni, Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando con-
Matt.27.c uerſus confirma fratres tuos. Qui dixit D
Mar.14.c ei: Domine, tecum paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire. Et ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me. Et dixit eis: Quando miſi vos ſine ſacculo & pera & calceam

calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat: ſimiliter & peram. Et qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea quæ ſunt de me, finem habent. At illi dixerunt: Domine ecce duo gladij hic. At illi dixit eis: Satis eſt. Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in montem Oliuarum. Secuti ſunt autem illum & diſcipuli. Et cùm perueniſſet ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipſe auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt lapidis: & poſitis genibus orabat, dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me. Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, inuenit eos dormientes præ triſtitia. Et ait illis: Quid dormitis? ſurgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim

Iſa.53.c *Matt.26.c* *Marc 14.c* *Ioan.18.c* *Mat. 26.d* *Mar.14.d* *Mat. 26.c* *Mar.14 c* *Ioan.18.a*

decim antecedebat eos: & appropinquauit Ieſu, vt oſcularetur eum. Ieſus autem dixit illi: Iuda, oſculo Filium hominis tradis? videntes autem hi, qui circa ipſum erãt quod futurum erat, dixerunt ei, Do-

mine, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit vnus ex illis ſeruum principis ſacerdotum & amputauit auriculam eius dexteram. Reſpondens autem Ieſus, ait: Sinite vſque huc. Et cùm tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum. Dixit autem Ieſus ad

cos,

eos, qui venerant ad ſe, principes ſacerdotum: & magiſtratus templi, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus: cùm quotidie vobiſcum fuerim in templo non extendiſtis manus

in me: ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis ſacerdotum. Petrus verò ſequebatur eum à longe. Accéſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis, erat Petrus in medio *Mat. 26.f Marc. 14.f Ioan. 18.c*

medio eorum. Quem cùm vidiſſet ancil-
la quædam ſedentem ad lumen, & cum
fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat.
At ille negauit eum, dicens: Mulier, non
noui illum. Et poſt puſillum alius videns
eum dixit: Et tu de illis es. Petrus verò
ait: O homo, non ſum. Et interuallo fa-
cto, quaſi horæ vnius, alius quidam af-
firmabat, dicẽs: Verè & hic cum illo erat:
nam & Galilæus eſt. Et ait Petrus, Homo
neſcio quid dicis. Et continuò adhuc illo
loquente cantauit gallus. Et conuerſus G
Dominus reſpexit Petrum. Et recordatus
eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat:
Quia prius quàm gallus cantet, ter me
negabis. Et egreſſus foras Petrus fleuit
amarè. Et viri qui tenebant Ieſum, illu-
debant ei cædentes. Et velauerunt eum, &
percutiebant faciem eius, & interroga-
bant eum dicentes: Prophetiza quis eſt
Mat. 27. a qui te percuſſit? Et alia multa blaſphe-
Mar. 15 a mantes dicebant in eum. Et vt factus eſt
Ioan. 18. c dies, conuenerunt ſeniores plebis, & prin-
cipes ſacerdotum, & ſcribæ, & duxerunt
illum in concilium ſuum, dicentes: Si tu
es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: Si vo-
bis dixero, non credetis mihi: Si autem
& interrogauero, non reſpondebitis mi-
hi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit

filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum. At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus de ore eius.

Ieſus morti adiudicatus, crucifigitur.

CAP. XXIII.

A ET ſurgens omnis multitudo eorum, *Matt.22.c*
ducunt illum ad Pilatum. Cœperunt *Marc.12.b*
autem illum accuſare dicentes: Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu *Mat.27.b*
es rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait: *Marc.15.b*
Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes *Ioan.18.f*
ſacerdotum & turbas: Nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſcebant, dicentes: Commouet populum, docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſq; huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit ſi homo Galilæus eſſet. Et vt cognouit quòd de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat illis diebus.
B Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quòd audiret multa de eo:

& ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat. Stabant autem principes ſacerdotum & Scribæ, conſtanter accuſantes eum. Spre-

uit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Pilatus & Herodes in ipſa die: nam antea
Matt.27.b inimici erant adinuicem. Pilatus autem
Marc.15.a conuocatis principibus ſacerdotum, & magi

magiſtratibus,& plebe dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam inuenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes: nam remiſi vos ad illum: & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Emendatum ergo illum dimittam. Neceſſe autem habebat dimittere eis, per diem feſtum, vnum. Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban, qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate, & homicidium, miſſus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Ieſum. At illi ſucclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte? nullam cauſam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam. At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes vt crucifigeretur: & inualeſcebant voces eorum. Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimiſit autem illis eum qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Ieſum verò tradidit voluntati eorum. Et cùm ducerent eum, apprehende-

Ioan.18.g & 19.c

C

D

Matt.25.d
Marc.15.b

runt Simonem quendam Cyrenenſem venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete & ſuper filios veſtros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere E
montibus: Cadite ſuper nos: & collibus,
Iſa.54.a Operite nos. Quia ſi in viridi ligno hæc
Galat. 4.d faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur
Iſa. 2.d *Oſe.10.d* autem & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur.
Apoc.5.b Et poſtquam venerunt in
Matt.27.d locum, qui vocatur Caluariæ, ibi crucifi-
Marc.15.b xerunt eum, & latrones, vnum à dextris
Ioan.19.d & alterum à ſiniſtris. Ieſus autem dice-
Mat.7.b bat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt
Marc.15.c *Ioan.19.d* quid faciunt. Diuidentes verò veſtimenta eius, miſerunt ſortes. Et ſtabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios ſaluos fecit; ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, & dicentes, Si tu es rex Iudæorum, ſaluum

uum te fac. Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Iudæorum. Vnus autem de his, qui pendebant latronibus blaſphemabat eum dicens: Si tu es

Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? Et nos quidem iuſtè: nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ie-

ſum: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo. Erat autem ferè hora ſexta: & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam ter-

ram, vſque in horam nonam. Et obſcuratus eſt Sol: & velum templi ſciſſum eſt medium. Et clamans voce magna Ieſus,
Pſal.30. ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expirauit.
Videns autem Centurio, quod factum

fue

fuerat, glorificauit Deum, dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Et omnis turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Stabant autem omnes noti eius à longè: & mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc videntes. Et ecce vir nomine Ioſeph *Matt.27.g*
qui erat Decurio, vir bonus & iuſtus: hic *Marc.15.e*
non conſenſerat conſilio & actibus eo- *Ioan.19.g*
rum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei: hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu: & depoſitum inuoluit ſindone, & poſuit illud in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Et dies erat paraſceues, & ſabbatum illuceſcebat. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitũ erat corpus eius. Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta: & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.

Reſurrectio Chriſti multis probatur argumentis.

CAP. XXIIII.

A VNa autem ſabbati valde diluculo ve- *Marc.16.a*
nerunt ad monumentum, portantes *Ioan. 20.a*
quæ parauerãt aromata, & inuenerunt lapidem

per quem tradetur. Et ipſi cœperũt quæ- C
Mat. 20.*d* *Marc.* 10.*f* rere inter ſe, quis eſſet ex eis, qui hoc factururus eſſet. Facta eſt autem & contentio inter eos quis eorum videretur eſſe maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nónne qui recumbit? Ego autem in médio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentàtionibus meis. Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum: vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ait autem Dominus Simoni, Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando con-
Matt. 27.*c* *Mar.* 14.*c* uerſus confirma fratres tuos. Qui dixit D
ei: Domine, tecum paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire. Et ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me. Et dixit eis: Quando miſi vos ſine ſacculo & pera & calceam

calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat: ſimiliter & peram. Et qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me,
Et cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea *Iſa.53.c*
quæ ſunt de me, finem habent. At illi dixe-
runt: Domine ecce duo gladij hic. At *Matt.26.c*
ille dixit eis: Satis eſt. Et egreſſus ibat ſe- *Marc.14.c*
cundum conſuetudinem in montem Oliuarum. Secuti ſunt autem illum & diſcipuli. Et cùm perueniſſet ad locum, dixit
illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et *Ioan.18.c*
ipſe auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt *Mat.26.d*
lapidis: & poſitis genibus orabat, dicens: *Mar.14.d*
Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me. Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, inuenit eos
dormientes præ triſtitia. Et ait illis: Quid *Mat.26.c*
dormitis? ſurgite, orate, ne intretis in ten- *Mar.14.c*
tationem. Adhuc eo loquente, ecce tur- *Ioan.18.a*
ba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duo-

decim antecedebat eos: & appropinquauit Ieſu, vt oſcularetur eum. Ieſus autem dixit illi: Iuda, oſculo Filium hominis tradis? videntes autem hi, qui circa ipſum erãt quod futurum erat, dixerunt ei, Do-

mine, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit vnus ex illis ſeruum principis ſacerdotum & amputauit auriculam eius dexteram. Reſpondens autem Ieſus, ait: Sinite vſque huc. Et cùm tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum. Dixit autem Ieſus ad

eos, qui venerant ad ſe, principes ſacerdotum: & magiſtratus templi, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus: cùm quotidie vobiſcum fuerim in templo non extendiſtis manus

in me: ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis ſacerdotum. Petrus verò ſequebatur eum à longe. Acceſſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis, erat Petrus in

Mat. 16.f
Marc. 14.f
Ioan. 18.c

medio eorum. Quem cùm vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad lumen, & cum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat. At ille negauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et poſt puſillum alius videns eum dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non ſum. Et interuallo facto, quaſi horæ vnius, alius quidam affirmabat, dicẽs: Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus eſt. Et ait Petrus, Homo neſcio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente cantauit gallus. Et conuerſus G
Dominus reſpexit Petrum. Et recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat: Quia prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras Petrus fleuit amarè. Et viri qui tenebant Ieſum, illudebant ei cædentes. Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interrogabant eum dicentes: Propheriza quis eſt
Mat. 17. a *Mar. 15 a* *Ioan. 18. c*
qui te percuſſit? Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum. Et vt factus eſt dies, conuenerunt ſeniores plebis, & principes ſacerdotum, & ſcribæ, & duxerunt illum in concilium ſuum, dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit

filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum. At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus de ore eius.

Ieſus morti adiudicatus, crucifigitur.

CAP. XXIII.

A ET ſurgens omnis multitudo eorum, ducunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accuſare dicentes: Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas: Nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſcebant, dicentes: Commouet populum, docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſq; huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit ſi homo Galilæus eſſet. Et vt cognouit quòd de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat illis diebus.

Matt.22.c *Marc.12.b* *Mat.27.b* *Marc.15.b* *Ioan.18.f*

B Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quòd audiret multa de eo:

& ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat. Stabant autem principes ſacerdotum & Scribæ, conſtanter accuſantes eum. Spre-

uit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Pilatus & Herodes in ipſa die: nam antea
Matt.27.b inimici erant adinuicem. Pilatus autem
Marc.15.a conuocatis principibus ſacerdotum, &

magi

magiſtratibus,& plebe dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam inuenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes: nam remiſi vos ad illum: & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Emendatum ergo illum *Ioan.18.g & 19.c*
C dimittam. Neceſſe autem habebat dimittere eis, per diem feſtum, vnum. Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban, qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate, & homicidium, miſſus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Ieſum. At illi ſuccIamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte? nullam cauſam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.
D At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes vt crucifigeretur: & inualeſcebant voces eorum. Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimiſit autem illis eum qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Ieſum verò tradidit voluntati eorum. Et cùm ducerent eum, apprehende- *Matt.27.d* *Marc.15.b*

runt Simonem quendam Cyrenenſem venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete & ſuper filios veſtros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere E
montibus: Cadite ſuper nos: & collibus,
Iſa.54.a Operite nos. Quia ſi in viridi ligno hæc
Galat. 4.d faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur
Iſa. 2.d *Oſe 10.d* autem & alij duo nequam cum eo, vt in-
Apoc.5.b terficerentur. Et poſtquam venerunt in
Matt.27.d locum, qui vocatur Caluariæ, ibi crucifi-
Marc.15.b xerunt eum, & latrones, vnum à dextris
Ioan.19.d & alterum à ſiniſtris. Ieſus autem dice-
Mat.7.b *Marc.15.c* bat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt
Ioan.19.d quid faciunt. Diuidentes verò veſtimenta eius, miſerunt ſortes: Et ſtabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, & dicentes, Si tu es rex Iudæorum, ſal-

uum te fac. Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Iudæorum. Vnus autem de his, qui pendebant latronibus blaſphemabat eum dicens: Si tu es

Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? Et nos quidem iuſtè: nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum:

ſum: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo. Erat autem ferè hora ſexta: & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam ter-

ram, vſque in horam nonam. Et obſcuratus eſt Sol: & velum templi ſciſſum eſt medium. Et clamans voce magna Ieſus,
Pſal.30. ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expirauit. 6
Videns autem Centurio, quod factum

fue

fuerat, glorificauit Deum, dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Et omnis turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Stabant autem omnes noti eius à longè: & mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc videntes. Et ecce vir nomine Ioſeph *Matt.27.g* qui erat Decurio, vir bonus & iuſtus: hic *Marc.15.a* non conſenſerat conſilio & actibus eo- *Ioan.19.g* rum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei: hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu: & depoſitum inuoluit ſindone, & poſuit illud in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Et dies erat paraſceues, & ſabbatum illuceſcebat. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitũ erat corpus eius. Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta: & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.

Reſurrectio Chriſti multis probatur argumentis.

CAP. XXIIII.

a VNa autem ſabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes *Marc.16.a* *Ioan. 20.a* quæ parauerãt aromata, & inuenerunt lapidem

pidem reuolutum à monumento. Et ingreſſæ non inuenerunt corpus Domini Ieſu. Et factum eſt dum mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti. Cùm time-

rent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas, Quid quæritis viuentem cum mortuis? non eſt hic, ſed
Matt. 17. d ſurrexit. Recordamini qualiter locutus
Mar 9. c. eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet, di-
Suprà 9. cens, Quia oportet Filium hominis tradi

in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & tertia die reſurgere. Et recorda-
B tæ ſunt verborum eius. Et regreſſæ à monumento, nuntiauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus. Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ, quæ cum eis erant,
C quæ dicebant ad Apoſtolos hæc. Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta, & non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum: & procumbens, vidit linteamina ſola poſita, & abiit, ſecum mirans quod factum fuerat.
Ecce duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalem, nomine Emaus: & ipſi loquebãtur adinuicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum eſt, dum fabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis: oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent. Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? Et reſpondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his diebus? Quibus ille dixit; Quæ? Et dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir Propheta potens

Mar. 16. 8

tens in opere & ſermone, coram Deo, & omni populo. Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri, in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſraël: & nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quod
hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam D
ex noſtris terruerunt nos, quę ante lucem fuerunt ad monumentum: & non inuento corpore eius, venerunt dicentes, ſe etiã viſionem angelorum vidiſſe: qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum: & ita inuenerunt, ſicut mulieres dixerunt: ipſum verò non inuenerunt. Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ! nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens à Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo
erant. Et appropinquauerunt caſtello quò E
ibant: & ipſe ſe finxit longius ire. Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum: quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum eſt dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat

bat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum; & ipſe euanuit ex oculis eorũ. Et dixerunt adinuicem: Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant dicentes: Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo co-
F gnouerunt eum in fractione panis. Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Ieſus in medio eorum, & dixit: Pax vobis: ego ſum: nolite timere. Conturbati verò & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum. Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerũt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Et cùm manducaſſet coram eis, ſumẽs reliquias, dedit eis. Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum

Matt. 28. d
Marc. 6. c
Ioan. 20. d

ad

ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum, quo-
niam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcri-
pta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, &
Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum,
vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis:
Pſal. 18.b Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oporte-
bat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis G
tertia die, & prædicari in nomine eius pœ-
Act 1.a nitentiam: & remiſſionem peccatorum
Ioan.15 d in omnes gentes, incipientibus ab Hiero-
ſolyma. Vos autem teſtes eſtis horum. Et
ego mittam promiſſum Patris mei in vos:
vos autem ſedete in ciuitate, quoadusque
induamini virtute ex alto. Eduxit autem
eos foras in Bethaniam: & eleuatis mani-
Act.1.a *Marc.16.d* bus ſuis benedixit eis. Et factum eſt, dum
benediceret illis, receſſit ab eis, & fereba-
tur in cælum. Et ipſi adorantes regreſſi
ſunt in Hieruſalem cum gaudio
magno: & erant ſemper in tem-
plo, laudantes, & benedi-
centes Deum.
Amen.

EVANGELII SECVNDVM
LVCAM, FINIS.

HIE

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIAſticorum.

IOANNES *Apoſtolus, quem Ieſus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi Apoſtoli, quem Herodes poſt paſſionem Domini decollauerat, nouiſſimus omnium ſcripſit Euangelium, rogatus ab Aſiæ epiſcopis aduerſus Cerinthum, alioſque hæreticos. & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt, quòd cùm legiſſet Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmauerit, ſed vnius tantum anni, in quo & paſſus eſt, poſt carcerem Ioannis hiſtoriam texuiſſet. Prætermiſſo itaque anno, cuius acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis antè quàm Ioannes clauderetur in carcerem, geſta narrauit: ſicut manifeſtum eſſe poterit, his qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint. Quæ res etiã διαφονίαν quæ videtur Ioannis eſſe cum cæteris tollit. Scripſit autem & vnam epiſtolam, cuius exordium eſt: Quod fuit ab initio: quod audiuimus & vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ: Quæ ab vniuerſis*

eccleſiaſticis & eruditis virũ probatur. Reliquæ autem duæ, quarum prioris principium eſt : Senior electæ Dominæ, & natis eius : & ſequentis : Senior Caio chariſsimo, quem ego diligo in veritate, Ioannis presbyteri aſſeruntur. Cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur, & nonnulli putant duas memorias eiuſdem Ioannis Euangeliſtæ eſſe, ſuper qua re cùm per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patmon inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim, quam interpretantur Iuſtinus martyr, & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis ſub Pertinace principe rediit Epheſum, ibique vſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit, rexitque eccleſias : & confectus ſenio, ſexageſimooctauo poſt paſſionem Domini anno mortuus, iuxta eandem vrbem ſepultus eſt.

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

CHRISTVS, *Deus, & Homo.*

CAPVT I.

A IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factũ eſt nihil quod factũ eſt. In ipſo vita erat, & vi- *Mat. 3. a*
ta erat lux hominũ, & lux in tenebris lu- *Marc. 1. c*
cet, & tenebræ eam non cõprehenderunt. Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic vênit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Non erat ille lux: ſed vt teſtimoniũ perhiberet de lumine. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominẽ
B venientẽ in hũc mundum. In mũdo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In propria vênit: & ſui eum non receperunt. Quotquot au-

tom receperunt eum, dedit eis poteſtatem
filios Dei fieri, his qui credunt in nomine
eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex
voluntate carnis, neque ex voluntate viri,
Matt. 1. c ſed ex Deo nati ſunt: Et verbum caro fa-
Luc. 2. d ctū eſt: & habitauit in nobis (& vidimus
gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à
Patre) plenum gratiæ & veritatis. Ioannes
teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat
dicens: Hic erat quem dixi. Qui poſt me
1. Tim. 6. c venturus eſt, ante me factus eſt: quia prior
me erat. Et de plenitudine eius, nos omnes
accepimus, & gratiā pro gratia. Quia lex c
per Moyſen data eſt, gratia & veritas per
1 Tim. 6. c Ieſum Chriſtum facta eſt. Deum nemo
1. Ioan. 4. c vidit vnquam. Vnigenitus filius, qui eſt in
ſinu patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſti-
monium Ioannis, quando miſerunt Iu-
dæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leui-
tas ad eum, vt interrogarent eum, Tu quis
es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et con-
feſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus.
Et interrogauerunt eū: Quid ergo? Elias
es tu? Et dixit: Non ſum. Propheta es tu?
Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei:
Iſa. 40. a Quis es? vt reſponſum demus his qui
Matt. 3. a miſerunt nos. Quid dicis de teipſo? Ait:
Marc. 1. a Ego vox clamantis in deſerto, Dirigite
Luc. 3. a viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta.

Et

Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.
Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei,
D Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chri-
ſtus, neque Elias, neque Propheta? Reſpō- *Matt.2 c*
dit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in *Marc. 1. b*
aqua: medius autem veſtrûm ſtetit quem *Luc. 3. c*
vos neſcitis. Ipſe eſt, qui poſt me ventu-
rus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego
non ſum dignus, vt ſoluam eius corri-
giam calceamenti. Hæc in Bethabara fa-
cta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioan-
nes baptizans. Altera die vidit Ioannes
Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus
Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt
de quo dixi, Poſt me venit vir, qui ante
me factus eſt: quia prior me erat. Et ego
neſciebā eū: ſed vt manifeſtetur in Iſraël. *Matt. 3 b*
propterea veni ego in aquā baptizans. Et *Marc.1.b*
E teſtimonium perhibuit Ioannes: dicens: *Luc.3. d*
Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi
columbam de cælo, & manſit ſuper eum.
Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me
baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super
quem videris Spiritū deſcendentē, & ma-
nentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in
Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimo-
nium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Al-
tera die iterum ſtabat Ioannes, & ex di-
ſcipulis eius duo. Et reſpiciens Ieſum

ambulantē dicit: Ecce agnus Dei. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum, Magiſter) vbi habitas? Dicit eis: Venite & videte. Venerunt & viderūt vbi maneret, & apud eum manſerūt die illo. Hora autem erat quaſi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Inuenit hic primùm fratrem ſuum Simonem, & dixit ei: Inuenimus Meſſiam: quod eſt interpretatum Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus autem eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In craſtinum, voluit exire in Galilæam: & inuenit Philippum. Et dicit ei Ieſus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida, ciuitate Andreæ & Petri. Inuênit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, inuénimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni, & vide. Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dixit

Gene. 19 b
Deut. 18. c
Iſa. 40. c & 45. b
Iere. 23. a
Ezech 34 f & 37 f
Dan 9 f

dixit de eo: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priùs quàm te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te. Reſpondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Iſraël. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis: maius his videbis. Et dicit ei: Amen amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei, aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis.

Ieſus honorat nuptias.

CAP. II.

A ET die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ieſus, & diſcipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius miniſtris: Quodcũque dixerit vobis, facite. Erant autẽ ibi lapideæ hydriæ ſex: poſitæ ſecundũ purificationẽ Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas, vel ternas. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummũ. Et dicit eis Ieſus: Haurite nũc, & ferte Architriclino. Et tulerũt. Vt autem

guſtauit Architriclinus aquam vinum fa-
ctam, & non ſciebat vnde eſſet; miniſtri
autem ſciebant, qui hauſerant aquam: vo-
cat ſponſum Architriclinus, & dicit ei:

Omnis homo primùm bonum vinum po-
nit: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod
deterius eſt: Tu autem ſeruaſti bonum
vinum vſque adhuc. Hoc fecit initium ſi-
gnorum Ieſus in Cana Galilææ: & mani-
feſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in G

cum diſcipuli eius. Poſt hæc deſcēdit Ca-
pharnaum ipſe & mater eius, & fratres
eius, & diſcipuli eius, & ibi manſerunt
non multis diebus. Et propè erat paſcha
Iudæorum: & aſcendit Ieſus Hieroſoly-
mam; & inuenit in templo vendētes oues,
& boues, & columbas; & nummularios ſe-
dentes. Et cùm feciſſet quaſi flagellum
a de funiculis, omnes eiecit de templo,
oues quoque & boues; & numulariorum
effudit æs, & menſas ſubuertit. Et his qui
columbas vendebant, dixit: Auferte iſta
hinc: & nolite facere domum patris mei,
domum negotiationis. Recordati ſunt
verò diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt: Ze-
» lus domus tuæ comedit me. Reſponde- *Pſal. 68 c*
D runt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod
ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? *Mat. 26. f*
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Soluite tem- *& 27. c*
plum hoc: & in tribus diebus excitabo *Marc. 14 f*
illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadra- *& 15. c.*
ginta & ſex annis ædificatum eſt templū
hoc: & tu in tribus diebus excitabis il-
lud? ille autem dicebat de templo cor- *Pſalm 3. b*
poris ſui. Cùm ergo reſurrexiſſet à mor- *& 56. c*
tuis, recordati ſunt diſcipuli eius, quia
hoc dicebat, & crediderunt ſcripturæ,
& ſermoni quem dixit Ieſus. Cùm au-
tem eſſet Hieroſolymis in Paſcha in

guſtauit Architriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat vnde eſſet; miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam: vocat ſponſum Architriclinus, & dicit ei:

Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt: Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ: & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in G eum

cùm diſcipuli eius. Poſt hæc deſcẽdit Ca-
pharnaum ipſe & mater eius, & fratres
eius, & diſcipuli eius, & ibi manſerunt
non multis diebus. Et propè erat paſcha
Iudæorum: & aſcendit Ieſus Hieroſoly-
mam, & inuênit in templo vendẽtes oues,
& boues, & columbas; & numularios ſe-
dentes. Et cùm feciſſet quaſi flagellum
de funiculis, omnes eiecit de templo,
A oues quoque & boues; & numulariorum
effudit æs, & menſas ſubuertit. Et his qui
columbas vendebant, dixit: Auferte iſta
hinc: & nolite facere domum patris mei,
domum negotiationis. Recordati ſunt
20 verò diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt: Ze-
lus domus tuæ comedit me. Reſponde- *Pſal. 68 c*
D runt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod
ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? *Mat. 26. f*
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Soluite tem- *& 27. c*
plum hoc: & in tribus diebus excitabo *Marc. 14 f*
illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadra- *& 15. c.*
ginta & ſex annis ædificatum eſt templũ
hoc: & tu in tribus diebus excitabis il-
lud? ille autem dicebat de templo cor- *Pſalm 3. b*
poris ſui. Cùm ergo reſurrexiſſet à mor- *& 56. c*
tuis, recordati ſunt diſcipuli eius, quia
hoc dicebat, & crediderunt ſcripturæ,
& ſermoni quem dixit Ieſus. Cùm au-
tem eſſet Hieroſolymis in Paſcha in

 die

die feſto, multi crediderunt in nomine eius videntes ſigna eius quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis: eò quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.

Regeneratio ad ſalutem neceſſaria.

CAP. III.

ERat autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic vênit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei. Dixit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cùm ſit ſenex? nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci? Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum Dei. quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris, quia dixi tibi: Oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat: & vocem eius audis

audis: ſed neſcis vnde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Reſpõdit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus,
B & dixit ei: Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus, teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis? Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet Filium hominis: vt omnis qui credit in ipſo non pereat: ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum: ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus eſt: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Hoc eſt autem iudicium:
C quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim

Num. 21. a
1. Ioan. 4. b

enim qui mala agit, odit lucem: & non
venit ad lucem, vt non arguantur opera
eius: qui autem facit veritatem, venit ad
lucem, vt manifeſtentur opera eius quia
in Deo ſunt facta. Poſt hæc venit Ieſus
& diſcipuli eius in Iudæam terram: &
illic morabatur cum eis: & baptizabat.
Erat autem & Ioannes baptizans in Æ-
non iuxta Salim: quia aquæ multæ erant
illic: & veniebant, & baptizabantur.
Nondum enim miſſus fuerat Ioannes
in carcerem. Facta eſt autem quæſtio ex
diſcipulis Ioannis cum Iudæis de puri-
ficatione. Et venerunt ad Ioannem, &
dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans
Iordanem, cui tu teſtimonium perhi-
buiſti, ecce hic baptizat: & omnes ve-
niunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & di-
xit: Non poteſt homo accipere quic-
quam, niſi fuerit ei datum de cælo. Ipſi
vos mihi teſtimonium perhibetis, quòd
Spur. 1.c dixerim: Non ſum ego Chriſtus, ſed
quia miſſus ſum ante illum. Qui habet D
ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſpon-
ſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet
propter vocem ſponſi. Hoc ergo gau-
dium meum impletum eſt. Illum opor-
tet creſcere, me autem minui. Qui
deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui

eſt

eſt de terra, de terra eſt, & de terra loqui-
tur: qui de cælo venit, ſuper omnes eſt. Et
quod vidit & audiuit, hoc teſtatur: & teſti-
monium eius nemo accipit. Qui autem
accipit eius teſtimonium, ſignauit, quia
Deus verax eſt. Quem enim miſit Deus, *Rom.3.a.*
verba Dei loquitur: Non enim ad menſu-
ram dat Deus ſpiritum. Pater diligit Fi-
lium: & omnia dedit in manu eius. Qui *1. Ioan. 5.a*
credit in Filium, habet vitam æternam:
qui autem incredulus eſt Filio, non vide-
bit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Colloquium Chriſti cum Samaritana.

CAP. IIII.

A VT ergo cognouit Ieſus, quia audie-
runt Phariſæi, quòd Ieſus plures di-
ſcipulos facit, & baptizat, quàm Ioan-
nes (quanquam Ieſus non baptizaret, ſed
diſcipuli eius) reliquit Iudæam, & abiit *1. Ioan.5.d.*
iterum in Galilæam: oportebat autem
eum tranſire per Samariam. Venit ergo
in ciuitatē Samariæ, quæ dicitur Sichar,
iuxta prædium quod dedit Iacob Ioſeph *Gen.48.d.*
filio ſuo. Erat autem ibi fons Iacob. Ie-
ſus autem fatigatus ex itinere, ſedebat
ſic ſupra fontem. Hora autem erat quaſi
ſexta. Venit autem mulier de Samaria

haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, B
& quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam: vt non ſitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum, C
& veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: Bene dixiſti, Quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti: & nunc quem habes

bes, non eſt tuus vir. Hoc verè dixiſti. Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet. Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed vênit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Pa-
D trem in Spiritu & veritate: nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm ergo venerit ille, annuntiabit nobis omnia. Dicit ei IESVS: Ego ſum qui loquor tecum. Et continuò venerunt diſcipuli eius: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci: nunquid ipſe eſt Chriſtus? Exierunt ergo de ciuitate, &

2. Cor. 3. b

veniebant ad eum. Interea rogabant eum
diſcipuli dicentes: Rabbi, manduca. Ille
autem dixit eis: Ego cibum habeo man-
ducare: quem vos neſcitis. Dicebant er-
go diſcipuli adinuicem: Nunquid aliquis
attulit ei manducare? Dicit eis Ieſus.
Meus cibus eſt, vt faciam voluntatē eius E
qui miſit me: vt perficiam opus eius. Nón-
ne vos dicitis, quòd adhuc quatuor men-
ſes ſunt, & meſſis venit: Ecce dico vobis,
leuate oculos veſtros, & videte regiones,
quia albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui
metit, mercedem accipit, & congregat
fructum in vitam æternam: vt & qui ſe-
minat, ſimul gaudeat, & qui metit. In hoc
enim eſt verbum verum; quia alius eſt
qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego
miſi vos metere quod vos non laboraſtis:
alij laborauerunt, & in labores eorum
introiſtis. Ex ciuitate autem illa multi
crediderunt in eum Samaritanorū, pro-
pter verbum mulieris teſtimonium perhi
bentis: Quia dixit mihi omnia quæcun-
que feci. Cùm veniſſent ergo ad illum Sa- F
maritani, rogauerunt eum, vt ibi mane-
ret. Et manſit ibi duos dies. Et multò plu-
res crediderunt propter ſermonē eius. Et
mulieri dicebāt: Quia iam nō propter tuā
loquelā credimus: ipſi enim audiuimus,

 & ſcimus

& ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi. Poſt duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæam. Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in ſua patria honorem non habet. Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum. Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinũ. Et erat quidam regulus, cuius filius G infirmabatur, Capharnaum. Hic cùm audiſſet quia Ieſus aduenire à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, vt deſcenderet, & ſanaret filium eius: incipiebat enim mori. Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Ieſus, & ibat. Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus viuit. Et credidit

Matt. 13.g
Mar. 6.g
Luc 4.c
Matt. 4.b
Marc. 1.b
Luc. 4.c
I

ipſe & domus eius tota. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit IESVS, cùm veniſſet à Iudæa in Galilæam.

Sanat Ieſus apud Probaticam piſcinam.

CAPVT V.

POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum:& aſcendit Ieſus Hieroſolymam. Eſt autem Hieroſolymis Probatica, piſcina quæ cognominatur Hebraicè Betheſda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam: & mouebatur aqua. Et qui primus deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cùm vidiſſet Ieſus iacentem, & cognouiſſet quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinã. Dũ venio enim ego, alius ante me deſcendit. Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabbatum ſuũ, A B

&

& ambulabat. Erat autem ſabbathum in die illo. Dicebant ergo Iudæi illi qui ſanatus fuerat: Sabbathum eſt, non licet tibi tollere grabbatum tuum. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit:

Tolle grabbatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum, Quis eſt ille homo qui dixit tibi: Tolle grabbatum tuum & ambula? Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet: IESVS enim

declinauit à turba conſtituta in loco. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo, & nuntiauit Iudæis quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum. Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbatho. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus vſque modò operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere: quia non ſolùm ſoluebat ſabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem: quæcunque enim ille facit, hæc & Filius ſimiliter facit. Pater enim diligit D
Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit: & maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic & filius quos vult, viuificat. Neque enim pater iudicat quenquam: ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium: ſicut honorificant patrem. Qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui miſit illum. Amen amen dico vobis,

quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam: & in iudicium non venit, ſed tranſiit à morte in vitam. Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui
E audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent. Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo: & poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc: quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verũ eſt teſtimoniũ eius quod perhibet de me. Vos miſiſtis ad Ioannem: & teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico, vt vos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare

Matt. 25. d

Mat 3 d

Suprà 1 c

F

in luce eius. Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea: ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia pater miſit me: & qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhi-
Matt.3.d buit de me. Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis, & verbum eius non habetis in vobis manēs: quia quem miſit ille, huic vos non creditis. Scrutamini ſcripturas: quia vos puta- G
tis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Claritatem ab hominibus non accipio. Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam abinuicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis? Nolite putare, quia ego accuſaturus ſum vos apud patrem: eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis moyſi, crederetis forſitā & mihi. De me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?

Chriſtus corpus & animam cibat.

CAP. VI.

A POſt hæc abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis: & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant *Matt. 14. d* *Marc. 6. e* *Luc. 9. b*

ſigna quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Ieſus: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Erat autẽ proximum paſcha, dies feſtus Iudæorum. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, &

vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos? Dixit ergo IESVS: Facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia. Accepit ergo Ieſus panes, & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus: ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his, qui manducauerant. Illi ergo homines, cùm vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta qui venturus eſt in mundum. Ieſus ergo cùm cognouiſſet, quia venturi

turi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus. Vt autem ſerò factum eſt, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare. Et cùm aſcendiſſent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Ieſus. Mare autem vento magno flante, exurgebat. *Mat. 14.c Marc. 6.f*

c Cùm remigaſſent ergo, quaſi ſtadia vigintiquinque, aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſupra mare, & proximum naui fieri: & timuerunt. Ille autem dicit eis. Ego ſum: nolite timere. Voluerunt ego accipere eum in nauim: & ſtatim nauis fuit ad terram, in quam ibant. Altera die, turba quæ ſtabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi, niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis IESVS in nauim, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent: aliæ verò ſuperuenerunt naues à Tiberiade, iuxta locum, vbi manducauerant panem, gratias agentes Deo. Cùm ergo vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaum quærentes Ieſum. Et cùm inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti? Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen amen dico vobis.

quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitá æternam, quam filius hominis dabit vobis: hunc enim

1.Ioan.3.d. pater ſignauit Deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus, & cre-

Exod.16.c damus tibi? Quid operaris? Patres no-

Num.11.b ſtri manducauerunt manna in deſerto,

Pſal.77.c ſicut ſcriptum eſt, Panem de cælo dedit

Sapi.16.c eis manducare: dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim verus eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc. Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me, non eſuriet: & qui

Eccl.24.d credit in me, non ſitiet in æternum. Sed dixi vobis, quia & vidiſtis me, & non creditis. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed volun-

tatem

tatem eius, qui miſit me. Hæc eſt enim
E voluntas eius qui miſit me, Patris: vt
omne quod dedit mihi, non perdã ex eo,
ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo die. Hęc
eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit
me vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego
reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Murmurabãt ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet,
Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: & dicebant. Nónne hic eſt filius *Matt. 13.g*
Ioſeph, cuius nos nouimus patrem &
matrem? Quomodo ergo dicit hic, Quia
de cælo deſcendi? Reſpondit ergo Ieſus,
& dixit eis: Nolite murmurare in inuicem: nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum, & ego *Iſa. 54.d*
reſuſcitabo eum in nouiſſio die. Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & *Ierem. 31.f*
didicit, venit ad me, Non quia Patrem
vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic
vidit Patrem. Amen amen dico vobis,
qui credit in me, habet vitam æternam.
F Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui *Exod. 16.c*
ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcendens,
vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus, qui de cælo

lo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Litigabant ergo Iudæi adinuicem dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea verè eſt cibus: & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Hic eſt panis qui de cælo deſcendit. Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Hæc dixit in ſynagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?

Si

Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Ieſus, qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo. Ex hoc, multi diſcipulorum eius abierunt retrò: & iam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire? Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. Reſpondit eis Ieſus: Nónne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt? Dicebat autem de Iuda Simonis Iſcariote: hic enim erat traditurus eum, cùm eſſet vnus ex duodecim. *Mat.18.a*

Chriſtus in die feſto expoſtulat cum Iudæis.

CAPVT VII.

A POſt hæc autem ambulabat Ieſus in Galilæam: Non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum

Iudæi

Iudæi interficere. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum, Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius, Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit in palàm eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Dixit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit: quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas. Nemo tamen palàm loquebatur de illo, propter metum Iudæorum. Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum,

&

& docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit? Reſpondit eis IESVS, & dixit, Mea doctrina, non eſt mea, ſed
C eius qui miſit me. Si quis voluerit voluntatem eius facere: cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt. Nónne Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere? Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci: & omnes miramini. Propterea Moyſes dedit vobis circuncisionem: non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus: & in ſabbatho circunciditis hominem. Si circũciſionem *Leui. 12.4* accipit homo in ſabbatho, vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbatho?
D Nolite iudicare ſecundum faciem: ſed iu- *Deut. 1.a* ſtum iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis: Nónne hic eſt quem quærunt interficere? Ecce, palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chri

Chiſtus? ſed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis: & à meipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis. Ego ſcio eum: & ſi dixero, quia neſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax: ſed ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus cùm venerit, nunquid plura ſi- B
gna faciet, quàm quæ hic facit? Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt principes & Phariſęi mi-
Infrà 13.g niſtros, vt apprehenderent Ieſum. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: & vado ad eum, qui miſit me: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire? In nouiſſimo autem die ma-

gno

gno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat,
F dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dixit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus datus: quia Ieſus nondum erat glorificatus. Ex illa ergo turba cùm audiſſent hos ſermones eius dicebant: Hic eſt verè propheta. Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethlehem caſtello, vbi erat David, venit Chriſtus? Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum. Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus.
G Venerunt ergo miniſtri ad pontifices & Phariſæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum? Reſponderunt miniſtri: Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Nunquid & vos ſeducti eſtis? nunquid ex principibus aliquis credidit in eũ, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos (ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipſis.) Nunquid lex

2. Par. 16. c *Mich 5. a* *Matt. 2. a* *Suprà 3. a*

noſtra iudicat hominẽ, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderunt & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare ſcripturas, & vide, quia à Galilæa propheta non ſurgit. Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in domum ſuam.

Chriſtus lux mundi, adultera ignoſcit.

CAPVT VIII.

IEſus autem perrexit in montem Oliueti: & diluculo iterum vênit in templum, A

&

& omnis populus venit ad eum: & ſedens docebat eos. Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt eam in medio, & dicunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mandauit nobis, huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant, tentantes eum, vt poſſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terram. Cùm ergo perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat: & iterum ſe inclinans ſcribebat in terram. Audientes autem hæc, vnus poſt vnum exibant incipientes à ſenioribus, & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans. Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi ſunt qui te accuſabant? nemo te condemnauit? Quæ dixit: Nemo Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare. Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus, dicens: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non

Leui. 20.

Deut. 7. b

B

1. Ioan. 3. b

 eſt

eſt verum. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio vnde veni, & quò vado. Vos autem neſcitis vnde venio, aut quò vado. Vos ſecundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam, & ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me, Pater. Et in lege veſtra ſcriptum eſt: Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater. Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus? Reſpondit Ieſus: neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Hæc verba locutus eſt Ieſus in Gazophylacio, docens in templo, & nemo apprehendit eũ, quia necdum venerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Ieſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire. Dicebant ergo iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum? quia dicit, Quò ego vado, vos non poteſtis venire? Et dicebat eis: Vos deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia

Deut. 19. b. Matt. 18. b 2. Corinth. 13. a Hebr. 10. c

C

moriemini in peccatis veſtris. Si enim
non credideritis quia ego ſum, moriemi-
ni in peccato veſtro. Dicebant ergo ei;
Tu quis es? Dixit eis Ieſus, Principium,
qui & loquor vobis: Multa habeo de vo-
bis loqui, & iudicare: ſed qui me miſit,
verax eſt, & ego quæ audiui ab eo, hæc
loquor in mundo. Et non cognouerunt, *Rom 3.a*
quia patrem eius dicebat Deum. Dixit er-
go eis Ieſus: Cùm exaltaueritis Filiū ho-
minis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum, &
à meipſo facio nihil: ſed ſicut docuit me
Pater, hæc loquor. Et qui me miſit, mecū
eſt, & non reliquit me ſolū: quia ego quæ
placita ſunt ei facio ſemper. Hæc illo lo-
quente, multi crediderunt in eum. Dice-
D bat ergo Ieſus ad eos, qui crediderunt
ei, Iudæos: Si vos manſeritis in ſermone
meo, verè diſcipuli mei eritis, & cogno-
ſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.
Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſu-
mus, & nemini ſeruiuimus vnquam: quo-
modo tu dicis: liberi eritis? Reſpondit
eis Ieſus: Amen amen dico vobis, quia *Rom.6.c*
omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt *2. Pet. 2.d*
peccati. Seruus autem non manet in do-
mo in æternum: Filius manet in æter-
E num: Si ergo vos Filius liberauerit, ve-
rè liberi eritis. Scio quia filij Abrahæ

 eſtis:

eſtis: ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud Patrem, loquor: & vos quæ vidiſtis apud Patrem veſtrum, facitis. Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à Deo: hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei. Nos ex fornicatione non ſumus nati: vnum patrem habemus Deum. Dixit ergo eis Ieſus: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me: ego enim ex Deo proceſſi & veni: neq; enim à meipſo veni: ſed ille me miſit. Quare

a *Cor. 3. b* loquelam meam non cognoſcitis: Quia F

non poteſtis audire ſermonem meum. Vos ex patre diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit: quia non eſt veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. Ego autem ſi veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de pec-

b *Ioan. 4. c* cato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.

audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo: ſed honorifico Patrē meum, & vos inhonoraſtis me. Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet. Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ; & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt? Quem teipſum facis? Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis: Quia Deus noſter eſt: & non cognouiſtis eum, ego autē noui eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum: ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eū, & ſermonē eius ſeruo. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: & vidit, & gauiſus eſt. Dixerūt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondū habes, & Abrahā vidiſti? Dixit eis

Ieſus: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.

Cæco nato viſus reſtituitur.

CAPVT. IX.

A ET prætereiens Ieſus, vidit hominem cæcum à natiuitate: & interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox quando nemo poteſt operari. Quandiu ſum in mundo, lux ſum mundi. Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutũ ex ſputo, & liniuit lutum

B ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë (quod interpretatur, miſſus.) Abiit ergo & lauit: & venit videns. Itaq; vicini, & qui viderant eũ prius (quia mendicus erat) dicebant: Nónne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic eſt: Alij autem: Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille verò dicebat: Quia ego ſum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & vnxit

oculos

C oculos meos, & dixit mihi: Vade ad na-
tatoriam Siloë,& laua. Et abij, & laui,&
video. Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait:
Neſcio. Adducunt ad Phariſæos eum,
qui cæcus fuerat. Erat autem ſabbathum
quando lutum fecit Ieſus, & aperuit ocu-
los eius. Iterum ergo interrogabant eum
Phariſæi, quomodo vidiſſet. Ille autem
dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper ocu-
los, & laui: & video. Dicebant ergo ex
Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à
Deo, qui ſabbathum non cuſtodit. Alij au-
tem dicebant: Quomodo poteſt homo
peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma
erat inter eos. Dicunt ergo cæco iterum:
Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos
D tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta
eſt. Non crediderunt ergo Iudæi de illo
quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet: donec voca-
uerũt parentes eius, qui viderat: & interro
gauerũt eos dicentes: Hic eſt filius veſter
quem vos dicitis, quia cæcus natus eſt?
Quomodo ergo nunc videt? Reſponde-
runt ei parentes eius, & dixerunt: Scimus
quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus
natus eſt: quomodo autẽ nunc videat, ne-
ſcimus: aut quis eius aperuit oculos, nos
neſcimus. Ipſum interrogate: ætatem ha-
bet, ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt

parentes eius,quoniam timebant Iudæos. E
Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagôgam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet: ipſum interrogate. Vocauerunt ergo rurſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt. Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt neſcio: vnum ſcio, quia cæcus cùm eſſem, modò video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? reſpondit eis: Dixi vobis iam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri? Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos au- F
tem Moyſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus vnde ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit: & aperuit meos oculos. Scimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis

tis natus es totus,& tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Ieſus quia eiecerũt eum foras: & cùm inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei? Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt Domine, vt credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum,& qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adorauit eum. Et dixit ei Ieſus: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant: & qui vident cæci fiant. Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cum ipſo erant: & dixerunt ei: Nunquid & nos cæci ſumus? Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum ergo veſtrum manet.

Chriſtus paſtor bonus.

CAPVT X.

A Amen amen dico vobis, qui nõ intrat per oſtiũ in ouile ouium, ſed aſcẽdit aliunde, ille fur eſt,& latro. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouiũ. Huic oſtiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illũ ſequuntur, quia ſciunt vocẽ eius. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non noue

runt

runt vocem alienorum. Hoc prouerbium
dixit eis Ieſus. Illi autem non cognouerũt
quid loqueretur eis Dixit ergo eis ite-
rum Ieſus: Amen amen dico vobis, quia
ego ſum oſtium ouiũ. Omnes quotquot B
venerunt, fures ſunt & latrones: ſed non
audierunt eos oues. Ego ſum oſtium. Per
me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingre-
dietur, & egredietur, & paſcua inueniet,
Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet,
& perdat. Ego veni vt vitam habeant, &
abundantius habeant. Ego ſum paſtor
Iſaia 40. c bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat
Ezec. 34. f pro ouibus ſuis. Mercenarius autem, &
& 37. f qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues
propriæ, videt lupum venientem, & di-
mittit oues, & fugit, & lupus rapit, & di- C
ſpergit oues. Mercenarius autem fugit
quia Mercenarius eſt, & non pertinet ad
eum de ouibus. Ego ſum paſtor bonus:
& cognoſco meas, & cognoſcũt me meæ:
Sicut nouit me Pater, & ego agnoſco Pa-
trem: & animam meam pono pro oui-
bus meis. Et alias oues habeo, quæ non
Ezec. 37. f ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me ad-
ducere, & vocem meam audient. Et fiet
vnum ouile, & vnus paſtor. Propterea
me diligit Pater, quia ego pono animam D
meam, vt iterum ſumam eam. Nemo

tollit

tollit eam à me: ſed ego pono eam à me-
ipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, &
poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.
Hoc mandatum accepi à Patre meo. Diſ-
ſenſio iterum facta eſt inter Iudæos pro-
pter ſermones hos. Dicebant autem mul-
ti ex ipſis: Dæmonium habet & inſanit,
quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc ver-
ba non ſunt dæmonium habentis. nun-
quid dæmonium poteſt cæcorum oculos
aperire? Facta ſunt autē Encænia in Hie-
roſolymis: & hyems erat. Et ambulabat
E. Ieſus in templo, in porticu Salomonis. *1. Macha.*
Circundederunt ergo eum Iudæi, & di- *4. f. & g.*
cebant ei: Quouſque animam noſtram
tollis? ſi tu es Chriſtus, dic nobis pa-
làm. Reſpondit eis Ieſus: Loquor vo-
bis, & non creditis. Opera quæ ego
facio in nomine patris mei, hæc teſti-
monium perhibent de me: ſed vos non
creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.
Oues meæ vocem meam audiunt: &
ego cognoſco eas, & ſequuntur me, &
ego vitam æternam do eis, & non peri-
bunt in æternum: & non rapiet eas quiſ-
quam de manu mea. Pater meus quod
F. dedit mihi, maius omnibus eſt: & ne-
mo poteſt rapere de manu Patris mei.
Ego & Pater vnum ſumus. Suſtulerunt

ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera
oſtendi vobis ex patre meo, propter quod
eorum opus me lapidatis? Reſponderunt
Iſaia 43.& b. ei Iudæi: De bono opere non lapidamus
te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo
cùm ſis, facis teipſum Deũ. Reſpondit eis
Ieſus: Nónne ſcriptum eſt in lege veſtra:
Pſal. 81.b Ego dixi, dij eſtis? Si illos dixit deos, ad D
quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt
ſolui ſcriptura: quem Pater ſanctificauit,
& miſit in mundũ, vos dicitis: Quia blaſ- E
phemas: quia dixi, filius Dei ſum: Si non
facio opera Patris mei: nolite credere
mihi. Si autem facio, & ſi mihi non vultis
credere, operibus credite, vt cognoſca-
tis, & credatis, quia Pater in me eſt, &
ego in Patre. Quærebant ergo eum ap-
prehendere: & exiuit de manibus eorum.
Et abiit iterum trans Iordanem in eum
locum, vbi erat Ioannes baptizans pri-
mùm: & manſit illic. Et multi venerunt
ad eum, & dicebant: Quia Ioannes qui-
dem ſignum fecit nullum. Omnia autem
quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera
erant. Et multi crediderunt in eum.

Suſcitatur Lazarus à morte. CAP. XI.

ERat autem quidam languens Laza- A
rus à Bethania, de caſtello Mariæ, &
Marthæ

Marthæ ſororum eius. Maria autem erat quæ vnxit Dominum vnguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis: cuius frater Lazarus infirmabatur. Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur. Audiēs autem Ieſus, dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei: vt glorificetur filius Dei per eam. Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum. Vt ergo audiuit, quia infir-
6 mabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus. Deinde poſt hæc dicit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nūc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis
B illuc? Reſpondit Ieſus: Nónne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulauerit in nocte, offendit quia lux non eſt in eo. Hæc ait. Et poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado, vt à ſomno excitem eum. Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi autem putauerunt, quia de dormitione ſomni diceret. Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſte: Lazarus mortuus eſt: & gaudeo,

deo propter vos:vt credatis,quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cũ eo. Venit itaque Ieſus:& inuenit eum

quatuor dies iam in monumento habẽtẽ. Erat autẽ Bethania iuxta Hieroſolymam, quaſi ſtadiis quindecim. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariã, vt conſolarentur eas de fratre ſuo. Martha

tha ergo vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat. Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus: ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Dixit illi Ieſus: Reſurget frater tuus. Dicit ei Martha? Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita. Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Vtique Domine: eo credidi quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc
D mundum veniſti. Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te. Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum, nondum enim venerat Ieſus in caſtellum: ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & conſolabantur eam: cùm vidiſſent Mariam quia citò ſurrexit & exiit, ſecuti ſunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi. Maria ergo cùm veniſſet vbi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hîc, non

eſſet mortuus frater meus. Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide. Et lacrymatus eſt Ieſus. Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur? Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Ieſus: Tollite lapidem, Dicit ei Martha, ſoror eius qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet: quatriduanus eſt enim. Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem. Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis: ſed propter populum qui circunſtat, dixi: vt credant quia tu me miſiſti. Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare, veni foras: Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: ſoluite eum, & ſinite abire.

abire. Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis, quæ fecit Ieſus. Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus? quia hic homo multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic: omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam nec cogitatis: quia expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente: ſed vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Ieſus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos: ſed abiit in regionem iuxta deſertum in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Proximũ autem erat paſcha Iudæorum: & aſcenderunt multi Hieroſolymã de regione, ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Quæ-

rebant ergo Ieſum, & colloquebãtur adinuicem, in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum iſtum? Dederant autem Pontifices & Phariſæi man datum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.

Vnctus Ieſus à Maria ingreditur Hieroſolymam.

CAP. XII.

Mat. 26. a Mar. 14. a IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit A Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha miniſtrabat. Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſi pedes eius capillis ſuis: & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, B portabat: Dixit ergo Ieſus: Sine illam, in diem ſepulturæ meæ ſeruauit illud. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis. Cognouit ergo

go turba multa ex Iudæis, quia illic eſt: & venerunt, non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes ſacerdotum vt & Lazarum interfice-

rent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ra-

mos palmarum, & proceſſerunt obuiam
ei,& clamabant: Hoſanna benedictus qui
Matt.21.a venit in nomine Domini, rex Iſraël. Et
Mar.14.c inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum,
Luc 19.f ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion:

Zach.9.b ecce rex tuus venit, ſedens ſuper pullum
aſinæ. Hæc non cognouerunt diſcipuli
eius primum: ſed quando glorificatus eſt
Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erant
ſcripta de eo,& hæc fecerunt ei. Teſtimo-
nium

nium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum. Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abiit. Erant autem quidam gentiles, ex his qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum: qui erat à Bethſaida Galilææ & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Ieſum videre. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu. IESVS

D autem reſpondit eis, dicens: Venit hora, vt clarificetur Filius hominis. Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus. Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater ſaluifica me ex hac hora.

Matt. 10.c & 6.d Marc. 8 d Luc. 9. c & 11.g

ra. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo, dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij autem dicebant: Angelus ei E
locutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos: Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus.
Pſal. 109 b & 16. a Iſaie 40. c Ezec. 37. g Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? & quis eſt iſte Filius hominis? Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant, & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abiit: & abſcondit ſe ab eis. Cùm autem tanta F
ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum: vt ſermo Iſaiæ impleretur, quem
Iſaie 53. a Rom. 10. d dixit: Domine, quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui reuela-

tum

» tum eſt? Propterea non poterant crede-
» re, quia iterum dixit Iſaias: Excęcauit *Iſaia 6.a*
» oculos eorum, & indurauit cor eorum: *Matt. 13.b*
» vt non videant oculis, & non intelligant *Marc. 4.b*
» corde, & conuertantur, & ſanem eos. *Luc 8 b*
Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam *Act. 28.f*
eius, & locutus eſt de eo. Verumtamen *Rom. 11.b*
& ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eiicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei. Ieſus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Et qui videt me, videt eum qui miſit me. Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit: ego non iudico eum: non enim veni vt iudicem mundum: ſed vt ſaluificem mundum: Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar. Et ſcio, quia mandatum eius vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor: ſicut dixit mihi pater, ſic loquor.

Lauantur pedes diſcipulorum & proditor reuelatur.

CAP. XIII.

Mat.26.a *Mar.14.a* *Luc.21.a*

ANte diem feſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cùm diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes, ſciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deũ vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cùm accepiſſet linteũ, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tú mihi lauas pedes? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis modò: ſcies autem poſtea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habebis partem mecũ. Dicit ei Simon Petrus: Domine non tantùm pedes meos, ſed & manus, & caput. Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mũdus totus. Et vos mundi eſtis: ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum, propterea A B

pterea dixit: Non eſtis mundi omnes. Poſtquam ergo lauit pedes eorum, accepit veſtimenta ſua: & cùm recubuiſſet iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis: Vos vocatis me magiſter & domine:

& benedicitis: ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros, Dominus & magiſter: & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Amen

Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus
Infrà 15.c maior Domino ſuo, neque Apoſtolus
Mar.10.c maior eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis,
Luk.6.f beati eritis, ſi feceritis ea. Non de omni- c
bus vobis dico: ego ſcio quos elegerim.
Pſal. 40.a Sed vt adimpleatur ſcriptura: Qui man-
ducat mecum panem, leuabit contra me
calcaneum ſuum. Amodo dico vobis, prius
quàm fiat: vt cùm factum fuerit, credatis
quia ego ſum. Amen amen dico vobis,
Mar.10.d qui accipit ſiquem miſero, me accipit:
Luc.10.a qui autem me accipit, accipit eum qui
me miſit. Cùm hæc dixiſſet Ieſus, turba-
tus eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt, & di-
xit: Amen amen dico vobis, quia vnus
ex vobis tradet me. Aſpiciebant ergo ad-
inuicem diſcipuli, hæſitantes de quo di-
ceret. Erat ergo recumbens vnus ex diſci-
pulis ejus in ſinu Ieſu, quem diligebat
Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus, &
dixit ei: Quis eſt de quo dicit? Itaque
cùm recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu,
dixit ei, Domine, quis eſt? Reſponit Ie-
ſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem por-
rexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit
Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccel-
lam, introiuit in eum Satanas. Et dicit ei
Ieſus: Quod facis, fac citius. Hoc autem
nemo ſciuit diſcumbentiũ, ad quid dixe-
rit

rit ei. Quidam enim putabant (quia loculos habebat Iudas) quòd dixiſſet ei Ieſus: Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum: aut egenis vt aliquid daret. Cum ergo accepiſſet ille buccellam, exi-

D uit continuò. Erat autem nox. Cùm ergo exiſſet, dixit Ieſus: nunc clarificatus eſt Filius hominis: & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eũ in ſemetipſo: & con-
tinuò

tinuò clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me: & ſi-
Suprà 7.c cut dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non poteſtis venire: & vobis dico modò: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inui-
1.Ioan. 2.b cem: ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis in-
Infrà 19.b uicē. In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionē habueritis adinuicem. Dicit ei Simon Petrus: Domine,
Mat.26.d quò vadis? Reſpōdit Ieſus: Quò ego vado,
Marc.14.c non potes me modò ſequi, ſequeris autē
Luc.22.c poſtea. Dicit ei Petrus, Quare non poſſum te ſequi modò? animam meam pro te ponam. Reſpondit ei Ieſus: Animā tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit Gallus, donec ter me neges.

Chriſtus via, veritas, & vita.

CAP. XIIII.

ET ait diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Si quo minus, dixiſſem vobis: Quia vado parare vobis locum. Et ſi abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiā vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. Et quò ego vado ſcitis & viam ſcitis. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò vadis: & quomodo A

poſſu-

poſſumus viam ſcire? Dicit ei Ieſus: Ego ſum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, niſi per me. Si cognouiſſetis me, & Patrem meum vtique cognouiſſetis: & à modo cognoſcitis eum, & vidiſtis eum. Dicit ei Philippus, Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Oſtē-
B de nobis Patrem? Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor: Pater autem in me manens, ipſe facit opera. Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin, propter opera ipſa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado: & quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Et ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt
C eum, nec ſcit eum: vos autem cognoſcetis.

Infr. 16.c.f
Matt. 7.a
Marc. 11.c

tis eum,quia apud vos manebit, & in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos: Adhuc modicum,& mundus me iam non videt. Vos autem videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis. In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet mandata mea, & ſeruat ea,ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.Dicit ei Iudas,non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum,& non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus, qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus: ſed eius qui miſit me, Patris. Hæc locutus ſum vobis D
apud vos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo: ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis: pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum,neque formidet. Audiſtis quia ego

dixi

dixi vobis: vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrē: quia Pater maior me eſt. Et nunc dixi vobis, prius quàm fiat: vt cùm factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. Sed vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem: & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc.

Chriſtus viti comparatus, mutuam præcipit charitatem. CAP. XV.

A Ego ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructus plus afferat. Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me non manſerit: mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: *Mat 21.c Iaco.1.d.*

quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus eſt Pater meus: vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. Sicut dilexit me Pater & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſeruaueritis, B
manebitis in dilectione mea: ſicut & ego præcepta patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus ſum vobis: vt gaudium meum in vobis ſit, &
Suprà 13. d gaudium veſtrum impleatur. Hoc eſt præ-
Epheſi 5. a ceptum meum, vt diligatis inuicem, ſi-
1 Timot. 4. b c cut dilexi vos Maiorem hac dilectionem
1. Ioan. 2. c nemo habet quàm vt animam ſuam po-
d. & 4. d nat quis pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam non dicam vos ſeruos: quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. C
Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: & poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quod-
1. Ioan. 3. b cunque petieritis Patrem in nomine meo,
d. & 4. d det vobis. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Si mundus vos odit: ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Quia verò de mundo non eſtis,

eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis. Non *Supr. 13. b*
eſt ſeruus maior Domino ſuo. Si me per- *Matt. 10. c*
ſecuti ſunt: & vos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt: & veſtrum *Mat. 24. a*
ſeruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia neſciunt eum, qui miſit me. Si non veniſſem: & lo-
D cutus fuiſſem eis, peccatum nō haberent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Qui me odit, & Patrem meum odit. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & patrem meum. Sed vt adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gra- *Pſal. 24. e*
tis. Cùm autem venerit paraclétus, *Luc. 24. g*
quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me: & vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.

Conſolatur Chriſtus ſuos iam abiturus.

CAPVT XVI.

A HÆc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini. Abſque ſynagógis fa- *Mat. 24. a*

cient vos. Sed vênit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo: & hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me. Sed hæc locutus ſum vobis: vt cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. Et nunc vado ad eum, qui miſit me: & nemo ex vobis interrogat me: Quò vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paraclêtus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et cùm venerit, ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De peccato quidem: quia non crediderũt in me. De iuſtitia verò: quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me. De iudicio autem: quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis a. dicere: ſed non poteſti portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit

vobis.

vobis. Omnia quæcunque habet Pater,
mea ſunt. Propterea dixi: Quia de meo
accipiet, & annũtiabit vobis. Modicum,
& iam non videbitis me: & iterum mo-
dicum, & videbitis me: quia vado ad pa-
trem. Dixerunt ergo ex diſcipulis eius
adinuicem: Quid eſt hoc, quod dicit no-
bis: Modicum, & non videbitis me: & ite-
rum modicum, & videbitis me: &, Quia
vado ad patrem? Dicebant ergo: Quid
eſt hoc quod dicit: Modicum? neſcimus
quid loquitur. Cognouit autem Ieſus
C quia volebant eum interrogare: & dixit
eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi:
Modicum, & non videbitis me: & ite-
rum modicum, & videbitis me. Amen
amen dico vobis, quia plorabitis & fle-
bitis vos, mundus autem gaudebit: vos
autem contriſtabimini, ſed triſtitia ve-
ſtra vertetur in gaudium. Mulier cùm pa-
rit, triſtitiam habet: quia vênit hora eius.
Cùm autem pepererit puerum, iam non
meminit preſſuræ propter gaudium: quia
natus eſt homo in mundum. Et vos igi-
tur, nunc quidem triſtitiam habetis: ite-
rum autem videbo vos, & gaudebit cor
veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tol-
let à vobis. Et in illo die me non rogabitis
quicquam. Amen amẽ dico vobis, ſi quid

Matt 7.b & 21.c Marc. 11.c Luca 11. b Iacob.1.a

petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vſque modò non petiſtis quicquã in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrũm ſit plenum. Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis. Venit hora D cùm iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annuntiabo vobis. In illo diè in nomine meo petetis, & non dico vobis, quia ego rogabo Patrẽ de vobis. Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia à Deo exiuì. Exiui à Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce, nunc palàm lóqueris, & prouerbium nullum dicis. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget. In hoc credimus quòd à Deo exiſti. Reſpondit eis Ieſus: Modò creditis. Ecce vênit hora, & iam vènit vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolùm relinquatis: & tamen non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt. Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mũdo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

Oratio Ieſu ad Patrem.

CAP. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis A oculis in cælum, dixit: Pater venit

hora,

hora, clarifica Filiũ tuum, vt Filius tuus clarificet te, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis: vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Ego te clarificaui ſuper terram. opuſ conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam, & nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate quam habui, prius quàm mundus fieret apud te. Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.

B Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dediſti mihi abs te ſunt: quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè, quia à te exiui: & crediderunt, quia tu me miſiſti. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi: quia tui ſunt. Et mea omnia, tua ſunt: & tua, mea ſunt: & clarificatus ſum in eis. Et iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos. Cùm eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui: & ne-

mo ex eis periit, niſi filius perditionis, vt
Pſal.108.b ſcriptura impleatur. Nunc autem ad te
venio,& hæc loquor in mundo: vt habeãt
gaudium meum impletum in ſemetipſis. C
Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia nõ ſunt de mundo,
ſicut & ego non ſum de mundo. Non rogo,
vt tollas eos de mundo: ſed vt ſerues
eos à malo. De mundo non ſunt, ſicut &
ego non ſum de mundo. Sanctifica eos in
veritate. Sermo tuus, veritas eſt. Sicut tu
me miſiſti in mundum: ita & ego miſi eos
in mundum. Et pro eis ego ſanctifico me
ipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.
Non pro eis autem rogo tantùm, ſed
& pro eis, qui credituri ſunt per verbum
eorum in me: vt omnes vnum ſint, ſicut
tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in
nobis vnum ſint: vt credat mundus, quia
tu me miſiſti. Et ego claritatem quam
tu dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum, ſi- D
cut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu
in me, vt ſint conſummati in vnum, vt cognoſcat
mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti
eos, ſicut & me dilexiſti. Pater,
quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, &
illi ſint mecũ: vt videant claritatẽ meam,
quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante
conſtitutionem mundi. Pater iuſte, mundus

dus te non cognouit, ego autem te cognoui: & hi cognouerunt, quia tu me miſiſti. Et notum feci eis nomen tuum: & notum faciam: vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Ieſus capitur, & accuſatur.

CAP. XVIII.

A HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Iudas ergo cùm accepiſſet cohortem, & à pontificibus & Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis. Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe, proceſſit, & dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui tradebat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis: Ego ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo
B interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum, Reſpondit Ieſus: Dixi vobis quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt impleretur ſermo quem dixit:

Mat. 26. c
Mar 14 a
Luc. 22. d
Matt. 26. a
Mar. 14. a
Luc. 22. c

Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum: & percuſſit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomē ſeruo Mal-

Suprà 17.c

chus. Dixit ergo Ieſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? Cohors autem, & tribunus, & miniſtri Iudæorum cōprehenderunt Ieſum, & ligauerūt eum,

eum, & adduxerunt eum ad Annam pri-
mùm. Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat
pontifex anni illius. Erat autem Caiphas, *Suprà 11. f*
qui conſilium dederat Iudæis: Quia ex-
C pedit vnum hominem mori pro populo.
Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus,
& alius diſcipulus. Diſcipulus autem il-
le erat notus pontifici, & introiuit cum
Ieſu in atrium pontificis. Petrus autem
ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſci-
pulus alius, qui erat notus pontifici, &
dixit oſtiariæ: & introduxit Petrum. Di
cit ergo Petro ancilla oſtiaria: Nunquid *Mat. 26. g*
& tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Di- *Mar. 14. f*
cit ille: Non ſum. Stabant autem ſer- *Luca 22. f*
ui & miniſtri ad prunas, quia frigus
erat: & calefaciebant ſe. Erat autem
cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe.
Pontifex ergo interrogauit Ieſum de
D diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. Re-
ſpondit ei Ieſus: Ego palàm locutus ſum
mundo, ego ſemper docui in ſynagó-
ga, & in templo, quò omnes Iudæi con-
ueniunt, & in occulto locutus ſum ni-
hil. Quid me interrogas? interroga eos,
qui audierunt quid locutus ſum ipſis.
Ecce hi ſciunt, quæ dixerim ego. Hæc
autem cùm dixiſſet, vnus aſſiſtens mini-
ſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Sic re-
ſpon

Matt. 26.f ſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si
Mar. 14 f malè locutus ſum,teſtimonium perhibe
Luca 22. f de malo: ſi autem bene,quid me cædis?
Mat. 24.g Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham
Marc. 14 g
Luc.22. f g pontificem. Erat autem Simon Petrus
ſtans & calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei:
Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Ne- E
gauit ille, & dixit: Non ſum. Dixit ei
vnus ex ſeruis pontificis, cognatus eius,
cuius abſcidit Petrus auriculam: Nónne
ego te vidi in horto cum illo? Iterum er-
go negauit Petrus: & ſtatim gallus can-
tauit. Adducunt ergo Ieſum à Caipha in
Matt.27.g prætorium. Erat autem manè: & ipſi non
Marc. 15.a introierunt in prætorium, vt non con-
taminarentur, ſed vt manducarent Paſ-
Luc. 22.g cha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, &
dixit: Quam accuſationem adfertis ad-
uerſus hominem hunc? Reſponderunt &
dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor,
non tibi tradidiſſemus eum. Dixit ergo
eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecun- F
dum legem veſtram iudicate eum. Dixe-
runt ergo ei Iudæi: Nobis non licet in-
terficere quenquam: Vt ſermo Ieſu im-
pleretur,quem dixit, ſignificans qua mor-
te eſſet moriturus. Introiuit ergo ite-
rum in prætorium Pilatus, & vocauit Ie-
ſum? & dixit ei: Tu es rex Iudæorum
Reſpon

Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua, & Pontifices, tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Reſpondit Ieſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Re- *Matt.24 b* *Marc.15.a* *Luc.23.a*
G ſpondit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cùm hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudæos: & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittã vobis in Paſcha: Vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum? Clamauerunt rurſum omnes dicentes: Non hunc ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro. *Mat. 24.c* *Marc.15.b* *Luc. 23.b*

Condemnatus Ieſus crucifigitur, & ſepelitur.

CAPVT XIX.

A TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt *Matt.27 c* *Marc.15. b*

capiti

capiti eius,& veſte purpurea circundederunt eum,& veniebant ad eũ, & dicebant, Aue Rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterũ Pilatus, & dicit eis: Ecce adduco vobis eũ foras, vt cognoſcatis quia

in eo nullam inuenio cauſam. Exiuit ergo Ieſus foras, portans coronã ſpineã, & purpureum veſtimentum. Et dicit eis: Ecce homo. Cùm ergo vidiſſent eũ pontifices & miniſtri clamabant dicentes: Crucifige

cifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eũ vos:& crucifigite. Ego enim
B non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus: & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit. Et ingreſſus eſt prætorium iterum, & dicit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari. Pilatus au-
C tem cùm audiſſet hos ſermones, adducit foras Ieſum: & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbatha. Erat autem paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta: & dicit Iudæis: Ecce rex veſter. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam?

ſigam? Reſponderunt pontifices: Non habemus regem, niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifigeretur. Suſceperunt autem Ieſum & eduxerũt eum. D
Mat. 27 d *Marc. 15 b* *Luc. 23 c* Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum, Hebraicè autem Golgotha: vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, mediũ autem Ieſum. Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus: Et erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli
Mat. 27. d *Marc. 15. b* *Luc. 23. c* ſcribere, Rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius (& fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis deſuper contexta per totum. E Dixerunt ergo adinuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura
Pſal. 21 c impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt

ſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabant autem iuxta crucem
D Ieſu, mater eius, & ſoror matris eius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene, Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem,& diſci-

pulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ.Mulier,ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia

iam conſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura dicit: Sitio. Vas autem erat
Pſal.38.c poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes obtulerunt ori eius. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudæi ergo (quoniam paraſceue erat) vt non remanerent in cruce corpora ſabbatho (erat enim magnus dies ille ſabbathi) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura & tollerentur. Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cùm veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera dicit: vt & vos credatis. Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura
Exod.12. dicit: Videbunt in quem transfixerunt.
Num 9.b Poſthæc autem rogauit Pilatum Ioſeph
Zach.12.c ab Arimathæa (eò quòd eſſet diſcipulus
Mat.27.g Ieſu, occultus autem propter metum Iu-
Marc 15.d
Luc.23.g dæorum) vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit

miſit Pilatus: Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus: qui venerat ad Ieſum nocte primùm, ferens miſturam myrrhæ, & aloës quaſi libras centum. Acceperunt autem corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus: & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum *Suprà 3.d*

Chriſtus multis indicijs probauit ſuam reſurrectionem.

CAPVT XX.

A VNa autem ſabbathi Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum: & vidit lapidem ſublatum à monumento. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum quem amabat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt dominum de monumento, & neſcimus vbi poſuerunt eum. Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo ſimul: & ille alius diſcipu- *Mar. 16.b* *Luc. 24.a*

lis præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina. Non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumen- B

tum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus, qui

qui venerat prius ad monumentum, & vidit, & credidit. Nondum enim ſciebant ſcripturam, quia oporteret eum à mortuis reſurgere. Abierunt ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos Maria autem ſtabat ad monumentum foris, plo- *Mat. 28.a* *Marc. 16.b*
C rans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum. Et vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cùm dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum & vidit Ieſum ſtantem, & non
D ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit ei IESVS: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum: & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur magiſter) Dicit ei Ieſus: Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum. Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum: Deum meum, & Deum veſtrum. Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis: Quia vidi Dominum, & hæc di-

xit mihi. Cùm ergo ſerò eſſet die illo vna
Mat. 28. a ſabbathorum, & fores eſſent clauſæ, vbi B
Marc. 16 c erant diſcipuli congregati propter me-
Luc. 24. f tum Iudæorum, venit Ieſus, & ſtetit in
1. Cor. 5. a medio, & dicit eis: pax vobis. Et cùm
hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.
Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.
Dixit ergo eis iterum: Pax vobis, ſicut
Mat. 38. c miſit me Pater & ego mitto vos. Hæc F
cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis: Ac-
cipite Spiritum ſanctum: quorum remi-
ſeritis peccata, remittuntur eis: & quo-
rum retinueritis, retenta ſunt. Thomas
autem vnus ex duodecim, qui dicitur Di-
dymus, non erat cum eis quando venit
Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vi-
dimus Dominum. Ille autem dixit eis:
Niſi videro in manibus eius fixuram cla-
uorum: & mittam digitum meum in lo-
cum clauorum, & mittam manum meam
in latus eius, non credam. Et poſt dies
octo, iterum erant diſcipuli eius intus,
& Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis
clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis:
Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer G
digitum tuum huc, & vide manus meas,
& affer manum tuam, & mitte in latus
meum: & noli eſſe incredulus, ſed fide-
lis. Reſpondit Thomas, & dixit ei: Do-
minus

minus meus, & Deus meus. Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorũ ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

Capiunt diſcipuli multitudinem piſcium.

CAP. XXI.

A POſtea manifeſtauit ſe iterum IESVS ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem ſic. Erant ſimul, Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël, qui erat è Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & aſcenderunt in nauim: & illi nocte nihil prendiderunt. Mane autem facto ſtetit Ieſus in littore: non tamen cognouerunt diſcipuli quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus: Pueri, nunquid

B pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non. Dixit eis: Mittite in dexteram nauigij rete: & inuenietis. Miſerunt er-

go: & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare. Alij autem diſcipuli nauigio venerunt, (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tot eſſent, non eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite, prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum: Tu quis es? ſcientes quia Dominus eſt. Et venit Ieſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter. Hoc iam tertiò manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis, cùm ſurrexiſſet à mortuis. Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: etiam

Domi

Domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit tertiò Amas me: & dixit ei: Domine, tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce oues meas: Amen amen dico tibi, cùm eſſes iunior, *2.Pet.1.c* cingebas te, & ambulabas vbi volebas, cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. Et dùm hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus, ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cùm vidiſſet Petrus, F dixit Ieſu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Ieſus: Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te? tu me ſequere. Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non moritur: ſed, Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus,

quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror Mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.

FINIS.

ACTA

ACTA APOSTOLORVM.

*

Aſcenſio Chriſti, & electio Mathiæ.

CAPVT I.

A PRIMVM quidem ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit IESVS facere, & docere, vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis, per Spiritum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt: quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Et conueſcens, præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris: Quam audiſtis, inquit, per os meum: quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos

multos hos dies. Igitur qui conuenerant s
interrogabant eum dicentes: Domine, ſi
in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël?
Dixit autem eis: Non eſt veſtrum noſſe
tempora, vel momenta, quæ Pater po-

ſuit in ſua ipſius poteſtate, ſed accipietis
virtutem ſuperueniẽtis Spiritus ſancti in
vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem,
& in omni Iudæa, & Samaria, & vſque
ad vltimum terræ. Et cùm hæc dixiſſet,
viden

videntibus illis eleuatus eſt: & nubes ſu- *Luc. 4.g*
ſcepit eum ab oculis eorum. Cúmque
intuerentur in cælum euntem illum, ec-
ce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſti-
bus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi,
quid ſtatis aſpicientes in cælum? Hic
Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cæ-
lum, ſic veniet, quemadmodũ vidiſtis eũ
c euntem in cælum. Tunc reuerſi ſunt Hie-
roſolymam, à monte qui vocatur Oliue-
ti, qui eſt iuxta Hieruſalem, ſabbathi ha-
bens iter. Et cùm introiſſent, in cœna-
culum aſcenderunt, vbi manebat Petrus,
& Ioannes, & Iacobus, & Andreas, Phi-
lippus, & Thomas, Bartholomæus, &
Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon
Zelotes, & Iudas Iacobi: hi omnes erant
perſeuerantes vnanimiter in oratione &
obſecratione, cum mulieribus, & Maria
matre Ieſu, & fratribus eius. In diebus
his exurgens Petrus in medio fratrum
dixit (erat autem turba hominum ſimul
ferè centum viginti) Viri fratres, opor-
tet impleri ſcripturam, quam prædixit
Spiritus ſanctus, per os Dauid de Iuda, *Pſal. 40.c* *Ioan. 18.c*
qui fuit dux eorum qui comprehende-
runt Ieſum, qui connumeratus erat in
nobis, & ſortitus erat ſortem miniſterij
huius. Et hic quidem poſſedit agrum de
merce

mercede iniquitatis: & ſuſpenſus crepuit
medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera
Mat. 27. a eius. Et notum factum eſt omnibus ha-
bitantibus Hieruſalem: ita vt appellaretur
ager ille lingua eorum, Aceldema, hoc eſt D
ager ſanguinis. Scriptum eſt enim in libro
Pſal. 68. c *Pſal. 108. b* Pſalmorum: Fiat commoratio eorum de-
ſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et epi-
ſcopatum eius accipiat alter. Oportet er-
go ex his viris, qui nobiſcum ſunt cõgre-
gati, in omni tempore, quo intrauit & exi-
uit inter nos dominus Ieſus, incipiens à
baptiſmate Ioannis, vſque in diem, qua
aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectio-
nis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis. Et
ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur
Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, &
Mathiam. Et orantes, dixerunt: Tu Domi
ne qui corda noſti omniũ, oſtende quem
elegeris ex his duobus vnum, accipere lo-
cum miniſterij huius & Apoſtolatus, de
quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in
locum ſuum. Et dederunt ſortes eis: & ce-
cidit ſors ſuper Mathiam, & annumera-
tus eſt cum vndecim Apoſtolis.

Apoſtoli accepto Spiritu ſancto,
loquuntur varijs linguis.

CAPVT II.

Et

A ET cùm complerentur dies Penteco-ſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repente de cælo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſedítque ſuper ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Hieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex omni natione, quæ ſub cælo eſt. Facta autem hac voce conuënit multitudo, & mente confuſa eſt, quoniam audiebat vnuſquiſque ligua ſua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur, adinuicem dicentes: Nónne ecce omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? & quomodo nos audimus vnuſquiſque linguam noſtram in qua nati ſumus? Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ quæ eſt circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proſelyti, Cretes, & Arabes: audimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei? Stupebant autem omnes, & mirabantur

tur adinuicem dicentes: Quidnam vult
hoc eſſe? Alij autem ridentes dicebant:
Muſto pleni ſunt iſti. Stans autem Petrus
cum vndecim, leuauit vocem ſuam &
locutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habi-
tatis Hieruſalem vniuerſi: hoc vobis no- C
tum ſit, & auribus percipite verba mea.
Non enim, ſicut vos exiſtimatis, hi ebrij
ſunt, cùm ſit hora diei tertia: ſed hoc eſt
Ioël. 2. g quod dictum eſt per Prophetam Ioël. Et »
erit in nouiſſimis diebus (dicit Dominus) »
effundam de Spiritu meo ſuper omnem »
carnem: & prophetabunt filij veſtri, & »
filiæ veſtre: & iuuenes veſtri viſiones vi- »
debunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomnia- »
bunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & »
ſuper ancillas meas, in diebus illis effun- »
dam de Spiritu meo, & prophetabunt, & »
dabo prodigia in cælo ſurſum, & ſigna »
in terra deorſum, ſanguinem, & ignem, »
& vaporem fumi: Sol conuertetur in te- »
nebras, & Luna in ſanguinem, antequàm »
veniat dies Domini magnus & manifeſ- »
ſtus. Et erit: omnis quicunque inuocauerit »
uerit nomen Domini, ſaluus erit. Viri
Iſraëlitæ audite verba hæc: Ieſum Na-
Rom. 10. c zarenum virum approbatum à Deo in
vobis virtutibus, & prodigiis, & ſignis
quæ fecit Deus per illum in medio veſtri,
ſicut

ſicut vos ſcitis: hunc definito conſilio &
præſcientia Dei traditum per manus ini-
quorum affligentes interemiſtis, quem
Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus infer-
» ni, iuxta quod impoſſibile erat teneri il-
» lum ab eo. Dauid enim dicit in eum: Pro- *Pſal. 15. c*
» uidebam Dominum in conſpectu meo
» ſemper: quoniam à dextris eſt mihi, ne
» commouear. Propter hoc lætatum eſt cor
» meum & exultauit lingua mea: inſuper
» & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam
» non derelinques animam meam in infer-
» no, nec dabis Sanctum tuum videre cor-
» ruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ:
replebis me iucunditate cum facie tua.
Viri fratres, liceat audenter dicere ad
vos de patriarcha Dauid, quoniam & de- *3. Reg. 2 b*
functus eſt, & ſepultus eſt, & ſepulchrum *Pſal. 131. b*
eius eſt apud nos vſque in hodiernum
diem. Propheta igitur cùm eſſet, & ſci-
ret, quia iureiurando iuraſſet illi Deus,
de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem
eius: prouidens locutus eſt de reſurre-
ctione Chriſti, quia neque derelictus eſt
in inferno, neque caro eius vidit corru-
ptionem. Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus,
cuius nos omnes teſtes ſumus. Dextera *Pſal. 109. a*
igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spi-
ritus-ſancti accepta à Patre, effudit hoc

donum, quod vos videtis & auditis. Non enim Dauid aſcendit in cælum: dicit autem ipſe: dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſraël, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum quem vos crucifixiſtis. His autem auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus autem ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti. Vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter. Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos dicens: Saluamini à generatione iſta praua. Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor: multa G quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos fiebant

fiebant in Hieruſalem, & metus erat magnus in vniuerſis. Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui ſalui fierent quotidie in idipſum.

Claudus ſanatur, & populus ad pœnitentiam excitatur. CAP. III.

A Petrus autem & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum. Is cùm vidiſſet Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne dixit: Reſpice in nos. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis. Petrus
G autem dixit. Argentum & aurum non eſt

mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula: Et apprehenſa manu eius dextera alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ. Et exiliens, ſtetit, & ambulabat: & intrauit cum illis B in templum, ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoſcebant autem illum, quod ipſe erat qui ad eleemoſynam ſedebat ad Speciosam portam templi: & impleti ſunt ſtupore & ecſtaſi in eo quod contigerat

*videret illi. Cùm *teneret autem Petrum & Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quæ appellatur Salomonis, ſtupentes. Videns autem Petrus, reſpondit ad populum: Viri Iſraëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati iudicante illo dimitti. Vos autem ſanctum & iuſtum ne- C

Mat. 27.c *Mar 15.b* *Luc. 23.c* *Ioan. 18.g* gaſtis & petiſtis virum homicidam donari vobis: authorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis,

cuius

cuius nos teſtes ſumus. Et in fide nominis eius, hunc quem vos videtis & noſtis, confirmauit nomen eius:& fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. Et nunc fratres, ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. Deus autem quæ prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic. Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra: vt cùm venerint tempora refrigerij à conſpectu domini, & miſerit eum, qui prædicatus eſt
D vobis, Ieſum Chriſtum, quem oportet quidem cælum ſuſcipere vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum à ſeculo prophetarum. Moyſes quidem dixit: *Deut.18.c*
" Quoniam prophetã ſuſcitabit vobis Do-
" minus Deus veſter de fratribus veſtris,
" tanquam me, ipſum audietis iuxta omnia
" quæcunque locutus fuerit vobis. Erit
" autem, omnis anima quæ non audierit
" prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti ſunt, etiã annuntiauerunt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarũ & teſtamenti, quod diſpoſuit Deus ad patres
C noſtros, dicens ad Abraham: Et in ſemine *Geneſ.22.c*

tuo benedicentur omnes familiæ terræ, Vobis primùm Deus ſuſcitans Filiũ ſuũ, miſit eum benedicentem vobis: vt conuertatur vnuſquiſque à nequitia ſua.

Expoſtulant ſacerdotes cum Apoſtolis, & manus iniiciunt in eos. CAP. IIII.

LOquentibus autẽ illis ad populũ, ſuperuenerunt ſacerdotes, & magiſtratus tẽpli, & Sadducæi, dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Ieſu reſurrectionem ex mortuis, & iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinũ. Erat autẽ iam veſpera. Multi autem eorũ qui audierant verbũ, crediderunt: & factus eſt numerus virorum quaſi quinque millia. Factum eſt autem in craſtinum vt congregarentur principes eorũ, & ſeniores, & ſcribæ in Hieruſalem: & Annas princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere Sacerdotali. Et ſtatuentes eos in medio interrogabant, In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos? Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto, dixit ad eos: Principes populi, & ſeniores, ſi nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt, notum ſit omnibus vobis & omni plebi Iſraël, quòd in nomine Domini noſtri Ieſu

Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis: qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli: & non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim
C aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Videntes autem Petri conſtantiam & Ioannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cum Ieſu fuerant: hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Iuſſerunt autem eos foras extra concilium ſecedere, & conferebant adinuicem, dicentes: Quid faciemus hominibus iſtis? quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Hieruſalem, manifeſtum eſt,
D & non poſſumus negare. Sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli hominum. Et vocantes eos, denuntiauerunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Ieſu. Petrus verò & Ioannes reſpondentes, dixerunt ad eos, Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, iudicare: non enim

Pſa.117.d
Matt.21.d
Marc.12.b
Luca 20.c
Iſaia 28.d
2.Pet.2.a
Rom.9.g

poſſumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. At illi comminantes dimiſerunt eos, non inuenientes quomodo punirent E eos propter populum, quia omnes*glorificabant Deum, in eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis. Dimiſſi autem venerunt ad ſuos, & annuntiauerunt eis, quanta ad eos principes ſacerdotum, & ſeniores dixiſſent. Qui cum audiſſent, vnanimitet leuauerunt vocem ad Deum, & Dixerunt: Domine, tu es qui feciſti cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui Spiritu ſancto, per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti, Quare fremuerũt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerant enim verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſraël, facere quæ manus tua, & conſiliũ tuum decreuerunt fieri. Et nunc Domine reſpice in minas eorum & da ſeruis tuis, cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates & ſigna, & prodigi-

* clarificabãt id quod factũ fuerat in eo quod acciderat.

Pſal. 2. a

F

gia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu. Et cùm oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia
G communia. Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis prout cuique opus erat. Ioſeph autem qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum, filius cõſolationis) Leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit eũ, & attulit pretium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum.

Mors Ananiæ, & vxoris eius, Apoſtolorúmque captiuitas. CAP. V.

A VIr autem quidam, nomine Ananias, cum Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri,

conſcia vxore ſua:& afferens partem quã-
dam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. Di-
xit autem Petrus ad Ananiam: Anania
cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri
te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio
agri? Nónne manens tibi manebat, & ve-
nundatum in tua erat poteſtate? Qua-
re poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non
es mentitus hominibus, ſed Deo. Au-
diens autem Ananias hæc verba, ceci- B
dit & expirauit. Et factus eſt timor ma-
gnus ſuper omnes qui audierant. Surgen-
tes autem iuuenes amouerunt eum, &
efferentes ſepelierunt. Factum eſt autem
quaſi horarum trium ſpatium, & vxor
ipſius, neſciens quod factum fuerat, in-
troiuit. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi,
ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit:
Etiam, tanti. Petrus autem ait ad eam:
Quid vtique conuenit vos tentare Spi-
ritum Domini? Ecce pedes eorum qui ſe-
pelierunt virũ tuum, ad oſtiũ: & efferent
te. Confeſtim cecidit ante pedes eius, &
expirauit. Intrantes autem iuuenes, in-
uenerunt illam mortuam: & extulerunt,
& ſepelierunt ad virum ſuum. Et factus
eſt timor magnus in vniuerſa eccleſia, &
in omnes qui audierunt. Per manus au- C
tem Apoſtolorũ fiebant ſigna & prodigia
multa

multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. Cæterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas eiicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem
D & multitudo vicinarum ciuitatum Hieruſalem, afferentes ægros, & vexatos à ſpiritibus immundis: qui curabantur omnes. Exurgens autem princeps ſacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt zelo: & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. Angelus autem Domini per noctē aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit: Ite, & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius. Qui cùm audiſſent, intrauerunt diluculo in templum, & docebant. Adueniens autem princeps ſacerdotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium, & omnes ſeniores filiorum Iſraël, & miſerunt ad carcerem, vt adducerentur. Cùm autem veniſſent

ſent miniſtri, & aperto carcere non inueniſſent illos, reuerſi nuntauerunt, dicentes: Carcerem quidē inuénimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes E
ſtantes ante ianuas, aperientes autem neminem intus inuénimus. Vt autem audierunt hos ſermones magiſtratus templi, & principes ſacerdotum, ambigebant, de aliis quídnam fieret. Adueniens autem quidam nūtiauit eis: Quia ecce viri quos poſuiſtis in carcerem ſunt in templo ſtantes, & docentes populum. Tunc abiit magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine vi: timebant enim populum, ne lapidarentur. Et cùm adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotum, dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Hieruſalē doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli dixerunt, Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Deus patrum noſtrorum ſuſci- F
tauit Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc principem, & ſaluatorem Deus exaltauit dextera ſua ad dandam pœnitentiam Iſraëli, & remiſſionem peccatorum, & nos ſumus te-

ſtes

ſtes horum verborum, & Spiritus ſanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus ſibi. Hæc cùm audiſſent, diſſecabantur: & cogitabant interficere illos. Surgens autem quidam in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſdoctor, honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit foras modicum Apoſtolos ſecedere, dixítque ad illos: Viri Iſraëlitæ, attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis: Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens ſe eſſe aliquem, cui cõſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum poſt ſe, & ipſe periit, & omnes quotquot conſenſerunt ei diſperſi ſunt. Et nunc dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſoluetur: ſi verò ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere, ne fortè & Deo repugnare videamini. Conſenſerunt autem illi. Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denuntiauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Ieſu: & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine

Ieſu.

Ieſu, contumeliam pati. Omni autem die non ceſſabant in tẽplo, & circa domos docentes, & euangelizantes Ieſum Chriſtũ.

Stephanus vnus è ſeptem diaconis accuſatur.

CAPVT. VI.

IN diebus autem illis creſcente numero A
diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorũ dixerunt: Non eſt æquũ, nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptẽ, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. B
Nos verò orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. Et placuit ſermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenã, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus. Et verbum Dei creſcebat, & multiplicabatur C
numerus diſcipulorum in Hieruſalem valde: multa etiam turba ſacerdotum obediebat fidei. Stephanus autem plenus gra-

tia &

tia & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidam de Synagóga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum: & eorum qui erant à Cilicia, & Aſia, diſputantes cũ Stephano, & non poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui qui loquebatur. Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſen, & Deum.
D Commouerunt itaque plebem, & ſeniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium, & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum, & legem. Audiuimus enim eum dicentem, quoniam IESVS Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes. Et intuentes eum omnes, qui ſedebāt in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.

Stephani in dicendo libertas, eiúſque interitus.

CAP. VII.

A DIxit autẽ princeps ſacerdotũ: Si hæc ita ſe habent? Qui ait: Viri fratres, & patres audite. Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ, cùm eſſet in Meſopotam

potamia prius quàm moraretur in Charam, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terrã quam monſtrauero tibi. Tunc exiit de terra Chaldæorum: & habitauit in Charam.

Geneſ.12.a

Geneſ.11.d Et inde pôſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis: ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum cùm non haberet filium. Locutus eſt autem ei Deus.

Geneſ. 15.c Quia erit ſemen eius accola in terra aliena, & ſeruituti eos ſubiicient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: & gentem cui ſeruierint, iudicabo ego, dicit Dominus: & poſt hæc exibunt, & ſeruient mihi in loco iſto. Et dedit illi teſtamentum circunciſionis, & ſic genuit Iſaac, & circuncidit eum die octauo: & Iſaac, Iacob: & Iacob, duodecim patriarchas. Et patriarchæ æmulantes, Ioſeph vendiderunt in Ægyptum. Et erat Deus cum eo: & eripuit eũ ex omnibus tribulationibus eius, & dedit ei gratiã & ſapientiam in conſpectu Pharaonis regis Ægyptiorum, & conſtituit eum præpoſitum ſuper Ægyptum, & ſuper omnem domum ſuam. Venit autem fames in vniuerſam

Gen.17.b 21.a. 25.c 29.f.g. 30.a. 35.c. & 37.f

Gen.41.c

Ægypt-

Ægyptum,& Chanaam, & tribulatio magna: & non inueniebant cibos patres noſtri. Cùm audiſſet autem Iacob eſſe frumentum in Ægypto, miſit patres noſtros primùm: & in ſecundo cognitus eſt Ioſeph à fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni genus eius. Mittens autem Ioſeph, accerſiuit Iacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque: Et deſcendit Iacob in Ægyptum: & defunctus eſt ipſe & patres noſtri. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro quod emit Abraham pretio argenti à filiis Emor filij Sichem. Cum autem appropinquaret tempus promiſſionis, quam confeſſus erat Deus Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus eſt in Ægypto, c quoadusque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui non ſciebat Ioſeph. Hic circunueniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros, vt exponerent infantes ſuos, ne viuificarentur. Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui. Expoſito autem illo ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum ſibi in filium. Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum: & erat potens in

Gen.42.a *Gen.45.a* *Gen.46.a* *49.d.&* *50.b* *Gen.33.a* *Exod.2.a* *Exod.2.c*

verbis & in operibus ſuis. Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor eius, vt viſitaret fratres ſuos filios Iſraël. Et cùm vidiſſet quẽdam iniuriam patientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei, qui iniuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. Exiſtimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem il-

Exod. 21. a lis. At illi non intellexerunt. Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres eſtis, vt quid nocetis alterutrum? Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum dicens: Quis te conſtituit principem, & iudicem ſuper nos? D nunquid interficere me tu vis, quemad-

Exod. 3. a modum interfeciſti heri Ægyptium? Fugit autem Moyſes in verbo iſto: & factus eſt aduena, in terra Madian, vbi generauit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum. Et accedente illo vt conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini, dicens: Ego ſum Deus patrũ tuorũ. Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Tremefactus autem Moyſes, non audebat conſiderare. Dixit autem

tem illi Dominus: Solue calceamentum
pedum tuorum: locus enim in quo ſtas,
terra ſancta eſt. Videns vidi afflictionem
populi mei qui eſt in Ægypto, & gemi-
tum eorum audiui, & deſcendi liberare
eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægy-
ptum. Hunc Moyſen quem negauerunt,
dicentes: Quis te conſtituit principem, &
iudicem? hunc Deus principem, & re-
demptorem miſit cum manu Angeli, qui
apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos, fa-
ciens prodigia & ſigna in terra Ægypti,
& in rubro mari, & in deſerto annis qua-
draginta. Hic eſt Moyſes qui dixit filiis *Deut. 18. a.*
Iſraël: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus
de fratribus veſtris, tanquam me: ipſum
audietis. Hic eſt qui fuit in eccleſia in *Exod. 19. a.*
ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur
ei in monte Sina, & cum patribus no-
ſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis.
Cui noluerunt obedire patres noſtri: ſed
repulerunt, & auerſi ſunt in cordibus
ſuis in Ægyptum: dicentes ad Aaron, *Exod. 32. a.*
Fac nobis Deos, qui præcedát nos. Moy-
ſi enim huic, qui eduxit nos de ter-
ra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei.
Et vitulum fecerunt in diebus illis, &
obtulerunt hoſtiam ſimulachro: & læta-
bantur in operibus manuum ſuarum.

Conuertit ſe autem Deus, & tradidit eos
ſeruire militiæ cæli, ſicut ſcriptum eſt in
Amos 5.g libro Prophetarum : Nunquid victimas
& hoſtias obtuliſtis mihi annis quadra-
ginta in deſerto domus Iſraël? Et ſuſce-
piſtis tabernaculum Moloch, & ſydus
Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis
Exod. 25.d adorare eas? Et transferam vos trans Ba- F
Heb 8.b bylonem. Tabernaculum teſtimonij fuit
Ioſ. 3.c.d patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpo-
ſuit illis Deus, loquens ad Moyſen, vt
1 Reg. 16 c faceret illud ſecundũ formam quam vi-
Pſal 131.a derat. Quod & induxerunt ſuſcipientes
2 Par. 17.c patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionem
3. Reg. 6 a gentium, quas expulit Deus à facie pa-
Infr. 17.f trum noſtrorum vſque in diebus Dauid,
qui inuenit gratiam ante Deum. Et pe-
tiit, vt inueniret tabernaculum Deo Ia-
cob. Salomon autem ædificauit illi do-
mum. Sed Excelſus non in manufactis
Iſa. 66.a habitat, ſicut per prophetam dicit: Cæ-
lum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellũ
pedum meorum. Quam domum ædifica-
bitis mihi, dicit Dominus? aut quis lo-
cus requietionis meæ eſt? Nónne manus
mea fecit hæc omnia? Dura ceruice &
incircunciſi cordibus & auribus, vos
ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis: ſicut pa-
tres veſtri, ita & vos. Quem Prophetarum G
non

non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de aduentu Iuſti: cuius vos nunc proditores & homicidæ fuiſtis: qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis. Audientes autem hæc, diſſeca-

bantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum. Cùm autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cælum vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei. Et ait: Ecce video cælos

apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eiicientes eum extra ciuitatem lapidabant. Et teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem, Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Poſitis autem genibus clamauit voce magna: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixiſſet, obdormiuit. Saulus autem erat conſentiens neci eius.

Simon, & Eunuchus Candaces à Philippo perſuaſi baptizantur.

CAP. VIII.

Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apoſtolos. Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. Saulus autem deuaſtabat eccleſiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in cuſtodiam. Igitur qui diſperſi erāt pertranſibant, euangelizantes verbum Dei. Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ A

mariæ

mariæ prædicabat illis Chriſtum. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo
B dicebantur vnanimiter audientes, & videtes ſigna quæ faciebat Multi enim eorum qui habebant ſpiritus immundos clamantes voce magna exibant. Multi autẽ paralytici & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in ciuitate Magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum: cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum propterea quòd multo tempore magiis ſuis dementaſſet eos. Dùm verò credidiſſent Philippo euã-
C gelizanti de regno Dei: in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres. Tunc Simon & ipſe credidit: & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Vides etiam ſigna & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur. Cùm autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quòd recepiſſet Samaria verbum Dei: miſerunt ad eos Petrum & Ioãnem. Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, ſed ba-

ptizati tantùm erant in nomine Domini
Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper il-
los, & accipiebãt Spiritum ſanctum. Cùm D
vidiſſet autem Simon, quia per impoſi-
tionem manus Apoſtolorum daretur Spi-
ritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, di-
cens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt
cuicunque impoſuero manus, accipiat
Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad
eum: Pecunia tua tecum ſit in perditio-
nem: quoniam donum Dei exiſtimaſti
pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars, ne-
que ſors in ſermone iſto. Cor enim tuum
non eſt rectum coram Deo. Pœniten-
tiam itaque age ab hac nequitia tua: &
roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc
cogitatio cordis tui. In felle enim ama-
ritudinis, & obligatione iniquitatis vi-
deo te eſſe. Reſpondens autem Simon,
dixit: Precamini vos pro me ad Domi-
num, vt nihil veniat ſuper me horum
quæ dixiſtis. Et illi quidem teſtificati &
locuti verbum Domini, redibant Hiero-
ſolymam, & multis regionibus Samari- E
tanorum euangelizabant. Angelus au-
tem Domini locutus eſt ad Philippum di-
cens: Surge, & vade contra Meridiem, ad
viam quæ deſcendit ab Hieruſalem in
Gazam, hæc eſt deſerta. Et ſurgens abiit.
Et

Et ecce, vir Æthiops, Eunuchus potens Candaces reginæ Æthiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare in Hieruſalem: & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legênſque Iſaiam Prophetam. Dixit autem ſpiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Iſaiam Prophetam, & dixit: Putáſne intelligis quæ legis? Qui ait: Et quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Rogauítque Philippum vt aſcenderet, &
F ſederet ſecum. Locus autem ſcripturæ, quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad *Iſa.35.c*
occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate iudicium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita eius. Reſpondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à
G ſcriptura iſta, euangelizauit illi Ieſum. Et dum irent per viam, venerunt ad quãdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et reſpondens, ait: Credo filium Dei eſſe Ieſum

Chriſtum: Et iuſſit ſtare currum: & deſcen
derunt vterque in aquã, Philippus & Eu-
nuchus, & baptizauit eum. Cùm autẽ aſcẽ
diſſent de aqua, ſpiritus Domini rapuit
Philippũ, & amplius non vidit eum Eunu-
chus. Ibat autem per viam ſuam gaudẽs.
Philippus autem inuentus eſt in Azoto: &
pertranſiens, euangelizabat ciuitatibus
cunctis, donec veniret Cæſaream.

Paulus ex perſecutore fit vas electionis, & Petrus puellam ſuſcitat.

CAP. IX.

Galat.1.c SAulus autem adhuc ſpirans minarum A
& cædis in diſcipulos Domini, acceſ-
ſit ad principem ſacerdotum & petiit ab
eo epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas:
vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac
mulieres, vinctos perduceret in Hieru-
ſalem. Et cùm iter faceret, contigit vt
appropinquaret Damaſco: & ſubitò cir-
cunfulſit eum lux de cælo. Et cadens in
terram, audiuit vocem dicentem ſibi:
Saule, Saule, quid me perſequeris? Qui
1.Cor.15 c dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego ſum
1.Cor.12.a Ieſus, quem perſequeris. Durum eſt tibi
contra ſtimulum calcitrare. Et tremens,
ac ſtupens dixit: Domine, quid me vis fa-
cere? Et Dominus ad eum: Surge, & in-
gredere

gredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabantur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem Saulus de terra,

apertíſque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerũt Damaſcũ. Et erat ibi tribus diebus nõ vidẽs. & non manducauit, neque bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias: & dixit ad illũ in viſu Dominus: Anania.

Anania. At ille ait: Ecce ego Domine. Et
Dominus ad eum: Surge, & vade in vi-
cum, qui vocatur Rectus: & quære in do-
mo Iudæ Saulum nomine Tharſenſem:
Ecce enim orat. Et vidit virum Ananiam
nomine, introeuntem, & imponentem ſi-
bi manus, vt viſum recipiat. Reſpondit au-
tem Ananias: Domine, audiui à multis de C
viro hoc quanta mala fecerit ſanctis tuis
in Hieruſalem. Et hic habet poteſtatem à
principibus ſacerdotum alligandi omnes
qui inuocant nomen tuum. Dixit autem
ad eum Dominus: Vade, quoniã vas ele-
ctionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meũ
coram gentibus, & regibus, & filiis Iſraël:
ego enim oſtendam illi, quanta oporteat
eum pro nomine meo pati. Et abiit Ana-
nias, & introiuit in domum: & imponens
ei manus, dixit: Saule frater dominus mi-
ſit me, Ieſus qui apparuit tibi in via qua
veniebas: vt videas, & implearis Spiritu
ſancto. Et confeſtim ceciderunt ab oculis
eius, tanquam ſquamæ, & viſum recepit.
& ſurgens baptizatus eſt. Et cum accepiſ- D
ſet cibum, cõfortatus eſt. Fuit autem cum
diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies ali-
quot. Et continuò ingreſſus in ſynagogas
prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius
Dei. Stupebant autem omnes qui eum
audie

audiebant:& dicebant:Nònne hic eſt, qui expugnabat in Hieruſalem eos qui inuocabant nomen iſtud: & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? Saulus autem multò magis conualeſcebat,& cõfundebat Iudæos,qui habitabant Damaſci, affirmãs quoniam hic eſt Chriſtus. Cùm autẽ implerentur dies multi,conſilium fecerunt in vnum Iudęi; vt eum interficerent. Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum diſcipuli nocte, per murum demiſerunt eum,
E ſubmittentes in ſporta. Cùm autem veniſſet in Hieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis: & omnes timebant eum, non credentes quòd eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos:& narrauit illis,quomodo in via vidiſſet Dominum,& quod locutus eſt ei,& quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu. Et erat cum illis, intrans & exiens in Hieruſalem, fiducialiter agẽs in nomine Domini. Loquebatur quoque Gentibus & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cùm cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tharſum.

Eccleſia quidẽ per totam Iudæam, & Galilæam & Samariã habebat pacem,& ædificabatur ambulans in timore Domini,& F
conſolatione ſancti ſpiritus replebatur. Factum eſt autem vt Petrus dum tranſiret vniuerſos deueniret ad ſanctos,qui habitabant Lyddæ. Inuênit autẽ ibi hominẽ quendam,nomine Æneam,ab annis octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Ænea,ſanet te Dominus Ieſus Chriſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuò ſurrexit. Et viderunt eũ omnes qui habitabãt Lyddæ,& Saronæ, qui conuerſi ſunt ad Dominum. In Ioppe autem fuit quædam diſcipula, nomine Tabitha (quæ interpretata dicitur Dorcas) Hæc erat plena operibus bonis,& eleemoſynis, quas faciebat. Factum eſt autẽ in diebus illis,vt infirmata moreretur. Quam cùm lauiſſent, poſuerunt eam in cœnaculo. Cùm autem propè eſſet Lydda ad Ioppe, diſcipuli audientes quòd Petrus eſſet in ea,miſerunt duos viros ad eum,rogantes:
Ne pigriteris venire vſque ad nos. Exur- G
gens autem Petrus vênit cùm illis. Et cùm aduenîſſet, duxerunt illũ in cœnaculum: & circunſteterunt illũ omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas & veſtes quas faciebat illis Dorcas. Ejectis autem

omni

omnibus foras Petrus ponens genua orauit,& conuerſus ad corpus,dixit:Tabitha, ſurge.At illa aperuit oculos:& viſo Petro, reſedit. Dans autem illi manum, erexit eam.Et cùm vocaſſet ſanctos & viduas,aſſignauit eam viuam.Notum autem factũ eſt per vniuerſam Ioppen: & crediderunt multi in Dominum. Factum eſt autem vt dies multos moraretur in Ioppe apud Simonem quendam coriarium.

Cornelius Centurio ad fidem conuertitur.

CAPVT X.

A Vir autem quidã erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica, religioſus, & timens Deum,cum omni domo ſua,faciens eleemoſynas multas plebi,& deprecãs Deum ſemper. Is vidit in viſu manifeſtè,quaſi hora diei nona Angelum Dei introëuntem ad ſe,& dicentem ſibi:Corneli. At ille intuens eum,timore correptus dixit:Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcẽderũt in memoriã in conſpectu Dei.Et nunc mitte viros in Ioppẽ,& accerſe Simonem quendã, qui cognominatur Petrus, hic hoſpitatur apud Simonẽ quẽdam coriariũ, cuius eſt domus iuxta mare: hic dicet tibi, quid te opor

oporteat facere. Et cùm diſceſſiſſet Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militē metuētē dominū, ex his qui illi parebant. Quibus cū narraſſet omnia, miſit illos in Ioppē. Poſtera autem die iter illis facientibus, & appropinquātibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora, vt oraret, circa horā ſextā. Et cū eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autē illis, cecidit ſuper eū mentis exceſſus: & vidit cælum apertū, & deſcendēs vas quoddam velut linteū magnū, quatuor initiis ſubmitti de cælo in terrā, in quo erant omnia quadrupedia & ſerpentia terræ, & volatilia cæli. Et facta eſt vox ad eum: ſurge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Abſit Domine: quia nūquam manducaui omne commune & immundū. Et vox iterum ſecundò ad eum: Quod Deus purificauit, tu cōmune ne dixeris. Hoc factum eſt per ter. Et ſtatim receptum eſt vas in cælum. Et dum intra ſe hæſitaret Petrus, quidnam eſſet viſio quā vidiſſet: ecce viri qui miſſi erant à Cornelio, inquirētes domū Simonis, aſtiterunt ad ianuā. Et cùm vocaſſent, interrogabant, ſi Simon qui cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro autem cogitante de viſione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt-

te:

te: ſurge itaque & deſcende, & vade cum eis, nihil dubitãs, quia ego miſi illos. Deſcendens autẽ Petrus ad viros dixit: Ecce ego ſum quẽ quæritis: quæ cauſa eſt propter quam veniſtis? Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iuſtus & timens Deũ, & teſtimonium habens ab vniuerſa gen-
D te Iudæorum, reſponſum accepit ab Angelo ſancto accerſire te in domum ſuam, & audire verba abs te. Introducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequenti autem die ſurgens, profectus eſt cũ illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati ſunt eum. Altera autem die introiuit Cæſareã. Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis ſuis, & neceſſariis amicis. Et factum eſt cùm introiſſet Petrus, obuius vênit ei Cornelius, & procidens ad pedes eius adorauit eum. Petrus verò eleuauit eum dicens: Surge, & ego ipſe homo ſum. Et loquens cum illo, intrauit, & inuenit multos, qui conuenerant, dixítque ad illos: Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus, neminem communem, aut immundum dicere hominẽ. Propter quod ſine dubitatione veni accerſitus. Interrogo ergo,
E quam ob cauſam accerſiſtis me? Et Cor-

nelius ait: Die ab hinc quarto, vſque ad
hanc horam, orans eram hora nona in do-
mo mea, & ecce vir ſtetit ante me in ve-
ſte candida, & ait: Corneli exaudita eſt
oratio tua, & eleemoſynæ tuæ commemo-
ratæ ſunt in conſpectu Dei. Mitte ergo in
Ioppen, & accerſe Simonem, qui cogno-
minatur Petrus: hic hoſpitatur in domo
Simonis coriarij, iuxta mare. Confeſtim
ergo miſi ad te, & tu bene feciſti venien-
do. Nunc ergo omnes nos in conſpectu
tuo adſumus, audire omnia quæcunque
tibi præcepta ſunt à Domino. Aperiens
Deut. 10.d autem Petrus os ſuum, dixit: In veritate
2. Parali. 19.c comperio, quia non eſt perſonarum acce-
Iacob. 34.b ptor Deus: ſed in omni gente, qui timet
Sap. 6 b eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt
Eccle. 35.b illi. Verbum miſit Deus filiis Iſraël, an- E
Rom. 2.b nuntians pacem per Ieſum Chriſtum: hic
Galat. 2. b eſt omnium Dominus. Vos ſcitis, quòd fa-
Ephes. 6. b ctum eſt verbum per vniuerſam Iudæam.
Coloſ. 3.d incipiens enim à Galilęa, poſt Baptiſmum,
1. Pet. 1.c quod prædicauit Ioannes, Ieſum à Naza-
reth: quomodo vnxit eum Deus Spiritu
ſancto & veritate, qui pertranſiuit benefa-
ciendo, & ſanãdo omnes oppreſſos à dia-
bolo, quoniam Deus erat cum illo. Et nos
teſtes ſumus omniũ, quæ fecit in regione
Iudæorũ, & Hieruſalem quem occiderunt I
ſuſp

ſuſpendentes in ligno. Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducauimus & bibimus cũ illo, poſtquam reſurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorũ. Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionẽ peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circuncifione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Petrus: Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

Ierem.31.
Mich.7.d
G

Narrat Petrus Chriſtianis conuerſionem Cornelij.

CAPVT XI.

AVdierunt autem Apoſtoli, & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gen-

tes receperunt verbum Dei. Cùm autem aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum, qui erant ex circunciſione dicétes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in exceſſu mentis meæ viſionē, deſcendēs vas quoddam, velut linteū magnū, quatuor initiis ſubmitti de cælo & venit vſque ad me. In quod intuēs, conſiderabā, & vidi quadrupedia terræ, & beſtias, & reptilia, & volatilia cæli. Audiui autem vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide & manduca. Dixi autē: Nequaquā Domine, quia commune aut immundum, nunquam introiuit in os meum. Reſpondit autē vox ſecundò de cælo: Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris. Hoc autē factū eſt per ter: & recepta ſunt omnia rurſum in cælum. Et ecce viri tres confeſtim aſtiterūt in domo in qua eram, miſſi à Cæſarea ad me. Dixit autē Spiritus mihi, vt irem cū illis, nihil hæſitans. Venerunt autē mecum & ſex fratres iſti: & ingreſſi ſumus in domum viri. Narrauit autem nobis, quomodo vidiſſet Angelū in domo ſua ſtantem, & dicentem ſibi, Mitte in Ioppen, &

accer

acceríe Simonem,qui cognominatur Pe-
trus qui loquetur tibi verba , in quibus
ſaluus eris tu , & vniuerſa domus tua.
Cùm autẽ cœpiſſem loqui , cecidit Spiri-
tus ſanctus ſuper eos ſicut in nos in ini-
tio. Recordatus ſum autem verbi domi- *Supr. 1.a*
ni, ſicut dicebat : Ioannes quidẽ baptiza- *Matt.3.c*
C uit aqua, vos autẽ baptizabimini Spiritu *Marc. 1.b*
ſancto. Si ergo eandẽ gratiam dedit illis *Luc. 3.c*
Deus , ſicut & nobis , qui credidimus in *Ioan.1.d*
Dominũ Ieſum Chriſtum : ego quis erã,
qui poſſem prohibere Deum ? His auditis
tacuerunt:& glorificauerũt Deum dicen-
tes : Ergo & gentibus pœnitentiam dedit
Deus ad vitam. Et illi quidem qui diſper-
ſi fuerãt à tribulatione , quæ facta fuerat
ſub Stephano perambulauerunt vſque
Phœnicem, & Cyprũ, & Antiochiã,nemi-
ni loquentes verbũ,niſi ſolis Iudæis. Erãt
autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyre-
næi,qui cùm introiſſent Antiochiam , lo-
quebantur & ad Græcos , annuntiantes
Dominum Ieſum. Et erat manus Domi-
ni cum eis : multúſque numerus creden-
tium conuerſus eſt ad Dominũ. Peruenit
autem ſermo ad aures eccleſiæ quæ erat
Hieroſolymis ſuper iſtis : & miſerũt Bar-
nabam vſque ad Antiochiam. Qui cùm
D peruenıſſet , & vidiſſet gratiam Dei , ga-

uiſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino, quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto & fide. Et appoſita eſt multa turba Domino. Profectus eſt autem Tharſum, vt quæreret Saulum: quem cùm inueniſſet, perduxit Antiochiam. Et annum totum cõuerſati ſunt ibi in eccleſia, & docuerũt turbã multã, ita vt cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. In his autẽ diebus ſuperuenerunt ab Hieroſolymis Prophetæ Antiochiã: & ſurgens vnus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio. Diſcipuli autẽ prout quiſque habebat, propoſuerunt in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad Seniores per manus Barnabæ, & Sauli.

Herodis ſæuitia, & obitus.

CAPVT XII.

EOdem autẽ tempore miſit Herodes rex manus, vt affligeret quoſdam de eccleſia. Occidit autẽ Iacobũ fratrẽ Ioannis gladio. Videns autẽ quia placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. Erant autẽ dies azymorũ. Quem cùm apprehẽdiſſet, miſit in carcerẽ, tradens quatuor A

tuor quaternioribus militū ad cuſtodiendum, volens poſt paſcha producere eum populo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autē fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad Deum pro eo. Cum autem producturus eū eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiēs inter duos milites vinctus catenis duabus: & cuſtodes ante oſtiū cuſtodiebant carcerē. Et ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo, percuſſóque latere Petri, excitauit eū, dicēs: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autē Angelus ad eū. Præcingere, & calceate caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circūda tibi veſtimentū tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eū, & neſciebat quia verū eſt, quod fiebat per Angelum. Exiſtimabat autē ſe viſum videre. Tranſeuntes autē primā & ſecundā cuſtodiam, venerunt ad portā Ferreā, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicum vnū. Et continuò diſceſſit Angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus, dixit: Nunc ſcio verè, quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Conſiderânſque vênit ad domum Mariæ matris

Ioannis qui cognominatus eſt Marcus, C
vbi erant multi congregati,& orantes. Pul
ſante autem eo ad oſtium ianuæ,proceſſit
puella ad videndum nomine Rhode. Et vt
cognouit vocem Petri, præ gaudio non
aperuit ianuã,ſed intro currens nuntiauit
ſtare Petrum ante ianuam. At illi dixerunt
ad eam: Inſanis. Illa autem affirmabat; ſic
ſe habere. Illi autẽ dicebant: Angelus eius
eſt. Petrus autem perſeuerabat pulſans.
Cùm autem aperuiſſent oſtium, viderunt
eũ & obſtupuerũt. Annuens autem eis ma
nu vt tacerent, narrauit quomodo domi-
nus eduxiſſet eum de carcere, dixítque:
Nuntiate Iacobo, & fratribus hæc. Et
egreſſus abiit in aliũ locum. Facta autem
die erat non parua turbatio inter milites, D
quidnam factum eſſet de Petro. Herodes
autẽ cũ requiſiſſet eũ,& nõ inueniſſet, in-
quiſitione facta de cuſtodibus iuſſit eos
duci: deſcẽdénſque à Iudæa in Cęſareã,ibi
cõmoratus eſt. Erat autẽ iratus Tyriis, &
Sidoniis. At illi vnanimes venerũt ad eũ,
& perſuaſo Blaſto,qui erat ſuper cubiculũ
regis,poſtulabant pacẽ,eò quòd alerentur
regiones eorũ ab illo. Statuto autem die
Herodes veſtitus veſte regia,ſedit pro tri-
bunali, & concionabatur ad eos. Popu-
lus autem acclamabat: Dei voces, & non
hom

hominis! Cõfeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expirauit. Verbum autẽ Domini creſcebat & multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reuerſi ſunt ab Hieroſolymis expleto miniſterio, aſſumpto Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus.

1 *Barnabas & Saulus ſegregati prædicant Chriſtum inter gentes.*

CAPVT XIII.

A ERant autem in eccleſia, quæ erat Antiochiæ prophetæ & doctores in quibus Barnabas, & Simõn, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahẽ, qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulũ & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentéſque eis manus dimiſerũt illos. Et ipſi quidẽ miſſi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprũ. Et cùm veniſſent Salaminã, prædicabant verbum Dei in ſynagógis Iudæorũ. Habebant autẽ & Ioannẽ in miniſterio. Et cùm perambulaſſent vniuerſam inſulã vſque ad Paphũ, inuenerunt quẽdam virum magũ pſeudo-

prophetã Iudæũ, cui nomen erat Barieſu,
qui erat cũ Proconſule Sergio Paulo, viro
prudente. Hic accerſitis Barnaba & Pau-
lo, deſiderabat audire verbũ Dei. Reſiſte- B
bat autem illis Elymas magus (ſic enim
interpretatur nomen eius) quærens auer-
tere Proconſulẽ à fide. Saulus autẽ (qui &
Paulus) repletus Spiritu ſancto, intuens
in eũ, dixit: O plene omni dolo, & omni
fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſti-
tiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini
rectas. Et nũc ecce manus Domini ſuper
te, & eris cæcus non vidẽs Solẽ, vſque ad
tempus. Et confeſtim cecidit in eũ caligo
& tenebræ, & circumiens quærebant qui
ei manum daret. Tunc Proconſul cũ vidiſ-
ſet factũ, credidit, admirãs ſuper doctrina
Domini. Et cùm à Papho nauigaſſet Pau-
lus, & qui cum eo erant, venerũt Pergem
Pamphyliæ. Ioannes autem diſcedens ab
eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Illi verò
pertranſeuntes Pergem, venerunt Antio-
chiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagógam die
ſabbatorum, ſederunt. Poſt lectionem C
autem legis & prophetarum, miſerunt
principes ſynagógæ ad eos dicentes: Viri
fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhor-
tationis ad plebem, dicite. Surgẽs autem
Paulus, & manu ſilentium indicens, ait:
Viri

Viri Iſraëlitæ,& qui timetis Deum, audi-
te: Deus plebis Iſraël elegit patres no- *Exo 1.a.15 d. & 16. a*
ſtros,& plebẽ exaltauit, cùm eſſent incolæ
in terra Aegypti, & in brachio excelſo
eduxit eos ex ea, & per quadraginta an-
norum tempus mores eorum ſuſtinuit in
deſerto. Et deſtruens gentes ſeptẽ in ter- *Ioſue.14.a*
ra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram
eorum quaſi poſt quadringentos & quin-
quaginta annos:& poſt hæc dedit iudi-
ces,vſque ad Samuel Prophetã. Et exinde *Iudi.3.b*
poſtulauerunt Regem:& dedit illis Saul *1. Reg. 8.a*
filium Cis, virum de tribu Ben-iamin *1.Reg.9.c & 10. a*
annis quadraginta. Et amoto illo, ſuſci-
tauit illis Dauid regem: cui teſtimonium
D perhibens,dixit. Inueni Dauid filiũ Ieſſe, *Pſal. 88. b*
virum ſecundum cor meum, qui faciet o- *1. Reg 61.c*
mnes voluntates meas. Huius ex ſemine
Deus ſecũdum promiſſionẽ eduxit Iſraël *Iſaiæ.3.a*
ſaluatorem Ieſum,prædicante Ioanne an- *Matth.3.a*
te faciem aduentus eius, baptiſmum pœ- *Marc. 1. a* *Luca 3. a*
nitentiæ omni populo Iſraël. Cùm imple- *Ioan. 1. c*
ret autem Ioannes curſum ſuum, dicebat: *Marc.1.a*
Quem me arbitramini eſſe,non ſum ego:
ſed ecce vênit poſt me, cuius non ſum di-
gnus calceamenta pedum ſoluere. Viri
fratres, filij generis Abraham, & qui in
vobis timent Deum,vobis verbum ſalutis
huius miſſum eſt. Qui enim habitabant

Hieruſalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, iudicâtes impleuerunt: & nullam cauſam mortis inuenientes in eo, petierunt à Pilato vt in-

Mat. 27. c *Mar. 15. f* *Luc. 23. e* *Ioan. 19. e*

terficerent eum. Cúmque conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno poſuerũt eum in monumento. Deus autẽ ſuſcitauit eum à mortuis tertia die: qui viſus eſt per dies multos his, qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in Hieruſalẽ, qui vſque nunc ſunt teſtes eius ad plebẽ. Et nos vobis annuntiamus eã, quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimpleuit filiis veſtris reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quòd autẽ ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam non reuerſurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia. Ideóque & aliâs dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Dauid enim in ſua generatione cùm adminiſtraſſet volũtati Dei, dormiuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem. Quẽ verò Deus ſuſcitauit à mortuis, non vidit corruptionem. Notum igitur ſit vobis, viri fratres, quòd

Mat. 28. c *Marc. 16.* *Luc. 24.* *Ioan. 20.* *Pſal. 2. b* *Hebr. 1. b* *Iſaie 55. b* *Pſal. 15. d* *1. Reg. 3. b*

E F

per hunc vobis remiſſio peccatorum annuntiatur, ab omnibus quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari. In hoc omnis qui credit, iuſtificabitur. Videte ergo ne ſuperueniat vobis quod dictum eſt in » Prophetis: Videte contemptores, & ad- *Abac. 1. b* » miramini, & diſperdimini: quia opus ope- » ror ego in diebus veſtris, opus quod non » credetis, ſi quis enarrauerit vobis. Exeuntibus autẽ illis rogabant, vt ſequenti ſabbato loquerentur ſibi verba hæc. Cúmque dimiſſa eſſet ſynagoga ſecuti ſunt multi Iudæorũ, & colentium Deũ aduenarum, Paulũ & Barnabam; qui loquentes ſuadebant eis, vt permanerẽt in gratia Dei. Sequenti verò ſabbato penè vniuerſa ciui-
G tas conuenit audire verbũ Dei. Videntes autẽ turbas Iudæi, repleti ſunt zelo, & cõtradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes. Tunc cõſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbũ Dei: ſed quoniã repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad gentes, ſic » enim præcepit nobis Dominus: Poſui te *Iſaia 49. b* » in lucem gentiũ, vt ſis in ſalutẽ vſque ad » extremũ terræ. Audientes autem gentes gauiſæ ſunt: & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præ-

ord-

ordinati ad vitam æternam. Diſſeminabatur autem verbum Domini per vniuerſam regionē. Iudæi autē concitauerunt mulieres religioſas & honeſtas, & primos ciuitatis, & excitauerūt perſecutionē in Paulum, & Barnabā: & eiecerunt eos de finibus ſuis. Et illi excuſſo puluere pedum in eos venerūt Iconiū. Diſcipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu ſancto.

Mat. 10. b *Marc. 6. b* *Luca 9. a*

Paulus primum adoratur, deinde lapidatur.

CAP. XIIII.

A Factum eſt autem in Iconio vt ſimul introirent in ſynagogam Iudæorum, & loquerentur ita, vt crederet Iudæorum & Græcorum copioſa multitudo. Qui verò increduli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt, & ad iracundiā concitauerūt animas gentiū, aduerſus fratres. Multo igitur tēpore demorati ſunt fiducialiter agentes in Domino, teſtimonium perhibente verbo gratiæ ſuæ, dante ſigna & prodigia fieri per manus eorū. Diuiſa eſt autem multitudo ciuitatis: & quidā quidē erant cū Iudæis, quidam verò cum Apoſtolis. Cùm autem factus eſſet impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus ſuis, vt contumeliis afficerent, & lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lyſtram & Derben, & vniuerſam in

circ

circuitu regionem, & ibi euangelizantes
B erant.*Et commota eſt omnis multitudo
in doctrina eorum. Paulus autẽ & Barnabas
morabantur Lyſtris: Et quidam vir
Lyſtris infirmus pedibus ſedebat, claudus
ex vtero matris ſuæ, qui nunquã ambulauerat.
Hic audiuit Paulum loquentẽ.
Qui intuitus eũ, & videns quia fidem haberet
vt ſaluus fieret, dixit magna voce:
Surge ſuper pedes tuos rectus. Et exiliit:
& ambulabat. Turbæ autem cũ vidiſſent
quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem
ſuam, Lycaonicè dicẽtes, Dij ſimiles facti
hominibus deſcenderunt ad nos. Et vocabant
Barnabam, Iouẽ: Paulum verò Mercurium:
quoniam ipſe erat dux verbi. Sacerdos
quoque Iouis, qui erat ante ciuitatem
tauros & coronas ante ianuas afferens,
cum populis volebat ſacrificare.
C Quod vbi audierunt Apoſtoli Barnabas
& Paulus conſciſſis tunicis ſuis, exilierunt
in turbas, clamantes, & dicentes: Viri quid
hæc facitis? Et nos mortales ſumus, ſimiles
vobis homines, annuntiantes vobis,
ab his vanis conuerti ad Deum viuum *Pſal. 145*
qui fecit cœlũ, & terrã, & mare, & omnia *Apoc. 14.b*
quæ in eis ſunt: qui in præteritis generationibus
dimiſit omnes gentes ingredi
vias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio

ſemet

ſemetipſum reliquit: benefaciens de cælo, dans pluuias, & tẽpora fructifera, im-
2. *Cor.* 11. *f* plens cibo & lætitia corda eorum. Et hæc dicentes, vix ſedauerũt turbas, ne ſibi immolarent. Superuenerũt autẽ quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, & perſuaſis turbis lapidantes Paulum traxerũt extra ciuitatẽ exiſtimãtes eum mortuũ eſſe. Cir D
cundantibus autẽ eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem: & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Derbẽ. Cúmque euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtrã, & Iconium, & Antiochiam confirmantes animas diſcipulorum, exhortantéſque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias preſbyteros, & oraſſent cum ieiuniis, commendauerunt eos Domino, in quẽ crediderũt. Tranſeuntéſq; Piſidiam, venerunt in Pamphiliam, & loquentes
Supr. 13. *a* verbum Domini in Perge, deſcenderũt in Attaliã: & inde nauigauerũt Antiochiam, vnde erãt traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerũt. Cùm autẽ veniſſent & congregaſſent eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet gentibus oſtium fidei. Morati ſunt autem

tem tempus nõ modicũ cum diſcipulis.

Diſſenſione ob circumciſionem orta, Concilium celebratur. *CAP. XV.*

A ET quidã deſcendentes de Iudęa do- Gala.5.a
cebant fratres, Quia niſi circuncida-
mini ſecundùm morẽ Moyſi, nõ poteſtis
ſaluari. Facta ergo ſeditione nõ minima
Paulo & Barnabæ aduerſus illos, ſtatue-
runt vt aſcenderent Paulus & Barnabas,
& quidã alij ex aliis, ad Apoſtolos & pre-
ſbyteros in Hieruſalẽ, ſuper hac quęſtio-
ne. Illi ergo deducti ab eccleſia, pertrãſi-
bant Phœnicẽ & Samariã, narrantes cõ-
uerſionẽ gentiũ: & faciebãt gaudiũ ma-
gnum omnibus fratribus. Cùm autem
veniſſent Hieroſolymã, ſuſcepti ſunt ab
eccleſia, & ab Apoſtolis, & ſenioribus,
annuntiantes quanta Deus feciſſet cum
illis. Surrexerunt autem quidã de hæreſi
Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes,
B Quia oportet circuncidi eos, præcipere
quoque ſeruare legem Moyſi. Conuene-
rúntq; Apoſtoli & ſeniores videre de ver-
bo hoc. Cùm autẽ magna cõquiſitio fie-
ret, ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fra- Supr.10.c
tres, vos ſcitis quoniã ab antiquis diebus
Deus in nobis elegit per os meũ audire
gentes verbũ Euãgelij, & credere. Et qui
nouit corda. Deus teſtimoniũ perhibuit,

dans illis ſpiritũ ſanctũ ſicut & nobis: &
nihil diſcreuit inter nos & illos, fide pu-
rificans corda eorũ. Nũc ergo quid tẽta- C
tis Deũ, imponere iugum ſuper ceruices
diſcipulorũ, quod neq; nos neq; patres
noſtri portare potuimus? Sed per gratiã
Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari,
quemadmodũ & illi. Tacuit autẽ omnis
multitudo, & audiebãt Barnabã & Pau-
lum narrantes, quãta Deus feciſſet ſigna
& prodigia in gentibus per eos. Et poſt-
quã tacuerunt, reſpõdit Iacobus, dicens:
Viri fratres, audite me? Simon narrauit
quemadmodũ primũ Deus viſitauit ſu-
mere ex gẽtibus populũ nomini ſuo. Et
Amos 9.e huic concordãt verba prophetica, ſicut
ſcriptũ eſt: Poſt hæc reuertar, & reædifi- »
cabo tabernaculum Dauid, quod deci- »
dit, & diruta eius reædificabo, & erigam »
illud: vt requirãt cæteri hominũ Domi- »
nũ, & oẽs gẽtes ſuper quas inuocatũ eſt »
nomen meũ, dicit Dominus faciẽs hæc. »
Notum à ſeculo eſt Domino opus ſuũ. D
Propter quod ego iudico, nõ inquietari
eos, qui ex gentibus cõuertũtur ad Deũ:
ſed ſcribere ad eos, vt abſtineãt ſe à con-
taminationibus ſimulacrorũ, & fornica
tione, & ſuffocatis, & ſanguine. Moyſes
enim à tẽporibus antiquis habet in ſin-
gulis

gulis ciuitatibus, qui eum prædicent in
ſynagogis, vbi p̄ omne ſabbatū legitur.
Tunc placuit Apoſtolis & ſenioribus cū
omni eccleſia, eligere viros ex eis, & mit-
tere Antiochiam cum Paulo & Barnaba
Iudā, qui cognominabatur Barſabas, &
Silā, viros primos in fratribus, ſcribētes
2 per man⁹ eorū. Apoſtoli & ſeniores fra-
tres, his qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, &
Ciliciæ fratribus ex gētib⁹ ſalutē. Quo-
niam audiuimus quòd quidā ex nobis
exeuntes, turbauerunt vos verbis, euer-
tētes animas veſtras, quibus nō mādaui-
mus: placuit nobis collectis in vnum, eli-
gere viros, & mittere ad vos cū chariſsi-
mis noſtris Barnaba & Paulo, hominib⁹
qui tradiderūt animas ſuas pro nomine
Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus er-
go Iudam & Silā, qui & ipſi vobis ver-
bis referent eadē. Viſum eſt enim Spiri-
tui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere
vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: vt
abſtineatis vos ab immolatis ſimulacro-
rū, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatio
ne, à quib⁹ cuſtodiētes vos, bene agetis.
Valete. Illi ergo dimiſsi deſcēderūt An-
3 tiochiam: & cōgregata multitudine tra-
diderunt epiſtolā. Quā cùm legiſſent ga
uiſi ſunt ſuper cōſolatione. Iudas autē &

Silas & ipſi cùm eſſent Prophetæ verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmauerũt. Facto auté ibi aliquãto tẽpore dimiſſi ſunt cum pace à fratribus ad eos qui miſerãt illos. Viſum eſt autẽ Silæ ibi remanere: Iudas autẽ ſolus abiit Hieruſalem: Paulus autẽ & Barnabas demorabãtur Antiochiæ, docentes & euangelizantes cũ aliis pluribus, verbũ Domini. Poſt 6
aliquot autẽ dies dixit ad Barnabã Paulus: Reuertentes viſitemus fratres p vniuerſas ciuitates, in quib⁹ prædicauimus verbũ Domini, quomodo ſe habeãt. Barnabas autẽ volebat ſecũ aſſumere & Ioãnẽ, qui cognominabatur Marcus. Paul⁹ autẽ rogabat eũ (vt qui diſceſſiſſet ab eis de Pãphilia, & nõ iſſet cum eis in opus) nõ debere recipi. Facta eſt autem diſſenſio, ita vt diſcederent ab inuicẽ, & Barnabas quidem aſſumpto Marco, nauigaret Cyprũ: Paulus verò electo Sila profect⁹ eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus: Perambulabat autem Syriam & Ciliciã confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.

Timotheus circunciditur, & Paulus virgis caſus in carcerem conicitur. CAP. XVI.

PEruenit autem in Derbẽ & Lyſtrã: & A
ecce diſcipulus quidã erat ibi nomine

ac Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre Gentili Huic teſtimoniũ bonũ reddebant, quis in Lyſtris erãt & Iconio, fratres. Hũc voluit Paulus ſecũ proficiſci: & aſſumens circũcidit eũ, propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes, quòd pater eius erat Gentilis. Cùm autẽ pertranſirent ciuitates, tradebãt eis cuſtodire dogmata, quæ erãt decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erãt Hieroſolymis. Et eccleſiæ quidẽ cõ-
B firmabãtur fide, & abundabant numero quotidie. Trãſeũntes autẽ Phrygiam & Galatię regionẽ, vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui verbũ Dei in Aſia. Cùm veniſſent autẽ in Myſiã tentabãt ire in Bithyniã: & nõ permiſit eos ſpiritus Ieſu. Cùm autẽ pertranſiſſent Miſiam, deſcenderũt Troadẽ: & viſio per noctẽ Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo, quidã erat ſtans, & deprecãs eũ, & dicẽs: Trãſiens in Macedoniã adiuua nos. Vt autẽ viſum vidit, ſtãtim quæſiuimus proficiſci in Macedoniã, certi facti, quòd vocaſſet nos Deus euãgelizare eis. Nauigãtes autẽ à Troade, recto curſu venimus Samothracẽ, & ſequẽti die Neapolim, & inde Philippos quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autem in hac vrbe

diebus aliquot conſiſtẽtes. Die autẽ ſab- C
batorum egreſsi ſum⁹ foras portã iuxta
flumen, vbi videbatur oratio eſſe, & ſe-
dentes loquebamur mulieribus, quæ cõ-
uenerãt. Et quædam mulier nomine Ly
dia, purpuraria ciuitatis Thyatirorum
colens Deũ, audiuit: cuius Domin⁹ ape-
ruit cor, intendere his, quæ dicebantur à
Paulo. Cùm autem baptizata eſſet, & do
m⁹ eius, deprecata eſt dicẽs: Si iudicaſtis
me fidelẽ Domino eſſe, introite in do-
mũ meã, & manete. Et coëgit nos. Factũ
eſt autẽ eũtibus nobis ad orationẽ, puel-
lã quãdam habentem ſpiritum pytho-
nem obuiare nobis, quę quæſtũ magnũ
præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc
ſubſecuta Paulũ & nos, clamabat dicens: D
Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui
annuntiãt vobis viã ſalutis. Hoc autem
faciebat multis diebus. Dolens autẽ Pau
lus, & cõuerſus ſpiritui dixit: Præcipio
tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea.
Et exiit eadẽ hora. Vidẽtes autẽ domini
eius, quia exiuit ſpes quæſtus eorum, ap
prehendentes Paulum & Silã perduxe-
runt in forum ad principes: & offerentes
eos magiſtratibus, dixerũt: Hi homines
cõturbãt ciuitatem noſtrã, cùm ſint Iu-
dæi: & annuntiãt morẽ quẽ nõ licet no-
bis

bis ſuſcipere,neq; facere,cùm ſimus Ro
mani.& cucurrit plebs aduerſus eos, &
magiſtratus ſciſsis tunicis ſuis iuſſerunt
E eos virgis cædi.Et cùm multas plagas
eis impoſuiſſent,miſerũt eos in carcerẽ, 2.Cor.11.
præcipientes cuſtodi,vt diligẽter cuſto-
diret eos. Qui cùm tale præceptũ acce-
piſſet miſit eos in interiorem carcerem,
& pedes eorũ ſtrinxit ligno.Media autẽ
nocte Paulus & Silas adorãtes laudabãt
Deum.Et audiebant eos,qui in cuſtodia
erãt.Subitò verò terræmotus factus eſt
magnus,ita vt mouerentur fundamenta
carceris.Et ſtatim aperta ſunt omnia o-
ſtia: & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt.
Expergefactus autẽ cuſtos carceris,& vi
dens ianuas apertas carceris,euaginato
gladio volebat ſe interficere,exiſtimans
F fugiſſe vinctos.Clamauit autem Paulus
voce magna,dicens:Nihil tibi mali fece
ris,vniuerſi enim hîc ſumus. Petitóq; lu
mine ĩtrogreſſus eſt:& tremefact⁹ pro-
cidit Paulo & Silæ ad pedes:& producẽs
eos foras,ait: Domini,quid me oportet
facere vt ſaluus fiã? At illi dixerũt:Cre-
de in Dominũ Ieſum:& ſaluus eris tu,&
dom⁹ tua.Et locuti ſunt ei verbũ Domi-
ni cũ omnibus qui erãt in domo eius.Et
tollẽs eos ĩ illa hora noctis,lauit plagas

corū:& baptizatus eſt ipſe, & omnis domus cõtinuò. Cúmq; perduxiſſet eos in domũ ſuã, appoſuit eis menſam:& lætatus eſt cũ omni domo ſua, credens Deo.
Et cùm dies factus eſſet, miſerunt magi- c
ſtratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nuntiauit autē cuſtos carceris verba hęc Paulo: Quia miſerũt magiſtratus, vt dimittamini: nũc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus autẽ dixit eis, Cæſos nos publicè indẽnatos homines Romanos miſerunt in carcerẽ:& nunc occultè nos eiiciũt? Nõ ita: ſed veniãt ipſi, & nos eiiciãt. Nũtiauerunt autẽ magiſtratibus lictores verba hæc. Timueruntq; audito ꝙ Romani eſſent:& venientes deprecati ſunt eos, & educẽtes rogabãt vt egrederẽtur de vrbe. Exeuntes autẽ de carcere introierunt ad Lydiam:& viſis fratribus conſolati ſunt eos, & profecti ſunt.

Prædicat Paulus Christum Theſſalonicæ, & Athenis. C A P. XVII.

CVm autem perambulaſſent Amphi- a
polim & Appolloniã, venerũt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorũ. Secundũ cõſuetudinem autẽ Paulus introiuit ad eos:& per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis, adaperiens & inſinuãs quia Chriſtũ oportuit pati & reſurgere

gere à mortuis, & quia hic eſt Chriſtus Ieſus, quẽ ego annuntio vobis. Et quidã ex eis crediderũt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, & de colẽtibus Gentilibus multi tudo magna, & mulieres nobiles nõ pau
B cæ. Zelantes autẽ Iudæi aſſumenteſq; de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, cõcitauerunt ciuitatem: & aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos producere in populum. Et cùm non inueniſſent eos, trahebãt Iaſonem, & quoſdã fratres ad principes ciuitatis clamãtes: Quoniã hi qui orbem concitant, & huc venerũt, quos ſuſcepit Iaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe Ieſum. Concitauerunt autem plebem & principes ciuitatis, audientes hæc: Et accepta ſatisfactione à Iaſone & à cæteris, dimiſerũt eos. Fratres verò cõ feſtim per noctem dimiſerunt Paulũ, &
C Silã, in Berrhœã. Qui cùm veniſſent, in ſynagogam Iudæorum introierunt. Hi autẽ erãt nobiliores eorũ qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbũ cũ omni auiditate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honeſtarum, & viri non pauci. Cùm autem cognouiſſent in Theſſalonica Iu-

dæi,quia & Berrhœę prædicatum eſt à
Paulo verbũ Dei,venerũt & illuc, cõmo
uẽtes & turbantes multitudinẽ. Statím-
que tunc Paulũ dimiſerũt fratres,vt iret
vſq; ad mare: Silas autem & Timothe⁹
remãſerũt ibi. Qui autem ducebãt Pau-
lum,perduxerũt eũ vſque ad Athenas:& D
accepto mãdato ab eo ad Silã & Timo-
theum, vt quàm celeriter veniret ad ſe,
profecti ſunt. Paulus autẽ cùm Athenis
eos expectaret, incitabatur ſpiritus eius
in ipſo,videns idololatriæ deditã ciuita-
tem. Diſputabat igitur in ſynagoga cũ
Iudæis & colẽtib⁹,& in foro per omnes
dies ad eos qui aderãt. Quidã autẽ Epi-
curei & Stoici Philoſophi diſſerebãt cũ
eo:& quidã dicebant: Quid vult ſemini-
verbius hic dicere? Alij verò: Nouorum
dæmoniorum videtur annuntiator eſſe,
quia Ieſum & reſurrectionẽ annũtiabat
eis. Et apprehenſum eum, ad Areopagũ
duxerũt,dicẽtes: Poſſumus ſcire quæ eſt E
hæc noua,quæ à te dicitur doctrina? no
ua enim quædã infers auribus noſtris.
Volumus ergo ſcire,quidnã velint hæc
eſſe. Atheniẽſes autẽ omnes, & aduenæ
hoſpites,ad nihil aliud vacabãt,niſi aut
dicere, aut audire aliquid noui. Stans
autem Paulus in medio Areopagi, ait:
Viri

Viri. Atheniéſes per omnia quaſi ſuper-
ſtitioſiores vos video. Prætериés enim &
videns ſimulacra veſtra, inueni & ará, in
qua ſcriptum erat: Ignoto Deo. Quod er Supr. 7.a
go ignorátes colitis, hoc ego annuntio
vobis. Deus, qui fecit mundú, & omnia
quæ in eo ſunt: hic cæli & terræ cùm ſit
Dominus, nó in manufactis téplis habi-
tat, nec manibus humanis colitur, in di-
gens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitá,
& inſpirationé, & omnia: fecítq;, ex vno
omne genus hominum inhabitare ſuper
vniuerſam faciem terræ, definiés ſtatuta
tempora & terminos habitationis eorú,
quærere Deú, ſi fortè attrectent eú, aut
inueniant, quáuis non longè ſit ab vno-
quoq; noſtrûm. In ipſo enim viuimus, Aratus.
mouemur, & ſum⁹: ſicut & quidá veſtro Iſa. 40.a
rum poëtarú dixerunt: Ipſius enim & ge
nus ſumus. Genus ergo cú ſimus Dei, nó
debemus exiſtimare auro & argéto, aut
lapidi ſculpturæ artis & cogitationis ho
minis, Diuinú eſſe ſimile. Et tépora qui-
dem huius ignorantiæ deſpiciens Deus,
nunc annuntiat hominibus, vt omnes
vbiq; pœnitentiá agant, eò quòd ſtatuit
dié, in quo iudicaturus eſt orbem in æ-
quitate, in viro in quo ſtatuit fidem præ
bens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.

Cùm audiſſent autẽ reſurrectionẽ mortuorum, quidã quidẽ irridebãt, quidam verò dixerũt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidã verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

Paulus in Corintho, Achaia, & Epheſo, Chriſti negotium agit. CAP. XVIII.

POſt hæc egreſſus ab Athenis, venit Corinthũ: & inueniens quendã Iudæum, nomine Aquilã, Ponticũ genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam vxorem eius, eò quòd præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudæos à Roma, acceſſit ad eos. Et quia eiuſdẽ erat artis, manebat apud eos, & operabatur. Erant autẽ ſcenofactoriæ artis. Et diſputabat in ſynagôga per omne ſabbatũ interponẽs nomen Domini Ieſu: ſuadebatq; Iudæis & Græcis. Cùm veniſſent autẽ de Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat verbo Paulus, teſtificãs Iudæis eſſe Chriſtũ, Ieſum. Contradicentibus autẽ eis, & blaſphemantibus, excutiens veſtimẽta ſua dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrũ. Mũdus ego ex hoc ad gentes vadam. Et migrãs inde intrauit in domum cuiuſdã nomine Titi Iuſti, colentis Deũ, cuius

C cuius domus erat coniuncta ſynagogæ:
Criſpus autem archiſynagogus credidit
Domino cum omni domo ſua. Et multi
Corinthiorũ audientes credebant, & ba
ptizabantur. Dixit autẽ Dominus nocte
per viſionem Paulo: Noli timere: ſed lo-
quere & ne taceas, propterea quòd ego
ſum tecũ, & nemo apponetur tibi vt no-
ceat te: quoniã populus eſt mihi multus
D in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex
menſes, docens apud eos verbũ Dei. Gal
lione autẽ proconſule Achaiæ inſurrexe
runt vno animo Iudæi in Paulũ, & addu
xerunt eũ ad tribunal, dicẽtes: Contra le
gẽ hic perſuadet hominibus colere Deũ.
Incipiente autẽ Paulo aperire os, dixit
Gallio ad Iudæos: Si quidẽ eſſet iniquũ
aliquid, aut facinus peſſimum ô viri Iu-
dæi rectè vos ſuſtinerem: ſi verò quæſtio
nes ſunt de verbo, & nominibus legis ve
ſtræ, vos ipſi videritis, Iudex ego horum
nolo eſſe. Et minauit eos à tribunali. Ap-
E prehendentes autem omnes Soſthenem
principem ſynagogæ, percutiebant eum
ante tribunal: & nihil eorum Gallioni
curæ erat. Paulus verò cùm adhuc ſuſti-
nuiſſet dies multos, fratribꝰ vale faciẽs,
nauigauit in Syriam, & cũ eo Priſcilla &
Aquila, qui ſibi totonderat in Cenchreis
caput:

caput: habebat enim votum. Deuenítq; Epheſum,& illos ibi reliquit. Ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſputabat cum Iudęis. Rogãtibus autem eis, vt ampliori tempore maneret, non conſenſit: ſed vale faciés,& dicens: Iterum reuertar ad vos, Deo volẽte, profectus eſt ab Epheſo. Et deſcendens Cæſaream, aſcendit, & ſalutauit eccleſiam:& deſcendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore profectus eſt perãbulans ex ordine Galatiam regionem & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos. Iudæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens deuẽnit Epheſum, potés in ſcripturis. Hic erat edoctus viã Domini:& feruẽs ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ ſunt Ieſu, ſciens tantùm baptiſma Ioannis: Hic ergo cœpit fiducialiter agere ĩ ſynagoga. Quẽ cùm audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum,& diligentius expoſuerunt ei viam Domini. Cùm autẽ vellet ire Achaiã, exhortati fratres, ſcripſerunt diſcipulis, vt ſuſciperent eum. Qui cùm veniſſet, contulit multum his qui crediderunt. Vehementer enim Iudæos reuincebat publicè, oſtendens per ſcripturas eſſe Chriſtum, Ieſum. B

Paulus ſtrenuè prædicans, & ſigna edens Epheſi, periclitatur. CAP. XIX.

A FActum eſt autẽ cùm Apollos eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum, & inueniret quoſdã diſcipulos, dixítq; ad eos: Si ſpiritũ ſanctum accepiſtis, credẽtes? At illi dixerũt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerũt: In Ioannis baptiſmate. Dixit autẽ Paul⁹: Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitẽtiæ populũ, dicens: In eum qui ventur⁹ eſſet poſt ipſum, vt crederẽt, hoc eſt in Ieſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu. Et cùm impoſuiſſet illis man⁹ Paulus, vẽnit Spirit⁹ ſanct⁹ ſuper eos: & loquebãtur linguis, & prophetabãt. Erant autem omnes viri ferè *Matt.3.a*

B duodecim. Introgreſſus autem Synagogam, cũ fiducia loquebatur per tres mẽſes, diſputans, & ſuadens de regno Dei. Cùm autem quidam indurarẽtur, & nõ crederẽt, maledicẽtes viam Domini corã multitudine, diſcedens ab eis ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola Tyrãni cuiuſdã. Hoc autẽ factũ eſt per bienniũ, ita vt omnes qui habitabant in Aſia audirent verbum Domini,

Iudęi,atq; Gentiles. Virtuteſq; nõ quaſ- C
libet faciebat Deus per manum Pauli: ita
vt etiã ſuper lãguidos deferrẽtur à cor-
pore eius ſudaria & ſemicinctia,& rece-
debãt ab eis languores,& ſpiritus nequã
egrediebãtur. Tentauerũt autẽ quidã &
de circũeuntibus Iudæis exorciſtis inuo
care ſuper eos,qui habebant ſpiritus ma
los,nomẽ Domini Ieſu,dicentes: Adiuro
vos per Ieſum,quẽ Paulus prędicat. Erãt
autẽ cuiuſdã Iudæi,nomine Scæuæ,prin
cipis ſacerdotũ ſeptẽ filij, qui hoc facie-
bãt. Reſpõdens autẽ ſpiritus nequã,dixit
eis: Ieſum noui,& Paulum ſcio: vos autẽ
qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo
erat dæmoniũ peſſimũ,& dominatus am
borum inualuit cõtra eos, ita vt nudi &
vulnerati effugerent de domo illa. Hoc
autem notũ factum eſt omnibus Iudæis D
atque Gentilibus qui habitabãt Epheſi:
& cecidit timor ſuper omnes illos,& ma
gnificabatur nomẽ Domini Ieſu. Multi-
que credẽtiũ veniebant cõfitentes,& an-
nuntiantes actus ſuos. Multi autẽ ex eis,
qui fuerant curioſa ſectati, cõtulerũt li-
bros,& cõbuſſerũt eos corã omnibus: &
cõputatis pretiis illorum inuenerũt pe-
cuniã denariorum quinquaginta milliũ.
Ita fortiter creſcebat verbũ Dei,& con-
firm

firmabatur. His autē expletis,propoſuit
Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia &
Achaia,ire Hieroſolymam, dicēs: Poſt-
B quā fuero ibi,oportet me & Romam vi-
dere.Mittēs autē in Macedoniā duos ex
miniſtrantibus ſibi,Timotheum,& Era-
ſtum,ipſe remāſit ad tempus in Aſia.Fa-
cta eſt autem illo tempore turbatio non
minima de via Domini. Demetri⁹ enim
quidā nomine argentarius,faciens ædes
argēteas Dianæ,præſtabat artificibus nō
modicum quæſtū;quos cōuocans,& eos
qui huiuſmodi erant opifices,dixit:Viri,
ſcitis, quia de hoc artificio eſt nobis ac-
quiſitio:& videtis,& auditis,quia non ſo
lùm Epheſi,ſed penè totius Aſiæ, Paulus
hic ſuadens auertit multam turbam, di-
cens:Quoniā non ſunt Dij, qui manibus
fiunt. Nō ſolùm autē hæc periclitabitur
nobis pars in redargutionem venire:ſed
& magnæ Dianæ templum in nihilum
F reputabitur, & deſtrui incipiet maieſtas
eius,quē tota Aſia & orbis colit.His au-
ditis, repleti ſunt ira, & exclamauerunt,
dicentes: Magna Diana Epheſiorum! Et
impleta eſt ciuitas tota cōfuſione,& im-
petum fecerunt vno animo in theatrum,
rapto Caio & Ariſtarcho Macedonibus,
comitibus Pauli.Paulo autē volente in-

trare in populum, nõ permiſerunt diſcipuli. Quidam autem, & de Aſiæ principibus, qui erãt amici eius, miſerũt ad eum rogantes ne ſe daret in theatrũ. Alij autẽ aliud clamabãt. Erat enim eccleſia confuſa: & plures neſciebãt qua ex cauſa cõueniſſent. De turba autẽ detraxerũt Alexandrum propellẽtibus eũ Iudæis. Alexander autẽ manu ſilẽtio poſtulato, volebat reddere rationem populo. Quem vt cognouerũt Iudæũ eſſe, vox facta vna eſt omniũ, quaſi per horas duas, clamãtium: Magna Diana Epheſiorũ! Et cùm ſedaſſet ſcriba turbas, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominũ, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Iouíſq; prolis? Cùm ergo his cõtradici nõ poſsit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temere agere. Adduxiſtis enim homines iſtos, neq; ſacrilegos, neq; blaſphemantes Deam veſtram. Quòd ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices, habent aduerſus aliquem cauſam, cõuentus forenſes aguntur, & procõſules ſunt, accuſent inuicẽ. Si quid autẽ alterius rei quæritis: in legitima eccleſia poterit abſolui. Nã & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ: cũ nullus obnoxius ſit, de quo poſsimus reddere rationẽ cõcurſus

iſtius

iſtius. Et cũ hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiã.

Paulus peragratis multis Græciæ locis, Hieroſolymam contendit. CAP. XX.

A POſtquã autẽ ceſſauit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, vale dixit, & profectus eſt, vt iret in Macedoniã. Cũ autẽ perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit ad Græciã: vbi cùm fuiſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriã: habuitq; cõſiliũ, vt reuerteretur per Macedoniã. Comitatus eſt autẽ eũ Soſipater Pyrrhi Berœenſis. Theſſalonicenſiũ verò Ariſtarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timothe⁹: Aſiani verò Tychicus & Trophimus. Hi cùm præceſſiſſent, ſuſtinuerũt

B nos Troade: nos verò nauigauimus poſt dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati ſumus diebus ſeptem. Vna autem ſabbati, cùm conueniſſemus ad frangendũ panẽ, Paul⁹ diſputabat cũ eis profecturus in craſtinũ, protraxitq; ſermonem, vſq; in mediã noctem. Erãt autem lampades copioſæ in cœnaculo, vbi eramus cõgregati. Sedẽs autem quidã adoleſcẽs nomine Euthych⁹ ſuper feneſtrã, cùm mergeretur ſomno graui, diſputãte

diu Paulo, duct' ſomno cecidit de tertio
cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mor-
tuus. Ad quē cū deſcendiſſet Paulus, incu C
buit ſuper eum: & cōplexus dixit: Nolite
turbari: anima enim ipſi' in ipſo eſt. Aſ-
cendēs autē frangēſq; panē & guſtās, ſa-
tiſq; allocutus vſq; in lucē, ſic profectus
eſt. Adduxerūt autē puerū viuētē: & con
ſolati ſunt non minimè. Nos autē aſcen-
dentes nauē nauigauimus in Aſſon, inde
ſuſcepturi Paulum. Sic enim diſpoſuerat
ipſe per terrā iter facturus. Cùm autē cō
ueniſſemus in Aſſon. Aſſumpto eo, veni-
mus Mitilenē. Et inde nauigātes, ſequēti
die venimus cōtra Chiū, & alia die appli
cuimus Samum, & ſequenti die venimus
Miletum. Propoſuerat enim Paulus trāſ-
nauigare Epheſum, ne qua mora illi fie-
ret in Aſia. Feſtinabat enim ſi poſſibile D
ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtē faceret Hie
roſolymis. A Mileto autē mittens Ephe-
ſum, vocauit maiores natu Eccleſiæ. Qui
cùm veniſſent ad eū & ſimul eſſent, dixit
eis. Vos ſcitis à prima die, qua ingreſſus
ſum in Aſiā, qualiter vobiſcū per omne
tēpus fuerim, ſeruiens Domino cū omni
humilitate & lachrymis & tētationibus
quæ mihi acciderunt ex inſidiis Iudæo-
rum: quomodo nihil ſubtraxerim vobis
vtili

vtilium quo minus annunciarē vobis, & docerē vos publicè & per domos, teſtificans Iudæis, atq; Gentilibus in Deū pœnitentiā, & fidē in Dominū noſtrum Ie-
B ſum Chriſtū. Et nunc ecce ego alligatus ſpiritu, vado in Hieruſalē, quæ in ea ventura ſunt mihi ignorans: niſi quòd Spiritus ſanct⁹ per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Hieroſolymis me manēt. Sed nihil horū vereor: nec facio animā meā pretioſiorē quàm me: dūmodo conſummem curſum meū, & miniſterium verbi quod accepi à Domino Ieſu, teſtificari Euangelium gratiæ Dei. Et nūc ecce ego ſcio, quia amplius non videbitis faciem meā, vos omnes per quos trāſiui, prædicans regnum Dei. Quapropter cōteſtor vos hodierna die, quòd mūdus ſum à ſan-
C guine omniū. Nō enim ſubterfugi, quóminus annunciarē omne cōſiliū Dei vobis. Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos: regere eccleſiā Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego ſcio quoniā intrabunt poſt diſceſſionē meā lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod

vigilate, memoria retinẽtes: quoniã per
triennium nocte & die non ceſſaui cum
lachrymis monere vnumquẽque veſtrũ.
Et nũc cõmendo vos Deo & verbo gra-
tiæ ipſius, qui potẽs eſt ædificare, & dare
hæreditatẽ in ſanctificatis omnibus. Ar-
1. Cor. 4. c gentũ & aurum aut veſtem nullius cõcu
1. Theſ. 2. b piui, ſicut ipſi ſcitis: quoniam ad ea quæ
1. Theſ. 3. b mihi opus erant, & his qui mecum ſunt,
miniſtrauerũt manus iſtæ: Omnia oſtẽ-
di vobis, quoniam ſic laborãtes oportet
ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi
Domini Ieſu, quoniã ipſe dixit: Beatius
eſt magis dare, quàm accipere. Et cùm
hæc dixiſſet, poſitis genib⁹ ſuis orauit cũ
omnibus illis. Magnus autem fletus fa-
ctus eſt omniũ: & procumbentes ſuper
collum Pauli, oſculabãtur eum, dolẽtes
maximè in verbo quod dixerat: Quoniã
amplius faciem eius nõ eſſent viſuri. Et
deducebant eum ad nauem.

Prædixit Agabus Paulum Hieroſolymis cã-ptum iri. CAP. XXI.

CVm autẽ factũ eſſet, vt nauiparem⁹
abſtracti ab eis, recto curſu veni-
mus Coũ, & ſequẽti die Rhodũ, & inde
Patarã. Et cùm inueniſſemus nauẽ trãſ-
fretantẽ in Phœnicẽ, aſcendẽtes nauigã
uimus. Cùm appàruiſſem⁹ autẽ Cypro,
relin

relinquẽtes eã ad ſiniſtrã, nauigauimus
in Syriã,& venimus Tyrũ, ibi enim na-
uis expoſitura erat onus. Inuẽtis autem
diſcipulis mãſimus ibi diebus ſeptẽ, qui
Paulo dicebãt per Spiritũ,ne aſcenderet
Hieroſolymã.Et expletis diebus profe-
cti ibamus deducẽtibus nos omnibus cũ
vxoribus & filiis vſq; foras ciuitatem &
poſitis genibus in littore orauimus. Et
B cùm vale feciſſemus inuicem,aſcẽdimus
nauẽ:illi autẽ redierunt in ſua.Nos verò
nauigatione expleta,à Tyro deſcẽdim⁹
Ptolemaidã & ſalutatis fratribus manſi-
m⁹ die vna apud illos.Alia autẽ die pro-
fecti,venimus Cæſareã.Et ĩtrãtes domũ
Philippi Euãgeliſtæ,qui erat vnus de ſe-
ptem,mãſimus apud eũ.Huic autẽ erant
quatuor filiæ virgines prophetantes: Et
cũ moraremur per dies aliquot, ſuperuẽ
nit quidam vir à Iudæa,propheta,nomi
ne Agabus.Is cùm veniſſet ad nos, tulit
zonã Pauli:& alligans ſibi pedes,& ma-
nus,dixit:Hæc dicit Spirit⁹ ſanctus:virũ
cuius eſt zona hæc,ſic alligabũt in Hie-
ruſalẽ Iudæi,& tradẽt in manus gentiũ.
Quod cùm audiſſemus,rogabam⁹ nos,
C & qui loci illius erant, ne aſcenderet
Hieroſolymam. Tunc reſpondit Pau-
lus, & dixit: Quid facitis flentes;& affli-

gentes cor meũ:Ego autẽ nõ ſolũ alligari,ſed & mori in Hieruſalẽ paratus ſum, propter nomen Domini Ieſu. Et cùm ei ſuadere non poſſemus,quieuimus,dicentes:Domini voluntas fiat. Poſt dies autẽ iſtos præparati aſcẽdebamus in Hieruſalem. Venerunt autẽ quidã ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcũ adducẽtes ſecum,apud quem hoſpitaremur, Iaſonẽ quendã Cypriũ antiquũ diſcipulũ. Et cũ veniſſemus Hieroſolymã, libẽter exceperũt nos fratres. Sequẽti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobũ , omnesq; collecti ſunt ſeniores. Quos cũ ſalutaſſet, narrabat per ſingula quæ Deus feciſſet in gentibus per miniſteriũ ipſius. At illi cũ audiſſent, magnificabãt Deũ, dixerũtq; ei: Vides frater quot millia ſunt in Iudæis, q crediderũt: & omnes æmulatores ſunt legis. Audierũt autẽ de te,quia diſceſſionem doceas à Möyſe eorũ qui per gentes ſunt Iudæorũ,dicens,non debere eos circũcidere filios ſuos,neq; ſecundũ conſuetudinẽ ingredi. Quid ergo eſt? Vtiq; oportet conuenire multitudinẽ:audient enim te ſuperueniſſe. Hoc ergo fac qđ tibi dicimus:ſunt nobis viri quatuor,votũ habentes ſuper ſe:his aſſumptis ſanctifica te cum illis : & impende in illis,vt radant

dant capita: & ſciēt omnes,quia quæ de te audierũt,falſa ſunt,ſed ambulas & ipſe
25 cuſtodiens legem.De his autem qui crediderũt ex gentibus nos ſcripſimus: iudicantes, vt abſtineant ſe ab idolis immolato,& ſanguine,& ſuffocato,& fornicatione.Tũc Paulus aſſumptis viris,poſtera die purificatus cũ illis intrauit in templũ, annũtiãs expletionẽ dierũ purificationis,donec offerretur pro vnoquoque eorũ oblatio. Dũ autẽ ſeptẽ dies cõſummarentur,hi qui de Aſia erãt Iudæi,cum vidiſſent eũ in tẽplo, cõcitauerũt omnẽ populũ:& iniecerũt ei manus, clamãtes: Viri Iſraëlitæ adiuuate:hic eſt homo,qui aduerſus populũ,& legẽ,& locum hunc, omnes vbique docens, inſuper & gẽtiles induxit in tẽplum, & violauit ſanctũ lo-
29 cũ iſtũ. Viderãt enim Trophimũ Epheſium in ciuitate cũ ipſo, quẽ exiſtimauerunt, quoniã in tẽplũ introduxiſſet Paulus.Commotáq; eſt ciuitas tota, & facta eſt concurſio populi.Et apprehendentes Paulũ trahebant eum extra templum: & ſtatim clauſæ ſunt ianuæ. Quærentibus autẽ eum occidere, nuntiatũ eſt tribuno cohortis,quia tota confunditur Hieruſalem. Qui ſtatim aſſumptis militibus, & centurionibus, decucurrit ad illos. Qui

cùm vidiſſent tribunũ & milites,ceſſaue
runt percutere Paulũ. Tũc accedẽs tribu
nus apprehẽdit eũ,& iuſsit alligari cate-
nis duabus: & interrogabat quis eſſet, &
quid feciſſet. Alij autẽ aliud clamabãt in
turba. Et cũ non poſſet certũ cognoſcere
præ tumultu, iuſsit duci eũ in caſtra. Et G
cùm veniſſet ad gradus,cõtigit vt porta
retur à militib⁹,propter vim populi. Se
quebatur enim multitudo populi cla-
mãs: Tolle eũ. Et cùm cœpiſſet induci in
caſtra,Paulus dicit Tribuno: Si licet mi
hi loqui aliquid ad te? Qui dixit ei: Græ
cè noſti? Nònne tu es Aegyptius,qui an-
te hos dies tumultũ cõcitaſti,& eduxiſti
in deſertũ quatuor millia virorũ ſicario
rum? Et dixit ad eũ Paulus: Homo ſum
quidẽ Iudæus,à Tharſo Ciliciæ nõ igno
tæ ciuitatis municeps. Rogo autẽ te per
mitte mihi loqui ad populũ. Et cùm ille
permiſiſſet,Paulus ſtans in gradibus,an-
nuit manu ad plebẽ,& magno ſilẽtio fa-
cto,allocutus eſt lingua Hebræa, dicẽs,

Paulus captus reddit rationem ſuæ doctrinæ.

CAPVT XXII.

VIri fratres & patres,audite quã ad A
vos nũc reddo rationem. Cùm au-
diſſent autẽ,quia Hebræa lingua loque-
retur ad illos,magis præſtiterũt ſilẽtiũ.

Et di

Et dicit:Ego ſum vir Iudęus nat⁹ Tharſo Cilicia,nutritus auté in iſta ciuitate ſecus pedes Gamalielis, eruditus iuxta veritatem paternæ legis,æmulator legis ſicut & vos omnes eſtis hodie:qui hanc viā perſecutus ſum vſq; ad mortē, alligās & tradēs ī cuſtodias viros ac mulieres ſicut prīceps ſacerdotū mihi teſtimoniū reddit,& oēs maiores natu à quibus & epiſtolas accipiēs ad fratres,Damaſcū pergebā, vt adducerem inde vinctos in Hieruſalē,vt punirentur. Factū eſt autē *Supr. 8.a*
B eunte me,& appropinquante Damaſco media die,ſubitò de cælo circūfulſit me lux copioſa:& decidens in terrā, audiui vocē dicentē mihi:Saule,Saule,quid me perſequeris? Ego autē reſpondi: Quis es Domine? Dixítq; ad me: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quē tu perſequeris. Et qui mecū erāt,lumen quidē viderūt, vocem *Supr. 9.a*
C autē nō audierunt eius, qui loquebatur mecū.Et dixi:Quid faciā Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damaſcū:& ibi tibi dicetur de omnib⁹, quæ te oporteat facerę.Et cū nō viderē præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus,veni Damaſcum. Ananias autē quidā,vir timoratus ſecūdum legem,teſtimoniū habēs ab omnibus

bus cohabitãtibus Iudæis, veniēs ad me
& ſtans, dixit mihi: Saule frater, reſpice.
Et ego eadē hora reſpexi in eum. At ille D
dixit: Deus patrum noſtrorũ præordina
uit te, vt cognoſceres volũtatē eius, & vi
deres iuſtũ, & audires vocē ex ore eius,
quia eris teſtis illius ad omnes homines,
eorũ quæ vidiſti & audiſti. Et nunc quid
moraris? Exurge, & baptizare, & ablue
peccata tua inuocato nomine ipſius. Fa-
ctum eſt autē reuertēti mihi in Hieruſa-
lem, & oranti in tēplo, fieri me in ſtupo-
re mentis, & videre illũ dicentē mihi: Fe E
ſtina, & exi velociter ex Hieruſalē, quo-
niã non recipient teſtimoniũ tuũ de me.
Et ego dixi: Domine, ipſi ſciũt quia ego
erã cõcludēs in carcerē, & cedēs ꝑ ſyna-
gôgas eos, qui credebãt in te: & cùm fun
deretur ſanguis Stephani teſtis tui, ego
aſtabã & conſentiebã & cuſtodiebã veſti
Sup. 7. g menta interficientiũ illũ. Et dixit ad me:
Vade, quoniã ego in nationes longè mit
tam te. Audiebant autē eum vſq; ad hoc
verbum, & leuauerunt vocem ſuam di-
centes: Tolle de terra huiuſcemodi. Nõ
enim fas eſt eum viuere. Vociferantibus F
autē eis, & proiicientibus veſtimēta ſua
& puluerem iactantibus in aërem, iuſſit
Tribunus induci eum in caſtra, & flagel

lis cædi, & torqueri eũ:vt ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cùm aſtrinxiſſent eum loris, aſtāti ſibi Centurioni Paulus dixit: Si hominē Romanũ, & indemnatũ licet vobis flagellare? Quo audito Centurio acceſſit ad Tribunum,
C & nũtiauit ei dicēs: Quid acturus es? Hic enim homo ciuis Romanus eſt. Accedēs autem tribunus, dixit illi: Dic mihi ſi tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et reſpondit Tribunus: Ego multa ſumma ciuitatē hanc cōſecutus ſum. Et Paulus ait: Ego autem & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerũt ab illo, qui eum torturi erāt. Tribunus quoque timuit, poſtquā reſciuit quia ciuis Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum. Poſtera autem die volens ſcire diligentius, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum, & iuſſit ſacerdotes conuenire, & omne conciliũ, & producens Paulum ſtatuit inter illos.

Inſidiæ & iniuria aduerſariorum Pauli.

CAPVT XXIII.

A INtendens autē in conciliũ Paulus ait: Viri fratres, ego omni cōſciētia bona cōuerſatus ſum ante Deum vſque in hodiernum diem. Princeps autē ſacerdotũ Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum:

Perc

Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu
ſedens iudicas me ſecundũ legẽ, & cõtra
legem iubes me percuti? Et qui aſtabant,
dixerunt: Summũ ſacerdotẽ Dei maledi
cis? Dixit autẽ Paulus: Neſciebã fratres,
quia princeps eſt ſacerdotũ. Scriptũ eſt B
Exod. 22.d enim: Principẽ populi tui nõ maledices.,,
Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet
Sadducæorũ, & altera Phariſæorũ, excla
Philip. 3.b mauit in concilio: Viri fratres, ego Phari
ſæus ſum filius Phariſęi: de ſpe, & reſurre
ctione mortuorum ego iudicor. Et cùm
hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Pha
riſæos & Sadducæos: & ſoluta eſt multi-
tudo. Sadducæi autẽ dicunt nõ eſſe reſur
Matt. 22.c rectionẽ mortuorũ, neq; Angelũ neque
ſpiritum Phariſæi autem vtraq; confitẽ-
tur. Factus eſt autẽ clamor magnus. Et
exurgentes quidã Phariſæorũ pugnabãt
dicentes: Nihil mali inuenimus in homi
ne iſto: quid ſi ſpiritus locutus eſt ei, aut
Angelus? Et cùm magna diſſenſio facta C
eſſet, timens tribunus, ne diſcerperetur
Paulus ab ipſis; iuſſit milites deſcende-
re, & rapere eum de medio eorum, ac
deducere eum in caſtra. Sequenti autem
nocte aſſiſtens ei Dominus, ait: Cõſtans
eſto, ſicut enim teſtificatus es de me in
Hieruſalẽ, ſic te oportet & Romæ teſti-
ficari

D ficari. Facta autẽ die, collegerũt ſe quidã ex Iudæis, & deuouerunt ſe dicẽtes: neq; mãducaturos neq; bibituros, donec occiderent Paulum. Erãt autem plus quàm quadraginta viri, qui hãc cõiurationem fecerãt. Qui acceſſerũt ad principẽ ſacerdotũ, & ſeniores, & dixerũt: Deuotione deuouimus nos nihil guſtaturos, donec occidamus Paulũ. Nunc ergo vos notũ facite Tribuno cũ cõcilio, vt producat illum ad vos, tanquã aliquid certius cognituri de eo: nos verò priuſquã appropinquet, parati ſumus interficere illum. Quod cùm audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit & intrauit in caſtra, nũtiauítque Paulo. Vocans autẽ ad ſe vnũ ex Centurionibus, ait: Adoleſcentem hunc adduc ad Tribunũ, habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidẽ aſſumens eũ, duxit ad Tribunũ, & ait, Vinctus Paulus rogauit me, hunc adoleſcentẽ perducere ad te, habentẽ aliquid loqui tibi. Appre-
E hendens autem Tribunus manũ illius, receſsit cum eo ſeorſum, & interrogauit illum, Quid eſt quod habes indicare mihi? Ille autem dixit, Iudæis conuênit rogare te, vt craſtina die producas Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo: tu verò ne

cred

crediderīs illis. Inſidiātur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta, qui ſe deuouerunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nũc parati ſunt, expectãtes promiſſum tuũ. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentẽ, præcipiẽs ei ne cui loqueretur, quoniam hæc nota ſibi feciſſet. Et vocatis duob⁹ Cẽturionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vſque Cæſareã, & equites ſeptuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis: & iumenta præparate vt imponentes Paulũ, ſaluũ perducerẽt ad Felicẽ præſidẽ* (Timuit enim ne fortè raperẽt eum Iudæi, & occiderẽt: & ipſe poſtea calumniã ſuſtineret, tanquã accepturus pecuniã:) ſcribẽs ei epiſtolã cõtinẽtẽ hæc, Claudi⁹ Lyſias, optimo præſidi Felici ſalutem. Virũ hũc cõprehenſum à Iudæis, & incipientẽ interfici ab eis, ſuperueniẽs cũ exercitu, eripui, cognito quòd Romanus eſt: volensq; ſcire cauſam, quã obiiciebant illi, deduxi eũ in conciliũ eorũ. Quẽ inueni accuſari de quæſtionibus legis ipſorũ: nihil verò dignum morte, aut vinculis habẽtẽ crimen. Et cũ mihi perlatũ eſſet de inſidiis, quas parauerãt illi, miſi eũ ad te, denuntiãs & accuſatoribus vt dicãt apud te. Vale. Milites verò ſecũ-

dum

dum præceptum ſibi aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridē. Et poſtera die dimiſſis equitibus, vt cum eo irent, reuerſi ſunt ad caſtra. Qui cùm veniſſent Cæſaream & tradidiſſent epiſtolā præſidi, ſtatuerunt ante illum & Paulum. Cùm legiſſet autem & interrogaſſet de qua prouincia eſſet: & cognoſcens quia de Cilicia: Audiam te (inquit) cùm accuſatores tui venerint. Iuſsítque in prætorio Herodis cuſtodiri eum.

Paulus apud Felicem Præſidem accuſatur.

CAP. XXIIII.

A POſt quinque antē dies deſcendit princeps ſacerdotū Ananias, cum ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quodā oratore, qui adierunt Præſidē aduerſus Paulū. Et citato Paulo, cœpit accuſare Tertullus, dicens: Cū in multa pace agamus per te, & multa corrigātur per tuam prouidētiam: ſemper & vbiq; ſuſcipimus, optime

B Felix, cū omni gratiarū actione. Ne diutius autē te protrahā, oro breuiter audias nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hominē peſtiferū, & concitantem ſeditionem omnibus Iudæis in vniuerſo orbe, & authorem ſeditionis ſectæ Nazarenorū, qui etiā templum violare conatus eſt, quē & apprehenſum voluimus ſecūdū legem

noſtrā iudicare. Superueniens autē Tribu nus Liſias, cū vi magna eripuit eū de mani bus noſtris, iubens accuſatores eius ad te venire, à quo poteris ipſe iudicās de omni bus iſtis cognoſcere, de quibus nos accu- ſamus eum. Adiecerunt autē & Iudæi, di- C
centes hæc ita ſe habere. Reſpondit autē Paulus (annuente ſibi præſide dicere) Ex multis annis te eſſe iudicē gēti huic ſciēs, bono animo pro me ſatis faciam. Potes enim cognoſcere, quia non plus ſunt mihi dies quā duodecim, ex quo aſcendi adora re in Hieruſalē, & neq; in tēplo inuenerūt me cū aliquo diſputātē, aut concurſum fa cientē turbæ, neq; in ſynagogis, neque in ciuitate: neq; probare poſſunt tibi, de qui- bus nunc me accuſant. Cōfiteor autē hoc D
tibi, quod ſecundū ſectā, quā dicūt hære- ſim, ſic deſeruio patrio Deo meo, credens omnibus quæ in lege & prophetis ſcripta ſunt, ſpem habens in Deum, quā & hi ipſi expectant reſurrectionē futurā iuſtorum & iniquorum. In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo cōſcientiā habere ad Deum, & ad homines ſemper. Poſt annos autem E
plures, eleemoſynas facturus in gentem meā veni, & oblationes, & vota, in quibus inuenerunt me purificatum in tēplo, non cum turba, neque cum tumultu. Et appre- hende

henderunt me clamãtes,& dicẽtes: Tolle inimicũ noſtrũ. Quidã autẽ ex Aſia Iudęi, quos oportebat apud te præſto eſſe, & accuſare, ſiquid haberent aduerſum me: aut hi ipſi dicãt, ſi quid inuenerunt in me iniquitatis, cum ſtem in conſilio, niſi de vna hac ſolummodo voce, qua clamaui inter eos ſtans, quoniam de reſurrectione mortuorũ ego iudicor hodie à vobis. Diſtulit autẽ illos Felix, certiſſimè ſciẽs de via hac, dicens: Cùm tribunus Lyſias deſcenderit, audiã vos. Iuſsítque Centurioni cuſtodire eũ, & habere requiem, nec quẽquã de ſuis prohibere miniſtrare ei. Poſt aliquot autem dies veniẽs Felix cum Druſilla vxore ſua quæ erat Iudæa, vocauit Paulũ, & audiuit ab eo fidẽ, quæ eſt in Chriſtũ Ieſũ. Diſputãte autẽ illo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpõdit: Quod nũc attinet, vade, tẽpore autem opportuno acceſſam te. Simul & ſperãs ꝙ pecunia ei daretur à Paulo, ꝓpter ꝙ & frequẽter accerſens eũ loquebatur cũ eo. Biẽnio autẽ expleto, accepit ſucceſſorẽ Felix, Portiũ Feſtũ. Volens autẽ gratiã præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

C F *Supr. 23.b* G

Paulus à præſide appellat ad Cæſarẽ. CAP. XXV.

A FEſtus ergo cùm veniſſet in prouinciã, poſt triduum aſcendit Hieroſolymã

à Cæſarea. Audierúntque eũ principes ſacerdotum, & primi Iudæorum aduerſus Paulũ, & rogabãt eũ, poſtulantes gratiam aduerſus eum: vt iuberet perduci eum in Hieruſalẽ, inſidias tẽdentes, vt interficerent eum in via. Feſtus autem reſpondit ſeruari quidẽ Paulũ in Cæſarea: ſe autem maturius profecturũ. Qui ergo in vobis, ait, potentes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro crimen, accuſent eũ. Demoratus autẽ inter eos, dies non amplius quàm octo, aut decem, deſcẽdit Cæſareã: B
& altera die ſedit pro tribunali, & iuſſit Paulum adduci. Qui cùm perductus eſſet, circunſteterunt eum qui ab Hieroſolyma deſcenderant Iudæi, multas & graues cauſas obiicientes, quas non poterant probare, Paulo rationẽ reddente: quoniam neq; in legem Iudæorum, neq; in tẽplum, neq; in Cæſarem quicquam peccaui. Feſtus au C
tem volens gratiam præſtare Iudæis reſpondens Paulo, dicit: Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet iudicari. Iudæis non nocui, ſicut tu melius noſti. Si enim nocui, aut dignũ morte aliquid feci, non recuſo mori, ſi vero nihil eſt eorum, quæ hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare.

Cæſa

Cæſarẽ appello. Tunc Feſtus cũ conſilio locutus, reſpondit: Cæſarem appellaſti? Ad Cæſarem ibis. Et cùm dies aliquot tranſacti eſſent, Agrippa rex & Bernice deſcẽ-
D derunt Cęſaream ad ſalutandum Feſtum. Et cùm dies plures ibi morarentur, Feſtus regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidã eſt derelictus à Felice vinctus, de quo, cùm eſſem Hieroſolymis adierũt me principes ſacerdotum, & ſeniores Iudæorum, poſtulãtes aduerſus illum damnationem. Ad quos reſpondi: Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, prius quàm is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locúmque defendendi accipiat, ad abluenda crimina, quæ ei ob-
E iiciuntur. Cùm ergo huc conueniſſent, ſine vlla dilatione, in ſequenti die ſedens pro tribunali, iuſſi adduci virum. De quo, cùm ſtetiſſent accuſatores, nullã cauſam deferebant, de quibus ego ſuſpicabar malum: quæſtiones verò quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum, & de quodam IESV defuncto quẽ affirmabat Paulus viuere. Hæſitans autẽ ego de huiuſmodi quæſtione, dicebam, ſi vellet ire Hieroſolymam, & ibi iudicari de iſtis. Paulo autẽ appellante, vt ſeruaretur Auguſti cognitioni, iuſſi ſeruari eũ, donec mitterẽ

eũ ad Cæſarem. Agrippa autẽ dixit ad Feſtũ: volebã & ipſe hominem audire. Cras (inquit) audies eũ. Altera autem die cũ veniſſet Agrippa & Bernice cum multa ambitione, & introiſſent in auditoriũ cũ tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubẽte Feſto adductus eſt Paulus. Et dicit Feſtus: Agrippa rex, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcũ viri, videtis hunc hominẽ: de quo omnis multitudo Iudæorũ interpellauit me Hieroſolymis, petentes, & acclamantes non oportere eũ viuere amplius. ego verò cõperi, nihil dignũ morte eum admiſiſſe, ipſo autẽ hoc appellante, ad Auguſtũ, iudicaui mittere. De quo quid certum ſcribam domino non habeo. Propter quod perduxi eũ ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid ſcribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & cauſas eius non ſignificare. G

Apud Agrippam regem Paulus ſuam innocentiam tuetur. CAP. XXVI.

AGrippa verò ad Paulũ ait, Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationẽ reddere: De omnibus quibus accuſor à Iudęis, rex Agrippa, exiſtimo me beatũ, apud te cùm ſim defenſurus me hodie, maximè A

te ſciente omnia, quæ apud Iudæos ſunt cõſuetudines & quæſtiones: propter quod obſecro patiẽter me audias. Et quidẽ vitã meã à iuuẽtute, quæ ab initio fuit in gẽte
B mea in Hieroſolymis, nouerũt oẽs Iudęi: præſciẽtes me ab initio (ſi velint teſtimoniũ perhibere) quoniã ſecundũ certiſſimã ſectã noſtræ religionis, vixi Phariſæus. Et nunc in ſpe quæ ad patres noſtros repromiſſionis facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus, in quam duodecim tribus noſtræ nocte & die deſeruientes, ſperant deue-
C nire. De qua ſpe accuſor à Iudæis, rex. Quid incredibile iudicatur, apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat? Et ego quidẽ exiſtimaueram me aduerſus nomẽ Ieſu Nazareni debere multa cõtraria agere: quod & feci Hieroſolymis, & multos ſanctorũ ego *Supr. 18. d* in carceribus incluſi, à principibus ſacerdotũ poteſtate accepta: & cũ occiderẽtur,
D detuli ſententiã. Et per omnes ſynagogas frequenter puniẽs eos, cõpellebã blaſphemare, & amplius inſaniens in eos, perſequebar vſque in exteras ciuitates. In quibus dũ irẽ Damaſcum cũ poteſtate, & permiſſu principũ ſacerdotũ die media, in via vidi, rex, de cælo ſupra ſplendorẽ Solis circũfulſiſſe me lumẽ, & eos qui mecum ſimulerãt. Omnéſq; nos cũ decidiſſemus

in terram,audiui vocē loquentē mihi He
braica lingua:Saule,Saule, quid me perſe
queris? Durũ eſt tibi contra ſtimulũ cal-
citrare.Ego autem dixi:Quis es Domine?
Dominus autē dixit:Ego ſum Ieſus,quem
tu perſequeris. Sed exurge,& ſta ſuper pe
des tuos. Ad hoc enim apparui tibi,vt cō-
ſtituam te miniſtrũ, & teſtem eorum quæ E
vidiſti,& eorum in quibus apparebo tibi,
eripiēs te de populis & gentibus, in quas
nunc ego mitto te apetire oculos eorum,
vt conuertantur à tenebris ad lucem:& de
poteſtate Satanæ ad Deũ, vt accipiant re-
miſſionē peccatorũ,& ſortē inter ſanctos,
Sup. 12. & per ſidem,quæ eſt in me. Vnde rex Agrip-
14. pa,non fui incredulus cæleſti viſioni: ſed
his qui ſunt Damaſci primũ, & Hieroſo-
lymis, & in omnem regionem Iudææ, &
Gentibus annuntiabã, vt pœnitentiã age-
rent,& cōuerterentur ad Deũ, digna pœ-
Supr.12.c nitentiæ opera faciētes. Hac ex cauſa me
Iudæi,cum eſſem in tēplo, cōprehenſum F
tentabãt interficere. Auxilio autem adiu-
tus Dei,vſq; in hodiernũ diem ſto, teſtifi-
cans minori atq; maiori, nihil extrà dicēs
quàm ea quæ Prophetę locuti ſunt futura
eſſe,& Moyſes,ſi paſſibilis Chriſtus, ſi pri-
mus ex reſurrectione mortuorum,lumen
annũtiaturus eſt populo & gentibus.Hæc
loquen

loquente eo,& rationem reddente,Feſtus magna voce dixit:Inſanis Paule:multæ te litteræ ad inſaniã conuertunt. Et Paulus: Non inſanio,inquit, optime Feſte:ſed ve-
G ritatis & ſobrietatis verba loquor. Scit enim de his rex,ad quẽ cõſtanter loquor. Latêre enim eũ nihil horũ arbitror. Neq; enim in angulo quicquam horũ geſtũ eſt. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.Agrippa autem ad Paulum:In modico ſuades me Chriſtianũ fieri. Et Paulus: Opto apud Deum & in modico, & in magno,non tantum te, ſed etiam omnes qui audiunt hodie,fieri tales qualis & ego ſum, exceptis vinculis his. Et exurrexit rex,& præſes,& Bernice, & qui aſſidebant eis. Et cùm ſeceſſiſſent, loquebantur adinuicẽ dicentes:Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iſte.Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti poterat homo hic,ſi non appellaſſet Cæſarem.

Paulus cum multis Romam nauigans, naufragium patitur CAP. XXVII.

A VT autẽ iudicatum eſt nauigare eũ in Italiam, & tradi Paulũ cum reliquis cuſtodiis Centurioni, nomine Iulio, cohortis Auguſtæ: aſcendẽtes nauem Adrumetinam incipientẽ nauigare circa Aſiæ *2.Cor.11.f* loca,ſuſtulimus, perſeuerante nobiſcum

Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. Sequēti autē die venimus Sidonē. Humanè autē tractans Iulius Paulū permiſit ad amicos ire, & curā ſui agere. Et inde cum ſuſtuliſſemus, ſubnauigauimus Cyprum: propterea quòd eſſent venti contrarij. Et pelagus Ciliciæ, & Pāphiliæ nauigantes, venimus Lyſtrā, quæ eſt Lyciæ: & ibi inueniens Centurio nauē Alexandrinā, nauigantē in Italiā, tranſpoſuit nos in eam. Et cùm multis diebus tardè nauigaremus, & vix deueniſſemus contra Cnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem, & vis iuxta nauigantes venimus in locū quendā qui vocatur Boni portus: cui iuxta erat ciuitas Thalaſſa. Multo autē tēpore peracto, & cū iam non eſſet tuta nauigatio, eò quòd ieiuniū iam præteriiſſet, cōſolabatur eos Paulus, dicēs eis: Viri, video quoniā cū iniuria & multo damno, nō ſolū oneris & nauis, ſed etiam animarū noſtrarū incipit eſſe nauigatio. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quā his quæ à Paulo dicebantur. Et cū aptus portus non eſſet ad hyemandū, plurimi ſtatuerunt cōſiliū nauigare inde, ſi quo modo poſſent deuenientes Phœnicē, hyemare, portū Cretæ reſpicientē ad Africū & ad Corum. Aſpi-

rante

rante autẽ Auſtro exiſtimantes propoſitũ ſe tenere, cũ ſuſtuliſſent de Aſſon, legebat Cretã. Non poſt multũ autẽ miſit ſe cõtra ipſum ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cúmque arrepta eſſet nauis, & non poſſet conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur. In inſulã autẽ quandam decurrentes, quæ vocatur Clauda, potuimus vix obtinere ſcapham. Qua ſublata adiutoriis vtebãtur, accingentes nauẽ, timẽtes ne in Syrtim inciderẽt, ſubmiſſo vaſe ſic ferebãtur.
D Valida autem nobis tẽpeſtate iactatis, ſequenti die iactũ fecerunt: & tertia die ſuis manibus armamẽta nauis proiecerunt. Neque autẽ ſole, neq; ſyderibus apparentibus per plures dies, & tempeſtate non exigua imminente, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Et cũ multa ieiunatio fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidum ô viri, audito me non tollere à Creta; lucríque facere iniuriam hanc & iacturam. Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe: amiſſio enim nullius animæ erit ex nobis, præterquam nauis. Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius ſum
E ego, & cui deſeruio, dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere, & ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant

tecum

tecum. Propter quod bono animo eſtote
viri : credo enim Deo,quia ſic erit,quem-
admodum dictũ eſt mihi. In inſulam au-
tem quandam oportet nos deuenire. Sed
poſteaquam quartadecima nox ſuperuê-
nit,nauigãtibus nobis in Adria circa me-
diã noctem ſuſpicabãtur nautæ apparere
ſibi aliquam regionem. Qui & ſubmittẽ-
tes bolidẽ,inuenerunt paſſus viginti : pu-
ſillũ inde ſeparati, inuenerũt paſſus quin-
decim. Timentes autem ne in aſpera loca
incideremus , de puppi mittentes ancho-
ras quatuor optabãt diem fieri. Nautis ve-
rò quærentibus fugere de naui , cũ miſiſ-
ſent ſcaphã in mare,ſub obtentu quaſi in-
ciperent à prora anchoras extẽdere, dixit
Paulus Centurioni,& militibus. Niſi hi in F
naui manſerint,vos ſalui fieri nõ poteſtis.
Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ,
& paſſi ſunt eã excidere. Et cùm lux inci-
peret fieri , rogabat Paulus omnes ſume-
re cibũ,dicens : Quartadecima die hodie
expectantes ieiuni permanetis,nihil acci-
pientes. Propter quod rogo vos accipire
cibũ pro ſalute veſtra, quia nullius veſtrũ
capillus de capite peribit. Et cum hæc di-
xiſſet, ſumens panem,gratias egit Deo in
conſpectu omnium,& cũ fregiſſet , cœpit
manducare. Animæquiores autem facti
omnes,

omnes,& ipſi ſumpſerunt cibum.Er, flante
verò vniuerſæ animæ in naui,ducentæ ſe bi
G ptuaginta ſex. Et ſatiati cibo alleuiabant
nauē,iactātes triticū in mare.cùm autem
dies factus eſſet,terrā non cognoſcebant:
ſinū verò quendā conſiderabant,habentē
litus,in quem cogitabāt,ſi poſſent eiicere
nauē.Et cū anchoras ſuſtuliſſent, cōmittebant
ſe mari,ſimul laxātes iūcturas gubernaculorū,&
leuato artemone ſecundū auræ flatū,tendebant ad litus.
Et cū incidiſſemus in locū Dithalaſſum,impegerūt
nauē:& prora quidē fixa manebat immobilis:
puppis verò ſoluebatur à vi maris.
Militū autē cōſiliū fuit,vt cuſtodias occiderent,ne
quis cū enataſſet,effugeret.Cēturio autē volēs
ſeruare Paulū prohibuit fieri.Iuſsítq;,eos qui poſſent
natare,emittere ſe primos,& euadere, & ad terrā exire:&
cęteros alios in tabulis ferebāt,quoſdam ſuper ea quæ
de naui erant Et ſic factū eſt,vt omnes animę euaderēt ad terrā.

Paulus editis in itinere miraculis Romam venit.

CAPVT XXVIII.

A ET cùm euaſiſſemus,tūc cognouimus quia Melite,inſula
vocabatur.Barbari verò præſtabant non modicā humanitatē
nobis.Accenſa enim pyra reficiebant nos omnes propter
imbrem,qui imminebat

bat & frigus. Cùm cõgregaſſet autẽ Paulus ſarmentorũ aliquantã multitudinẽ, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore cùm proceſſiſſet, inuaſit manum eius. Vt verò viderunt Barbari pendentem beſtiã de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtiq; B homicida eſt homo hic, qui cùm euaſit de mari, vltio nõ ſinit eum viuere. Et ille quidem excutiens beſtiã in ignẽ, nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem cõuertendum, & ſubitò caſurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes ſe, dicebant eum eſſe Deum. In locis autẽ illis erant prędia principis inſulę, nomine Publij, qui nos ſuſcipiens, triduo benignè exhibuit. Cõtigit autẽ patrẽ Publij, febribus & dyſenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit: & cùm oraſſet & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eum. Quo facto, omnes qui in inſula habebant C infirmitates, accedebant, & curabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus impoſuerũt quæ neceſſaria erãt. Poſt mẽſes autẽ tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne Caſtorum. Et cùm veniſſemus Syracuſas, manſimus ibi triduo. Inde circumlegentes deuenim

uénimus Rhegiũ & poſt vnũ diem, flante auſtro,ſecũda die vénimus Puteolos, vbi inuentis fratribus, rogati ſumus manere apud eos dies ſeptem: & ſic vénimus Romam. Et inde cũ audiſſent fratres occur-
D rerunt nobis vſq; ad Apij forum, ac Tres tabernas. Quos cùm vidiſſet Paulus gratias agens Deo, accepit fiduciã. Cùm autem veniſſemus Romam, permiſſum eſt Paulo permanere ſibimet cum cuſtodiéte ſe milite. Poſt tertium auté diem conuocauit primos Iudęorũ. Cúmque veniſſent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduerſus plebem faciés, aut morem paternum, vinctus ab Hieroſolymis traditus ſum in manus Romanorum, qui cùm interrogationẽ de me habuiſſent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla eſſet cauſa mortis
E in me. Contradicentibus autem Iudæis, coactus ſum appellare Cæſaré: non quaſi genté meã habens aliquid accuſare. Propter hãc igitur cauſam rogaui vos videre, & alloqui. Propter ſpem enim Iſraël, catena hac circundatus ſum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neq; aduenie ns aliquis fratrũ nuntiauit, aut locutus eſt quid de te malum. Rogamus auté, à te audire quæ ſentis: nam de ſecta hac notũ eſt nobis, quia

vbi

vbiq; ei contradicitur. Cùm cõſtituiſſent
autẽ illi diẽ,venerũt ad eum in hoſpitium
plurimi, quibus exponebat teſtificans re-
gnum Dei:ſuadénſque eis de Ieſu,ex lege
Moyſi & Prophetis, à manè vſque ad ve-
ſperam. Et quidam credebant his quæ di-
cebantur,quidã verò nõ credebãt.Cúmq;
inuicem non eſſent conſentientes, diſce-
debant,dicente Paulo vnum verbũ: Quia
bene Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiã
Iſa. 6.c prophetã ad patres noſtros,dicens: Vade
Mat. 9.b ad populum iſtum,& dic:Aure audietis,&
Marc. 4.b non intelligetis: & videntes videbitis, & G
Luc 8 f non perſpicietis.Incraſſatum eſt enim cor
Ioan.12 f populi huius, & auribus grauiter audie-
Rom.11.f runt,& oculos ſuos cõpreſſerunt, ne for-
tè videãt oculis,& auribus audiãt, & cor-
de intelligant, & conuertantur, & ſanem
eos:Notum ergo ſit vobis,quoniam Gen-
tibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei, & ipſi
audient.Et cùm hæc dixiſſet, exierunt ab
eo Iudæi, multam habentes inter ſe quæ-
ſtionẽ. Manſit autẽ biẽnio toto in ſuo cõ-
ducto,& ſuſcipiebat omnes qui ingredie-
bantur ad eum prædicãs regnum Dei, &
docens quæ ſunt de Domino Ieſu Chriſto
cum omni fiducia,ſine prohibitione.

ACTORVN APOST.

FINIS.

EPISTOLAE

B.

PAVLI.

Ad
- Romanos,
- Corinthios II.
- Galatas,
- Epheſios,
- Philippenſes,
- Colloſſenſes,

Ad
- Theſſalonicenſes II.
- Timotheũ II.
- Titum,
- Philemonem,
- Hebræos.

CATHOLICÆ,

- Iacobi,
- Petri II.
- Ioannis III.
- Iudæ.

APOCALYPSIS

B. IOANNIS.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIAſticorum.

✠

P A V L V S Apoſtolus qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Beniamin, & oppido Iudaæ Giſchalis fuit: quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tharſum Ciliciæ commigrauit: à quibus ob ſtudia legis miſſus Hieroſolymam à Gamaliele viro doctiſſimo (cuius Lucas meminit) eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem: quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cúmque primum ad prædicationem eius Sergius Paulus proconſul Cypri crediſſet, ab eo quòd cum C H R I S T I *fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomẽ Paulus: & iuncto ſibi Barnaba multis vrbibus peragratis, reuerténſque Hieroſolymam à Petro Iacobóque, & Ioanne, Gentium Apoſtolus ordinatur. Et quia in actibus Apoſtolorum pleniſſimè de eius conuerſatione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam, quod poſt paſſionem Domini viceſimo quinto anno, id eſt, ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudaæ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti, quotidie diſpu-*

diſputauit. Sciendum autem in prima ſatiſfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum à Nerone dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda Epiſtola ad Timotheum, eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat Epiſtolam: In prima mea ſatiſfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt. non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes gentes & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè leonem propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cæleſte, quòd ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epiſtola præmiſerat, Ego enim iam immolor & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatur, ſepultúſque eſt in via Oſtienſi anno poſt paſſionem Domini triceſimoſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem eccleſias Epiſtolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Epheſios vnam ad Philippenſes, vnam, ad Coloſſenſes vnam, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiã, ſed vel Barnabæ iuxta Tertullianum vel Lucæ Euangeliſtæ, iuxta quoſdam, vel Clementis, Romanæ poſtea eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone. Vel certe, quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum

in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè, vt ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo eloquentius verterentur in Græcum: & hanc cauſam eſſe, quòd à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

*

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI ad Romanos.

ROMANI, *ſunt partis Italiæ. Hi præuenti ſunt à falſis Apoſtolis, & ſub nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat Apoſtolus ad veram, & Euangelicam fidem: ſcribens eis à Corintho, per Phœben miniſtram Eccleſiæ Cenchreenſis.*

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Euangelium virtus Dei, in ſalutem omni credenti.

CAPVT. I.

PAVLVS ſeruus Ieſu Chriſti, A
vocatus Apoſtolus, ſegregatus
in Euangelium Dei, quod antè
promiſerat per prophetas ſuos
in ſcripturis ſanctis de Filio ſuo, qui fa-
ctus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum
carnem, qui prædeſtinatus eſt filius Dei,
in virtute ſecundum Spiritum ſanctifica-
tionis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu
Chriſti Domini noſtri, per quem accepi-
mus gratiam & Apoſtolatum ad obedien-
dum fidei in omnibus gentibus, pro no-
mine eius, in quibus eſtis & vos vocati,
Ieſu Chriſti, omnibus qui ſunt Romæ di-
lectis Dei, vocatis ſanctis, gratia vobis, &
pax à Deo patre, & Domino noſtro Ieſu

Chriſtô. Primum quidẽ gratias ago Deo meo,per Ieſum Chriſtũ pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in vni-
B uerſo mundo. Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in Euãgelio Filij eius, quòd ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis, obſecrans ſi quomodo tandem aliquando proſperũ iter habeã in voluntate Dei,veniendi ad vos. Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis,ad cõfirmãdos vos, id eſt,ſimul conſolari in vobis per eam quæ inuicem eſt,fidem veſtrã atque meã. Nolo autem vos ignorare, fratres, quia ſæpe propoſui venire ad vos (& prohibitus ſum vſque adhuc) vt aliquem fructum habeã in vobis, ſicut & in cæteris gentibus. Græcis ac Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum: ita quòd in me promptum eſt, & vobis qui Romæ eſtis, euangelizare. Non enim erubeſco Euangelium. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut
» ſcriptum eſt: Iuſtus autem ex fide viuit. *Abac.2.a*
C Reuelatur enim ira Dei de cælo ſuper *Heb.10.b* omnem impietatem & iniuſtitiam hominum eorum,qui veritatem Dei in iniu- *Galat.3.b*

ſtitia detinent, quia quod notum eſt Dei,
manifeſtũ eſt in illis: Deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles. Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum:
Epheſ.4.c dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & volucrũ & quadrupedum, & ſerpentium. Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis, qui cõmutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerũt, & ſeruierũt creaturæ potius, quàm Creatori, qui eſt benedictus in ſecula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum
immutauerunt naturalem vſum, in eum D
vſum, qui eſt contra naturã. Similiter autem & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in inuicẽ, maſculi in maſculos turpitudinẽ operantes, & mercedem (quam oportuit) erroris

ſui

ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt Deũ habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incõpoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

Nullum diſcrimen perſonarum apud Deum.

CAPVT II.

A PRopter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. Scimus enim, quoniã iudiciũ Dei eſt ſecundum veritatem in eos, qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc ô homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? an diuitias bonitatis eius & patientiæ, & longanimitatis cõtemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam *Matt. 7.a*

tiam te adducit? Secundum autem duri-
Mat. 16.d tiam tuam & impœnitẽs cor theſaurizas
tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti
iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecun-
dum opera eius: iis quidẽ qui ſecundũ pa- B
tientiam boni operis, gloriam, & hono-
rem, & incorruptionẽ quærunt vitã æter-
nam: iis autem qui ſunt ex cõtentione, &
qui non acquieſcunt veritati, credunt autẽ
iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio
& anguſtia in omnem animam hominis
operantis malũ, Iudæi primum, & Græci:
gloria autẽ, & honor, & pax omni operan-
Deut. 10.d ti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non
2, Par. 19.c enim eſt acceptio perſonarũ apud Deum.
Iob. 37.b
Act. 10.c Quicunque enim ſine lege peccauerunt,
Mat. 7.d ſine lege & peribunt: & quicunque in le-
Iacob 1.d ge peccauerunt, per legem iudicabuntur.
Nõ enim auditores legis iuſti ſunt apud
Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.
Cùm enim Gentes, quæ legem non ha- C
bent naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt:
eiuſmodi legẽ non habentes, ipſi ſibi ſunt
lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in
cordibus ſuis, teſtimonium reddente il-
lis conſcientia ipſorum: & inter ſe inui-
cẽ cogitationibus accuſantibus, aut etiam
defendentibus in die cùm iudicabit Deus
occulta hominum ſecundũ Euangelium
meum

meum, per Ieſum Chriſtum. Si autem tu
Iudæus cognominaris, & requieſcis in
lege, & gloriaris in Deo, noſti volun-
tatem eius, & probas vtiliora inſtructus
per legem, confidis teipſum eſſe ducem
cæcorum, lumen eorum qui in tenebris
ſunt, eruditorem inſipientiũ, magiſtrum
infantium, habẽtem formam ſcientiæ &
veritatis in lege. Qui ergo aliũ doces, te-
c ipſum non doces: qui prædicas non furan-
dum, furaris: qui dicis non mœchandum,
mœcharis: qui abominaris idola, ſacrile-
gium facis: qui in lege gloriaris, per præ-
uaricationem legis Deũ inhonoras. No-
men enim Dei per vos blaſphematur in-
ter Gentes, ſicut ſcriptum eſt: Circunciſio *Iſaiæ 52. b*
quidem prodeſt, ſi legẽ obſerues: ſi autem *Ezec. 36. c*
præuaricator legis ſis, circũciſio tua præ-
putiũ facta eſt. Si igitur præputium iuſti-
tias legis cuſtodiat, nónne præputium il-
lius in circunſionem reputabitur? & iudi-
cabit id quod ex natura eſt præputium, le-
gem conſummans, te, qui per literã & cir-
cunciſionem præuaricator legis es? Non
enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque
quæ in manifeſto in carne, eſt circunci-
ſio: ſed qui in abſcondito, Iudæus eſt: &
circunciſio cordis in ſpiritu, non litera: cu-
ius laus nõ ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Omn

Omnes homines egent gratia Dei.

CAP. III.

QVid ergo amplius Iudæo eſt ? aut A
quæ vtilitas circunciſionis? Multum
per omnem modum. Primum quidem,
quia credita ſunt illis eloquia Dei. Quid
enim, ſi quidam illorum non crediderunt?
Nunquid incredulitas illorum fidem Dei
Ioan.3.d euacuauit? Abſit. Eſt autem Deus verax, o-
Pſal.115.a mnis autẽ homo mendax, ſicut ſcriptum *
Pſal.50.a eſt: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & *
vincas cùm iudicaris. Si autem iniquitas
noſtra iuſtitiã Dei commendat, quid dice
mus? Nũquid iniquus eſt Deus, qui infert
iram? (ſecundum hominem dico). Abſit:
alioquin quomodo iudicabit Deus hunc
mundum? Si enim veritas Dei in meo
mendacio abundauit in gloriam ipſius,
quid adhuc & ego tanquam peccator iu-
dicor, & non (ſicut blaſphemamur, & ſicut
aiunt quidam nos dicere) faciamus ma-
la, vt veniant bona? quorum damnatio iu- B
Gala.3 d ſta eſt. Quid ergo? præcellimus eos? Ne-
quaquam. Cauſati enim ſumus Iudæos &
Græcos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcri-
Pſal.13.a ptum eſt: Quia non eſt iuſtus quiſquam, *
non eſt intelligens, non eſt requirẽs Deũ. *
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles fa- *
cti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non *

eſt

• eſt vſque ad vnum. Sepulchrum patens *Pſal.5.c &*
• eſt guttur eorum,linguis ſuis doloſè age- *13.b*
• bant : venenum aſpidum ſub labiis eorũ. *Pſal.139.a*
• Quorum os maledictione & amaritudi- *Pſal.9.b*
• ne plenum eſt. Veloces pedes eorum ad *Iſaia 59.b* *Pſal.13.a.b*
• effundendum ſanguinem.Contritio,& in- *Gala.2.d*
• felicitas in viis eorum, & viam pacis non
• cognouerunt:non eſt timor Dei ante ocu-
C los eorum. Scimus autem quoniam quæcunque lex loquitur, iis qui in lege ſunt, loquitur:vt omne os obſtruatur,& ſubditus fiat omnis mundus Deo : quia ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis. Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes,& ſuper omnes qui credunt in eum : non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria
D Dei : iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionẽ quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionẽ præcedentiũ delictorũ, in ſuſtentatione Dei ad oſtenſionẽ iuſtitiæ eius in hoc tẽpore: vt ſit ipſe iuſtus,& iuſtificans eũ, qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. Vbi eſt ergo gloriatio

tua

tua. Excluſa eſt. Per quam legem? Facto-
rum? Non: ſed per legem fidei. Arbitra-
mur enim iuſtificari hominem per fidem
ſine operibus legis. An Iudæorum Deus
tantùm? Nónne & gentium? Imo & Gen-
tium, quoniã quidem vnus eſt Deus, qui
iuſtificat circunciſionem ex fide, & præ-
putium per fidem. Legem ergo deſtrui-
mus per fidem? Abſit: ſed legẽ ſtatuimus.

CAP. IIII.

QVid ergo dicemus inueniſſe Abra- A
ham patrem noſtrum ſecũdum car-
Geneſ. 15.b nem? Si enim Abraham ex operibus iu-
Gala. 3 a ſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud
Iaco. 2. d Deum. Quid enim dicit ſcriptura? Credi-
dit Abraham Deo: & reputatum eſt illi
ad iuſtitiam. Ei autem qui operatur, mer-
ces non imputatur ſecundum gratiam, ſed
ſecundum debitum. Ei verò qui non ope-
ratur credenti autem in eum, qui iuſtifi-
cat impium, reputatur fides eius ad iu-
ſtitiam ſecũdum propoſitum gratiæ Dei.
Sicut & Dauid dicit beatitudinem homi-
nis, cui Deus accepto fert iuſtitiam ſine B
Pſal. 31.a operibus: Beati quorum remiſſæ ſunt ini-
quitates, & quorum tecta ſunt peccata.
Beatus vir cui non imputauit Dominus
peccatum. Beatitudo ergo hæc in circun-
ciſione tantùm manet, an etiam in præpu- C
tio?

tio? dicimus enim quia reputatá eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam: Quomodo ergo reputata eſt? in circunciſione, an in præputio? Non in circunciſione, ſed in præputio. Et ſignũ accepit circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio: vt ſit pater omnium credentiũ per præputium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam: & ſit pater circunciſionis, non iis tantũ qui ſunt ex circunciſione: ſed & iis qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ. Non enim per legem promiſſio Abrahæ aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi: ſed per iuſtitiam fidei. Si enim qui ex lege hæredes ſunt: exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Ideo ex fide: vt ſecundum gratiã firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum: ſed & ei, qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrum, ſicut ſcriptum eſt: quia patrem multarum gentium poſui te ante Deum, cui credidiſti, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt: qui contra ſpem, in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, ſecundum quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cæli, & arena

Geneſ. 17. b

C

Gene. 17. A

D

Geneſ. 15. b

arena maris. Et non infirmatus eſt in fi-
Gene. 13.d de, nec conſiderauit corpus ſuum emor- D
tuum, cùm iam ferè centum eſſet anno-
rum: & emortuam vuluam Saræ. In re-
promiſſione etiã Dei non hæſitauit diffi-
dentia, ſed confortatus eſt fide, dans glo-
riam Deo: pleniſſimè ſciens, quia quæcun
que promiſit Deus, potens eſt & facere.
Ideo & reputatũ eſt illi ad iuſtitiã. Non eſt
autem ſcriptum, tantum propter ipſum:
Quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam: ſed
& propter nos, quibus reputabitur credẽ-
tibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chri-
ſtum Dominum noſtrum à mortuis, qui
traditus eſt propter delicta noſtra, & re-
ſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

Fide, ſpe, & charitate filij Dei conſtituimur.

CAP. V.

Iaco. 1. a IVſtificati ergo ex fide, pacẽ habeamus A
ad Deum per Dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum: per quem habemus acceſ-
ſum per fidem in gratiam iſtam, in qua
ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorũ
Dei. Non ſolùm autem: ſed & gloriamur
in tribulationibus, ſcientes, quòd tribula-
tio patientiam operatur, patientia autem
probationem, probatio verò ſpem. Spes
Hebr. 9. a autem non confundit, quia charitas Dei
1. Petr. 3. a diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ
ſanct-

ſanctũ,qui datus eſt nobis. Vt quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecũdum tẽpus pro impiis mortuus eſt? Vix
B enim pro iuſto quis moritur. Nã pro bono forſitan quis audeat mori. Commẽdat autẽ charitatẽ ſuã Deus in nobis: quoniã cum adhuc peccatores eſſemus, ſecũdum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multo igitur magis nunc,iuſtificati in ſanguine ipſius ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cùm inimici eſſemus,reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius,multò magis reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius. Non ſolum autẽ: ſed & gloriamur in Deo per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus. Propterea ſicut per vnũ hominem peccatũ in hunc mũdum intrauit, & per peccatũ mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes pec-
C cauerunt. Vſq; ad legẽ enim peccatũ erat in mũdo, peccatũ autẽ non imputabatur, cum lex non eſſet: ſed regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſen,etiã in eos qui non peccauẽrũt in ſimilitudinẽ præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri. Sed non ſicut delictum,ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt: multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius ho-

minis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Et non ſicut per vnum, peccatum, ita & donum: nam iudicium quidem ex vno in cōdemnationē: gratia autem ex multis delictis, in iuſtificationem. Si enim vnius delicto, mors regnauit per vnum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Igitur ſicut per
D
vnius delictum, in omnes homines in cōdemnationē: ſic & per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cōſtituti ſunt multi: ita & per vnius obeditionē iuſti cōſtituentur multi. Lex autē ſubintrauit, vt abundaret delictum. Vbi autem abūdauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Vt ſicut regnauit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Mors & reſurrectio Christi, figura noſtri.

CAP. VI.

A
QVid ergo dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abūdet? Abſit. Qui enim mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus?

Galat. 3 a
Hebr. 12 a. c

Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriā Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius,ſimul & reſurrectionis erimus.Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt,vt deſtruatur corpus peccati,vt vltra non ſeruiamus pecca-
B to. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cum Chriſto. Scientes quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis,iam non moritur:mors illi vltrà nō dominabitur.Quòd enim mortuus eſt peccato,mortuus eſt ſemel: quòd autem viuit, viuit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu,Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.Sed neque exhibeatis membra veſtra, arma iniquitatis peccato: ſed
C exhibete vos Deo tāquam ex mortuis viuentes: & membra veſtra, arma iuſtitiæ Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur. Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia. Quid ergo? Peccabimus,quoniam non ſumus ſub lege,ſed ſub gratia? Abſit.

1.Pet.2.a
Epheſ. 4 c
Coloſſ.5.b
Ioan 8.d
2.Pet.2.d

An neſcitis quoniam cui exhibetis vos ſer uos ad obediendum, ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam? Gratia autem Deo, quòd fuiſtis ſerui peccati, obediſtis autem ex corde, in eam formam doctrinæ, in quā traditi eſtis. Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Humanū dico, pro- D
pter infirmitatē carnis veſtræ: Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immū-ditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nūc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ, in ſanctificationem. Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum, mors eſt. Nunc verò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. Stipendia enim peccati mors: gratia autem Dei, vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Lex peccatum indicat: CAPVT VII.

2.Cor.7.g AN ignoratis fratres (ſcientibus enim A
legē loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore viuit? Nam quę ſub viro eſt mulier, viuente viro, alligata eſt legi: Si autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro,

vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti: vt ſitis alterius, qui ex mortuis reſurrexit, vt fructificetis Deo. Cũ enim eſſemus in carne, paſſiones peccatorum quæ per legem erant, operabantur in membris noſtris, vt fructificarent morti. Nunc autẽ ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiri-

B tus, & non in vetuſtate literæ. Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui, niſi per legem. Nam cõcupiſcentiam neſciebam, niſi lex

* diceret: Non concupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatũ operatum eſt in me omnẽ concupiſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem viuebam ſine lege aliquando. Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum reuixit. Ego autẽ mortuus ſum: & inuentum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Nam peccatum occaſione accepta per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit. Itaq; lex quidem ſancta, & mandatũ ſanctum, & iuſtum, & bonũ. Quod ergo bonũ eſt, mihi factum

Exod. 10.c
Deu. 5.b
1. Tim. .b

eſt mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi mortem: vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum. Scimus enim quia lex ſpiritualis eſt, ego autẽ carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Quod enim operor, non intelligo: nõ enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malum, illud facio. Si autem quod nolo, illud facio: conſentio legi, quoniam bona eſt. Nunc autem iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ. Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi Dei ſecundum interiorẽ hominem: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Igitur ego ipſe

ipſe mente ſeruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

Non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulandum. CAP. VIII.

A NIhil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Qui enim ſecundum carnē ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui verò ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſunt ſpiritus

B ſentiunt. Nam prudentia carnis, mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita & pax: quoniam ſapientia carnis, inimica eſt Deo: legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt: corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus

verò viuit propter iuſtificationē. Quòd ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſū à mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Ergo, fratres, debitores ſumus non carni, vt ſecūdum carnem C
viuamus. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater.) Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur. Exiſtimo enim quòd non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.

2.Tim. 1.b
Gal. 4.a

Nam expectatio creaturæ, reuelationem D
filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, non volens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe: quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorū Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit,

ſcit,& parturit vſque adhuc. Nō ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes:& ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei,expectātes redemptionem corporis noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus.Spes autem quæ videtur,non eſt ſpes. Nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus,per patientiam expectamus. Similiter autē & Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram:Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus:ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda,ſcit quid deſideret ſpiritus: quia ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis. Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperātur in bonū, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

nauit? Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt: imò qui & reſurrexit, qui & eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.
Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chri G
ſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an
nuditas? an periculum? an perſecutio? an
Pſal.43.d gladius, ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neq; vita, neque angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neque inſtãtia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Filij Dei, non ſecundum carnem, ſed ſecundum promiſſionem. CAP. IX.

VEritatem dico in Chriſto Ieſu, non A
mentior, teſtimoniũ mihi perhibente conſcientia mea in Spiritu ſancto, quoniam triſtitia mihi magna eſt, & cõtinuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei, ſecundum carnem, qui ſunt Iſraëlitæ, quorum adoptio

eſt

eſt filiorum,& gloria,& teſtamẽtum,& legiſlatio,& obſequium , & promiſſa, quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnẽ,qui eſt ſupra omnia Deus be-
B nedictus in ſecula,Amen. Non autẽ quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraëlitæ:neque qui ſemẽ ſunt Abrahæ , omnes filij.Sed in Iſaac vocabitur tibi ſemen,id eſt, non qui *Gene. 21.b* filij carnis,hi filij Dei:ſed qui filij ſunt promiſſionis,æſtimantur in ſemine. Promiſ-
ſionis enim verbum hoc eſt. Secundum
hoc tempus veniam:& erit Saræ filius. Non ſolùm autem illa:ſed & Rebecca ex *Galat. 4.d* vno concubitu habẽs, Iſaac patris noſtri. *Gen.15.d* Cùm enim nondum nati fuiſſent, aut ali- *Gene. 25.c*
C quid boni egiſſent, aut mali (vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret)non ex operibus,ſed ex vocante dictũ eſt ei: Quia maior ſeruiet minori, ſicut *Gen.25.a* ſcriptum eſt,Iacob dilexi, Eſau autẽ odio *Mala.1.a* habui.Quid ergo dicemus?Nunquid ini-
quitas apud Deum? Abſit, Moyſi enim
dixit: Miſerebor, cuius miſereor:& mi-
ſericordiam præſtabo, cuius miſerebor.
Igitur non volentis, neque currentis, ſed *Exod. 33.d*
miſerentis eſt Dei. Dicit enim ſcriptura
D Pharaoni? Quia in hoc ipſum excitaui *Exod.9.d*
te,vt oſtendam in te virtutem meam,& vt

annun

annuntietur nomen meum in vniuerſa "
terra. Ergo cui vult, miſeretur: & quem "
vult, indurat. Dicis itaque mihi: Quid
Iſa.45.b adhuc queritur? voluntati enim eius quis
Iere.18.a reſiſtit? O homo, tu quis es, qui reſpondeas
Sap.16.b Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe
finxit: Quid me feciſti ſic? An non habet
poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa
facere aliud quidem vas in honorē, aliud
verò in contumeliam? Quòd ſi Deus vo- B
lens oſtendere iram, & notam facere po-
tentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia
vaſa iræ aptata in interitum, vt oſtenderet
diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ,
quæ præparauit in gloriam. Quos & vo-
Oſee 2.d cauit, nos: non ſolum ex Iudæis, ſed etiam
1.Pet.2.b ex Gentibus, ſicut in Oſee dicit: Vocabo "
non plebē meam, plebē meam: & non di- "
lectā, dilectam: & nō miſericordiam con- "
ſecutam, miſericordiam cōſecutā. Et erit "
Oſee 1.d in loco vbi dictum eſt eis, Non plebs mea "
vos: ibi vocabūtur filij Dei viui. Iſaias au- E
tem clamat pro Iſraël: Si fuerit numerus "
Iſa.10.d filiorum Iſraël tanquam arena maris, reli- "
quiæ ſaluæ fient. Verbum autem conſum- "
mans, & abbreuians in æquitate: quia ver- "
bum breuiatum faciet Dominus ſuper "
terrā. Et ſicut prædixit Iſaias: Niſi Domi- "
Iſa.1.c nus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut "

Sodo

» Sodoma facti eſſemus,& ſicut Gomorrha
» ſimiles fuiſſemus. Quid ergo dicemus?
G Quòd Gentes quæ nō ſectabatur iuſtitiā,
apprehenderūt iuſtitiā, iuſtitiā autē quæ
ex fide eſt: Iſraël verò ſectādo legē iuſtitię,
in legē iuſtitiæ nō peruēnit. Quare? Quia
non ex fide, ſed quaſi ex operibus. Offen-
derunt enim in lapidem offenſionis, ſicut
» ſcriptū eſt: Ecce, pono in Sion lapidē offen *Iſaia. 28.d*
» ſionis, & petram ſcandali: & omnis qui *& 8.c*
» credit in eum, non confundetur. *1. Pet. 2.b*

Corde creditur ad iuſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem. CAP. X.

A FRatres, voluntas quidē cordis mei, & obſecratio ad Deū ſit pro illis in ſalutem. Teſtimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quærētes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Finis enim legis, Chriſtus: ad iuſtitiam omni
B credenti. Moyſes enim ſcripſit, quoniam iuſtitiā quæ ex lege eſt, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide eſt iuſti-
» tia, ſic dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis *Leui 18.a*
» aſcendet in cælum? id eſt Chriſtum dedu- *Ezec 20.b*
» cere. Aut, quis deſcendet in Abyſſum? hoc *Deu. 30.c*
» eſt Chriſtū à mortuis reuocare. Sed quid
» dicit ſcriptura? Prope eſt verbum in ore *Deut. 30.c*
tuo,

tuo,& in corde tuo: hoc eſt verbum fidei,
quod prædicamus. Quia ſi confitearis in
ore tuo Dominum Ieſum,& in corde tuo
credideris quòd Deus illum ſuſcitauit à
mortuis,ſaluus eris.Corde enim creditur C
Iſa 28.d ad iuſtitiam,ore autem confeſſio fit ad ſa-
lutẽ.Dicit enim ſcriptura: Omnis qui cre-
Ioel.2.g *Act.2.c* dit in illum,non confundetur. Non enim
eſt diſtinctio Iudæi,& Græci. Nam idem
Dominus omnium ,diues in omnes qui
inuocant illum. Omnis enim quicunque
inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.
Quomodo ergo inuocabũt eum,in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent
ei,quem non audierũt? Quomodo autem
audient ſine prædicante? Quomodo verò
prædicabunt niſi mittãtur? ſicut ſcriptum
Iſaia 52.b eſt:Quàm ſpecioſi pedes euangelizãtium
Nahũ 1.d pacem, euangelizantium bona! Sed non
Iſaia 53.a omnes obediunt, Euangelio. Iſaias enim
Ioan.12.f dicit, Domine quis credidit auditui no-
ſtro?Ergo fides ex auditu, auditus autem D
per verbum Chriſti. Sed dico: Nunquid
non audierunt?Et quidem in omnem ter-
ram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis
terræ verba eorum. Sed dico: Nunquid
Deut. 32.c Iſraël non cognouit? Primus Moyſes di-
Pſal. 18.a cit: Ego ad æmulationem vos adducam
in non gentem,in gentem inſipientem, in

iram

" iram vos mittam. Iſaias autem audet, & *Iſa.65.a*
" dicit: Inuentus ſum à non quærentibus
" me, palàm apparui iis, qui me non inter- *Iſa.65.a*
" rogabant. Ad Iſraël autem dicit: Tota die
" expādi manus meas ad populum non cre-
" dentem, & contradicentem.

Pauci ex Iſraël, & multi ex Gentibus vocati ſunt.

CAPVT XI.

A DIco ergo: Nunquid Deus repulit populum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraëlita ſum, de ſemine Abraham, de tribu Beniamin. Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſciuit. An neſcitis in Elia *3.Reg.19.d* quid dicit ſcriptura: quemadmodum in-
" terpellat Deum aduerſum Iſraël? Domi-
" ne Prophetas tuos occiderunt, & altaria
" tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſo-
" lus, & quærunt animam meam. Sed quid
" dicit illi diuinum reſponſum? Reliqui mi-
" hi ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ ſecundum electionem gratiæ factæ ſunt. Si autem gratia,
B iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non eſt gratia. Quid ergo? Quod quærebat Iſraël, hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt: cæteri verò ex- *Iſaiæ 6.c* cæcati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Dedit illis *Mat. 17.b*

Deus

Deus ſpiritum compunctionis: oculos, vt
non videant, & aures, vt non audiant vſ-
Ioan.12.f que in hodiernum diem. Et Dauid dicit:
Act.28.f Fiat mēſa eorum coram ipſis in laqueum
Pſal. 68.c & in captionem, & in ſcandalum, & in
retributionem illis. Obſcurentur oculi
eorum ne videant, & dorſum eorum ſem-
per incurua. Dico ergo: Nunquid ſic of-
fenderunt, vt caderent? Abſit. Sed illorum
delicto, ſalus Gentibus: vt illos æmuletur.
Quòd ſi delictum illorū diuitiæ ſunt mū-
di, & diminutio eorum diuitiæ Gentium:
quanto magis plenitudo eorum? Vobis
enim dico Gentibus: Quandiu quidem
ego ſum Gētium Apoſtolus, miniſterium
meum honorificabo: ſi quomodò ad ęmu
landum prouocem carnem meam, & ſal-
uos faciam aliquos ex illis. Si enim amiſ-
ſio eorum, reconciliatio eſt mundi: quæ
aſſumptio, niſi vita ex mortuis? Quòd ſi C
delibatio ſancta eſt, & maſſa. Et ſi radix
ſancta, & rami. Quòd ſi aliqui ex ramis
fracti ſunt, tu autem cum oleaſter eſſes,
inſertus es in illis: & ſocius radicis & pin-
guedinis oliuæ factus es, noli gloriari
aduerſus ramos. Quòd ſi gloriaris, non
tu radicem portas, ſed radix te. Dicis er-
go: Fracti ſunt rami, vt ego inſerar. Bene,
propter incredulitatem fracti ſunt: tu au-

tem

tem fide ſtas. Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & ſeueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris. Sed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur: potens eſt enim Deus iterum inſerere illos. Nam ſi & tu ex naturali exciſus es oleaſtro, & contra naturam inſertus es in bonam oliuam: quantò magis ij,

D qui ſecundum naturam, inſerentur ſuæ oliuæ? Nolo enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc (vt non ſitis vobis ipſis ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret: & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt: Veniet ex Sion, qui eripiat, & *Iſaia 59. d*

auertat impietatem à Iacob. Et hoc illis à me teſtamentum, cùm abſtulero peccata eorum. Secundum Euangelium quidem inimici propter vos: ſecundum electionẽ autem chariſſimi, propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei. Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis, propter incredulitatem illorũ: ita & iſti nunc non crediderũt in veſtram

miſericordiam, vt & ipſi miſericordiam
conſequantur. Cõcluſit enim Deus omnia
in incredulitate, vt omnium miſereatur.
O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciẽtiæ
Dei: quã incomprehenſibilia ſunt iudicia
Sapien. 9.c eius: & inueſtigabiles viæ eius! Quis enim
Iſaiæ 40.c cognouit ſenſum Domini? Aut quis con-
1. Cor. 2.c ſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi,
& retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, & per
ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in
ſecula ſeculorum. Amen.

Singuli diuerſa accepimus dona. CAP. XII.

Phil. 4.d OBſecro itaque vos fratres per miſe- A
ricordiam Dei, vt exhibeatis corpo-
ra veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo
placentem, rationabile obſequium ve-
ſtrum. Et nolite conformari huic ſeculo:
ſed reformamini in nouitate ſenſus ve-
ſtri, vt probetis quæ ſit voluntas Dei bo-
Epheſ. 1.d na, & beneplacens, & perfecta. Dico enim
1. Theſ. 4.d per gratiam, quæ data eſt mihi, omnibus
1. Cor. 11.b qui ſunt inter vos: Non plus ſapere, quàm
Epheſ. 4.b oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatẽ, & B
vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fi
dei. Sicut enim in vno corpore multa mẽ-
bra habemus: omnia autem membra non
eundem actum habent: ita multi vnũ cor-
pus ſumus in Chriſto. Singuli autem alter
alterius membra, habentes donationes,
ſecun

ſecundum gratiam quæ data eſt nobis, differentes, ſiue prophetiam ſecundum rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando: ſiue qui docet in doctrina, qui
C exhortatur in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Dilectio ſine ſimulatione, odientes malum, adhærentes bono: charitatem fraternitatis inuicem diligentes: honore inuicem præuenientes, ſolicitudine non pigri ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi inſtantes, neceſſitatibus ſanctorum communicantes, hoſpitalitatem ſectantes. Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus: flete cum flentibus: idipſum inuicem ſentientes: non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Nolite eſſe pru-
D dentes apud voſmetipſos. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidẽtes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam corã omnibus hominibus. Si fieri poteſt, quod in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non voſmetipſos defendentes chariſſimi: ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Sed ſi eſurierit

Amos 1.a *Epheſ. 4.a* *1. Petr. 1.c* *1. Petr. 5.b* *Hebr. 13.a* *1. Pet. 4.c* *Prou. 3.a* *1. Petr. 3.a* *2 Cor. 8.d* *Heb. 12.d* *Eccle. 38.d* *Deut. 32.e* *Hebr. 10.c* *Pro. 26.a*

inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. Noli vinci à malo: ſed vince in bono malum.

Poteſtati ſublimiori parendum.

CAPVT XIII.

1. Pet. 2.c. Sap. 6.a Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirũt. Nã principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? B Bonum fac, & habebis laudẽ ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonũ. Si autem malum feceris, time: Non enim ſine cauſa gladiũ portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram, ei qui malum agit. Ideóque neceſſitati ſubditi eſtote: non ſolum propter iram, ſed etiã propter cõſcientiã. Ideo enim & tributa præſtatis. Miniſtri enim Matt. 22.c Dei ſunt in hoc ipſum ſeruiẽtes. Reddite C ergo omnibus debita: Cui tributũ, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis: niſi, vt inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legẽ impleuit. Nam: Nõ adulterabis, Nõ occides:

Non furaberis, Non falſum teſtimonium
dices, Non cōcupiſces, & ſi quod eſt aliud *Exod. 20.c*
mandatū: in hoc verbo inſtauratur: Dili- *Deut. 5.b*
ges proximū tuū ſicut teipſum. Dilectio *Leuit. 19.d* *Mat. 22.d*
D proximi, malum non operatur. Plenitudo *Marc. 12.c*
ergo legis, eſt Dilectio. Et hoc, ſcientes *Galat. 5.c*
tempus, quia hora eſt iam, nos de ſomno *Iacob 2.b*
ſurgere. Nunc enim propior eſt noſtra ſa-
lus, quàm cū credidimus. Nox præceſſit,
dies autem appropinquauit. Abiiciamus *Luc. 21.f*
ergo opera tenebrarum, & induamur ar-
ma lucis. Sicut in die, honeſtè ambule-
mus: non in comeſſationibus & ebrietati-
bus, non in cubilibus & impudicitiis, non
in contentione & æmulatione: ſed indui-
mini Dominum Ieſum Chriſtum, & car- *Galat. 5.c*
nis curam ne feceritis in deſideriis. *1. Pet. 2.c*

Infirmi non offendendi. CAP. XIIII.

A INfirmū autem in fide aſſumite, non in
diſceptationibus cogitationum. Alius
enim credit ſe mādūcare omnia: qui au-
tem infirmus eſt, olus manducat. Is qui
manducat, non manducantem non ſper-
nat: & qui non manducat, manducantem
non iudicet: Deus enim illum aſſumpſit.
Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?
Domino ſuo ſtat aut cadit: ſtabit autem, *Iacob 4.c*
Potens eſt enim Deus ſtatuere illū. Nam
alius iudicat diem inter diem: alius au-

noſtrum: Non eſt enim regnũ Dei eſca, & potus: ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto: qui enim in hoc ſeruit
D Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus. Itaque quæ pacis ſunt ſectemur: & quæ ædificationis ſunt, inuicem cuſtodiamus. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei. Omnia quidem ſunt munda: ſed *Tit.1.a* malum eſt homini, qui per offendiculum manducat. Bonum eſt non manducare *1. Cor.8.d* carnẽ, & nõ bibere vinũ, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur aut infirmatur. Tu fidẽ habes? Penes temetipſum habe coram Deo. Beatus qui non iudicat ſemetipſum, in eo quod probat. Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt: quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Iudæi, & Gentes Deum magnificare debent.

CAPVT XV.

A DEbemus autẽ nos firmiores, imbecillitates infirmorũ ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſque veſtrũ proximo ſuo placeat in bonum, ad ædificationem. Etenim Chriſtus nõ ſibi placuit: ſed ſicut ſcriptum eſt: Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me. *Pſal. 68.b* Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam &

conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Deus autem patientiæ & ſolatij, det vobis idipſum ſapere in alterutrũ, ſecun- B
2. Cor. 1. b dum Ieſum Chriſtum: vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum, & patrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod ſuſcipite inuicem, ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in honorem Dei. Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrũ fuiſſe circunciſionis propter veritatẽ Dei, ad confirmãdas promiſſiones patrũ: Gentes autẽ ſuper miſericordia honorare Deum, ſicut ſcriptum eſt: »
Pſal. 17. d Propterea cõfitebor tibi in gentibus Do- »
mini, & nomini tuo cantabo. Et iterũ di- »
2. Reg. 22. cit: Lætamini gentes cum plebe eius. Et »
Pſal. 116. iterũ: Laudate omnes gentes Dominũ: & C
Iſaia 11. c magnificate eum omnes populi. Et rurſus »
Iſaias ait: Erit radix Ieſſe: & qui exurget »
regere gẽtes, in eo gẽtes ſperabunt: Deus autẽ ſpei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, vt abũdetis in ſpe & virtute Spiritus ſancti. Certus ſum autem fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia, ita vt poſſitis alterutrũ monere. D
Audacius autem ſcripſi vobis fratres, ex parte tanquam in memoriã vos reducens propter gratiam quæ data eſt mihi à Deo, vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in gentibus,

ſanct

ſanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio gentium accepta, & ſanctificata in Spiritu ſancto. Habeo igitur gloriã in Chriſto Ieſu ad Deũ. Non enim audeo aliquid loqui eorũ, quæ per me non effecit Chriſtus in obedientiã gentiũ verbo & factis, in virtute ſignorũ & prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti: ita vt ab Hieruſalem per circumitum, vſque ad Illyricũ repleuerim Euangeliũ Chriſti. Sic autẽ prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamẽtum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: *Iſaiæ 52. d*

" Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt, & qui nõ audierũt de eo, intelligent.

" Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos: & prohibitus ſum vſque adhuc. Nunc verò vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos, ex multis iam præcedentibus annis, cùm in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, ſi vobis primùm ex parte fruitus fuero. Nunc igitur proficiſcor in Hieruſalem miniſtrare ſanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes ſanctos, qui ſunt in Hieruſalem. Placuit enim eis: & *1. Cor. 9. d*

debitores ſunt eorũ. Nam ſi ſpiritualium eorũ participes facti ſunt Gentiles: debẽt & in carnalibus miniſtrare illis. Hoc igitur cùm conſummauero, & aſſignauero eis fructũ hunc: per vos proficiſcar in Hiſpaniã. Scio autẽ quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Chriſti veniam. Obſecro ergo vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per G
charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus veſtris pro me ad Deũ. vt liberer ab infidelibus, qui ſunt in Iudæa, & obſequij mei oblàtio accepta fiat in Hieruſalem ſanctis: vt veniam ad vos in gaudio, per voluntatem Dei, vt refrigerer vobiſcum. Deus autẽ pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.

Salutat Paulus plurimos nominatim.

CAP. XVI.

COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio A
eccleſiæ quæ eſt in Cenchreis: vt eam ſuſcipiatis in Domino dignè ſanctis, & aſſiſtatis ei, in quocunque negotio veſtri indiguerit: etenim ipſa quoque aſtitit mul-
Act. 14.a.b tis, & mihi ipſi. Salutate Priſcam & Aquilam adiutores meos in Chriſto Ieſu (qui pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſuerunt: quibus non ſolus ego gratias ago,

ſed

ſed & cunctæ eccleſiæ gentium) & domeſticam eccleſiã eorũ. Salutate Epænetum dilectum mihi,qui eſt primitiuus Achaiæ in Chriſto Ieſu. Salutate Mariã, quæ multum laborauit in nobis. Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos & cõcaptiuos meos:qui ſunt nobiles in Apoſtolis, qui &
B ante me fuerũt in Chriſto. Salutate Ampliatũ dilectiſſimũ mihi in Domino. Salutate Vrbanũ adiutorem noſtrũ in Chriſto Ieſu,& Stachyn dilectum meum. Salutate Apellem probum in Chriſto,Salutate eos,qui ſunt ex Ariſtobuli domo. Salutate Herodionẽ cognatum meum.Salutate eos, qui ſunt ex Narciſci domo, qui ſunt in Domino. Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ laborant in Domino. Salutate Perſidẽ chariſſimã, quæ multum laborauit in Domino. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius, & meam. Salutate Aſyncritum, Phlegontem,Hermam, Patrobã, Hermem, & qui cũ eis ſunt, fratres. Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & ſororem eius, &
C Olympiadem, & omnes qui cum eis ſunt, ſanctos. Salutate inuicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes eccleſiæ Chriſti. Rogo autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præ- *Philip. 3 d*
ter

ter doctrinam quã vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis. Huiuſmodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones & benedictiones, ſeducũt corda innocentium. Veſtra enim obedientia in omni loco diuulgata eſt. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos ſapientes eſſe in bono, & ſimplices in malo. Deus autẽ pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei. Saluto vos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolam in Domino. Salutat vos Caius hoſpes meus, & vniuerſæ eccleſiæ. Salutat vos D Eraſtus arcarius ciuitatis & Quartus frater. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen. Ei autem qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationem Ieſu Chriſti, ſecundum reuelationem myſterij, temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum eſt per ſcripturas Prophetarum ſecũdum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis gentibus cogniti, ſoli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Act.16.

ARG

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM Pauli ad Corinthios.

CORINTHII *ſunt Achaici. & hi ſimiliter ab Apoſtolo audierunt verbum veritatis, & ſubverſi ſunt multifariè a falſis Apoſtolis: quidam à Philoſophia verboſa eloquentia, alij ſecta legis Iudaica inducti ſunt. Hos reuocat Apoſtolus ad veram fidem, & Euangelicam ſapientiam: ſcribens eis ab Epheſo, per Timotheum diſcipulum ſuum.*

EPISTOLA PAVLI AD Corinthios prima.

Diſcordiam Corinthiorum increpat.

CAPVT I.

PAulus vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, & Soſthenes frater, eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocati s ſanctis, cũ omnibus qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, in omni loco ipſorum, & noſtro: Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, in gratia Dei, quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu, quòd in omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo, & in omni ſciẽtia (ſicut teſtimoniũ Chriſti cõfirmatũ eſt in vobis) ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia, expectã-tibus reuelationem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & confirmabit vos vſque in finem ſine crimine, in die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti. Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in ſocietatem filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri. Obſe- B

2. The. 5. d

cro autem vos fratres per nomen Domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis *Rom.15.c*
omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſi-
tis autem perfecti in eodem ſenſu & in
eadem ſententia. Significatum eſt enim *Actu. 18.f*
mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui ſunt
Chloës, quia contentiones ſunt inter vos.
Hoc autem dico, quod vnuſquiſque ve-
ſtrûm dicit: Ego quidem ſum Pauli, ego
autem Appollo, ego verò Cephæ, ego au-
tem Chriſti: Diuiſus eſt Chriſtus? Nun-
quid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut
in nomine Pauli baptizati eſtis? Gratias
ago Deo meo, quod neminem veſtrũ ba-
ptizaui, niſi Criſpum & Caiũ, ne quis di-
cat, quòd in nomine meo baptizati eſtis.
Baptizaui autem & Stephanæ domum.
Cæterùm, neſcio ſi quem alium veſtrûm
baptizauerim. Non enim miſit me Chri-
ſtus baptizare, ſed euãgelizare: non in ſa-
pientia verbi, vt non euacuetur crux Chri
ſti: Verbũ enim crucis, pereuntibus qui-
dem ſtultitia eſt: iis autem qui ſalui fiunt
(id eſt nobis) Dei virtus eſt. Scriptum eſt *Iſaiæ 29.c*
enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & *Iſaiæ 33.e*
» prudentiã prudentiũ reprobabo. Vbi ſa-
» piens? Vbi ſcriba? Vbi inquiſitor huius
ſeculi? Nónne ſtultam fecit Deus ſapien-
tiam huius mundi? Nam quia in Dei ſa-
pientia

veni,non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos, & ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapiẽtiæ verbis,
B ſed in oſtenſione Spiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominũ, ſed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.Sapiẽtiã verò non huius ſeculi,neque principũ huius ſeculi, qui deſtruuntur: ſed loquimur Dei ſapiẽtiam in myſterio,quæ abſcõdita eſt,quàm prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriã noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominũ gloriæ crucifixiſſent.
Sed ſicut ſcriptũ eſt:Quod oculus non vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderiit,quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illũ:nobis autem reuelauit Deus *Iſa.46.d*
C per Spiritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcrutatur,etiam profunda Dei.Quis enim hominum ſcit,quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.Nos autem non ſpiritũ huius mundi

pientia non cognouit mũdus per ſapientiam Deum,placuit Deo per ſtultitiã prædicationis, ſaluos facere credentes. Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt: nos autẽ prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidẽ ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis Chriſtũm Dei virtutẽ,& Dei ſapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Videte enim vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem,non multi potentes, non multi nobiles; ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus,& ea quæ non ſunt,vt ea quæ ſunt deſtrueret: vt nõ glorietur omnis caro in conſpectu eius. Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto IESV, qui factus eſt nobis ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio: vt (quemadmodum ſcriptum eſt.) Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Ierem. 9. d *2. Cor. 10. d*

Prædicatio Pauli non humana nititur ſapientia.

CAP. II.

ET ego cùm veniſſem ad vos fratres, ven

veni,non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum:Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos, & ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapiētiæ verbis,
B ſed in oſtenſione Spiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominū, ſed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.Sapiētiā verò non huius ſeculi,neque principū huius ſeculi, qui deſtruuntur: ſed loquimur Dei ſapiētiam in myſterio,quæ abſcōdita eſt,quàm prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriā noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominū gloriæ crucifixiſſent.
Sed ſicut ſcriptū eſt:Quod oculus non vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderūt,quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illū:nobis autem reuelauit Deus Iſa.46.A
C per Spiritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcrutatur,etiam profunda Dei.Quis enim hominum ſcit,quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.Nos autem non ſpiritū huius mundi

accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt: vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis: quæ & loquimur, non in doctis humanæ
1. Petr. 1.c. ſapientiæ verbis: ſed in doctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparãtes. Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Stultitia enim eſt illi, & D
non poteſt intelligere: quia ſpiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat o-
Iſaia 40.d mnia: & ipſe à nemine iudicatur. Sicut
Sapien 9.c ſcriptum eſt: Quis enim cognouit ſenſum
Roma. 11.d Domini, aut quis inſtruxit eum? Nos autem ſenſum Chriſti habemus.

Carnales adhuc Corinthij. Et quiſque iuxta opera ſua remuneratur. CAP. III.

ET ego, fratres, non potui vobis loqui A
quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquam paruulis in Chriſto. Lac vobis potum dedi, non eſcam: nondũ enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis: adhuc enim carnales eſtis. Cùm enim ſit inter vos zelus & contentio, nónne carnales eſtis, & ſecundum hominẽ ambulatis? Cùm enim quis dicat: Ego quidẽ ſum Pauli: alius autẽ, Ego Apollo: nónne homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus? Miniſtri eius, cui credidiſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit, Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus

incre

incrementum dedit. Itaque neq; qui plãtat, eſt aliquid, neq; qui rigat: ſed qui incrementũ dat. Deus. Qui autem plantat, & qui rigat, vnum ſunt. Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. Dei enim ſumus adiutores. Dei agricultura eſtis: Dei ædificatio eſtis. Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum poſui: alius autem ſuperædificat. Vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet. Fundamẽtũ enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitũ eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnũ, ſtipulam: vniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet; ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamẽ quaſi per ignẽ. Neſcitis quia templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templũ enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Nemo ſe ſeducat. Si quis videtur inter

Pſal. 61. d Galat. 6. b

C

D

Infrà 6. d 2. Cor. 6. c

vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat,
Iob 5.c vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mun-
Pſal.1.b di, ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt *
enim, Comprehendam ſapientes in aſtu- *
tia eorum, Et iterum: Dominus nouit co-
gitationes ſapientiũ, quoniam vanæ ſunt.
Nemo itaque glorietur in hominibus.
Omnia enim veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue
Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vi-
ta, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura.
Omnia enim veſtra ſunt: vos autem Chri-
ſti, Chriſtus autem Dei.

Nemo iuxta exteriorem hominem iudicandus.

CAPVT IIII.

SIc nos exiſtimet homo, vt miniſtros A
2.Cor.6.A Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum
Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores
vt fidelis quis inueniatur. Mihi autẽ pro
minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab hu-
mano die: ſed neq; meipſum iudico. Ni-
hil enim mihi cõſcius ſum: ſed non in hoc
iuſtificatus ſum. Qui autẽ iudicat me, Do
minus eſt. Itaq; nolite ante tempus iudi-
care, quoadusque veniat Dominus, qui &
illuminabit abſcondita tenebrarũ, & ma-
nifeſtabit conſilia cordiũ, & tunc laus erit
vnicuiq; à Deo. Hæc autẽ fratres, transfi- B
guraui in me & Apollo propter vos: vt in
nobis diſcatis, ne ſuprà quàm ſcriptũ eſt,

vnus

vnus aduerſus alterum infletur pro alio. Quis enim te diſcernit? Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi nõ acceperis? Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis: ſine nobis regnatis, & vtinã regnetis, vt & nos vobiſcũ regnemus. Puto enim quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquã morti deſtinatos: quia ſpectaculũ facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus. Nos ſtulti propter Chriſtum: vos autem prudẽtes in Chriſto. Nos infirmi, vos autem fortes. Vos nobiles: nos autẽ ignobiles.

C Vſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris. Maledicimur, Act. 10. 5
& benedicimus: perſecutionem patimur, 1. Theſ. 2. b
& ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus: 2. Theſ. 3. b
tanquam purgamenta huius mũdi facti ſumus omnium peripſema vſque adhuc. Non vt confundam vos, hæc ſcribo: ſed vt filios meos chariſſimos moneo. Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto: ſed non multos patres.

D Nam in Chriſto Ieſu per Euãgelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei eſtote, ſicut & Ego Chriſti. Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus

charıſſimus,& fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vbiq; in omni eccleſia doceo. Tanquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam. Veniã autem ad vos citò, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam nõ ſermonem eorum, qui inflati ſunt, ſed virtutem. Non enim in ſermone eſt regnũ Dei, ſed in virtute. Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

Fornicator Satanæ traditur. CAP. V.

OMnino auditur inter vos fornicatio: A
& talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio ve-
Coloſ. 2. a ſtrûm qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens, eum qui ſic operatus
eſt: in nomine Domini noſtri Ieſu Chri- B
ſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu, tradere huiuſmodi hominẽ Satanæ in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini
Galat. 5. b noſtri Ieſu Chriſti. Non eſt bona gloriatio veſtra. Neſcitis quia modicum fermẽlum totam maſſam corrumpit? Expurgate
vetus fermentum, vt ſitis noua cõſperſio, C
ſicut

ſicut eſtis azymi. Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis, & veritatis. Scripſi vobis in epiſtola: Ne commiſceamini fornicariis. Non
D vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mũdo exiſſe. Nunc autẽ ſcripſi vobis, non commiſceri: ſi is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus aut ebrioſus, aut rapax: cũ eiuſmodi nec cibum ſumere. Quid enim mihi de iis qui foris ſunt, iudicare? Nonne de iis qui intus ſunt, vos iudicatis? nam eos qui foris ſunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobiſipſis.

Chriſtianus non debet litem intendere proximo.

CAPVT VI.

A AVdet aliquis veſtrûm habens negotiũ aduerſus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? An neſcitis, quoniã ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi in vobis iudicabitur mundus, indigni eſtis, qui de minimis iudicetis. Neſcitis quoniã Angelos iudicabimus? quantò magis ſecularia? Secularia igitur iudicia ſi habueritis: contemptibiles qui ſunt in

eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.
Ad verecundiam veſtram dico. Sic non
eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit
iudicare inter fratrem ſuum? Sed frater B
cum fratre iudicio contendit: & hoc apud
infideles. Iam quidem omnino delictum
eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter
vos. Quare non magis iniuriam accipitis?
quare non magis fraudem patimini? Sed
vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc
fratribus. An neſcitis quia iniqui regnum
Dei non poſſidebunt? Nolite errare: Ne-
que fornicarij, neque idolis ſeruiẽtes, ne-
que adulteri, neque molles, neque ma-
ſculorum concubitores, neque fures, ne-
Infra 10.a que auari, neque ebrioſi, neque maledici,
*Eccle.*37.d neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.
Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed C
ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in no-
mine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpi-
ritu Dei noſtri. Omnia mihi licent, ſed
non omnia expediũt. Omnia mihi licent,
ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Eſca
ventri, & venter eſcis: Deus autem &
hunc, & has deſtruet. Corpus autem non
fornicationi, ſed Domino: & Dominus
corpori. Deus verò & Dominum ſuſcita-
uit, & nos ſuſcitabit per virtutem ſuam.
Neſcitis quoniam corpora veſtra, mem- D
bra

bra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autem adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

Gene.12.d *Matt.19.a* *Mar.10.a* *Epheſ.5.g* *Suprà 3.d* *2.Cor.6.c* *Infrà 7.d* *1.Petr.1.d*

Quomodo coniuges, vidua, & virgines ſe gerant.

CAPVT VII.

A DE quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem vnuſquiſq; ſuam vxorẽ habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tẽpus, vt vacetis orationi: & iterũ reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sa-

1.Petr.3.d

tanas, propter incontinentiam veſtram. B
Hoc autem dico ſecundum indulgẽtiam,
non ſecundum imperium. Volo autem
omnes vos eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſ-
quiſque proprium donum habet ex Deo:
alius quidem ſic, alius verò ſic. Dico autẽ
non nuptis & viduis, Bonum eſt illis ſi ſic
Matt. 5.c permanſerint, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe
19.b continent, nubant. Melius eſt enim nube-
Mar 10.b re quàm vri. Iis autem qui matrimonio
Luc.16.a iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Domi-
nus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi
diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo
reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.
Nam cæteris ego dico, non Dominus: Si
quis frater vxorem habet infidelem, &
hæc conſentit habitare cum illo: non di-
mittat illam. Et ſi qua mulier habet vi- C
rum infidelem, & hic conſentit habitare
cum illa: non dimittat virum. Sanctifica-
tus eſt, enim vir infidelis per mulierem fi-
delem: & ſanctificata eſt mulier infidelis
per virum fidelem. Alioquin filij veſtri
immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.
Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat. Non
enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſo-
ror in huiuſmodi: In pace autem vocauit
nos Deus. Vnde enim ſcis mulier, ſi virum
ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulie-
rem

rem ſaluam facies? niſi vnicuique ſicut di-
uiſit Dominus. Vnũquenq; ſicut vocauit
Deus, ita ambulet, & ſicut in omnibus ec-
cleſiis doceo. Circunciſus aliquis vocatus
D eſt? non adducat præputium. In præputio *Epheſ. 4. a*
aliquis vocatus eſt? nõ circuncidatur. Cir-
cunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt:
ſed obſeruatio mandatorum Dei. Vnuſ-
quiſque in qua vocatione vocatus eſt, in
ea permaneat. Seruus vocatus es? non ſit
tibi curæ: ſed & ſi potes fieri liber, magis
vtere. Qui enim in Domino vocatus eſt
ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui
liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Pretio *Supra 5. d*
empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. *1. Petr. 1. d*
Vnuſquiſque ergo in quo vocatus eſt, fra-
tres, in hoc maneat apud Deũ. De virgi-
nibus autẽ præceptũ Domini non habeo,
conſilium autẽ do, tanquã miſericordiam
conſecutus à Domino, vt ſim fidelis. Exi-
ſtimo enim hoc bonum eſſe propter in-
ſtantem neceſſitatem, quoniam bonũ eſt
E homini ſic eſſe. Alligatus es vxori? noli
quęrere ſolutionem. Solutus es ab vxore?
noli quærere vxorem. Si autem acceperis
vxorem: non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo:
non peccauit. Tribulationem tamen car-
nis habebunt huiuſmodi. Ego autem vo-
bis parco. Hoc itaque dico, fratres, tẽpus
breue

breue eſt: reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudẽt, tãquam non gaudentes: & qui emunt, tãquam non poſſidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquã non vtãtur. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo pla- F
ceat Deo. Qui autem cũ vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt: vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem veſtrã dico: non vt laqueum vobis iniiciã, ſed ad id quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi. Si quis autem turpé ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri: quod G
vult faciat: non peccat, ſi nubat. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habẽs neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam: bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuã, bene facit: & qui non iungit, melius facit.

Mulier

Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt: cui autem vult nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundũ meum conſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritũ Dei habeam. Rom. 7. a

In eſcis infirmorum ratio habenda.

CAP. VIII.

A DE iis autẽ, quæ idolis immolantur, ſcimus quòd omnes ſcientiam habemus. Scientia inflat: charitas verò ædificat. Si quis autẽ ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondũ cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire. Si quis autem diligit Deũ, hic cognitus eſt ab eo. De eſcis autẽ, quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolũ in mundo, & quòd nullus eſt Deus,

B niſi vnus. Nam etſi ſunt qui dicantur Dij, ſiue in cælo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt Dij multi, & Domini multi) nobis tamen vnus eſt Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum: ſed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia, vſque nunc idoli, quaſi idolothytum manducant: & conſcientia ipſorum cùm ſit infirma, polluitur. Eſca autem nos non commendat

C Deo. Neque enim ſi manducauerimus,

abun

abundabimus: neque ſi non manducauerimus, deficiemus. Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra, offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem: nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Rom. 14.c

D

Rom. 14 d

Prædicanti Chriſtum victus debetur.

CAPVT IX.

A

NOn ſum liber? Non ſum Apoſtolus? Nónne Chriſtum Ieſum DOMINUM noſtrum vidi? Nónne opus meum vos eſtis in DOMINO? Etſi aliis non ſum Apoſtolus: ſed tamen vobis ſum. Nam ſignaculum Apoſtolatus mei vos eſtis in DOMINO. Mea defenſio apud eos qui me interrogant, hæc eſt: Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circunducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres DOMINI, & Cephas?

phas? Aut ego ſolus, & Barnabas, non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plãtat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in lege Moyſi: Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura eſt DEO? An propter nos vtique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt. Quoniam debet in ſpe qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt: quare non potius nos? Sed non vſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Euãgelio Chriſti. Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt? & qui altario deſeruiunt, cum altario participant? Ita & DOMINUS ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem ſcripſi hæc vt ita fiant in me. Bonum eſt enim mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Nam & ſi euangelizauero, non

Deut. 25. a *1. Tim. 5. c*

B

Rom. 15. f

Deut. 13. A

eſt

eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi in- C
cumbit: væ enim mihi eſt, ſi non euange-
lizauero. Si enim volens hoc ago, merce-
dem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio
mihi credita eſt. Quæ eſt ergo merces
mea? vt Euangelium prædicans, ſine ſum-
ptu ponam Euangelium, vt non abutar
poteſtate mea in Euangelio. Nam cùm
liber eſſem ex omnibus, omnium me ſer-
uum feci, vt plures lucrifacerem. Et fa-
ctus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iu-
dæos lucrarer: iis qui ſub lege ſunt, quaſi
ſub lege eſſem (cùm ipſe non eſſem ſub
lege) vt eos qui ſub lege erant, lucrifacе-
rem: iis qui ſine lege erant, tanquam ſine
lege eſſem (cùm ſine lege Dei non eſſem,
ſed in lege eſſem Chriſti) vt lucrifacerem D
eos, qui ſine lege erant. Factus ſum infir-
mis infirmus: vt infirmos lucrifacerem.
Omnibus omnia factus ſum: vt omnes
facerem ſaluos. Omnia autem facio pro-
pter Euangeliũ: vt particeps eius efficiar.
Neſcitis quòd ij qui in ſtadio currunt, o-
mnes quidem currunt, ſed vnus accipit
brauium? Sic currite, vt comprehendatis.
Omnis autẽ qui in agone contendit, ab o-
mnibus ſe abſtinet. Et illi quidẽ, vt corru-
ptibilẽ coronã accipiant, nos autẽ incor-
ruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in
incer

incertum: ſic pugno, non quaſi aërẽ verberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cũ aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Veteribus omnia in figurâ contigerunt.

CAP. X.

A NOlo enim vos ignorare, fratres, quoniã patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt: & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundẽ potum ſpiritualẽ biberunt. Bibebant autẽ de ſpirituali conſequente eos petra: petra autẽ erat Chriſtus. Sed nõ in pluribus eorum, beneplacitũ eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autẽ in figura facta B ſunt noſtri, vt nõ ſimus cõcupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt. Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quẽadmodũ ſcriptũ eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Neque fornicemur: ſicut quidã ex ipſis fornicati ſunt: & ceciderunt vna die viginti tria millia. Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidã eorũ tentauerũt, & à ſerpentibus perierũt. Neque murmurauoritis: ſicut quidã eorũ murmurauerunt, & C perierunt ab exterminatore. Hæc autem

Numer. 5.d
Exod. 12.d
Exod. 14.c
Exod. 16.d
Exod. 17.b
Num. 20.b
Num. 26.g
Exod. 32.b
Num. 25.b
Nu. 21.b
Nu. 14.f
Iudic. 8.c

omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionẽ noſtrã, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Tentatio vos non apprehendat, niſi humana: fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis: ſed faciet etiã cum tentatione prouẽtum, vt poſſitis ſuſtinere. Propter quod, chariſſimi mihi, fugite ab idolorum cultura. Vt prudentibus loquor. Vos ipſi iudicate quod dico. D

Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus: omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Videte Iſraël ſecundum carnem. Nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Quid ergo? dico quòd idolis immolatũ, ſit aliquid? aut quòd idolum ſit aliquid? Sed quòd quæ immolant E

Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum. Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. An æmulamur dominum? Nunquid fortiores illo ſumus?

Omnia

Omnia mihi licent, ſed non omnia expe-
F diunt. Omnia mihi licent, ſed non omnia *Supra 6. a*
ædificant. Nemo quod ſuum eſt, quærat: *Eccle. 17. d*
ſed quod alterius. Omne quod in macel-
lo vænit manducate, nihil interrogantes
propter conſcentiam. Domini eſt terra, & *Pſal. 23. a*
plenitudo eius. Si quis vocat vos infide-
liũ ad cœnã, & vultis ire: omne quod vo-
bis apponitur, manducate, nihil interro-
gantes propter conſcientiã. Si quis autem
dixerit: Hoc immolatum eſt idolis: nolite
manducare, propter illum qui indicauit, &
propter conſcientiam: conſcientiã autem
dico, non tuam, ſed alterius. Vt quid enim
libertas mea iudicatur ab alia conſciẽtia?
G Si ego cũ gratia participo, quid blaphe-
mor pro eo, quòd gratias ago? Siue ergo
manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid
facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sine
offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus, & *Coloſ. 2. c*
eccleſiæ Dei: ſicut & ego per omnia o-
mnibus placeo, non quærens quod mihi
vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.

Caput mulieris vir: item cœna Domini quomodo celebranda. CAP. XI.

A IMitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri-
ſti. Laudo autem vos, fratres, quòd
per omnia, mei memores eſtis: & ſicut
tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Vo-

lo autem vos ſcire quòd omnis viri caput, Chriſtus eſt:caput autẽ mulieris, vir: caput verò Chriſti, Deus. Omnis vir orãs aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuũ. Omnis autem mulier orãs aut prophetans non velato capite, deturpat caput ſuũ, vnum enim eſt ac ſi decaluetur. Nã ſi non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe eſt mulieri tonderi, aut decaluari, velet caput ſuũ. Vir quidem non debet velare caput ſuũ: quoniam imago & gloria Dei eſt: mulier autem gloria viri eſt. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Etenim nõ eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum. Ideo debet mulier velamẽ habere ſuper caput ſuũ, & propter Angelos. Verũtamẽ neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro in Domino. Nam ſicut mulier de viro, ita & vir per mulierem. Omnia autẽ ex Deo. Vos ipſi iudicate: decet mulierẽ non velatam orare Deum? Nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidẽ ſi comã nutriat, ignominia eſt illi mulier verò ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniã capilli pro velamine ei dati ſunt. Si quis autem videtur contentioſus eſſe, nos talẽ conſuetudinem non habemus, neq; eccleſia Dei. Hoc autẽ præcipio: non laudans, quòd nõ in melius,

Epheſ. 5. c
B
Geneſ. 2. d
C

D ſed in deterius cõuenitis. Primũ quidem
conuenientibus vobis in eccleſiam, audio
ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo.
Nam oportet & hæreſes eſſe: vt & qui
probati ſunt, manifeſti fiãt in vobis. Con-
uenientibus ergo vobis in vnũ, iam nõ eſt
Dominicã cœnã manducare. Vnuſquiſq;
enim ſuã cœnã præſumit ad mãducandũ.
Et alius quidẽ eſurit, alius autem ebrius
eſt. Nunquid domos non habetis ad man-
ducandum, & bibendũ? Aut eccleſiam Dei
contemnitis, & confunditis eos qui non
E habẽt? Quid dicam vobis? Laudo vos? In
hoc nõ laudo. Ego enim accepi à Domi-
no, quod & tradidi vobis: quoniã Domi- *Matt. 26.a*
nus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit *Marc. 14.c*
panẽ, & gratias agens fregit, & dixit: Ac- *Luc. 22.b*
cipite, & manducate: Hoc eſt corpus meũ,
quod pro vobis tradetur. Hoc facite in
meã commemorationẽ. Similiter & cali-
F cem poſtquam cœnauit, dicens: Hic calix
nouum teſtamentũ eſt in meo ſanguine,
hoc facite, quotieſcunq; bibetis, in meam
commemorationẽ. Quotieſcunque enim
manducabitis panem hũc, & calicem bi- *Ioan. c.f*
betis: mortem Domini annuntiabitis,
donec veniat. Itaque quicunque mandu-
cauerit panem hunc, & biberit calicem
Domini indignè, reus erit corporis &

ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum
1. Cor. 15.b homo:& ſic de pane illo edat, & de calice
bibat. Qui enim manducat & bibit indi G
gnè, iudicium ſibi manducat & bibit: non
diiudicans corpus Domini. Ideo inter
vos multi infirmi & imbecilles, & dor-
miunt multi. Quòd ſi noſmetipſos diiu-
dicaremus, non vtique iudicaremur. Dum
iudicamur autem, à Domino corripimur:
vt non cum hoc mundo damnemur. Ita-
que fratres mei, cùm conuenitis ad man-
ducandum, inuicem expectate. Si quis
eſurit, domi manducet: vt nō in iudicium
conueniatis. Cætera autem, cùm venero,
diſponam.

Vt varia corporis membra, ita varia gratiarũ dona.

CAPVT XII.

DE ſpiritualibus autē nolo vos igno- A
rare, fratres. Scitis autē quoniā cùm
Gentes eſſetis, ad ſimulacra muta, prout
ducebamini, eūtes. Ideo notum vobis fa-
cio, quòd nemo in Spiritu Dei loquens.
Marc. 6. f dicit anathema Ieſu. Et nemo poteſt di-
cere, Dominus Ieſus: niſi in Spiritu ſan-
cto. Diuiſiones verò gratiarū ſunt: idem
autē Spiritus. Et diuiſiones miniſtratio-
num ſunt, idem autē Dominus. Et diuiſio
nes operationū ſunt: idem verò Deus, qui
operatur omnia in omnibus. Vnicuique
autem

autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidẽ per ſpiritũ datur ſermo
6 ſapientiæ: alij autẽ ſermo ſcientię, ſecundũ eundem ſpiritũ: alteri fides, in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum, in vno ſpiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituũ, alij genera linguarum, *Rom. 12. a*
B alij interpretatio ſermonũ. Hæc autem omnia operatur vnus, atq; idẽ Spiritus, diuidens ſingulis prout vult. Sicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autẽ mẽbra corporis cũ ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. Etenim in vno Spiritu omnes, nos in vnũ corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes in vno ſpiritu potati ſumus. Nam & corpus nõ eſt vnũ membrũ, ſed multa. Si dixerit pes: Quoniã non ſum manus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore. Et ſi dixerit auris: Quoniã non ſum oculus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore. Si totũ corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem poſuit Deus membra, vnũquodque eorum in corpore, ſicut voluit. Quòd ſi eſſent omnia vnum membrũ, vbi corpus? Nunc autẽ multa quidem membra, vnum autem corpus. Non poteſt autem dicere

Epheſ. 4. b

oculus manui: Opera tua non indigeo:
Aut iterum caput pedibus: Nõ eſtis mihi
neceſſarij. Sed multò magis quæ videntur
mẽbra corporis infirmiora eſſe, neceſſa-
riora ſunt. Et quæ putamus ignobiliora
membra eſſe corporis, his honorẽ abun-
dantiorẽ circundamus. Et quæ inhoneſta
ſunt noſtra, abundantiorẽ honeſtatem ha-
bent. Honeſta autẽ noſtra, nullius egent:
ſed Deus temperauit corpus, ei cui deerat
abundantiorẽ tribuendo honorẽ: vt nõ ſit
ſchiſma in corpore; ſed in idipſum pro
inuicẽ ſolicita ſint mẽbra. Et ſi quid pati-
tur vnũ membrum, compatiuntur omnia
mẽbra: Siue gloriatur vnum membrum, z
congaudent omnia membra. Vos autem
eſtis corpus Chriſti, & membra de mem-
bro. Et quoſdam quidem poſuit Deus in
Epheſ. 4. c Eccleſia, primũ Apoſtolos, ſecundò Pro-
phetas, tertiò Doctores, deinde Virtu-
tes, exinde gratias curationum, opitula-
tiones, gubernationes, genera linguarum,
interpretationes ſermonum. Nunquid
omnes Apoſtoli? nunquid omnes Pro-
phetæ? nunquid omnes Doctores? nun-
quid omnes Virtutes? nunquid omnes
gratiam habent curationum? nunquid
omnes linguis loquuntur? Nunquid o-
mnes interpretantur? Æmulamini autem
char

charíſmata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.

Charitatis deſcriptio. CAP. XIII.

A SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatẽ autem non habeam: factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſtria omnia, & omnẽ ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes

B tranſferam, charitatẽ autem non habuero: nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autẽ non habuero: nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quæ-

C rit quæ ſua ſunt, nõ irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit, ſiue prophætiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venerit quod perfe- *Philip. 2. c*

D ctum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Cùm eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus, cogitabam

vt paruulus. Quando autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas.

Linguæ ſine interprete non proſunt.

CAP. XIIII.

SEctamini charitatem, æmulamini ſpiritualia: magis autem vt propheteтis. A
Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit, ſpiritu autem loquitur myſteria. Nam qui prophetat: hominibus loquitur ad ædificationẽ, & exhortationem, & conſolationem. Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat: qui autẽ prophetat, eccleſiã Dei ædificat. Volo autẽ omnes vos loqui linguis: magis autẽ prophetare. Nam maior eſt, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: niſi interpretetur, vt eccleſia ædificationẽ accipiat: Nunc autẽ fratres, ſi venero ad vos linguis loquens: quid vobis B
prodero, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina? Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſiue tibia, ſiue cithara: niſi diſtinct

diſtinctionem ſonituũ dederint, quomodo ſcietur id quod canitur, aut quod citharizatur? Etenim ſi incertam vocẽ det tuba, quis parabit ſe ad bellum? ita & vos per linguã, niſi manifeſtũ ſermonẽ dederitis, quomodo ſcietur id quod dicitur? Eritis enim in aëra loquentes. Tam mul-
C ta, vt puta genera linguarum ſunt in hoc mundo: & nihil ſine voce eſt. Si ergo neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquar, barbarus, & qui loquitur, mihi barbarus. Sic & vos, quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationẽ eccleſiæ quærite, vt abundetis. Et ideo qui loquitur lingua, oret vt interpretetur. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente. Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Cæterùm ſi benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit: nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non
D ædificatur. Gratias ago Deo, quòd omnium veſtrûm lingua loquor. Sed in eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam, quàm decem millia verborum in lingua. Fratres, nolite pueri effici ſenſibus: ſed malitia paruuli

eſtote

eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. In
Iſaia 58. c lege enim ſcriptũ eſt: Quoniã in aliis lin-
guis,& labiis aliis loquar populo huic, &
nec ſic exaudient me, dicit Dominus. Ita-
quæ linguæ in ſignum ſunt non fidelibus,
ſed infidelibus. prophetiæ autẽ nõ infide-
libus, ſed fidelibus. Si ergo cõueniat vni-
uerſa eccleſia in vnum, & omnes linguis
loquantur, intrent autẽ idiotæ, aut infide-
les, nónne dicent quòd inſanitis? Si autem E
omnes prophetẽt, intret autẽ quis infide-
lis vel idiota: cõuincitur ab omnibus, di-
iudicatur ab omnibus. Occulta enim cor-
dis eius manifeſta fiunt: & ita cadẽs in fa-
ciem adorabit Deũ, pronuntiãs quòd verè
Deus in vobis ſit. Quid ergo eſt, fratres?
Cùm conuenitis, vnuſquiſque veſtrũ pſal-
mum habet, doctrinam habet, apocaly-
pſim habet, linguam habet, interpretatio-
nem habet: omnia ad ædificationẽ fiant. F
Siue lingua quis loquitur, ſecundũ duos,
aut vt multum tres, & per partes, & vnus
interpretetur. Si autem non fuerit inter-
pres: taceat in eccleſia: ſibi autẽ loquatur,
& Deo. Prophetæ autem duo aut tres di-
cant, & cæteri diiudicẽt. Quòd ſi alij reue
latum fuerit ſedenti, prior taceat. Poteſtis
enim omnes per ſingulos prophetare, vt
omnes dicant: & omnes exhortentur, &
ſpir

ſpiritus prophetarum, prophetis ſubiecti ſunt. Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed G pacis: ſicut & in omnibus eccleſiis ſanctorum doceo. Mulieres in eccleſiis taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe: ſicut & lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri, loqui in eccleſia. An à vobis verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos peruênit? Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis: cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Dñi ſunt mandata. Si quis autẽ ignorat, ignorabitur. Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere. Omnia autẽ honeſtè & ſecundum ordinẽ fiant in vobis.

1. Timo. 2. d. Geneſ. 3. c.

Reſurrectio mortuorum CAP. XV.

A NOtum autẽ vobis facio fratres, Euãgelium quod prædicaui vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſaluamini, qua ratione prædicauerim vobis ſi tenetis, niſi fruſtra crediditis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: Quòd Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum ſcripturas: & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas: & quia viſus eſt Cephæ: poſt hoc vndecim. Deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul,

Gala. 1. b. Iſaia 53. b. Iona 2. a. Oſee 6. a. Ioan. 20. d.

ex quibus multi manẽt vſque adhuc,qui-
dam autem dormierunt. Deinde viſus eſt
Iacobo: deinde Apoſtolis omnibus. No-
Act.9.a uiſſimè autem omnium tanquam abor- B
Epheſ.3.b tiuo viſus eſt & mihi. Ego enim ſum mi-
nimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus
vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus
ſum eccleſiam Dei.Gratia autem Dei ſum
id quod ſum: & gratia eius in me vacua
non fuit: ſed abundantius illis omnibus
laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei
mecum. Siue enim ego, ſiue illi, ſic præ-
dicamus,& ſic crediditis. Si autem Chri-
ſtus prædicatur, quod reſurrexit à mor-
tuis: quomodo quidam dicunt in vobis,
quoniam reſurrectio mortuorum nõ eſt?
Si autem reſurrectio mortuorum non eſt,
neque Chriſtus reſurrexit.Si autem Chri- C
ſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio
noſtra: inanis eſt & fides veſtra. Inueni-
mur autem & falſi teſtes Dei: quoniam
teſtimonium diximus aduerſus Deum,
quòd ſuſcitauerit Chriſtum, quem non
ſuſcitauit,ſi mortui non reſurgũt. Nam ſi
mortui non reſurgunt,neque Chriſtus re-
ſurrexit.Quòd ſi Chriſtus non reſurrexit:
vana eſt fides veſtra. Adhuc enim eſtis in
peccatis veſtris. Ergo & qui dormierũt in
Chriſto,perierũt. Si in hac vita tantùm, in
Chriſto

Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores
ſumus omnibus hominibus. Nunc autem
Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ *Coloſ.1.c*
dormientium: quoniam quidẽ per homi- *Apoc.1.b*
nem mors, & per hominem reſurrectio
mortuorũ. Et ſicut in Adam omnes mo-
riuntur, ita & in Chriſto omnes viuifica-
buntur: vnuſquiſq; autẽ in ſuo ordine. Pri- *1. Theſ.2.d*
mitiæ Chriſtus: deinde ij qui ſunt Chri-
ſti, qui in aduentũ eius crediderunt. De-
inde finis, cũ tradiderit regnũ Deo & pa-
tri, cum euacuauerit omnẽ principatum,
D & poteſtatem, & virtutem. Oportet autem
illũ regnare, donec ponat omnes inimi- *Pſal.109.*
cos ſub pedibus eius. Nouiſſimè autẽ ini- *Hebra.1.d*
mica deſtruetur mors. Omnia em̃ ſubie- *& 10.c*
cit ſub pedibus eius. Cũ autẽ dicat: Omnia *Pſal. 8. c*
ſubiecta ſunt ei: ſine dubio præter eum, *Hebra. 2.d*
qui ſubiecit ei omnia. Cùm autẽ ſubiecta
fuerint illi omnia, tũc & ipſe Filius ſubie-
ctus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit
Deus omnia in omnibus. Alioquin quid
facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi o-
mnino mortui non reſurgunt? Vt quid ba-
ptizantur pro illis? Vt quid & nos pericli-
tamur omni hora? Quotidie morior pro-
pter veſtram gloriã, fratres, quã habeo in
Chriſto Ieſu Domino noſtro. Si ſecun-
dum hominẽ ad beſtias pugnaui Epheſi,
quid

quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſur-
Iſaia 22. b gunt? Manducemus, & bibamus, cras
Sapien. 2. b enim moriemur. Nolite ſeduci. Corrum-
Menāder. punt mores bonos colloquia mala. Eui-
gilate iuſte: & nolite peccare: ignorantiā E
enim Dei quidā habēt. Ad reuerentiā vo-
bis loquor. Sed dicit aliquis: Quomodo
reſurgunt mortui? quali autē corpore ve-
nient? Inſipiens tu, quod ſeminas, non vi-
uificatur, niſi prius moriatur. Et quod ſe-
minas, non corpus quod futurum eſt, ſemi
nas ſed nudum granum, vt puta tritici, aut
alicuius cæterorū, Deus autē dat illi cor-
pus ſicut vult: & vnicuiq; ſeminū propriū
corpus. Non omnis caro, eadem caro: ſed
alia hominum, alia pecorum, alia autem
volucrium, alia piſcium. Et corpora cæle-
ſtia, & corpora terreſtria, ſed alia quidem
cæleſtium gloria: alia autem terreſtrium. F
Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, &
alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella
differt in claritate, ſic & reſurrectio mor-
tuorum. Seminatur in corruptione, ſur-
get in incorruptione. Seminatur in igno-
bilitate, ſurget in gloria. Seminatur in
infirmitate, ſurget in virtute. Semina-
tur corpus animale, ſurget corpus Spiri-
tuale. Si eſt corpus animale, eſt & corpus
Gener 2. b ſpirituale, ſicut ſcriptum eſt: Factus eſt

pri

» primus homo Adam in animam viuen-
» tem: nouiſſimus Adam in ſpiritum viui-
ficantem. Sed non prius quod ſpirituale
eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpiri-
tuale. Primus homo de terra, terrenus:
ſecundus homo de cælo, cæleſtis. Qualis
terrenus, tales & terreni, & qualis cœle-
ſtis, tales & cæleſtes. Igitur ſicut portaui-
mus imaginem terreni, portemus & ima-
ginem cæleſtis. Hoc autem dico, fratres,
quia caro & ſanguis regnũ Dei poſſidere
G non poſſunt: neque corruptio incorrupte-
lam poſſidebit. Ecce myſterium vobis di-
co. Omnes quidem reſurgemus: ſed non
omnes immutabimur: in momẽto, in *ictu *nictu
oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim
tuba: & mortui exſurgent incorrupti, &
nos immutabimur. Oportet enim corru-
ptibile hoc, induere incorruptionem: &
mortale hoc, induere immortalitatem.
Cùm autem mortale hoc induerit immor- *Oſee 13. d*
talitatem: tunc fiet ſermo, qui ſcriptus
» eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt *Hebr. 2. d*
» mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus
tuus? Stimulus autem mortis, peccatum
eſt: virtus verò peccati lex: Deo autem
gratias, qui dedit nobis victoriam, per
Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Ita-
que, fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, *1. Ioan. 5. a*

& immobiles: abundantes in opere Domini ſemper:ſcientes, quod labor veſter non eſt inanis in Domino.

Meminit Paulus collectæ, & pollicetur reditum.

CAP. XVI.

DE collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui eccleſiis Galatię, ita & vos facite. Per vnam ſabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem præſens fuero: quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Hieruſalem. Quòd ſi dignum fuerit vt ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniã pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis quocũque iero. Nolo enim vos modò in tranſitu videre: ſpero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit. Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſtẽ. Oſtiũ enim mihi apertum eſt magnũ, & euidens, & aduerſarij multi. Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego. Ne quis ergo illum ſpernat: deducite autem illum in pa-

ce, vt veniat ad me. Expecto enim illum
C cum fratribus. De Apollo autem fratre,
vobis notum facio, quoniam multum ro-
gaui eum, vt veniret ad vos cũ fratribus:
& vtiq; non fuit voluntas eius vt nunc ve-
niret: veniet autẽ cùm ei vacuum fuerit.
Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, &
confortamini: omnia veſtra in charitate
fiant. Obſecro autem vos, fratres, noſtis
domũ Stephanæ, & Fortunati, & Achaici,
quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in mi-
niſterium ſanctorum ordinauerunt ſe-
ipſos: vt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & o-
mni cooperanti, & laboranti. Gaudeo
autem in præſentia Stephanę, & Fortuna-
ti, & Achaci: quoniam id quod vobis de-
D erat, ipſi ſuppleuerunt. Refecerunt enim
& meum ſpiritum, & veſtrũ. Cognoſcite
ergo qui eiuſmodi ſunt. Salutant vos o-
mnes eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Do-
mino multùm Aquila, & Priſcilla, cum
domeſtica ſua eccleſia, apud quos & ho-
ſpitor. Salutant vos omnes fratres. Salu-
tate inuicem in oſculo ſancto. Salutatio
mea manu Pauli. Si quis non amat Do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit ana-
thema, maranatha. Gratia Domini noſtri
Ieſu Chriſti vobiſcum. Charitas mea cum
omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen

ARGVMENTVM IN ſecundam epiſtolam Pauli ad Corinthios.

POST actam à Corinthijs pœnitentiam, conſolatoriam ſcribit eis epiſtolam Apoſtolus à Troa'e per Titum. Et collaudans eos, hortatur ad meliora: contriſtatos quidem eos, ſed emendatos oſtendens.

EPISTOLA PAVLI ad Corinthios ſecunda.

Deus ſuorum liberator & conſolator.

CAPVT I.

PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chri- A
ſti, per voluntatem Dei, & Timotheus frater, eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, cum omnibus ſanctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia,
Ephe.ſ.1 a Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro,
2.Petr.1.a & Domino Ieſu Chriſto. Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: vt poſſimus & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura

 ſunt

ſunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipſi à Deo: quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra.
B Siue autem tribulamur, pro veſtra exhortatione & ſalute: ſiue conſolamur, pro veſtra conſolatione: ſiue exhortamur, pro veſtra exhortatione & ſalute, quę operatur tolerantiam earundem paſſionum, quas & nos patimur: & ſpes noſtra firma eſt pro vobis, ſcientes, quòd ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipſi in nobis ipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem ſperamus quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis, vt ex multarum perſonis facierum, eius quæ in nobis eſt donationis, per multos gratiæ agãtur pro
C nobis. Nam gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis, & ſynceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei, conuer

ſati ſumus in hoc mundo: abundantius
autẽ ad vos. Non enim alia ſcribimus vo-
bis, quàm quæ legiſtis, & cognouiſtis.
Spero autem quòd vſque in finem cogno
ſcetis: ſicut & cognouiſtis nos ex parte,
quod gloria veſtra ſumus, ſicut & vos no- A
ſtra in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et
hac confidenria volui prius venire ad vos,
vt ſecundam gratiam haberetis: & per
vos tranſire in Macedoniam, & iterum
à Macedonia venire ad vos, & à vobis
deduci in Iudæam. Cùm ergo hoc voluiſ-
ſem, nunquid leuitate vſus ſum? Aut D
quæ cogito, ſecundum carnem cogito, B
vt ſit apud me, Eſt & Non? Fidelis au-
tem Deus, quia ſermo noſter, qui fuit
apud vos, non eſt in illo, Eſt & non: ſed
eſt in illo, Eſt. Dei enim filius Ieſus Chri-
ſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt,
per me, & Syluanum, & Timotheum, non
fuit in illo, Eſt & Non: ſed, Eſt, in illo
fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei
ſunt, in illo, Eſt: ideo & per ipſum Amen,
Deo ad gloriam noſtram. Qui autem cõ- C
firmat nos vobiſcum in Chriſtum, & qui
vnxit nos, Deus, qui & ſignauit nos, & de-
dit pignus Spiritus in cordibus noſtris.
Ego autem teſtem Deum inuoco in ani-
mam meam, quod parcens vobis non
veni

veni vltra Corinthum: non quia dominamur fidei veſtræ: ſed adiutores ſumus gaudij veſtri, Nam fide ſtatis.

Triſtitiam Paulus adimit Corinthijs, ſua conſolatione. CAP. II.

A STatui autem hoc ipſum apud me, ne iterum in triſtitia venirem ad vos. Si enim ego contriſto vos: & quis eſt qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? Et hoc ipſum ſcripſi vobis: vt non cum venero, triſtitiam ſuper triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium,
B omniũ veſtrum eſt. Nam ex multa tribulatione, & anguſtia cordis, ſcripſi vobis per multas lacrymas: non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis quam charitatẽ habeam abundantius in vobis. Siquis autem contriſtauit me: non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non onerem omnes vos. Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio hæc que fit à pluribus: ita vt econtratio magis donetis, & conſolemini, ne fortè abundan-
C tiori rriſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt. Propter quod obſecro vos, vt confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & ſcripſi vobis, vt cognoſcam experimentum veſtrum, an in omnibus obedientes ſitis. Cui autem aliquid donaſtis, & ego.

Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti, vt non circunueniamur à Satana: non enim ignoramus cogitationes eius. Cùm veniſſem autem Troadem propter Euãgeliũ Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino: non habui requiem ſpiritui meo, eò quòd non inuenerim Titum fratrem meum: ſed valefaciens eis profectus ſum in Macedoniam. Deo autem gratias, qui D
ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco. Quia Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalui fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus? Non enim ſumus (ſicut plurimi) adulterantes verbum Dei: ſed ex ſynceritate, ſicut ex Deo coram Deo, in Chriſto loquimur.

Littera occidit, ſpiritus viuificat.

CAPVT III.

INcipimus iterum noſmetipſos commendare? Aut nunquid egemus (ſicut A
quidam) commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis? Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus, manifeſtati quod epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata

à no

à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed
B in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum: non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: qui & idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non litteræ, ſed ſpiritus: littera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Quòd ſi miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis miniſtratio Spiritus erit in gloria? Nam ſi miniſtratio damnationis in gloria eſt, multò magis abũdat miniſterium iuſtitiæ in gloria. Nam
C nec glorificatum eſt, quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam eſt: multò magis quod manet, in gloria eſt. Habentes igitur talem ſpem, multa fiducia vtimur: & non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, vt non intenderent filij Iſraël in faciem eius, quod euacuatur: ſed obtuſi ſunt ſenſus eorum. Vſq; in hodiernum enim diem, idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti ma-

Hebr. 4. c

Exod. 34. d

net non reuelatum (quod in Chriſto euacuatur)ſed vſque in hodiernũ diem, cùm
Ioan.4.c legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Cùm autem conuerſi fuerint ad Dominum,auferetur velamẽ. Dominus autem ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem,tanquam à Domini ſpiritu. C

Deus per vaſa fictilia manifeſtat ſuam gloriam.

CAPVT IIII.

IDeo habentes hanc miniſtrationem, A
iuxta quod miſericordiam conſecuti ſumus, non deficimus:ſed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes verbum Dei: ſed in manifeſtatione veritatis commendantes noſmetipſos ad omnem conſcientiam hominum coram Deo. Quòd ſi etiam opertum eſt Euangelium noſtrum, in iis qui pereunt,eſt opertum, in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mẽtes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei. Non B
enim noſmetipſos prædicamus,ſed Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: nos autem,ſeruos veſtros per Ieſum. Quoniam

Deus,

Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie Chriſti Ieſu. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus: vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: perſecutionẽ patimur, ſed non
C derelinquimur, humiliamur, ſed non confundimur: deiicimur; ſed non perimus: ſemper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circunferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris. Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Ieſum: vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem Spi-
» ritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi, pro *Pſal.118.a*
» pter quod locutus ſum, & nos credimus propter quod & loquimur: ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cũ Ieſu
D ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum. Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriã Dei. Propter quod non deficimus: ſed licet is, qui foris eſt noſter homo, corrũpatur: tamen is, qui intus eſt, re-

noua

nouatur de die in diem. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt.

Hic exulamus, in cælo autem patria noſtra eſt.

CAPVT V.

A Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factã, æternã in cælis. Nam & in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtrã, quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes: ſi tamen veſtiti, & non nudi inueniamur. Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati: eò quòd nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipſum, Deus qui dedit nobis pignus Spiritus. Audentes igitur ſemper, & ſcientes, quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino (per fidẽ enim ambulamus, & non per ſpeciẽ) audemus autẽ, & bonã voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

Apoc. 16.c

B

Et

Et ideo contendimus, ſiue abſentes, ſiue præſentes placere illi. Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti: vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit, ſiue bonũ ſiue malum. Scientes ergo timorem Domini, hominibus ſuademus: Deo autem manifeſti ſumus. Spero autem & in conſcientiis veſtris manifeſtos nos eſſe. Non iterum commẽdamus nos vobis, ſed occaſionem damus vobis gloriandi pro nobis, vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Siue enim mente excedimus, Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis. Charitas enim Chriſti vrget nos: æſtimantes hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit. Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundũ carnem. Et ſi cognouimus ſecũdum carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus. Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt: ecce facta ſunt omnia noua. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum: & dedit nobis miniſterium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Chriſto mũdum reconcilians ſibi,

Rom 14.a
C
D
Iſaia 43.c
Apo.21.b

non

non reputans illis delicta ipſorum: & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, recōciliamini Deo. Eum qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

Dei miniſtri quomodo ſe exhibeant, oſtenditur.

CAPVT VI.

ADiuuantes autem exhortamur, ne A
in vacuum gratiam Dei recipiatis.
Iſa. 49.c Ait enim: Tempore accepto exaudiui te: "
& in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tem- "
1.Cor. 4.a pus acceptabile: ecce nūc dies ſalutis. Nemini dantes vllam offenſionem, vt nō vituperetur miniſteriū noſtrū: ſed in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribula-
tionibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in B
plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famā: vt ſeductores, & veraces: ſicut qui ignoti, & cogniti: quaſi morien-

tes,

tes,& ecce viuimus:vt caſtigati,& nõ mortificati:quaſi triſtes,ſemper autem gaudẽtes:ſicut egentes, multos autem locupletantes,tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Os noſtrum patet ad vos, ô Corinthij, cor noſtrum dilatatũ eſt. Non anguſtiamini in nobis:anguſtiamini autẽ in viſceribus veſtris. Eandem autem habentes remunerationem (tanquam filios dico)dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſto ad Belial? Aut quæ pars fideli cũ infideli? Quis autẽ cõſenſus tẽplo Dei cũ idolis? Vos enim eſtis tẽplum Dei viui,ſicut dicit Deus: Quoniã inhabitabo in illis:& inambulabo inter eos: & ero illorũ Deus:& ipſi erũt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini(dicit Dominus) & immundum ne tetigeritis:& ego recipiam vos. Et ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios & filias,dicit Dominus omnipotens.

1.Cor. 2.d & 6.d
Leui. 26.b
Iſa.52 c
Iere.31.a

Triſtitia quæ eſt ſecundum Deum,non caret conſolatione. CAP. VII.

HAs ergo habẽtes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes

tes ſanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminẽ læſimus, neminem corrupimus, neminẽ circumuenimus. Non ad condemnationem veſtram dico. Prædiximus enim, quòd in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum, & ad conuiuendum. Multa mihi fiducia eſt apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione: ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiẽ habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris, pugnæ: intus, timores. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in aduentu Titi. Non ſolùm autem in aduentu eius, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationẽ pro me, ita vt magis gauderem. Quoniam etſi contriſtaui vos in epiſtola, non me pœnitet: etſi pœniteret, videns quòd epiſtola illa (etſi ad horam) vos contriſtauit. Nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Cõtriſtati enim eſtis ſecundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur:

Margin: B (beside "omni tribulatione noſtra"); C (beside "Nunc"); 2. Pet. 2. c (beside "in nullo detrimentum")

ratur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur. Ecce enim hocipſum, ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem: ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. In omnibus exhibuiſtis vos incontaminatos eſſe negotio. Igitur etſi ſcripſi vobis non propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum qui paſſus eſt: ſed ad manifeſtandã ſolicitudinem noſtrã, quã habemus pro vobis corã Deo: ideo conſolati

D. ſumus. In conſolatione autem noſtra abũdantius magis gauiſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis. Et ſi quid apud illum de vobis gloriatus ſum, non ſum confuſus: ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus, ita & gloriatio noſtra, quæ fuit ad Titum, veritas facta eſt. Et viſcera eius abundantius in vobis ſunt, reminiſcentis omniũ veſtrũ obedientiã, quomodo cum timore & tremore excepiſtis illum. Gaudeo, quòd in omnibus confido in vobis.

Hortatur Paulus Corinthios ad eleemoſynam ſanctorum.

CAP. VIII.

A. NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data eſt in eccleſiis Macedoniæ, quod in multo experi-

mento tribulationis, abundantia gaudij
ipſorũ fuit, & altiſſima paupertas eorum
abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum,
quia ſecundum virtutem (teſtimonium
illis reddo) & ſupra virtutem volunta-
rij fuerunt cum multa exhortatione ob-
ſecrantes nos gratiam, & communica-
tionem miniſterij, quod fit in ſanctos.
Et non ſicut ſperauimus, ſed ſemetipſos
dederunt, primùm Domino, deinde no-
bis per voluntatem Dei: ita vt rogaremus
Titum, vt quẽadmodũ cœpit, ita & perfi- B
ciat in vobis etiam gratiam iſtam. Sed ſi-
cut in omnibus abundatis fide, & ſermo-
ne, & ſcientia, & omni ſolicitudine, inſu-
per & charitate veſtra in nos, vt & in hac
gratia abundetis. Non quaſi imperãs di-
co: ſed per aliorum ſolicitudinem, etiam
veſtræ charitatis ingenuum bonum com-
probans. Scitis enim gratiam Domini
noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos
egenus factus eſt, cùm eſſet diues: vt il-
lius inopia vos diuites eſſetis. Et conſi-
lium in hoc do. Hoc enim vobis vtile eſt,
qui non ſolùm facere, ſed & velle cœ-
piſtis ab anno priore, nunc verò & fa-
cto perficite: vt quemadmodum prom-
ptus eſt animus voluntatis, ita ſit & per-
ficiendi ex eo quod habetis. Si enim vo- C
lunt

luntas prompta eſt, ſecundum id quod habet, accepta eſt, non ſecundum id quod non habet. Non enim vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tẽpore, veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum: vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: *Exod. 16. d* » Qui multum, nõ abundauit, & qui modicum, non minorauit. Gratias autem ago Deo, qui dedit eandem ſolicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniã exhortationẽ quidẽ ſuſcepit, ſed cùm ſolicitior eſſet, ſua voluntate profectus eſt ad vos. Miſimus D etiam cũ illo fratrem noſtrum, cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias. Non ſolùm autẽ, ſed & ordinatus eſt ab eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam, quæ miniſtratur à nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram: deuitãtes hoc ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ miniſtratur à nobis in Domini gloriam. *Rom. 12. d* Prouidemus enim bona, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum, quẽ probauimus in multis ſæpe ſolicitum eſſe, nunc autem multò ſolicitiorem, confidentia multa in vos ſiue pro Tito, qui

eſt ſocius meus & in vobis adiutor, ſiue fratres noſtri Apoſtoli eccleſiarum gloria Chriſti. Oſtenſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ, & noſtræ gloriæ pro vobis, in illos oſtendite in facie eccleſiarum.

Eleemoſyna hilariter danda. CAP. IX.

NAm de miniſterio quod fit in ſanctos, ex abundanti eſt mihi ſcribere vobis. Scio enim promptum animum veſtrũ, pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio prouocauit plurimos. Miſimus autẽ fratres, vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte vt (quemadmodum dixi) parati ſitis: ne cũ venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubeſcamus nos, vt non dicamus vos in hac ſubſtantia. Neceſſariũ ergo exiſtimaui rogare fratres, vt præueniant ad vos, & præparent repromiſſam benedictionem hãc paratã eſſe, ſic quaſi benedictionem, nõ tanquã auaritiã. Hoc autem dico: Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens eſt autẽ Deus omnẽ gra

A (margin, beside line 1 of chapter)
B (margin)
Eccleſ. 35 b. (margin)

gratiam abundare facere in vobis: vt in
omnibus ſemper omnē ſufficientiā haben
C tes, abundetis in omne opus bonum, ſicut
ſcriptum eſt: Diſperſit dedit pauperibus: *Pſal. 111. b*
iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Qui
autem adminiſtrat ſemen ſeminanti: &
panem ad manducandum præſtabit, &
multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit
incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ: vt in
omnibus locupletati, abūdetis in omnem
D ſimplicitatem, quæ operatur per nos gra-
tiarum actionem Deo. Quoniam mini-
ſterium huius officij non ſolùm ſupplet
ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat
per multas gratiarum actiones in domi-
no, per probationē miniſterij huius, glo-
rificantes Deum in obedientia confeſſio-
nis veſtræ in euangelio Chriſti, & ſimpli-
citate cõmunicationis veſtræ in illos, &
in omnes, & ipſorum obſecratione pro
vobis, deſiderantiū vos propter eminen-
tem gratiam Dei in vobis. Gratias ago
Deo ſuper inenarrabili dono eius.

Homo non metiendus iuxta corporis imbecillitatem.

CAPVT X.

A IPſe autem ego Paulus obſecro vos per
manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti,
qui in facie quidem humilis ſum inter
vos, abſens autem confido in vobis. Rogo

autem vos, ne præſens audeam per eam confidentiam, qua exiſtimor audere in quoſdã: qui arbitrãtur nos tanquã ſecundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes nõ ſecundum carnem militamus. Nã arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionẽ munitionũ, conſilia deſtruentes, & omnẽ altitudinẽ extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequiũ Chriſti, & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia. Quæ ſecundum faciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterũ apud ſe, quòd ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos. Nam & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam. Vt autem non exiſtimer, tanquam terrere vos per epiſtolas (Quoniam quidem epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt & fortes: præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis) hoc cogitet, qui eiuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo per epiſtolas, abſentes, tales & præſentes in facto. Non enim audemus inſerere aut cõparare nos qui-

buſ

buſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi
D in nobis noſmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis. Nos autem non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus menſuram pertingendi vſque ad vos. Non enim quaſi non pertingentes ad vos ſuperextẽdimus nos. Vſque ad vos enim peruénimus in Euangelio Chriſti: non in immenſum gloriantes in alienis laboribus: ſpem autẽ habẽtes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnificari ſecundum regulam noſtram in abundantia, etiam in illa quæ vltra vos ſunt euangelizare, non in aliena regula, in iis quæ præparata ſunt gloriari. Qui autem gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat.

Epheſ. 4. d

1. Cor. 1 d
Ierem. 9. g

In Chriſti honorẽ ſeſe laudat Paulus, idque coactus.

CAP. XI.

A VTinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ, ſed & ſupportate me. Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Timeo autem ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua: ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.

Gen. 3. a

Nam ſi is qui venit, alium Chriſtum prædicat quem nõ prædicauimus: aut alium ſpiritũ accipitis, quem non accepiſtis: aut aliud Euangelium, quod non recepiſtis, rectè pateremini. Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis Apoſtolis. Nã B
etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia. In omnibus autẽ manifeſtus ſum vobis. Aut nunquid peccatũ feci, meipſum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis? Alias eccleſias expoliaui, accipiẽs ſtipendia ad miniſteriũ veſtrum. Et cùm eſſem apud vos & egerem, nulli onerõſus fui. Nam quod mihi deerat, ſuppleuerũt fratres qui venerunt à Macedonia: & in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui, & ſeruabo. Eſt veritas Chriſti in me, quoniã C
hæc gloriatio non infringetur in me, in regionibus Achaiæ. Quare? quia non diligo vos? Deus ſcit. Quod autem facio, & faciam, vt amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionem, vt in quo gloriantur, inueniantur ſicut & nos. Nam eiuſmodi pſeudo apoſtoli, ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Et non mirũ, ipſe enim Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis. Non eſt ergo D
magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur,

velut

velut miniſtri iuſtitiæ: quorum finis erit ſecũdum opera ipſorum. Iterum dico ne quis me putet inſipientem eſſe, alioquin velut inſipientem accipite me, vt & ego modicũ quid glorier. Quod loquor, non loquor ſecundũ Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtãtia gloriæ. Quoniam
E multi gloriantur ſecundũ carnem, & ego gloriabor. Libenter enim ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapientes. Suſtinetis enim, ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit. Secundum ignobilitatẽ dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet, (in inſipientia dico) audeo & ego. Hebræi ſunt, & ego. Iſraëlitæ ſunt, & ego. Semen Abrahæ ſunt, & ego. Miniſtri Chriſti ſunt (vt minùs ſapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequẽter. A Iudæis quinquies quadragenas, vna minus accepi. Ter virgis
F cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, peri-

Act. 16.c
Act. 14.c
Act. 17.a

culis in mari, periculis in falſis fratribus,
in labore & ærumna, in vigiliis multis, in
fame & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore
& nuditate. Præter illa quæ extrinſecus
ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo
omnium eccleſiarum. Quis infirmatur, G
& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur,
& ego non vror? Si gloriari oportet, quæ
infirmitatis meæ ſunt, gloriabor. Deus &
pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt
benedictus in ſecula, ſcit quòd non men-
Act.9.d tior. Damaſci, præpoſitus gentis Aretæ
regis, cuſtodiebat ciuitatem Damaſceno-
rum, vt me comprehenderet: & per fene-
ſtram in ſporta demiſſus ſum per murum,
& ſic effugi manus eius.

Gloriatur Paulus in infirmitatibus.

CAP. XII.

Act.9.a SI gloriari oportet (non expedit quidẽ) A
veniam autẽ ad viſiones, & reuelatio-
nes Domini. Scio hominẽ in Chriſto, an-
te annos quatuordecim (ſiue in corpore,
ſiue extra corpus, neſcio: Deus ſcit) raptũ
huiuſmodi, vſque ad tertium cælum. Et
ſcio huiuſmodi hominem (ſiue in corpo-
re, ſiue extra corpus, neſcio: Deus ſcit)
quoniam raptus eſt in paradiſum: & audi-
uit arcana verba, quæ non licet homini B
loqui. Pro huiuſmodi gloriabor, pro me

autem

autem nihil, niſi in infirmitatibus meis.
Nam & ſi voluero gloriari, non ero inſipiens: veritatem enim dicam. Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus
C Satanæ, vt me colaphizet. Propter quod ter Dominũ rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Cùm enim infirmor, tunc potens ſum.
D Factus ſum inſipiens, vos me coëgiſtis, Ego enim à vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab iis, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli, tametſi nihil ſum. Signa tamen Apoſtoli facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, & prodigiis, & virtutibus. Quid eſt enim quod minus habuiſtis præ cæteris eccleſiis, niſi quòd ego ipſe non grauaui vos? Donate
E mihi hanc iniuriã. Ecce tertio hoc paratus ſum venire ad vos, & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed

vos

vos. Nec enim debēt filij parentibus theſaurizare,ſed parētes filiis. Ego autē libētiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris: licet plus vos diligens,minus diligar. Sed eſto. Ego vos non grauaui: ſed cùm eſſem aſtutus, dolo vos cepi. Nunquid per aliquē eorū, quos miſi ad vos,circunueni vos? Rogaui Titum, & F
miſi cum illo fratrē. Nunquid Titus vos circūuenit? nónne eodem ſpiritu ambulauimus? nónne iiſdem veſtigiis? Olim putatis quòd excuſemus nos apud vos? Coram Deo in Chriſto loquimur. Omnia enim chariſſimi, propter ædificationem veſtrā. Timeo enim ne fortè cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualē non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animoſita- G
tes,diſſenſiones, detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos: ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos:& lugeam multos ex iis, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia, & fornicatione,& impudicitia, quam geſſerunt.

Oſtendit Paulus officij ſui poteſtatem.

CAPVT XIII.

Deut. 17. b ECce tertio hoc venio ad vos. In ore A
duorū vel trium teſtium ſtabit omne verbum

verbũ. Prædixi enim, & prædico, vt præſens vobis, & nũc abſens iis qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam ſi venero iterum, non parcam. An experimentum quæritis eius, qui in me loqui- *Mat. 18. b* *Ioan. 8. c* *Hebr. 10. c*
B tur Chriſtus: qui in vobis nõ infirmatur, ſed potens eſt in vobis? Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate: ſed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi ſumus in illo: ſed viuimus cum eo ex virtute Dei in vobis. Voſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide: ipſi vos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quia Chriſtus Ieſus in vobis eſt? niſi forte reprobi eſtis. Spero autem quòd cognoſcetis, quia nos non ſumus reprobi. Oramus autem Deum, vt nihil mali *1. Cor. 11. f*
C faciatis: non vt nos probati appareamus, ſed vt vos quod bonum eſt faciatis, nos autem vt reprobi ſimus. Non enim poſſumus aliquid aduerſus veritatem: ſed pro veritate. Gaudemus enim quoniam nos infirmi ſumus: vos autem potentes eſtis. Hoc & oramus veſtram conſummationem. Ideo hæc abſens ſcribo, vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem, quam dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem. De cætero

D tero fratres gaudete, perfecti eſtote, exhortamini, idipſum ſapite, pacem habe-

te,

te, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum. Salutate inuicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes ſancti. Gratia Domini Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen.

ARGVMENTVM IN

Epiſtolam Pauli ad Galatas.

GALATAE *ſunt Græci. Hi verbum veritatis primùm ab Apoſtolo acceperunt: ſed poſt diſceſſum eius, tentati ſunt à falſis Apoſtolis, vt in legem & circumciſionem reuerterentur. Hos Apoſtolus reuocat ad fidem veritatis, ſcribens eis ab Epheſo.*

EPISTOLA PAVLI

Apoſtoli ad Galatas.

Reuocantur Galatæ per Paulum à Pſeudoapoſtolis seducti. CAP. I.

PAulus Apoſtolus non ab hominibus neque per hominem, A
ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem, qui ſuſcitauit eum à mortuis, & qui mecũ ſunt omnes fratres

fratres, eccleſiis Galatiæ. Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam, ſecundum voluntatem

B Dei, & patris noſtri: cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Miror quod ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in Gratiam Chriſti, in aliud Euangelium: quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti. Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterũ dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Notum enim vobis facio, fratres, Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi il- 1. *Cor.15.a*

C lud, neque didici: ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Audiſtis enim conuerſationem meam aliquãdo in Iudaiſmo, quoniam ſupramodum perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabam illam, & profi-

ciebam

ciebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum. Cùm autē placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret Filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquieui carni & ſanguini. Neque veni Hieroſolymam ad D
anteceſſores meos Apoſtolos: ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum. Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior. Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ. Eram autem ignotus facie eccleſiis Iudææ, quæ erant in Chriſto. Tantùm autem auditum habebāt: Quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc euangelizat Fidem, quam aliquando expugnabat. Et in me clarificabant Deum.

Paulus confidenter abrogat ceremonias legis.

CAPVT. II.

DEinde poſt annos quatuordecim, A
iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi au-

tem ſecundum reuelationem: & contuli
cum illis Euangelium, quod prædico in
Gentibus: ſeorſum autem iis, qui videbã-
tur aliquid eſſe, ne forte in vanum curre-
rem, aut cucurriſſem. Sed neq; Titus qui
mecum erat, cùm eſſet gentilis, compul-
ſus eſt circũcidi: ſed propter ſubintrodu-
ctos falſos fratres, qui ſubintroierunt ex-
plorare libertatem noſtram, quam habe-
mus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem
redigerent. Quibus neque ad horam ceſ-
B ſimus ſubiectioni, vt veritas Euangelij
permaneat apud vos. Ab iis autem, qui vi-
debantur eſſe aliquid (quales aliquando
fuerint, nihil mea intereſt. Deus enim *Deut. 10.d*
2.Par.19.c
perſonam hominis non accipit.) Mihi *Iob 34.b*
enim qui videbantur eſſe aliquid, nihil *Sap. 6.b*
contulerunt. Sed contrà, cùm vidiſſent *Eccle 35.b*
quòd creditum eſt mihi Euãgelium præ- *Rom. 2.b*
putij, ſicut & Petro circunciſionis (qui *Epheſ.6.b* *Coloſſ 3.e*
enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum *Act.10.c*
circunciſionis, operatus eſt & mihi inter *1.Pet.1.c*
Gentes) & cùm cognouiſſent gratiam,
quæ data eſt mihi, Iacobus, & Cephas,
& Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe,
dextras dederunt mihi & Barnabæ, ſocie-
tatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in cir-
cunciſionem: tantùm vt pauperum me-
mores eſſemus: quòd etiam ſolicitus fui

hoc ipſum facere. Cùm autem veniſſet
Cephas Antiochiam: in faciem ei reſtiti,
quia reprehenſibilis erat. Prius enim quā
venirent quidam à Iacobo, cùm Genti- C
bus edebat Cùm autem veniſſent, ſub-
trahebat, & ſegregabat ſe, timens eos qui
ex circunciſione erāt. Et ſimulationi eius
conſenſerunt cæteri Iudæi: ita vt & Bar- A
nabas duceretur ab eis in illam ſimula-
tionem. Sed cùm vidiſſem, quòd non re-
ctè ambularent ad veritatem Euangelij,
dixi Cephæ corā omnibus, Si tu, cùm Iu-
dæus ſis, Gentiliter viuis, & non Iudaicè:
quomodo Gentes cogis Iudaizare? Nos
natura Iudæi, & non ex Gentibus pecca-
Rom.3.c tores. Scientes autem quòd non iuſtifica- D
tur homo ex operibus legis, niſi per fidem
Ieſu Chriſti: & nos in Chriſto Ieſu credi-
dimus: vt iuſtificemur ex fide Chriſti,
& non ex operibus legis. Propter quod
ex operibus legis nō iuſtificabitur omnis
caro. Quòd ſi quærentes iuſtificari in
Chriſto, inuenti ſumus & ipſi peccatores:
nunquid Chriſtus peccati miniſter eſt?
Abſit. Si enim quæ deſtruxi, iterum hæc
ædifico, præuaricatorem me conſtituo.
Ego enim per legem legi mortuus ſum,
vt Deo viuam. Chriſto confixus ſum cru-
ci. Viuo autem, iam non ego: viuit verò in

me Chriſtus. Quòd autem nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Non abiicio gratiam dei. Si enim per legem iuſtitia: ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

Non operibus legis, ſed fide Chriſti iuſtificatur homo. CAPVT III.

A O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, & in vobis crucifixus? Hoc ſolùm à vobis volo diſcere: Ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex auditu fidei? Sic ſtulti eſtis, vt cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſumamini? Tanta paſſi eſtis ſine cauſa? ſi tamen ſine cauſa. Qui ergo tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut ſcriptum eſt: Abraham credidit Deo: & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Cognoſcite ergo, quia qui ex fi- *Gen.15.b*
B de ſunt, ij ſunt filij Abrahæ. Prouidens *Rom 4.a*
autẽ ſcriptura, quia ex fide iuſtificat gen- *Iacob.2.d*
tes Deus, prænuntiauit Abrahæ, Quia
benedicentur in te omnes gentes. Igitur *Gene. 12.a & 22.d*
qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli *Eccle.44.d*
Abraham. Quicunque enim ex operibus *Deu.27.d*
legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: maledictus omnis, qui non per-

Abac. 2.a manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in
Rom. 1.b libro legis, vt faciat ea. Quòd autem in
Leui. 18.a lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtum
eſt: Quia iuſtus ex fide viuit. Lex
autem non eſt ex fide: ſed qui fecerit
ea, viuet in illis. Chriſtus nos redemit de
maledicto legis, factus pro nobis male-
Deu.21.d dictum (quia ſcriptum eſt: Maledictus
omnis qui pendet in ligno) vt in gentibus
benedictio Abrahæ fieret in Chriſto
Ieſu: vt pollicitationem ſpiritus accipia-
Hebr.9.d mus per fidem. Fratres (ſecundum ho- C
minem dico) tamen hominis confirmatū
teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.
Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones,
& ſemini eius. Non dicit: Et ſeminibus:
quaſi in multis, ſed quaſi in vno: Et ſemini
tuo, qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico
teſtamentum confirmatum à Deo: quæ
poſt quadringentos & triginta annos facta
eſt lex, non irritum facit ad euacuandum
promiſſionem. Nam ſi ex lege hæreditas,
iam non ex promiſſione. Abrahæ
autē per repromiſſionem donauit Deus.
Quid igitur lex? Propter tranſgreſſionem
poſita eſt, donec veniret ſemen cui
promiſerat: ordinata per Angelos in manu
mediatoris. Mediator autem vnius nō
eſt: Deus autem vnus eſt. Lex ergo ad-
uerſus

D uerſus promiſſa Dei? abſit. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet viuificare: verè ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Prius autem quàm veniret fides: ſub lege cuſtodiebiamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex, pædagogus noſter fuit in Chriſto: vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filij Dei eſtis per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus: non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autem vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum promiſſionem hæredes.

Rom. 3. b

Rom. 6. a

Blanditijs Paulus Galatas ad Chriſtum reuocat.

CAPVT IIII.

A DIco autem, quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus & actoribus eſt vſque ad præfinitū tempus à patre: ita & nos, cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes. At vbi venit plenitudo

temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem
Rom.8.c filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra, clamantem Abba, Pater. Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius. Quòd ſi filius, & hæres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non ſunt dij, ſeruiebatis. Nũc B
autem cùm cognoueritis Deum, imò cogniti ſitis à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò ſeruire vultis? Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. Timeo de vobis, ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres obſecro vos. Nihil me D
læſiſtis. Scitis autem quòd per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: & tentationem veſtram in carne mea non ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut angelum Dei accepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum. Vbi eſt ergo beatitudo veſtra? Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi. Ergo inimicus vobis factus ſum, verum dicẽs vobis? Æmulantur vos non bene: ſed excludere

C dere vos volunt, vt illos æmulemini. Bo-
num autem æmulamini in bono ſem-
per: & non tantùm cùm præſens ſum
apud vos. Filioli mei, quos iterum par-
turio, donec formetur Chriſtus in vo-
bis. Vellem autem eſſe apud vos modò, &
mutare vocem meam: quoniam confun-
dor in vobis. Dicite mihi, qui ſub lege
vultis eſſe, legem non legiſtis? Scriptum
eſt enim, Quoniam Abraham duos filios *Gene.16.a*
» habuit: vnum de ancilla, & vnum de li-
» bera. Sed qui de ancilla, ſecundum car- *Gene.21.a*
» nem natus eſt: qui autem de libera, per
» repromiſſionem. Quæ ſunt per allego-
riam dicta. Hæc enim ſunt duo Teſta-
menta. Vnum quidem in monte Sina,
in ſeruitutem generans: quæ eſt Agar (Si-
D na enim, mons eſt in Arabia, qui con-
iunctus eſt ei, quæ nunc eſt Hieruſalem)
& ſeruit cum filiis ſuis. Illa autem, quæ
ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt: quæ
» eſt mater noſtra. Scriptum eſt enim: Læ- *Iſa.54.a*
» tare ſterilis, quæ non paris: erumpe, & *Luc.23.d*
» clama, quæ non parturis: quia multi fi-
» lij deſertæ magis quàm eius quæ habet
» virum. Nos autem, fratres, ſecundum *Rom.9.b*
Iſaac, promiſſionis filij ſumus. Sed quem-
admodum tunc is, qui ſecundum car-
nem natus fuerat, perſequebatur eum,

Gen.21.a qui ſecundū ſpiritum:ita & nūc. Sed, quid »
dicit ſcriptura? Eiice ancillam, & filium »
eius: non enim hæres erit filius ancillæ »
cum filio liberæ. Itaq; fratres, non ſumus
ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.

Non circunſio, ſed noua creatura commendat nos Deo CAP. V.

Act.15.a STate: & nolite iterum iugo ſeruitutis A
contineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circuncidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. Teſtificor autem rurſus omni homini circuncidēti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciēdæ. Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini: à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu, ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus. Nam in Chriſto Ieſu, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: ſed fides quæ per charitatem operatur. Currebatis bene: quis vos impediuit veritati
non obedire? Nemini conſenſeritis: Per- B
ſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vocat vos.
1.Cor.5 b Modicum fermētum totam maſſam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud ſapietis. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicūque eſt ille. Ego autem fratres, ſi circuncisionem adhuc prędico, quid perſecutionem

nem patior? Ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis. Vtinam & abſcindantur, qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantùm ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Omnis Leui. 19 d
C
enim lex, in vno ſermone impletur: Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis: videte, ne abinuicem conſumamini. Dico autem in Chriſto: ſpiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur: vt non quæcunq; vultis, illa faciatis. Quòd ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: quæ prædico vobis ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt,
D
regnum Dei non conſequentur. Fructus autẽ ſpiritus eſt, charitas, gaudiũ, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Aduerſus huiuſmodi non eſt lex.

Matt. 22. d
Marc. 12. e
Rom. 13. c
Iacob. 2. b
Rom. 13. d
1. Pet 2. c

Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Indeſinenter benefaciendum.

CAP. VI.

FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti. Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & non in altero. Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit. A

B

1. Cor. 3. b Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum *2. Theſ. 3. c* C

tempus

tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Videte qualibus litteris ſcripſi vobis mea manu! Quicunque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circuncidi; tantùm vt crucis Chriſti perſecutionem non patiantur. Neque enim qui circunciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circuncidi, vt in carne veſtra glorientur.
D Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. In Chriſto enim Ieſu, neque circunciſio aliquid valet, neque præputium: ſed noua creatura. Et quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſraël Dei. De cætero nemo mihi moleſtus ſit. Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro fratres. Amen.

ARGVMENTVM IN
Epiſtolam Pauli ad Epheſios.

EPHESII ſunt Aſiani. Hi accepto verbo veritatis perſtiterunt in Fide. Hoc collaudat Apoſtolus ſcribens eis ab vrbe Roma de carcere per Tychicum diaconum.

EPISTOLA PAVLI

Apoſtoli ad Epheſios.

Per Chriſtum omnia inſtaurabuntur.

CAPVT I.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, A
per voluntatem Dei, omnibus
ſanctis qui ſunt Epheſi, & fide-
libus in Chriſto Ieſu: Gratia
vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Do-
2.Cor.1.a mino Ieſu Chriſto. Benedictus Deus &
1.Pet.1.d Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui be-
nedixit nos in omni benedictione ſpiri-
tuali in cœleſtibus in Chriſto: ſicut ele-
git nos in ipſo ante Mundi conſtitutio-
nem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in
conſpectu eius in charitate: qui prædeſti- B
nauit nos in adoptionem filiorum per Ie-
ſum Chriſtum in ipſum, ſecundum pro-
poſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ
gratiæ ſuæ, in qua glorificauit nos in di-
lecto Filio ſuo: in quo habemus redem-
ptionem per ſanguinem eius, remiſſionẽ
peccatorum ſecundum diuitias gratiæ
eius, quę ſuperabũdauit in nobis in omni
ſapientia & prudentia, vt notum faceret
nobis

nobis ſacramentum voluntatis ſuæ: ſe-
cundum beneplacitum eius, quod propo-
ſuit in eo, in diſpenſatione plenitudinis
C temporum, inſtaurare omnia in Chriſto,
quæ in cælis, & quæ in terra ſunt in ipſo.
In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus:
prædeſtinati ſecundum propoſitum eius,
qui operatur omnia ſecundum conſilium
voluntatis ſuæ: vt ſimus in laudem gloriæ
eius nos, qui antè ſperauimus in Chriſto:
in quo & vos, cùm audiſſetis verbum ve-
ritatis, Euangelium ſalutis veſtræ, in quo
& credentes ſignati eſtis Spiritu promiſ-
ſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis
noſtræ in redemptionem acquiſitionis, in
laudem gloriæ ipſius. Propterea & ego
audiens fidem veſtram, quæ eſt in Chri-
ſto Ieſu, & dilectionem in omnes ſanctos,
non ceſſo gratias agens pro vobis: memo-
D riam veſtri faciens in orationibus meis:
vt Deus (Domini noſtri Ieſu Chriſti Pa-
ter) gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ,
& reuelationis, in agnitionẽ eius, illumi-
natos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ
ſit ſpes vocationis eius, & quę diuitię glo-
riæ hæreditatis eius in ſanctis, & que ſit
ſupereminens magnitudo virtutis eius in
nos, qui credidimus, ſecũdũ operationem
potentiæ virtutis eius, quam operatus eſt

in Chriſto: ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus: ſupra omnem principatum, & poteſtatem & virtutem, & dominationem. Et omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Pſal. 8. c

Chriſtus peccato mortuos viuificat. CAP. II

Coloſ. 2 d

ET vos cùm eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculũ mũdi huius, ſecundum principẽ poteſtatis aëris, huius ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquãdo conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatẽ carnis & cogitationum: & eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri. Deus autẽ qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatẽ ſuam, qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu, vt oſtenderet in ſeculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu. Gratia

tia enim eſtis ſaluati per fidem (& hoc nõ ex vobis: Dei enim donũ eſt) nõ ex operibus, vt ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in
C illis ambulemus. Propter quod memores eſtote, quod aliquando vos eratis Gentes in carne, qui dicebamini præputiũ, ab ea quæ dicitur circuncíſio in carne manufacta: quòd eratis illo in tẽpore ſine Chriſto, alienati à cõuerſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorũ, promiſſionis ſpem non habnetes, & ſine Deo in hoc mundo. Nũc autem in Chriſto Ieſu, vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnũ, & medium parietẽ maceriæ ſoluẽs, inimicitias in carne ſua, legẽ mandatorũ decretis euacuans: vt duos condat in ſemetipſo in vnũ nouũ hominẽ, faciẽs pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucẽ interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniens euangeliza-
D uit pacẽ vobis qui longè fuiſtis, & pacem iis qui propè: quoniã per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu, ad Patrem. Ergo iam nõ eſtis hoſpites, & aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorũ, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſto- *Rom. 5.b*

lorum

lorum & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto: in quo omnis ædificatio cõſtructa, creſcit in templũ ſanctũ in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spirituſancto.

Gentes participes factæ æternæ ſalutis.

CAPVT III.

HVius rei gratia ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu, pro vobis Gentibus: ſi tamen audiſtis diſpenſationẽ gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis: quoniam ſecundum reuelationem notum mihi factum eſt ſacramentum, ſicut ſuprà ſcripſi in breui, prout poteſtis legẽtes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti, quòd aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius, & Prophetis in ſpiritu, Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euangelium. Cuius factus ſum ego miniſter, ſecundum donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi ſecũdum operationem virtutis eius. A

1. Cor.15.b Mihi enim omnium ſanctorum minimo, data eſt gratia hæc. In gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, B

qui

qui omnia creauit: vt innoteſcat principibus & poteſtatibus in cæleſtibus per eccleſiam multiformis ſapientia Dei, ſecundum præfinitionem ſeculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro. In
C quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem eius. Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro nobis, quæ eſt gloria veſtra. Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri IESV Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur: vt det vobis, ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtutem corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati, vt poſſitis comprehendere, cum
D omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum: ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem CHRISTI, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem, qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quàm petimus, aut intelligimus, ſecundum virtutem quæ operatur in nobis: ipſi gloria in eccleſia, & in Chriſto IESV, in omnes generationes ſeculi ſeculorum. Amen.

Eccleſia corpori humano comparata.

CAPVT. IIII.

2. *Cor.* 1. *a* OBſecrò itaq; vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis, cum omni humilitate, & manſuetudine, cũ patiẽtia, ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare A
Rom. 12 *c* vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Vnũ cor-
1. *Cor.* 12. *b* pus & vnus ſpiritus: ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus Dñs, vna
Mala. 2. *b* fides, vnũ baptiſma. Vnus Deus & Pater omniũ, qui ſuper omnes, & per omnia, &
Rom. 12. *b* in omnibus nobis. Vnicuique autẽ noſtrũ
1. *Cor.* 12. *b* data eſt gratia ſecundũ menſurã donatio-
2. *Cor.* 10. *d* nis Chriſti. Propter quod dicit: Aſcendens B
Pſal. 67. *d* in altum, captiuã duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus. Quòd autẽ aſcẽdit, quid eſt niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ? Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſupra omnes cælos, vt adimpleret omnia. Et ipſe dedit quoſdam quidẽ Apoſtolos, quoſdã autẽ Prophetas, C
2. *Cor.* 12. *d* alios verò Euangeliſtas, alios autẽ Paſtores, & Doctores, ad conſummationẽ ſanctorũ in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei, & agnitionis filij Dei in virũ perfectũ, in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti vt iã nõ ſimus paruuli flu-

ctua

ctuantes, & circunferamur omni vento
D doctrinæ in nequitia hominũ, in aſtutia
ad circunuentionẽ erroris: veritatẽ autem
facientes in charitate, creſcamus in illo
per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo
totũ corpus cõpactum & connexum per
omnẽ iuncturã ſubminiſtrationis, ſecun-
dum operationẽ in menſurã vniuſcuiuſ-
que membri, augmentũ corporis facit in *Rom.1.a*
ædificationem ſui in charitate. Hoc igitur
dico & teſtificor in Domino: vt iam non
ambuletis, ſicut & Gentes ambulant, in
vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum
habentes intellectum, alienati à vita Dei
E per ignorantiam quæ eſt in illis, propter
cæcitatẽ cordis ipſorũ, qui deſperãtes, ſe- *Coloſ. 3.b*
metipſos tradiderũt impudicitiæ, in ope-
rationẽ immunditiæ omnis, in auaritiam.
Vos autẽ non ita didiciſtis Chriſtũ: ſi ta-
men illum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis,
(ſicut eſt veritas in Ieſu) deponere vos ſe-
cundum priſtinã cõuerſationẽ, veterẽ ho-
minẽ, qui corrumpitur ſecundũ deſideria *Roma.6.a*
erroris. Renouamini autẽ ſpiritu mentis *Coloſ 3. b*
veſtræ, & induite nouũ hominẽ, qui ſecũ- *Hebra.2.a*
dum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſan- *1.Petr.2.a*
F ctitate veritatis. Propter quod deponen- *& 4.a.*
tes mendacium, loquimini veritatẽ vnuſ- *Zach.8.c*
quiſque cũ proximo ſuo: quoniam ſumus

inuicem membra. Iraſcimini, & nolite F
Pſalm. 4.b peccare. Sol non occidat ſuper iracundiā
Iacob. 4 b veſtram. Nolite locū dare diabolo. Qui
furabatur, iam non furetur: magis autem
laboret, operando manibus ſuis, quod bo-
num eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſi- G
tatem patienti. Omnis ſermo malus ex
ore veſtro nō procedat: ſed ſi quis bonus
ad ædificationem fidei, vt det gratiam au-
Coloſ. 3.b dientibus. Et nolite cōtriſtare ſpiritū ſan-
ctū Dei, in quo ſignati eſtis in die redem-
ptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indi-
gnatio, & clamor, & blaſphemia tollatur
à vobis cū omni malitia. Eſtote autē inui-
cē benigni, miſericordes, donātes inuicē,
ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.

In luce ambulandum Chriſtiano.

CAPVT V.

Ioan. 13.d & 15.b 1. Ioan. 4.d Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filij A
chariſſimi: & ambulate in dilectio-
ne ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradi-
dit ſemetipſum pro nobis oblationem &
hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Forni
catio autem, & omnis immunditia, aut
auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut
decet ſanctos: aut turpitudo, aut ſtulti-
loquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non
pertinet: ſed magis gratiarum actio. Hoc
Coloſ. 5.a enim ſcitote intelligentes, quòd omnis B
forni

fornicator, aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquãdo tenebræ: nunc autẽ

2.The. 2.a
Mat. 24.a
Marc. 13.b
Luc. 21.b

C lux in Domino. Vt filij lucis ambulate, (Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate) probantes quid ſit beneplacitum Deo: & nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur: omne enim quod manifeſtatur, lumen eſt. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Videte itaque

Iſaiæ 60.
Coloſ. 4.a

D fratres, quomodo cautè ambuletis: non quaſi inſipiẽtes, ſed vt ſapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria: ſed impleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallẽtes in cordibus veſtris Domino, gratias agẽtes

Rom. 12.a
1. Theſ. 4.a

ſemper pro omnibus, in nomine Domi-
Coloſ. 3.c ni noſtri Ieſu Chriſti Deo & patri. Subie- E
cti inuicem, in timore Chriſti. Mulieres
1. Cor. 15 a viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quo-
1. Petr. 3 a niam vir caput eſt mulieris, ſicut Chri-
Coloſ. 3.c ſtus caput eſt eccleſiæ: ipſe ſaluator cor-
poris eius: ſed ſicut eccleſia ſubiecta eſt
Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in om-
nibus. Viri diligite vxores veſtras, ſicut &
Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tra-
didit pro ea, vt illam ſanctificaret, mun-
dãs eam lauachro aquæ in verbo vitæ, vt
exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, F
non habentem maculã, aut rugã, aut ali-
quid huiuſmodi: ſed vt ſit ſancta, & im-
maculata. Ita & viri debent diligere vxo-
res ſuas, vt corpora ſua. Qui ſuã vxorem
diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim vn-
quam carnem ſuã odio habuit: ſed nutrit
& fouet eam, ſicut & Chriſtus eccleſiam:
quia mẽbra ſumus corporis eius, de car-
ne eius, & de oſſibus eius. Propter hoc re- G
Geneſ. 2. d linquet homo patrem & matrem ſuam,
Matt. 19 a & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in
Mar. 10. a
1. Cor. 6. d carne vna. Sacramentum hoc magnum
eſt: ego autem dico in Chriſto & in eccle
ſia. Veruntamen & vos ſinguli vnuſquiſ-
que vxorem ſuam, ſicut ſeipſum diligat:
vxor autem timeat virum ſuum.

Pare[n-]

Parentum & filiorum, dominorum & ſeruorū officia.

CAP. VI.

A FIlij obedite parentibus veſtris in Do- *Coloſ.3.d* *Exod.20.c*
mino: hoc enim iuſtum eſt. Honora *Deut.5.c.*
patrē tuū,& matrē tuam:quod eſt manda- *Eccleſ.3.b*
tum primū in promiſſione, vt bene ſit ti- *Mat.15 a*
bi,& ſis longæuus ſuper terrā. Et vos pa- *Marc.7.b* *Coloſ.3.d*
tres,nolite ad iracūdiam prouocare filios *Tit.2.c*
veſtros: ſed educate illos in diſciplina & *1.Pet.2.c*
correptione Dñi. Serui, obedite Dominis
carnalibus,cum timore & tremore, in ſim
plicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non
ad oculū ſeruientes,quaſi hominibus pla-
centes,ſed vt ſerui Chriſti,facientes volun
tatem Dei ex animo: cum bona volūtate
ſeruientes,ſicut Domino, & non homini-
bus,ſciētes,quoniā vnuſquiſque quodcun
que fecerit bonū,hoc recipiet à Dño, ſiue
B ſeruus,ſiue liber. Et vos Domini, eadē fa-
cite illis,remittētes minas, ſcientes quòd
& illorū & veſter Dominus, eſt in cælis:
& perſonarū acceptio nō eſt apud eū. De *Deut.10.d* *2.Par.19.c*
cætero, fratres, confortamini in Domi- *Iob 34.b*
no,& in potētia virtutis eius. Induite vos *Sapiē.6.b*
armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduer- *Eccle.35.b*
ſus inſidias diaboli, quoniam non eſt no- *Roma.2.b*
bis colluctatio aduerſus carnem & ſan- *Galat.2.b* *Coloſ.3 d*
guinē: ſed aduerſus principes & poteſta-
tes,aduerſus mundi rectores tenebrarum

harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæ-
Actu. 10.c leſtibus. Propterea accipite armaturam
1. *Petr.* 1. Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in
omnibus perfecti ſtare. State ergo ſuc-
cincti lumbos veſtros in veritate, & indu-
1. *Theſ.* 5.b ti loricā iuſtitiæ, & calceati pedes in præ-
Iſaiæ 59. c parationem Euangelij pacis: in omnibus
Coloſ. 1.d ſumentes ſcutū fidei, in quo poſſitis om-
1. *Theſ.* 3.a nia tela nequiſſimi ignea extinguere, &
galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpi-
ritus (quod eſt verbum Dei) per omnem
orationē & obſecrationem orantes omni
tempore in ſpiritu: & in ipſo vigilātes, in
omni inſtantia, & obſecratione pro o-
mnibus ſanctis, & pro me, vt detur mihi
ſermo in apertione oris mei cum fiducia,
notū facere myſteriū Euangelij, pro quo D
legatione fungor in catena, ita vt in ipſo
audeam, prout oportet me loqui. Vt au-
tem & vos ſciatis, quæ circa me ſunt, quid
agam: omnia vobis nota faciet Tychicus
chariſſimus frater, & fidelis miniſter in
Domino: quē miſi ad vos in hoc ipſum, vt
cognoſcatis quæ circa nos ſunt, & conſo-
letur corda veſtra. Pax fratribus, & chari-
tas, cum fide à Deo patre noſtro, & Domi
no Ieſu Chriſto. Gratia cum omnibus,
qui diligunt Dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum in incorruptione. Amen.

ARG

ARGVMENTVM IN epiſtolam Pauli ad Philippenſes.

PHILIPPENSES, ſunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis perſtiterunt in fide, nec receperunt falſos Apoſtolos. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis à Roma de carcere, per Epaphroditum.

EPISTOLA BEATI Pauli Apoſtoli ad Philippenſes.

Aperit Paulus cordis ſui deſiderium in Euangelico negotio.

CAP. I.

A PAulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis, & diaconibus: Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri (ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens) ſuper communicatione veſtra in Euangelio Chriſti à prima die vſque nunc: confidens hoc ipſum, quia qui

cœpit in vobis opus bonũ, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu:ſicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire pro omnibus vobis, eò quod habeã vos in corde,& in vinculis meis; & in defenſione, & confirmatione Euangelij, cum ſocij gaudij mei omnes vos ſitis. Teſtis enim mihi eſt Deus,quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chri- B
ſti. Et hoc oro, vt charitas veſtra magis, ac magis abundet in omni ſcientia, & in omni ſenſu, vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri & ſine offenſa in diem Chriſti, repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum in gloriam, & laudẽ Dei. Scire autẽ volo vos, fratres, quòd quæ circa me ſunt,magis ad profectum venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio, & in cæteris omnibus:& plures è fratribus in Dño confidentes in vinculis meis abundantius auderent ſine timore verbũ Dei loqui. Quidam quidẽ & propter inuidiã, & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatẽ Chriſtum prædicant:quidam ex charitate, ſcientes quoniã in defenſionem Euangelij poſitus ſum: quidam autem ex contentione Chriſtũ annuntiant, non ſyn- C
cerè: exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni

modo

modo,ſiue per occaſionem, ſiue per veritatẽ Chriſtus annuntietur: & in hoc gaudeo,ſed & gaudebo. Scio enim, quia hoc mihi proueniet ad ſalutem per veſtram orationem & ſubminiſtrationem ſpiritus Ieſu Chriſti,ſecundum expectationem,& ſpem meã, quod in nullo confundar: ſed in omni fiducia,ſicut ſemper & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam ſiue per mortẽ. Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. Quòd ſi viuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui,& eſſe cum Chriſto, multò magis melius: permanere autem in carne neceſſarium propter vos. Et hoc confidens, ſcio quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gaudium fidei, vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meum aduentum iterum ad vos. Tantùm dignè Euangelio Chriſti conuerſemini: vt ſiue cùm venero & videro vos, ſiue abſens audiam de vobis, quia ſtatis in vno ſpiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelij. Et in nullo terreamini ab aduerſariis, quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à Deo: quia vobis donatum

eſt pro Chriſto,non ſolum vt in eum credatis; ſed vt etiā pro illo patiamini, idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me,& nunc auditis de me.

Proximorum commodis ſtudendum.

CAPVT II.

SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi A quod ſolatium charitatis,ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudiū meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipſum ſentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, ſed in humilitate, ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes,non quæ ſua ſunt ſinguli conſide-

1. Cor. 13.d rantes, ſed ea quæ aliorum.Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: qui cum in forma Dei eſſet,non rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualē Deo, ſed ſemet-

Hebr. 2.b ipſum exinaniuit: formam ſerui accipiēs, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuētus vt homo.Humiliauit ſemet- B ipſum, factus obediēs vſque ad mortem,

Rom.4.a mortem autem crucis. Propter quod &

Iſaia 45. d Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium,terreſtrium,& infernorum:& omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus

Chri

Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Itaque chariſſimi mei, ſicut ſemper obediſtis, nõ vt in præſentia mea tantum, ſed multo magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. Deus eſt enim qui operatur in vobis & *1. Pet.4.c*
velle, & perficere, pro bona voluntate. Omnia autem facite ſine murmurationibus & hæſitationibus: vt ſitis ſine querela, & ſimplices filij Dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo: verbũ vitæ continẽtes ad gloriã meam in diẽ Chriſti: quia non in vacuum cucurri, neque in vacuũ laboraui. Sed & ſi immolor ſupra ſacrificium & obſequiũ fidei veſtræ: gaudeo, & congratulor omnibus vobis: id ipſum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi. Spero autẽ in Domino Ieſu Timotheum me citò mittere *Actu. 16.a*
ad vos: vt & ego bono animo ſim, cognitis quæ circa vos ſunt. Neminẽ enim habeo tam vnanimem, qui ſyncera affectione pro vobis ſolicitus ſit. Omnes enim *1. Cor.13.b*
quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Ieſu Chriſti. Experimentũ autẽ eius cognoſcitis, quia ſicut patri filius, mecum ſeruiuit in euangelio. Hũc igitur ſpero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me ſunt.

Confi

Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos citò. Neceſſarium au- D
tem exiſtimaui, Epaphroditum fratrem, & cooperatoré & cõmilitoné meum, veſtrum autem Apoſtolum, & miniſtrum neceſſitatis meæ, mittere ad vos, quoniã quidem omnes vos deſiderabat, & mœ- B
ſtus erat, proptereà quòd audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus eſt vſque ad mortem: ſed Deus miſertus eſt eius: non ſolùm autem eius, verum etiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem. Feſtinantius ergo miſi illum: vt viſo eo iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino: & eiuſmodi cum honore habetote, quoniam propter opus Chriſti, vſque ad morté acceſſit, tradens animam ſuam, vt impleret id quod ex vobis deerat erga meum obſequium.

CAP. III.

De cætero, fratres mei, gaudete in A
Domino. Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum: vobis auté neceſſarium: videte canes, videte malos operarios, videte conciſioné. Nos enim ſumus circunciſio, qui ſpiritu ſeruimus Deo, & gloriamur in Chriſto Ieſu, & non in carne fiduciã habentes: quanquã & ego habeam

beam confidentiam in carne. Si quis alius videtur cõfidere in carne: ego magis, circuncifus octauo die, ex genere Iſraël, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundũ legẽ Phariſæus, ſecundum æmulationẽ perſequens eccleſiã Dei, ſecundũ iuſtitiam quæ in lege eſt, cõuerſatus ſine querela. Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verũtamen exiſtimo omnia detrimentũ eſſe propter eminentẽ ſciẽtiam Ieſu Chriſti Domini mei: propter quẽ omnia detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam: vt & inueniar in illo non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti, quæ ex Deo eſt iuſtitia in fide: ad cognoſcendum illum, & virtutem reſurrectionis eius, & ſocietatem paſſionum illius: configuratus morti eius, ſi quo modo occurram ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis. Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem ſi quomodo comprehendã, in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Ieſu. Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Vnum autem, quæ quidẽ retro ſunt obliuiſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens meipſum, ad deſtinatum perſe-

Act. 23. b

B

C

quor

quor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu. Quicunque ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. Verũtamen ad quod peruénimus, vt idem ſapiamus, in eadem permaneamus regula. Imitatores mei eſtote, fratres, & obſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram. Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti: quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: vnde etiam ſaluatorem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ ſecundum operationem virtutis ſuæ, qua etiam poſſit ſubiicere ſibi omnia.

Rom. 16. c

D

Exhortatio ad veram pietatem.

CAP. IIII.

A

Itaque fratres mei chariſſimi & deſideratiſſimi, gaudium meum, & corona mea, ſic ſtate in Domino chariſſimi. Euodiam rogo, & Syntychen deprecor, idipſum ſapere in Domino. Etiam rogo, & te germane compar, adiuua illas, quæ

mecum

mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ. Gaudete in Domino ſemper: iterum dico gaudete. Modeſtia veſtra nota ſit omnibus ho minibus, Dominus prope eſt. Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones
B veſtræ innoteſcant apud Deum. Et pax Dei, quæ exuperat omnẽ ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu. De cætero, fratres, quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiſcum. Gauiſus ſum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis pro me ſentire, ſicut & ſentiebatis, occupati
C autem eratis. Non quaſi propter penuriã dico: ego enim didici, in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare, vbiq; (& in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat. Verũtamen bene feciſtis com-

municantes tribulationi meæ. Scitis autē & vos Philippenſes, quòd in principio Euangelij, quando profectus ſum à Macedonia, nulla mihi eccleſia communicauit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: quia & Theſſalonicā, ſemel & bis in vſum mihi miſiſtis. Non quòd quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in rationem veſtram. Habeo autem omnia, & abundo, repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quę miſiſtis in odorē ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo. Deus autem meus impleat omne deſideriū veſtrum, ſecundum diuitias ſuas in gloria, in Chriſto Ieſu. Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant vos qui mecū ſunt fratres. Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cæſaris domo ſunt. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

Rom. 12.a D

ARGVMENTVM IN Epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes.

COLOSSENSES, & hi ſicut Laodicenſes, ſunt Aſians. Et ipſi prauenti erant à pſeudo apoſtolis. Nec ad hos acceßit ipſe Apoſtolus, ſed & hos per Epiſtolam corrigit. Audie-

rant

rant verbum ab Archippo, qui & miniſterium in eos accepit. Ergo Apoſtolus iam ligatus, ſcribit eis ab Epheſo per Tychicum diaconum: & Oneſimum acolytum.

EPISTOLA PAVLI Apoſtoli ad Coloſſenſes.

Grates nos eſſe decet Chriſto, à quo omnia habemus.

CAPVT I.

A PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Timotheus frater, iis qui ſunt Coloſſis ſanctis & fidelibus fratribus in Chriſto Ieſu: Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro. Gratias agimus Deo & patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis orãtes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem quam habetis in ſanctos omnes propter ſpem quæ repoſita eſt vobis in cælis, quam audiſtis in verbo veritatis Euãgelij, quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mũdo eſt, fructificat & creſcit, ſicut & vobis ex ea die, qua audiſtis & cognouiſtis gratiã Dei in veritate, ſicut

didiciſtis ab Epaphra chariſſimo conſeruo noſtro, qui eſt fidelis pro vobis miniſter Chriſti Ieſu: qui etiam manifeſtauit B
nobis dilectionem veſtram in ſpiritu. Ideo & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni ſapiẽtia, & intellectu ſpirituali: vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei, in omni virtute confortati ſecundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate: cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarũ, & tranſtulit in regnum Filij dilectionis ſuæ, in C
quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum, qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant: & ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: vt ſit in omnibus

ipſe

ipſe primatum tenens: quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum recōciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt. Et vos cùm eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu, in operibus malis: nunc autem reconciliauit in corpore carnis ſuæ per mortem, exhibere vos ſanctos, & immaculatos & irreprehenſibiles coram ipſo: ſi tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles à ſpe Euangelij, quod audiſtis: quod præ- 1.Cor.15.c Apoc.1.b
D dicatum eſt in vniuerſa creatura, quæ ſub cælo eſt, cuius factus ſum ego Paulus miniſter: qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia: cuius factus ſum ego miniſter, ſecundum diſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in vobis, vt impleam verbum Dei, myſterium quod abſconditum fuit à ſeculis & generationibus. Nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ ſacramenti huius in gentibus, quod eſt Chriſtus in vobis ſpes gloriæ, quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes

omnem hominem in omni ſapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Ieſu: in quo & laboro, certando ſecundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.

A Chriſto nemo abſtrahendus & ſeducendus.

CAP. II.

VOlo enim vos ſcire, qualem ſolicitunē habeam pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne: vt cōſolentur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem myſterij Dei & Patris, & Chriſti Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Hoc autē dico, vt nemo vos decipiat in ſublimitate ſermonū. Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum, gaudēs & vidēs ordinem veſtrū, & firmamentū eius, quæ in Chriſto eſt, fidei veſtræ. Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtū Dominū noſtrum, in ipſo ambulate, radicati & ſuperædificati in ipſo, & confirmati in fide, ſicut & didiciſtis, abundātes in illo in gratiarum actione. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiā, & inanem fallaciā, ſecundum traditionē hominum, ſecūdum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtū: quia in ipſo

A — 2.Cor.5.b — B

ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: & eſtis in illo repleti qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis: in quo & circuncisi eſtis circunciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis: ſed in circunciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo: in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui

C ſuſcitauit illum à mortuis. Et vos cùm mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo: donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat cõtrarium nobis: & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphãs illos in ſemetipſo. Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum: quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. *Epheſ. 2.a.* *Mat. 14.a.*

D Nemo vos ſeducat volẽs, in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentũ Dei. Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi: quid adhuc tan-

quam viuentes in mundo decernitis? Ne tetigeris, neque guſtaueris, neque contrectaueris, quæ ſunt omnia in interitũ ipſo vſu ſecundum præcepta & doctrinas hominum: quæ ſunt rationem quidem habentia ſapiẽtiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

Exuto veteri, nouus homo induendus.

CAPVT III.

Igitur ſi cõſurrexiſtis cum Chriſto, quæ A
ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in
dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapi-
te, non quæ ſuper terram. Mortui enim
eſtis: & vita veſtra eſt abſcõdita cum Chri-
Epheſ.5.a ſto in Deo. Cùm autem Chriſtus apparue-
rit, vita veſtra: tunc & vos apparebitis cum
ipſo, in gloria. Mortificate ergo membra
veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicatio-
nem, immunditiam, libidinem, concupi-
ſcentiã malam, & auaritiam (quę eſt ſimu-
lachrorum ſeruitus) propter quæ venit ira
Rom.6.a Dei ſuper filios incredulitatis. In quibus B
Epheſ. 4. e ambulaſtis aliquando, cùm viueretis in
Heb.12.a illis. Nunc autem deponite & vos omnia:
1.Pet.2.a & 4.a iram, indignationem, malitiam, blaſphe-
miam, turpem ſermonem de ore veſtro.
Nolite mentiri inuicem: expoliantes vos
veterem hominẽ cum actibus ſuis, & in-

duen

duentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem,ſecundum imaginem eius,qui creauit illũ: vbi nõ eſt Gentilis & Iudæus, Circuncisio & præputiũ, Barbarus & Scytha,Seruus & Liber:ſed omnia & in omnibus Chriſtus.Induite vos ergo ſicut electi
C Dei,ſancti,& dilecti, viſcera miſericordiæ benignitatem, humilitatem , modeſtiam, patientiam ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & dominus donauit vobis,ita & vos. Super omnia autem hæc,charitatem habete,quod eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris,in quam & vocati eſtis in vno corpore: & grati eſtote. Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia: docentes & commonentes voſmetipſos, pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in no-
D mine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. Mulieres, ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet in Domino. Viri, diligite vxores, & nolite amari eſſe ad illas. Filij, obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum eſt in Domino.Patres,nolite ab indignationem

Epheſ.6.b
Epheſ.4.g
2. Cor.19.g
1.Pet.3.a
Epheſ.6.a

Epheſ. 6. a prouocare filios veſtros: vt non puſillo
Tit. 2. c animo fiant. Serui obedite per omnia do-
1. Pet. 2. c minis carnalibus: non ad oculum ſer-
uientes, quaſi hominibus placentes: ſed
in ſimplicitate cordis, timentes Deum.
Quodcunq; facitis, ex animo operamini,
Sap. 6. b ſicut Domino, & non hominibus: ſcien-
Rom. 2. b tes quòd à Domino accipietis retributio- C
nem hæreditatis. Domino Chriſto ſerui-
te. Qui enim iniuriam facit, recipiet id
quod iniquè geſſit, & non eſt perſonarum
acceptio apud Deum.

Parænesis ad pietatis studium. CAP. IIII.

Epheſ. 6. b DOmini, quod iuſtum eſt & æquum, A
1. Theſ. 5. d ſeruis præſtate: ſcientes, quòd & vos
Dominum habetis in cælo. Orationi in-
ſtate, vigilantes in ea in gratiarũ actione:
orantes ſimul & pro nobis, vt Deus ape-
riat nobis oſtium ſermonis ad loquendũ
myſterium Chriſti (propter quod etiam
vinctus ſum,) vt manifeſtem illud, ita vt D
Epheſ. 5. b oportet me loqui. In ſapientia ambulate
ad eos qui foris ſunt, tempus redimentes.
Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit cõ-
ditus: vt ſciatis quomodo oporteat vos
vnicuiq; reſpondere. Quæ circa me ſunt, B
omnia vobis nota faciet Tychicus chariſ-
ſimus frater & fidelis miniſter, & conſer-
uus in Domino: quem miſi ad vos ob

hoc ipſum, vt cognoſcat quæ circa vos ſunt,& conſoletur corda veſtra cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre, qui ex vobis eſt: qui omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis. Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ (de quo accepiſtis mandata.
C ta. Si venerit ad vos,ſuſcipite illum) & Ieſus qui dicitur Iuſtus: qui ſunt ex circunciſione. Hi ſoli ſunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt ſolatio. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſeruus Chriſti Ieſu, ſemper ſolicitus pro vobis in orationibus:vt ſtetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei. Teſtimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborẽ pro vobis,& pro iis qui ſunt Laodiceæ,& qui Hierapoli. Salutat vos Lucas medicus chariſſimus, & Demas. Salutate fratres,qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, 2. Tim. 4.
D & quæ in domo eius eſt eccleſiam. Et cùm lecta fuerit apud vos Epiſtola hæc, facite vt & in Laodicenſium eccleſia legatur: & ea quæ Laodicẽſium eſt, vt vobis legatur. Et dicite Archippo: Vide miniſteriũ quod accepiſti in Domino, vt illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum, Amen.

ARG.

ARGVMENTVM IN primam epiſtolam Pauli ad Theſſalonicenſes.

Thessalonicenses, ſunt Macedones. Hi in Chriſto Ieſu accepto verbo veritatis perſtiterunt in fide, etiam in perſecutione ciuium ſuorum. Præterea nec receperunt falſos Apoſtolos, nec ea quæ à falſis Apoſtolis dicebantur. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Oneſimum acolytum.

EPISTOLA PAVLI Apoſtoli ad Theſſalonicenſes I.

Non ſermone tantùm, ſed virtute Theſſalonicenſes ad Chriſtum conuerſi ſunt.

CAPVT I.

PAulus, & Siluanus, & Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto, gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vobis, memoriam veſtri facientes in orationibus A

nibus noſtris ſine intermiſſione, memores operis fidei veſtræ, & laboris, & charitatis, & ſuſtinẽtiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deum, & Patrem noſtrum: ſcientes fratres dilecti à Deo, electionem veſtram: quia Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm, ſed & in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut ſcitis, quales fuerimus in
C vobis propter vos. Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & domini: excipiẽtes verbũ in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus ſancti: ita vt facti ſitis forma omnibus credẽtibus in Macedonia, & in Achaia. A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini, non ſolùm in Macedonia, & in Achaia, ſed & in omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta eſt, ita vt non ſit nobis neceſſe quicquam loqui. Ipſi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habue-
D rimus ad vos: & quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulachris, ſeruire Deo viuo & vero, & expectare Filium eius de cælis, quem ſuſcitauit ex mortuis, Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

Suam in prædicando Chriſto fidem commendat.

CAP. II.

A NAm & ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fu

fuit: ſed antè paſſi multa, & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolicitudine. Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, ſed ſicut probati ſumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium: ita loquimur: non quaſi hominibus placentes, ſed Deo qui probat corda noſtra. Neq; enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt: neque quærentes ab hominibus gloriã, neque à vobis, neque ab aliis. Cùm B poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtri tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos: Ita deſiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non ſolum Euangelium

Act. 20.g Dei, ſed etiam animas noſtras: quoniam

1.*Cor.* 4.c chariſſimi nobis facti eſtis. Memores

2.*Theſ.* 3.b enim eſtis, fratres, laboris noſtri, & fatigationis: nocte & die operantes ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. Vos teſtes eſtis, & Deus quàm ſanctè & iuſtè, & ſine querela vobis qui credidiſtis, affuimus: ſicut ſcitis: qualiter vnumquemque veſtrum (ſicut pater filios ſuos) deprecantes vos

&

& conſolantes, teſtificati ſumus: vt ambu-
laretis dignè Deo, qui vocauit vos in ſuũ
C regnum & gloriam. Ideo & nos gratias
agimus Deo ſine intermiſſione: quoniam
cum accepiſſetis à nobis verbum auditus
Dei, accepiſtis illud non vt verbum ho-
minum, ſed (ſicut eſt verè) verbũ Dei, qui
operatur in vobis qui credidiſtis: vos enim
imitatores facti eſtis, fratres, eccleſiarum
Dei, quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu:
quia eadem paſſi eſtis & vos à contribu-
libus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui &
Dominum occiderunt Ieſum & Prophe-
tas, & nos perſecuti ſunt, & deo non pla-
cent, & omnibus hominibus aduerſan-
tur: prohibentes nos Gentibus loqui, vt
ſalui fiant: vt impleant peccata ſua ſem-
D per. Peruênit enim ira Dei ſuper illos
vſque in finem. Nos autem, fratres, de-
ſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu,
non corde: abundantius feſtinauimus
faciem veſtram videre cum multo deſi-
derio: quoniam voluimus venire ad vos,
ego quidem Paulus, & ſemel, & iterum:
ſed impediuit nos ſatanas. Quæ eſt enim
noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona glo-
riæ? Nónne vos ante Dominum noſtrum
Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius?
Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium

Vnicum fuit Pauli gaudium, Gentium vera conuerſatio. CAP. III.

Act.16.a PRopter quod non ſuſtinentes amplius A
placuit nobis remanere Athenis, ſolis, & miſimus Timotheum fratrem noſtrũ, & miniſtrum Dei in Euangelio Chriſti ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra: vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis. Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus. Nam & cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes; ſicut & factum eſt, & ſcitis, propterea & ego amplius non ſuſtinens, B
miſi ad cognoſcẽdã fidẽ veſtram, ne fortè tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noſter. Nunc autẽ veniente Timotheo ad nos à vobis, & annunciante nobis fidẽ & charitatẽ veſtram; & quia memoriam noſtri habetis bonã ſemper; deſiderantes nos videre, ſicut & nos quóq; vos: ideo conſolati ſumus, fratres, in vobis in C
omni neceſſitate, & tribulatione noſtra, per fidem veſtram: quoniã nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino. Quã enim gratiarũ actionẽ poſſumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deũ noſtrum, nocte ac die abundantius orãtes, vt videamus faciem veſtram, & cõpleamus ea quæ deſunt fidei veſtræ?

veſtræ? Ipſe autē Deus & Pater noſter, & Dñs Ieſus Chriſtus dirigat viā noſtram ad vos: vos autem Dominus multiplicet, & abūdare faciat charitatē veſtram in inuicem & in omnes: quemadmodū & nos in vobis ad confirmanda corda veſtra ſine querela, in ſanctitate ante Deū & patrem noſtrum in aduentu Dñi noſtri Ieſu Chriſti, cum omnibus ſanctis eius. Amen.

Honeſtè viuendum. CAP. IIII.

A DE cætero ergo, fratres, rogamus vos, & obſecramus in Domino Ieſu: vt quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ieſum. Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore: non in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes quæ B ignorant Deum. Et ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum: quoniā vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis & teſtificati ſumus. Nō enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem. Itaque qui hæc ſpernit, non ho-

Roma. 12. a *Epheſ. 5. d*

Ioan. 13. d & 15 b

minem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis. De
1. Ioan. 2.b & 4.d charitate autẽ fraternitatis, non neceſſe habemus ſcribere vobis: ipſi enim vos à Deo didiciſtis, vt diligatis inuicẽ. Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuerſa C Macedonia. Rogamus autem vos, fratres, vt abundetis magis: & operam detis, vt quieti ſitis, & vt veſtrum negocium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis: & vt honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt: & nullius aliquid deſideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus: vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quòd Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Ieſum, adducet cum D
1. Cor. 15. d eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu domini, non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniã ipſe dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcẽdet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cũ illis in nubibus obuiã domino in aëra: & ſic ſemper cum dño erimus. Itaque conſolamini inuicẽ in verbis iſtis.

Dies

Dies iudicij pijs non formidandus. CAP. V.

A DE temporibus autē & momētis, fratres, non indigetis vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies
Dñi ſicut fur in nocte,ita veniet. Cū enim *2. Petr.3.a*
dixerint,pax & ſecuritas:tūc repētinus eis *Apoca. 3.a*
ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero *& 16.c*
habētis:& nō effugient. Vos autē, fratres, non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tanquā fur cōprehēdat: omnes enim vos filij lucis eſtis,& filij diei, non ſumus noctis neque tenebrarū. Igitur non dormiamus
B ſicut & cæteri: ſed vigilemus & ſobrij ſi-
mus. Qui enim dormiūt, nocte dormiūt: *Iſaia 59.e*
& qui ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt. Nos au- *Epheſ. 6.c*
tem qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricā fidei & charitatis, & galeā, ſpē ſalutis:quoniā non poſuit nos Deus in irā, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominū noſtrum Ieſum Chriſtū,qui mortuus eſt pro nobis: vt ſiue vigilemus,ſiue dormiamus, ſimul cū illo viuamus. Propter quod conſolamini inuicē,& ædificate alterutrū, ſi-
C cut & facitis. Rogamus autē vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Dño, & monēt vos,vt habeatis illos abundantius in charitate. propter opus illorū: pacem habete cū eis,
Rogamus autem vos fratres, corripite *Prouer.17.a*

inquietos, conſolamini puſillanimes, ſu- C
ſcipite infirmos, patientes eſtote ad om-
Rom. 12.d nes. Videte ne quis malum pro malo ali-
1. Petr 3 b
Eccleſ.18.c cui reddat: ſed ſemper quod bonũ eſt ſe-
Luc.18.a. ctamini in inuicem & in omnes. Semper
gaudete. Sine intermiſſione orare. In om-
nibus gratias agite. Hæc eſt enim volun-
tas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vo-
bis. Spiritum nolite extinguere: Prophe-
tias nolite ſpernere. Omnia autem proba-
te: quod bonũ eſt, tenete. Ab omni ſpecie
mala abſtinete vos. Ipſe autem Deus pacis D
ſanctificet vos per omnia: vt integer ſpiri-
tus veſter, & anima: & corpus, ſine quere-
la, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti
conſeruetur. Fidelis eſt qui vocauit vos:
qui etiam faciet. Fratres, orate pro nobis.
Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.
Adiuro vos per Dñm, vt legatur epiſtola
hæc omnibus ſanctis fratribus. Gratia
Dñi noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.

ARGVMENTVM IN Epiſtolam ſecundam ad Theſſalonicenſes.

AD Theſſalonicenſes ſecundam ſcribit Epiſtolam Apoſtolus: & notum facit eis de temporibus nouiſſimis, & de Aduerſarij defectione. Scribit hanc Epiſtolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Oneſimum acolytum.

EPIS

EPISTOLA PAVLI Apoſtoli ad Theſſaloni-cenſes II.

Patientia ad regnum Dei ſemita.

CAPVT I.

A PAulus, & Siluanus, & Timótheus, eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto, Gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrũ in inuicem: ita vt nos ipſi in vobis gloriemur in
B eccleſiis Dei, pro patientia veſtra & fide, in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini. Si tamen iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant: & vobis qui
C tribulamini, requiẽ nobiſcũ in reuelatione Domini Ieſu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flãma ignis, dantis vindictam *Rom.8.c*

iis qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie domini, & à gloria virtutis eius, cùm venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum eſt teſtimoniũ noſtrum ſuper vos in die illo, in quo etiã oramus ſemper pro vobis, vt dignetur vos vocatione ſua Deus noſter, & D
impleat omnem voluntatem bonitatis ſuæ, & opus fidei in virtute, & clarificetur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & vos in illo ſecundum gratiam Dei noſtri, & domini Ieſu Chriſti.

Antichriſti exitium comitabitur dies Domini extremus. CAP. II.

ROgamus autem vos fratres, per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, A
& noſtræ congregationis in ipſum, vt non citò moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritũ, neque per ſer-
Epheſ.8.b monẽ, neque per epiſtolã, tanquã per nos miſſam, quaſi inſtet dies domini. Ne quis vos ſeducat vllo modo: quoniã niſi venerit diſceſſio primũ, & reuelatus fuerit Homo peccati, filius perditionis, qui aduer- B
ſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in

tem

templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Num retinetis, quod cùm adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat, ſcitis: vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc reue-
C labitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui, eum cuius eſt aduentus ſecundum operationẽ Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis, mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt ve-
D ritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in ſalutem, in ſanctificatione ſpiritus & in fide veritatis. Ad quod & vocauit vos per Euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ Domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaque, fratres, ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonẽ, ſiue per epiſtolã noſtrã. Ipſe autem dominus noſter Ieſus Chri-

Iſaia 11.

ſtus, & Deus, & pater noſter, qui dilexit nos & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia, exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni opere & ſermone bono.

In otioſos inuehitur. CAP. III.

Epheſ. 6. c DE cætero, fratres, orate pro nobis, A
Coloſ. 4. A vt ſermo Dei currat, & clarificetur, ſicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus: non enim omnium eſt fides. Fidelis autē Dominus eſt qui cõfirmabit vos, & cuſtodiet à malo. Confidimus autem de vobis fratres in Domino, quòd quæcũque præcipimus & facitis, & facietis. Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate Dei, & patientia Chriſti. Denuntiamus autē vobis fratres in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à nobis. Ipſi enim ſcitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter
Act. 20. g vos, neque gratis panē manducauimus ab
1. Cor. 4. c aliquo, ſed in labore & in fatigatione, no-
1. Theſ. 2. b ƈte & die operantes, ne quem veſtrũ grauaremus. Non quaſi non habuerimus po- C
teſtatem: ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandũ nos. Nam & cùm

eſſemus

eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter vos quoſdam ambulantes inquiete, nihil operantes, ſed curioſè agentes. Iis autem qui huiuſmodi ſunt, denuntiamus, & obſecramus in Domino Ieſu, vt cum ſilen-
D tio operantes ſuum panem manducent. *Galat. 6.a*
Vos autem fratres, nolite deficere benefacientes. Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem. Ipſe autem Deus pacis det vobis pacem ſempiternam in omni loco. Dominus ſit cùm omnibus vobis. Salutatio mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

ARGVMENTVM IN primam epiſtolam Pauli, ad Timotheum.

TIMOTHEVM *inſtruit, & docet de ordinatione epiſcopatus, & diaconij, & omnis eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſcribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.*

EPIS

EPISTOLA BEATI

Pauli Apoſtoli ad Timotheum, 1.

CAPVT I.

Act.16.a PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, A
ſecundum imperium Dei ſaluatoris noſtri, & Chriſti Ieſu ſpei noſtræ: Timotheo dilecto filio in fide, Gratia, & miſericordia, & pax à Deo patre, & Chriſto Ieſu Domino noſtro. Sicut rogaui te, vt remaneres Epheſi, cùm irem in Macedoniam, vt denuntiares quibuſdam, ne aliter docerent, neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide. Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bo-
Rom. 7.c na, & fide non ficta. A quibus quidã aber- B
rantes, conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vtatur, ſciens hoc, quia lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impiis & peccato-

ribus,

ribus, ſceleratis & contaminatis, parricidis & matricidis, homicidis, fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, quæ eſt ſecundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi. Gratias ago ei, qui me
C confortauit in Chriſto Ieſu Domino noſtro, quia fidelem me exiſtimauit, ponens in miniſterio, qui prius blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus: ſed & miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Superabundauit autem gratia domini noſtri cũ fide, & dilectione, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum *Mat.9.b* *Marc.2.a*
D primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum: vt in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui crediturí ſunt illi in vitã æternã. Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Hoc præceptũ commendo tibi fili Timothee, ſecundũ præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonã militiã, habens fidem, & bonã cõſcientiã: quã quidã repellentes,

circa

circa fidem naufragauerũt: ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

Pro omnibus orandum. CAPVT II.

OBſecro igitur primum omniũ, fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt: vt quietam & tranquillã vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum eſt, & acceptum coram ſaluatore noſtro Deo: qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionẽ ſemeipſum pro omnibus: cuius teſtimoniũ temporibus ſuis confirmatum eſt: in quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus (veritatẽ dico, nõ mentior) doctor Gentium, in fide & veritate. Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato, cũ verecundia & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa: ſed quod decet mulieres: promittentes pietatẽ per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat, cũ omni ſubiectione.

A B C D

2. Tim. 1. c
1. Petr. 1. a

ctione. Docere autẽ mulieri non permitto, neque dominari in virum: ſed eſſe in ſilentio. Adam enim primus formatus eſt, deinde Eua: & Adã non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. Saluabitur autem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.

1. Cor. 14.f
Gene.1.d.
Gene. 3.b

Epiſcopi & diaconi quales eſſe debeant.

CAPVT III.

A FIdelis ſermo. Si quis epiſcopatũ deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet enim epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobriũ, prudentẽ, ornatũ, pudicum, hoſpitalem, doctorem, non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum, ſed ſuæ domui bene præpoſitũ, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit: quomodo eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Non neophitum, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum & teſtimoniũ habere bonum ab iis qui foris ſunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueũ diaboli. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrũ ſectantes: habentes myſteriũ fidei in

Tit. 1.b

conſc

conſcientia pura. Et hi autem probentur C
primùm,& ſic miniſtrent: nullum crimen habentes. Mulieres ſimiliter pudicas,non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus. Diaconi ſint vnius vxoris viri, qui filiis ſuis bene præſint, & ſuis domibus. Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonũ ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide,quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcribo, fili Timothee, ſperans me ad te veni- D
re citò: ſi autem tardauero, vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Et manifeſtè magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu,apparuit Angelis, prædicatũ eſt Gentibus,creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.

Errores Antichriſti prædicit.

CAP. IIII.

SPiritus autem manifeſtè dicit, quia in A
2. Tim.3.a nouiſſimis tẽporibus diſcedent quidã
2. Pet. 3.a à fide,attendẽtes ſpiritibus erroris, & do-
Iudæ f. ctrinis dæmoniorũ, in hypocriſi loquentiũ mendaciũ,& cauteriatã habentiũ ſuã conſcientiam,prohibentiũ nubere, abſtinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendũ cum gratiarũ actione fidelibus, &

iis qui

B iis qui cognouerũt veritatẽ. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cũ gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbũ Dei, & orationẽ. Hæc proponẽs fratribus, bonus eris miniſter Chriſti Ieſu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quã aſſecutus es. Ineptas autẽ, & aniles fabulas deuita: exerce autẽ teipſum ad pietatẽ. Nã corporalis exercitatio ad modicũ vtilis eſt, pietas autẽ ad omnia vtilis eſt promiſſionem

2. Tim.2.d
Tit.3.c

C habẽs vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus & maledicimur, quia ſperamus in Deũ viuũ, qui eſt ſaluator omniũ hominũ, maximè fidelium. Præcipe hæc, & doce. Nemo adoleſcentiã tuã cõtemnat: ſed exemplũ eſto fideliũ in verbo, in cõuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Dũ venio, attẽde lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam quæ

D in te eſt, quæ data eſt tibi, per prophetiam cũ impoſitione manuũ presbyterij. Hæc meditare, in his eſto: vt profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende enim tibi & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciẽs, & teipſum ſaluũ facies, & eos qui te audiunt.

Quiſque pro decoro tractandus ab Epiſcopo.

CAPVT V.

Seniot

SEniorem ne increpaueris, ſed obſecra A
vt patrem: iuuenes, vt fratres: anus, vt
matres: iuuenculas, vt ſorores in omni ca-
ſtitate. Viduas honora, quæ verè viduæ
ſunt. Si qua autem vidua filios aut nepo-
tes habet, diſcant primum domū ſuā rege
re, & mutuā vicē reddere parentibus: hoc
enim acceptū eſt corā Deo. Quæ autē ve-
rè vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum,
& inſtet obſecrationibus, & orationibus
nocte & die. Nam quæ in deliciis eſt, vi-
uens mortua eſt. Et hoc præcipe, vt irre- B
prehenſibiles ſint. Si quis autē ſuorum &
maximè domeſticorū curam non habet,
fidem negauit, & eſt infideli deterior. Vi-
dua deligatur, nō minus ſexaginta anno-
rum, quæ fuerit vnius viri vxor, in operi-
bus bonis teſtimoniū habens, ſi filios edu-
cauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorū pedes
lauit, ſi tribulationē patientibus ſubmini-
ſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta
eſt. Adoleſcentiores autem viduas deui-
ta. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chri-
ſto, nubere volunt: habentes damnatio-
nem, quia primam fidem irritam fece-
runt, ſimul autem & otioſæ diſcunt cir-
cumire domos, non ſolùm otioſæ, ſed &
verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non
oportet. Volo ergò iuniores nubere, fi-
lios

lios procreare, matres familiâs eſſe, nullam occaſionem dare aduerſatio maledicti gratia. Iam enim quædam conuerſæ ſunt retrò poſt Satanam. Si quis fideles habet, viduas, ſubminiſtret illis, vt non grauetur eccleſia, vt iis, quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat. Qui bene præſunt præſbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim ſcriptura: Non alligabis os *Deut 25.a* boui trituranti. Et: Dignus eſt operarius *1.Cor.9.a* *Mat.10.b* mercede ſua. Aduerſus præſbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duo- *Luc.10.b*
D bus aut tribus teſtibus. Peccantes coràm omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Teſtor coram Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis, vt hæc cuſtodias ſine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando. Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipſum caſtũ cuſtodi. Noli adhuc aquam bibere: ſed modico vino vtere, propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium: quoſdam autem & ſubſequuntur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.

Vitanda curioſa quæſtiones & auaritia.

CAP. VI.

QVicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur: ne nomẽ Domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant quia fratres ſunt: ſed magis ſeruiant quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes ſunt. Hæc doce, & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ: ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quęſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem. Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum ſufficientia. Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutila, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

A B

Iob 1.b. Eccle.5.c.

nem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe dolori-
C bus multis. Tu autem ô homo Dei, hæc fuge: ſectare verò iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam in quam vocatus es, & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus. Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Chriſto Ieſu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato bonam confeſſionem, vt ſerues mandatum, ſine macula, irreprehenſibile vſque in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti: quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potēs, rex regum & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt: cui honor & *Apoc.17.d & 19.c* *Ioan.1.b* *1.Ioan.c*
D imperium ſempiternum. Amen. Diuitibus huius ſeculi præcipe, non ſublimè ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum: ſed in Deo viuo (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruēdum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt appre- *Luc.12.b* *Ioan.1.b*

hendam veram vitam. O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum, Amen.

ARGVMENTVM IN Epiſtolam Pauli ſecundam ad Timotheum.

ITEM Timotheo ſcribit de exhortatione martyrij, & de omni regula veritatis & quid futurum ſit temporibus nouiſſimis, & de ſua paſſione, ſcribens ei ab vrbe Roma.

EPISTOLA PAVLI Apoſtoli ad Timotheum ſecunda.

Monet Paulus Timotheum, vt pater filium.

CAPVT I.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatē Dei, ſecundum promiſſionē vitæ, quæ eſt in Chriſto Ieſu, Timotheo chariſſimo filio, gratia A

tia,& miſericordia,& pax à Deo patre no-
ſtro,& Chriſto Ieſu Domino noſtro. Gra-
tias ago Deo meo,cui ſeruio à progenito-
ribus meis in conſcientia pura, quòd ſine
B intermiſſione habeam tui memoriam in
orationibus meis,nocte ac die deſiderans
te videre,memor lacrymarum tuarum,vt
gaudio implear, recordationem accipiẽs,
eius fidei quæ eſt in te non ficta:quæ & ha
bitauit primùm in auia tua Loide, & ma-
tre tua Eunice:certus ſum autem quòd &
in te. Propter quam cauſam admoneo te,
vt reſuſcites gratiã Dei quæ eſt in te, per
impoſitionẽ manuum mearũ. Non enim
dedit nobis Deus ſpiritũ timoris: ſed vir-
C tutis,& dilectionis,& ſobrietatis.Noli ita-
que erubeſcere teſtimonium Domini no-
ſtri, neque me vinctum eius: ſed colla-
bora Euangelio ſecundum virtutem Dei, *Tit.3.b*
qui nos liberauit, & vocauit vocatione
ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed
ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam,
quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante
tempora ſecularia. Manifeſtata eſt autem
nunc per illuminationem ſaluatoris no-
ſtri Ieſu Chriſti, qui deſtruxit quidem
mortem, illuminauit autem vitam, & in-
corruptionem per Euangelium: in quo *1.Tim.2.b*
poſitus ſum ego prædicator,& Apoſtolus,

& magiſter Gentium. Ob quam cauſam etiam hæc patior: ſed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus ſum, quia potẽs eſt depoſitum meum ſeruare in illum diẽ. D Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide, & in dilectione in Christo Ieſu. Bonum depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum: qui habitat in nobis. Scis enim hoc, quòd auerſi ſunt à me omnes qui in Aſia ſunt: ex quibus eſt Phygellus, & Hermogenes. Det miſericordiã Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: ſed cùm Romã veniſſet, ſolicitè me quæſiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire miſericordiam à Deo in illa die. Et quanta Epheſi miniſtrauit mihi, tu melius noſti.

Docendi verbi ratio. CAP. II.

TV ergo fili mi, confortare in gratia A quæ eſt in Chriſto Ieſu: & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit. Nam & qui certat in agone,

agone, non coronabitur, niſi legitimè certauerit. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus accipere. Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Memor eſto Dominum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe
B à mortuis ex ſemine Dauid, ſecundum Euangelium meum, in quo laboro vſque ad vincula, quaſi malè operans: ſed verbum Dei non eſt alligatum. Ideo omnia ſuſtineo propter electos: vt & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum gloria cæleſti. Fidelis ſermo. Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus: ſi negauerimus, & ille negabit nos: ſi non credimus, ille fidelis permanet: negare ſeipſum non poteſt. Hæc commone, teſtificans coram Domino. Noli contendere verbis. Ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. Solicitè autem cura teipſum probabilem exhibere Deo operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Profana autē & va-
C niloquia deuita. Multum enim proficiūt ad impietatem: & ſermo eorum vt cancer ſerpit: Ex quibus eſt Hymenæus & Philetus: qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe iam factā, & ſubuer-

terunt quorundam fidem. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: Cognouit Dominus qui ſunt ſui:&,diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea & argẽtea,ſed & lignea & fictilia: & quædã quidem ad honorem,quædam autem in contumeliam.Si quis ergo emundauerit ſe ab iſtis,erit vas in honorem ſanctificatum,& vtile Domino ad omne opus bonum paratum.Iuuenilia autẽ deſideria fuge:ſectare verò iuſtitiam,fidem,ſpem,& charitatem, & pacem cum iis qui inuocãt Dominum de corde puro.Stultas autem,& ſine diſciplina quæſtiones deuita:ſciens quia generant lites.Seruũ autem Domini non oportet litigare: ſed manſuetũ eſſe ad omnes, docibilem,patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt veritati: ne quãdo Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem , & reſipiſcant à diaboli laqueis,à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem.

D

1.Tim. 4.c
Tit.3.c

Pericula nouiſſimorum dierum.

CAP. III.

1.Tim. 4.a
2 Pet.3.a
Iuda.f.

HOc autem ſcito, quia in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa,& erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, A

pidi,elati,ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes,ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei: habentes ſpeciem quidem pietatis,virtutem au-
B tem eius abnegantes. Et hos deuita: ex his enim ſunt,qui penetrant domos:& captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis,quæ ducuntur variis deſideriis,ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum *Exod.7.b* autem Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed vltra non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & il-
C lorum fuit. Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem,patientiam,perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui: & ex omnibus eripuit me Dominus. Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Mali autem homines & ſeductores proficient in peius: er-
D rantes, & in errorem mittentes. Tu verò

permane in his, quæ didiciſti, & credita
ſunt tibi: ſciens à quo didiceris, & quòd ab
2.Petr.1. infantia ſacras literas noſti, quæ te poſ-
ſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ
eſt in Chriſto Ieſu. Omnis ſcriptura diuini
tus inſpirata, vtilis eſt ad docẽdum, ad ar-
guendum, ad corripiendum, ad erudien-
dum in iuſtitia: vt perfectus ſit homo Dei
ad omne opus bonum inſtructus.

Ad ſui imitationem Timotheum excitat Paulus.

CAPVT IIII.

TEſtificor coram Deo, & Ieſu Chri- A
ſto, qui iudicaturus eſt viuos & mor-
tuos per aduentum ipſius, & regnũ eius:
prædica verbum, inſta opportunè, impor-
tunè, argue, obſecra, increpa in omni pa-
tientia & doctrina. Erit enim tempus, cùm
ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad
ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros
prurientes auribus: & à veritate quidem
auditum auertent, ad fabulas autem con-
uertentur. Tu verò vigilia, in omnibus
labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium B
tuum imple*. Sobrius eſto. Ego enim iam
delibor: & tempus reſolutionis meæ in-
ſtat. Bonum certamen certaui, curſum cõ-
ſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo, re-
poſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam red-
det

det mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & iis qui diligunt aduentum eius. Feſtina ad me *Coloſ. 4.d* venire citò: Demas enim me reliquit, diligens hoc ſeculum, & abiit Theſſaloni-
C cam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam: Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume:& adduc tecum:eſt enim mihi vtilis in miniſterio. Tychicum autem miſi Epheſum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas. Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit: reddat illi Dominus ſecundum opera eius: quem & tu deuita: valde enim reſtitit verbis noſtris. In prima mea defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes
D me dereliquerunt: non illis imputetur. Dominus autem mihi aſtitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur & audiant omnes gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Liberabit me Dominus ab omni opere malo: & ſaluum faciet in regnum ſuum cæleſte: cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Saluta Priſcillam, & Aquilam, & Oneſiphori domum. Eraſtus remanſit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. Feſtina ante hyemem venire. Salutant te

Eubu

Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.

ARGVMENTVM IN
Epiſtolam ad Titum.

TITVM commonefacit & inſtruit de conſtitutione presbyterij, & de ſpirituali conuerſatione, & hæreticis vitandis, qui in traditonibus Iudeicis credunt, ſcribens ei à Nicopoli.

EPISTOLA PAVLI
Apoſtoli ad Titum.

Quales eligendi in epiſcopos & presbyteros.

CAPVT I.

PAulus ſeruus Dei, Apoſto- A
lus autẽ Ieſu Chriſti, ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quę ſecundũ pietatẽ eſt, in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mẽtitur Deus, ante tempora ſecularia: manifeſtauit autẽ temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione quæ credita eſt mihi

mihi ſecundum præceptũ ſaluatoris noſtri Dei: Tito dilecto filio ſecundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Chriſto Ieſu ſaluatore noſtro. Huius
B rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates præſbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Si *1. Tim. 3 a*
quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, prudẽtem, ſobrium,
C iuſtum, ſanctum, continentem: amplectẽtem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maximè qui de circunciſione ſunt, quos oportet redargui: qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidam ex illis proprius ipſorum Propheta: Cretenſes, Epimenides.
• ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres
• pigri. Teſtimonium hoc verum eſt. Quã
D ob cauſam increpa illos durè, vt ſani ſint

in

in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auerſantium ſe à veritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus, nihil eſt mundũ:
Rom. 14.d ſed inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia. Confitentur ſe noſſe Deum: factis autem negant, cùm ſint abominati & increduli, & ad omne opus bonum reprobi.

Pro perſonæ varietate aliter atque aliter docendum.

CAPVT II.

TV autem loquere quæ decent ſanam doctrinam. Senes vt ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientia. Anus ſimiliter, in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſeruientes: bene docentes: vt prudentiam doceant. Adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant, prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, vt non blaſphemetur verbum Dei. Iuuenes ſimiliter hortare, vt ſobrij ſint. In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operũ, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum
Epheſ. 6.a. ſanum irreprehenſibile: vt is, qui ex aduer-
Coloſ. 3.d. ſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Seruos dominis ſubditos

eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes: ſed in omnibus fi- 1. Petr.1.
C dem bonam oſtendentes: vt doctrinam ſaluatoris noſtri Dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, expectãtes beatam ſpem, & aduentum gloriæ, magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro no
D bis, vt nos redimeret ab omni iniquitate; & mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Manſuetudo in increpatione ſeruanda.

CAPVT III.

A ADmone illos, principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe, neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines. Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agen- 2. Tim. 1.
B tes, odibiles, odientes inuicé. Cùm autem

benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſe- C
cundum ſpem vitæ æternæ. Fidelis ſermo eſt. Et de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præeſſe, qui credunt Deo. Hæc ſunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæſtiones & genealogias & contentiones, & pugnas le-
1.Tim. 1.b gis deuita: ſunt enim inutiles, & vanæ.
2.Tim. 2.d Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundã correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus. Cùm miſero ad te Arteman, aut Ty- D
chicum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hyemare. Zenam legiſperitum, & Apollo ſolicitè præmitte, vti nihil illis deſit. Diſcant autem & noſtri bonis operibus præeſſe ad vſus neceſſarios: vt non ſint infructuoſi. Salutant te qui mecum ſunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

ARGVMENTVM IN Epiſtolam Pauli ad Philemonem.

PHILEMONI familiares literas facit pro Oneſimo ſeruo eius, ſcribens ei ab vrbe Roma, de carcere, per ſupraſcriptum Oneſimum.

EPISTOLA PAVLI Apoſtoli ad Philemonem.

Commendat Paulus Philemoni fidelem ſuum miniſtrum Oneſimum.

CAPVT I.

A PAVLVS vinctus Chriſti Ieſu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto, & adiutori noſtro, & Appiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & eccleſiæ, quæ in domo tua eſt. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias ago Deo meo ſemper memoriam tui faciens in orationibus meis, audiens charitatem tuam, & fidem quam habes in Domino Ieſu, & in omnes ſanctos, vt communicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis operis boni

in vobis in Chriſto Ieſu. Gaudium enim B
magnum habui, & conſolationem in
charitate tua, quòd viſcera ſanctorum requieuerunt
per te, frater. Propter quod
multam fiduciam habens in Chriſto Ieſu
imperandi tibi quod ad rem pertinet:
propter charitatẽ magis obſecro, cum ſis
talis vt Paulus ſenex, nunc autem & vinctus
Ieſu Chriſti. Obſecro te pro meo
filio, quem genui in vinculis, Oneſimo:
qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autẽ C
& mihi, & tibi vtilis, quem remiſi tibi. Tu
autẽ illũ, id eſt, mea viſcera ſuſcipe: quem
ego volueram mecum detinere, vt pro te
mihi miniſtraret in vinculis Euangelij: ſine
conſilio autem tuo nihil volui facere,
vti ne velut ex neceſſitate bonum tuum
eſſet, ſed voluntarium. Forſitan enim ideo
diſceſſit ad horã à te, vt æternũ illum reciperes:
iam non vt ſeruum, ſed pro ſeruo
chariſſimum fratrẽ, maximè mihi, quantò
autem magis tibi & in carne, & in Domino?
Si ergo habes me ſociũ, ſuſcipe illum
ſicut me. Si autem aliquid nocuit tibi,
aut debet, hoc mihi imputa. Ego Paulus D
ſcripſi mea manu. Ego reddam: vt non
dicam tibi quòd & teipſum mihi debes.
Ita frater, ego te fruar in Domino: refice
viſcera mea in Chriſto. Confidens in obedientia

dientia tua ſcripſi tibi: ſciens quoniam & ſuper id quod dico, facies. Simul & para mihi hoſpitium. Nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis. Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, Ariſtarchus, Demas & Lucas, adiutores mei. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

EPISTOLA BEATI
Pauli Apoſtoli ad Hebræos.

Filij Dei ſublimitas. CAP. I.

A
MVLTIFARIAM multíſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in filio: quē conſtituit hæredem vniuerſorum, per quē fecit & ſecula: qui cũ ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, por- *Sapien.7.*
tánſque omni verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorũ faciens, ſedet ad dexte-
B rã maieſtatis in excelſis, tantò melior Angelus effectus quãtò differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit ali-

dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iuſtam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ cùm initiũ accepiſſet enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtuti-
B bus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem. Non enim Angelis ſubiecit Deus orbem terræ futurum de quo loquimur. Teſtatus eſt autem
» in quodam loco quis, dicẽs: Quid eſt ho- *Pſal. 8.c*
» mo, quod memor es eius, aut filius homi-
» nis, quoniam viſitas eum? Minuiſti eum
» paulo minus ab Angelis, gloria & hono-
» re coronaſti eum, & conſtituiſti eũ ſuper
» opera manuum tuarum. Omnia ſubieciſti *1 Cor. 15.d*
» ſub pedibus eius. In eo enim quod omnia ei ſubiecit, nihil dimiſit nõ ſubiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia *Philip. 2.b*
C ſubiecta ei. Eum autẽ, qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus guſtaret mortem. Decebat enim eũ propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorẽ ſalutis eorum, per paſſionem con-

ſummari. Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex vno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fratres eos voca-
Pſalm.21.c re, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio eccleſiæ laudabo te.
Pſal. 17.a Et iterũ: Ego ero fidẽs in eum. Et iterum:
Iſaia 8.d Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi D
Oſea 13.d Deus. Quia ergo pueri cõmunicauerunt
1.Cor.15.g. carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdẽ, vt per mortẽ deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totã vitam obnoxij erant ſeruituti. Nuſquam enim Angelos apprehendit: ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis qui tentantur auxiliari.

Chriſtus longè præcellit Moyſen.

CAP. III.

A VNde fratres ſancti, vocationis cæleſtis participes, conſiderate Apoſtolũ & pontificẽ confeſſionis noſtræ Ieſum, qui fidelis eſt ei, qui præfecit illum, ſicut & Moyſes in omni domo eius. Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus
Num.12.b eſt habitus: quantò ampliorem honorem habet

habet domo, qui fabricauit illam. Omnis nanque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, Deus eſt. Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius
B tanquã famulus, in teſtimonium eorum, quæ dicenda erant: Chriſtus verò, tanquam filius in domo ſua: quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriam ſpei, vſque ad finem firmam retineamus. Quapropter ſicut dicit Spiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto, vbi tentauerunt me patres veſtri: probauerunt, & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infenſus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipſi autem non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea: Si introibũt in requiẽ meã. Videte fratres, ne for- *Pſal. 94. c*
C te ſit in aliquo veſtrûm cor malum incredulitatis diſcedẽdi è Deo viuo: ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ eius vſque ad finem firmum retineamus, dum dicitur: Hodie ſi vocem eius audieritis nolite ob-

durare corda veſtra, quemadmodum in illâ exacerbatione. Quidam enim audien-
Num. 14.f tes, exacerbauerunt: ſed non vniuerſi, qui profecti ſunt ab Ægypto per Moyſen. Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt, quorū cadauera proſtrata ſunt in deſerto? Quibus autē iurauit non introire in requiem ipſius, niſi illis qui increduli fuerunt? Et videmus, quia non potuerūt introire * in requiem ipſius: propter incredulitatem.

Requiem Domini ingredi nemo negligat.

CAP. IIII.

Timeamus ergo, ne fortè relicta polli A
citatione introeūdi in requiem eius exiſtimetur aliquis ex nobis deeſſe. Etenim & nobis nuntiatum eſt, quemadmodum & illis, ſed non profuit illis ſermo auditus non admiſtus fidei, ex iis quæ audierunt. Ingrediemur enim in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit:
Pſal. 94. Sicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: Et re- B
Gene. 2.a quieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum: Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo ſupereſt, introire quoſdam in illam,

& ij quibus prioribus annuntiatum eſt, non introierunt propter incredulitatem: iterum terminat diem quandã. Hodie, in Dauid dicendo: poſt tantũ temporis, ſicut ſuprà dictum eſt, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Nam ſi eis Ieſus requiẽ præſtitiſſet, nunquam de alia loqueretur poſt hac die. Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem eius, etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis Deus. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum. Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis: & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo. Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit cælos, Ieſum filium Dei, teneamus ſpei noſtræ cõfeſſionem. Nõ enim habemus pontificem, qui non poſſit cõpati infirmitatibus noſtris: tentatum autẽ per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Adeamus ergo

Suprà 3.b

D *Eccle. 15.d*

Pſal. 33.

2.Cor.3.b

cum fiducia ad thronum gratiæ eius: vt
miſericordiam conſequamur, & gratiam
inueniamus in auxilio opportuno.

Pontifex conformari debet Chriſto ſacerdoti.

CAP. V.

OMnis nanque põtifex ex hominibus A
aſſumptus, pro hominibus conſti-
tuitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat
dona, & ſacrificia pro peccatis: qui con-
dolere poſſit iis, qui ignorant, & errant:
quoniã & ipſe circundatus eſt infirmita-
1.Par. 23.b te, & propterea debet quemadmodũ pro
populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre
pro peccatis. Nec quiſquam ſumit ſibi ho
norem: ſed qui vocatur à Deo quemad- B
Pſal.2.b modum & Aaron. Sic & Chriſtus non ſe-
metipſum clarificauit, vt pontifex fieret:
ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus *
Pſal.109. es tu: ego hodie genui te. Quemadmodũ *
& in alio loco dicit: Tu es ſacerdos in *
æternum ſecundum ordinẽ Melchiſedec: *
Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſuppli- C
cationéſque ad eum qui poſſit illum ſal-
uum facere à morte, cum clamore valido,
& lachrymis offerẽs, exauditus eſt pro ſua
reuerẽtia. Et quidem cùm eſſet filius Dei,
didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam:
& conſummatus, factus eſt omnibus ob-
temperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ,

appel

appellatus à Deo pontifex, iuxta ordi-
D nem Melchiſedec. De quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis vt vos doceamini, quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei: & facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ: paruulus enim eſt. Perfectorum autem eſt ſolidus cibus: eorum qui pro ipſa conſuetudine, exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.

Iuſtus ſemel confirmatus, non facile cadit.

CAPVT VI.

A QVapropter, intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur, non rurſum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Et hoc faciemus, ſi quidem permiſerit Deus. Impoſſibile enim 1.Pet.2.d
eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum,

virtu

virtutéſque ſeculi venturi, & prolapſi
ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam,
rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium B
Dei, & oſtentui habentes. Terra enim
ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem,
& germinans herbam opportunam illis
à quibus colitur, accipit benedictionem
à Deo: proferens autẽ ſpinas ac tribulos,
reproba eſt & maledicto proxima; cuius
conſummatio in combuſtionem. Confi-
dimus autem de vobis, dilectiſſimi, me-
liora & viciniora ſaluti: tametſi ita loqui
mur. Non enim iniuſtus Deus, vt obli-
uiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam
oſtendiſtis in nomine ipſius, qui mini-
ſtraſtis ſanctis, & miniſtratis. Cupimus C
autem vnumquenque veſtrum eandem
oſtentare ſolicitudinem, ad expletionem
ſpei, vſque in finem; vt non ſegnes efficia-
mini, verùm imitatores eorum, qui fide
& patientia hæreditabunt promiſſiones.
Abrahæ nanque promittens Deus, quo-
niam neminem habuit, per quem iura-
ret maiorem, iurauit per ſemetipſum, di-
Gene. 22. c cens: Niſi benedicens benedicam te: &
multiplicans multiplicabo te. Et ſic lon-
ganimiter ferens adeptus eſt repromiſ-
ſionem. Homines enim per maiorem ſe D
iurant: & omnis controuerſiæ eorum fi-

nis

nis ad confirmationem, eſt iuramentum. In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitã ſpem, quam ſicut anchoram, habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis, vbi præcurſor pro nobis introiit Ieſus ſecundum ordinem Melchiſedec pontifex factus in æternum.

Melchiſedec figura Chriſti ſacerdotis.

CAPVT VII.

A. HIc enim Melchiſedec, rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regum, & benedixit ei, cui & decimas omnium diuiſit Abraham. Primum quidem qui interpretatur rex iuſtitiæ, deinde autem & rex Salem, quod eſt rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatus autem filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum. Intuemini autem, quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriacha. Et quidem de filiis Leui ſacerdotium accipientes, *Geneſ. 14. d.*

manda-

mandatum habent decimas ſumere à populo ſecundum legem, id eſt à fratribus ſuis: quanquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones benedixit. Sine vlla autem contradictione, quod minus eſt à meliore benedicitur. Et hîc quidé decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur quia viuit. Et (vt ita dictum ſit) per Abraham, & Leui qui decimas accipit, decimatus eſt. Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchiſedec. Si ergo conſummatio per ſacerdotiũ Leuiticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit, ſecundũ ordinem Melchiſedec alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici? Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt vt & legis tranſlatio fiat. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altario præſto fuit. Manifeſtũ eſt enim quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes locutus eſt. Et amplius adhuc manifeſtum eſt: ſi ſecũdum ſimilitudinem Melchiſedec exurgat alius ſacerdos, qui non ſecundũ legem mandati carnalis B C

factus

factus eſt,ſed ſecundum virtutē vitæ inſolubilis. Conteſtatur enim: Quoniam tu es ſacerdos in æternū ſecundū ordinem Melchiſedec. Reprobatio quidē fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatē. Nihil enim ad perfectū adduxit lex: introductio verò melioris ſpei per quā proximamus ad Deū. Et quātum eſt non ſine iureiurādo (alij quidem, ſine iureiurādo ſacerdotes facti ſunt: hic autē cum iureiurando per eū qui dixit ad illū: Iurauit Dominus, & nō pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum) in tantū melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus. Et alij quidem plures facti ſunt ſacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere: hic autem eò quòd maneat in æternum, ſempiternū habet ſacerdotium. Vnde & ſaluare in perpetuū poteſt accedentes per ipſum ad Deū: ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat vt nobis eſſet Pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus: qui non habet neceſſitatē quotidie (quemadmodū ſacerdotes) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi, hoc enim fecit ſemel, ſe offerendo. Lex enim homines conſtituit ſacerdotes infirmitatem

Pſal. 109. a

D

Pſal. 109. b

haben

habentes:ſermo autē iuriſiurandi,qui poſt legem eſt, Filium in æternum perfectum,

Vetus teſtamentum per nouum antiquandum erat.

CAP. VIII.

CApitulum autem ſuper ea quæ dicuntur, Talem habemus pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis, ſanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo. Omnis enim pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur: vnde neceſſe eſt, & hunc habere aliquid quod offerat. Si ergo eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: cùm eſſent qui offerrent ſecũdum legem munera, qui exemplari & vmbræ deſeruiunt cæleſtium: ſicut reſponſum eſt Moyſi, cùm conſummaret tabernaculũ: Vide, inquit, omnia facito ſecundũ exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte. Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt: Nàm ſi illud prius culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient (dicit dominus) & conſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum

A

B

Exod. 25. d
Actu. 7. f

C

Ierem. 31. e

mentum

» mētum quod feci patribus eorum in die,
» qua apprehendi manum eorum, vt educe-
» rem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi
» non permanſerunt in teſtamento meo: &
D ego neglexi eos (dicit Dominus.) Quia
» hoc eſt teſtamentum quod diſponam Do-
» mui Iſraël poſt dies illos (dicit Dominus)
» dabo leges meas in mentem eorum, & in
» corde eorum ſuperſcribam eas, & ero
» eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populū;
» & non docebit vnuſquiſque proximum
» ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, di-
» cens: Cognoſce Dominum: quoniā omnes
» ſciēt me à minore vſque ad maiorem eo-
» rum: quia propitius ero iniquitatibus eo-
» rum & peccatorum eorum iam non me-
morabor. Dicendo autem nouum, vetera-
uit prius. Quod autē antiquatur & ſene-
ſcit, prope interitum eſt.

Tabernaculum legis, figura Chriſti.

CAP. IX.

A HAbuit quidem & prius, iuſtificatio-
nes culturæ, & ſanctum ſeculare. Ta- *Exod.26.a & 36.a*
bernaculum enim factum eſt primum, in
quo erant candelabra, & menſa, & pro-
poſitio panum, quæ dicitur Sancta. Poſt
velamentum autem, ſecundum taberna-
culum, quod dicitur ſancta ſanctorum,

aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti circuntectam ex omni parte auro, in qua, vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, tabulæ teſtamenti: ſupérque eam erant Cherubin gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non eſt modò dicendum per ſingula. His verò ita compoſitis, in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes: in ſecundo autem, ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſua & populi ignorantia: hoc ſignificante Spiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum, quæ parabola eſt temporis inſtantis: iuxta quam munera, & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem: ſolummodo in cibis & in potibus, & in variis baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis, vſque ad tēpus correctionis impoſitis. Christus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorū, per amplius, & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt, non huius creationis, neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per propriū ſanguinē introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Si

Leui.16.c

enim

enim ſanguis hircorum, & taurorum, &
cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctifi- *1.Petr. 1.a*
D cat ad emundationem carnis: quantò ma- *1.Ioan. 1.b*
gis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſan- *Apoc.1.b* *1.Petr. 3.d*
ctum ſemetipſum obtulit immaculatum *Roma. 5.b*
Deo, emundabit cõſcientiam noſtram ab
operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo vi-
uenti? Et ideo noui teſtamenti mediator
eſt, vt morte intercedente, in redemptio-
nem earum præuaricationum, quæ erant
ſub priori teſtamẽto, repromiſſionem ac-
cipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæredita-
E tis. Vbi enim teſtamentum eſt, mors ne- *Galat.3.a*
ceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamen-
tum enim, in mortuis cõfirmatũ eſt, alio-
quin nondum valet, dum viuit qui teſta-
tus eſt. Vnde nec primum quidem ſine
ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni *Exod. 24.c*
mandato legis à Moyſe vniuerſo populo,
accipiens ſanguinem vitulorum & hirco-
rum cum aqua & lana coccinea & hyſſo-
po, ipſum quoque librum, & omnem po-
F pulum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſta-
menti, quod mãdauit ad vos Deus. Etiam
tabernaculum, & omnia vaſa miniſterij,
ſanguine ſimiliter aſperſit. Et omnia pe-
nè in ſanguine ſecundum legem mundan
tur: & ſine ſanguinis effuſione non fit re-
miſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria qui-

dem cæleſtium his mundari, ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis. Nõ enim in manufacta Sancta Ieſus introiuit, exemplaria verorum: ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, G quemadmodum pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno (Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.) Nunc autem ſemel in conſummationem ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit, & quemadmodum ſtatutum eſt

Roma. 5.b hominibus ſemel mori, poſt hoc autem
1. Petr. 3.c iudicium, ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: ſecundò ſine peccato apparebit omnibus expectantibus ſe, in ſalutem.

Non hoſtia legalis, ſed mors Chriſti aufert peccatum.

CAPVT X.

Leui. 6.c VMbram enim habens lex futurorum A bonorum, non ipſam imaginem rerum, per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, nũquam poteſt accedentes perfectos facere: alioquin ceſſaſſent offerri, ideo quod nullam haberent vltrà conſcientiam peccati, cultores ſemel mundati: ſed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit.

fit. Impoſſibile enim eſt ſanguine tauro-
rum & hircorum auferri peccata. Ideo in-
grediens mundum dicit: Hoſtiam & obla-
B tionem noluiſti: corpus autem aptaſti mi- *Pſal.39.b*
hi. Holocautomata & pro peccato, non
tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio. *Pſal.39.b*
In capite libri ſcriptum eſt de me, vt fa-
ciam Deus, voluntatem tuam. Superius
dicens, Quia hoſtias, & oblationes, & ho-
locautomata, & pro peccato noluiſti, nec
placita ſunt tibi, quæ ſecundum legem of-
feruntur, tunc dixi: Ecce venio, vt faciam,
Deus, voluntatem tuam: aufert primum,
vt ſequens ſtatuat. In qua voluntate ſan-
ctificati ſumus per oblationem corporis
Ieſu Chriſti ſemel. Et omnis quidem ſa-
cerdos præſto eſt quotidie miniſtrans, &
eaſdem ſæpe offerens hoſtias quæ non
poſſunt auferre peccata: hic autem vnam
pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempi- *Pſal.109.b*
ternum ſedet in dextera Dei: de cætero *1.Cor.15.d.*
C expectans, donec ponantur inimici eius
ſcabellum pedum eius. Vna enim obla-
tione conſummauit in ſempiternum ſan-
ctificatos. Conteſtatur autem nos & Spi-
ritus ſanctus. Poſtquam enim dixit: Hoc
autem teſtamentum quod teſtabor ad il- *Ierem.31.f* *Suprà 8.c*
los poſt dies illos (dicit Dominus). Dabo
leges meas in cordibus eorum, & in men-

o b 3 tibus

tibus eorum inſcribam eas: & peccatorum, & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. Vbi autem horum remiſſio, iam non eſt oblatio pro peccato. Habentes itaque fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti, D quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt, carnem ſuam, & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem, (fidelis enim eſt qui repromiſit) & conſideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operũ: non deſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam: ſed conſolantes, & tantò magis, quantò videritis E

Suprà 6.a appropinquantem diem. Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia: terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.

Deut. 17.b *Matt. 18.b* *Ioan. 8.c* *2. Cor. 13.a* *Deu. 32. a* Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculca

culcauerit,& ſanguinem Teſtamenti pollutum duxerit,in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit? Sci- *Rom. 12.d*
» mus enim qui dixit: Mihi vindictam, &
» ego retribuam. Et iterum: Iudicabit Do-
E minus populum ſuum.Horrendũ eſt incidere in manus Dei viuentis. Rememoramini autem priſtinos dies:in quibus illuminati, magnũ certamen ſuſtinuiſtis paſſionum: & in altero quidem opprobriis & tribulationibus ſpectaculum facti,in altero autem ſocij taliter conuerſantium effecti.Nam & vinctis compaſſi eſtis: & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam. Nolite itaque amittere confidentiam veſtrã,quæ
G magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt: vt voluntatẽ Dei facientes, reportetis promiſſionem. Adhuc enim modicum aliquantulúmq;, qui venturus eſt veniet, & non tardabit. Iuſtus autem meus ex fide viuit: quòd ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. *Abac. 2.a*
Nos autem non ſumus ſubtractionis filij *Roma. 1.a*
in perditionem,ſed fidei in acquiſitionem *Galat. 3.b*
animę.

Fidei magnifica proponuntur exempla.

CAP. XI.

EST autem Fides, ſperandarum ſub- A
ſtantia rerum, argumentum non ap-
parentium. In hac enim teſtimonium con-
Geneſ. 1.a ſecuti ſunt ſenes. Fide, intelligimus apta-
ra eſſe ſecula verbo Dei: vt ex inuiſibili-
bus viſibilia fierent. Fide plurimam ho-
Geneſ. 4.a ſtiam Abel, quàm Cain obtulit Deo: per
Mat. 23.d quam teſtimonium conſecutus eſt, eſſe
Geneſ. 5.c iuſtus, teſtimonium perhibente muneri-
Eccl. 44.c bus eius Deo, & per illam defunctus ad-
huc loquitur. Fide, Enoch tranſlatus eſt,
ne videret mortem, & non inueniebatur:
quia tranſtulit illum Deus: ante tranſla-
tionem enim teſtimonium habuit pla-
cuiſſe Deo. Sine fide autem impoſſibile
eſt placere Deo. Credere enim oportet B
accedentem ad Deum, quia eſt, & in-
Geneſ. 6.c quirentibus ſe remunerator ſit. Fide, Noë,
Eccle. 44.c reſponſo accepto de iis, quæ adhuc non
videbantur, metuens aptauit arcam in ſa-
lutem domus ſuæ per quam damnauit
Mundum: & iuſtitiæ, quæ per fidem eſt,
hæres eſt inſtitutus. Fide qui vocatur
Abraham, obediuit in locum exire quem
accepturus erat in hæreditatem: & exiit,
neſciens quò iret. Fide demoratus eſt in
terra repromiſſionis tanquam in aliena,
in caſulis habitando cum Iſaac, & Iacob,
cohæredibus repromiſſionis eiuſdem. Ex-
pecta

pectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus. *Gene. 18.d*
C Fide, & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptione ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui repromiſerat. Propter quod *Gene. 17.e* & ab vno orti ſunt (& hoc emortuo) tanquam ſydera cæli in multitudinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram maris innumerabilis. Iuxta Fidem, defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus: ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes: quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent, de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertēdi, nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæle-
D ſtem. Ideo non confunditur Deus, vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. Fide, obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur: & vnigenitum offerebat, in quo ſuſce *Gen. 22.d & f* *Gene. 48.c* perat repromiſſiones (ad quem dictum *Gene. 50.d* eſt: In Iſaac vocabitur tibi ſemen) arbitrans quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus: vnde eum & in parabolam accepit. Fide, & de futuris benedixit Iſaac, *Gene. 12.a* *Eccl 44.d* Iacob & Eſau. Fide Iacob moriens ſingulos filiorum Ioſeph benedixit: & adorauit *Gene. 21.b* *Roma. 9.b*

Geneſ. 50. faſtigium virgæ eius. Fide, Ioſeph moriens, de profectione filiorum Iſraël memoratus eſt: & de oſſibus ſuis mandauit.

Exod. 1.a Fide, Moyſes natus occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis, eò quòd vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt regis edictum. *Exod.* 2.c Fide, Moyſes, *Exod.* 1.b grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias exiſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. *Exod.* 12.b Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit: Fide, celebrauit paſcha & ſanguinis effuſionē: ne qui vaſtabat primitiua, tangeret eos. *Exod.* 14.c Fide tranſierunt mare rubrum tanquam per aridam terram: quod experti Ægyptij deuorati ſunt. *Ioſu.* 6.c *Ioſu.* 6.d & 2.a Fide muri Hiericho corruerunt circumitu dierum ſeptem. Fide, Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Iephthe, Dauid, Samuel, & Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſio

miſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetū ignis, effugauerunt aciē gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello: caſtra verterunt exterorum: acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Alij autem diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, vt melio-
G rem inuenirent reſurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur.

Patientem Chriſtum imitari debemus.

CAPVT XII.

A IDeóque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, deponētes omne pondus, & circunſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, con-

Rom.6.a Coloſ.3.b Epheſ.4.c 1.Petr.2. & 4.a

fuſione

fuſione contempta, atque in dextera ſedis
Dei ſedet. Recogitate enim eum, qui ta- D
lem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſe-
metipſum contradictionem: vt ne fatige
mini animis veſtris deficientes. Nondum B
enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis, ad-
uerſus peccatum repugnantes: & obliti
eſtis conſolationis, quæ vobis tanquam
Prou. 3. b filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli ne-
Apo. 3. d gligere diſciplinam Domini: neque fati-
geris dum ab eo argueris. Quem enim E
diligit Dominus, caſtigat: flagellat au-
tem omnem filium quem recipit. In diſci-
plina perſeuerate. Tanquam filiis, vobis
offert ſe Deus. Quis enim filius, quem
non corripit pater? Quòd ſi extra diſci- C
plinam eſtis: cuius participes facti ſunt
omnes, ergo adulterini, & non filij eſtis.
Deinde patres quidem carnis noſtræ eru-
ditores habuimus, & reuerebamur eos:
num multo magis obtemperabimus pa-
tri ſpirituum, & viuemus? Et illi quidem
in tempore paucorum dierum, ſecundum
voluntatem ſuam erudiebant nos: hic au-
tem ad id quod vtile eſt in recipiendo ſan-
ctificationem eius. Omnis autem diſci-
plina in præſenti quidem videtur non eſ- F
ſe gaudij, ſed mœroris: poſtea autem fru-
ctum pacatiſſimum exercitatis per eam,
redder

reddet iuſtitiæ. Propter quod remiſſas
D manus, & ſoluta genua erigite, & greſ-
ſus rectos facite pedibus veſtris: vt non
claudicans quis erret, magis autem ſane-
tur. Pacem ſequimini cum omnibus, & *Rom. 12.d*
ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit
Deum. Contemplantes, ne quis deſit gra-
tiæ Dei: ne qua radix amaritudinis ſur-
ſum germinans impediat, & per illam in-
quinentur multi. Ne quis fornicator, aut *Gene. 25.b*
E profanus, vt Eſau, qui propter vnam eſcã *Gene. 26.f*
vendidit primitiua ſua. Scitote enim quo-
niam & poſtea cupiens hæreditare bene-
dictionem reprobatus eſt. Non enim in-
uênit pœnitentiæ locum, quanquam cum
lachrymis inquiſiſſet eam. Non enim ac- *Exod. 18.b*
ceſſiſtis ad tractabilem montem & acceſ- *& 10. c*
ſibilem ignem, & turbinem, & caligi-
nem, & procellam, & tubæ ſonum, &
vocem verborum (quam qui audierunt
excuſauerunt ſe, ne eis fieret verbum. Nõ
enim portabant, quod dicebatur: Et ſi be-
ſtia tetigerit montem, lapidabitur. Et ita
terribile erat quod videbatur. Moyſes di-
xit: exterritus ſum & tremebundus.) Sed
acceſſiſtis ad Sion montem & ciuitatem
F Dei viuentis, Hieruſalem cæleſtem, &
multorum millium Angelorum frequen-
tiam, & eccleſiam primitiuorum, qui con-
ſcripti

ſcripti ſunt in cælis, & iudicem omnium
Deum, & ſpiritus iuſtorum perfectorum,
& Teſtamenti noui mediatorem Ieſum,
& ſanguinis aſperſionem melius loquen-
tem quàm Abel. Videte ne recuſetis lo- G
quentem. Si enim illi non effugerunt re-
cuſantes eum qui ſuper terram loqueba-
tur, multò magis nos, qui de cælis lo-
quenté nobis auertimus: cuius vox mouit
terram tunc, nunc autem repromittit, di-
cēs: Adhuc ſemel, & ego mouebo non ſo-
Agg.2.b lùm terram, ſed & cælum. Quòd autem,
Adhuc ſemel, dicit, declarat mobiliū tranſ-
lationem, tanquam factorum, vt maneant
ea, quæ ſunt immobilia. Itaque regnum
immobile ſuſcipientes, habemus gratiam,
per quam ſeruiamus placentes Deo cum
Deut.4.d metu & reuerentia. Etenim Deus noſter
ignis conſumens eſt.

Hortatur ad pietatem.

CAP. XIII.

Rom.12.c CHaritas fraternitatis maneat in vo- A
1.Pet.4.c bis. Et hoſpitalitatem nolite obliui-
ſci: per hanc enim latuerunt quidam An-
gelis hoſpitio receptis. Mementote vin-
ctorum tanquam ſimul vincti: & laboran-
tium tanquam & ipſi in corpore moran-
tes. Honorabile connubium in omnibus,
& torus immaculatus. Fornicatores enim

&

& adulteros, iudicabit Deus. Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus. Ipſe enim dixit: Non te deſeram, neque derelinquam: ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Mementote Præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis quæ non profuerũt ambulantibus in eis. Habemus altare de quo edere non habent poteſtatem qui tabernaculo deſeruiunt. Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: ſed futuram inquirimus. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo: id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem, & communicationis nolite obliuiſci. Talibus enim hoſtiis

Ioſu.1.a *Pſal.117.* B *Leuit.16.f* *Num.15.a* C *Mich.2.e*

hoſtiis promeretur Deus. Obedite præpoſitis vestris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate pro nobis: confidimus enim quod bonam conſcientiam habemus in omnibus bene volentes conuerſari. Amplius autem deprecor vos facere, quò celerius reſtituar vobis. Deus D
autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet vos in omni bono vt faciatis eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram ſe, per I E S V M Chriſtum: cui eſt gloria in ſecula ſeculorum Amen. Rogo autem vos fratres, vt ſuffe, ratis verbum ſolatij. Etenim perpaucis ſcripſi vobis. Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos. Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos de Italia fratres. Gratia cum omnibus vobis.
Amen.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIAſticorum.

IACOBVS, qui appellatur frater domini, cognomēto Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia vxore, vt autem mihi videtur, Mariæ ſororis, matris Domini, cuius Ioannes in libro ſuo meminit, filius: poſt paſsionem Domini ſtatim ab Apoſtolis Hieroſolymorum epiſcopus ordinatus, vnam tantùm ſcripſit Epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur. Licet paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem Hegeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum in quinto commentariorum libro, de Iacobo narrans ait: Suſcepit eccleſiam Hieroſolymæ poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomento Iuſtus: Multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit: Nunquam attonſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. Huic ſolitum erat ingredi ſancta ſanctorum. Siquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis: ſolúſque ingrediebatur templum & fixis genibus pro populo deprecabatur, in tantum, vt camelorum duritiē contraxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia mul-

ta, quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in viceſimo libro antiquitatum refert, & Clemens in ſeptimo Hypotypoſeon: mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum à Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum, qui cùm necdum ad prouinciam perueniſſet, Ananus inquit, pontifex adoleſcens Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας concilium congregauit: & compellens publicè Iacobum vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſſit. Qui cùm præcipitatus de pinna templi confractu cruribus, adhuc ſemiuiuus tendens ad cælum manus, diceret, Domine ignoſce eis, quod enim faciunt, neſciunt, fullonis fuſte, quo rudia veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus, interiit. Tradit idem Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, vt propter eius necē, creditum ſit ſubuerſam eſſe Hieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus Apoſtolus, ſcribit ad Galatas: Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Et Apoſtolorum ſuper hoc crebrius Acta teſtantur. Euangelium quoque, quod appellatur ſecundum Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinúmque ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpe vtitur, poſt reſurrectionem Saluatoris, refert: Dominus autem cùm dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem à mortuis. Rurſúſque poſt paululum: Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimque additur, Tulit panem: & benedixit ac fregit, & dedit Iacobo iuſto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Hieroſolymis

rexit eccleſiam, id eſt vſque ad ſeptimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum vſque ad obſidionem Titi & vltimam Hadriani notiſſimum habuit. Quidam è noſtris in monte Oliueti eum putauerunt conditum, ſed falſa eorum opinio e;.

*

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM BEATI IAcobi Apoſtoli.

IACOBVS Apoſtolus ſanctum inſtruit clerum de cultura cæleſtium præceptorum, & regulæ catholicæ obſeruantiæ, & de inuicta patientia maieſtate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio magiſtrorum.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI.

Contendendum ad ſapientiam, humilitatem, tentationis ſufferentiam, &c.

CAPVT I.

IACOBVS, Dei, & domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione, ſalutẽ. Omne gaudiũ A.
exiſtimate, fratres mei, cũ in tẽtationes varias incideritis, ſcientes quod probatio fi-
Rom 5.a dei veſtræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes. Siquis autem veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omni-

omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circunfertur. Non ergo exiſtimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino. Vir duplex animo, inconſtans eſt in *Mat. 7. a & 21. c Marc. 11. c Luc. 11. b Ioan. 14. b & 16. c. f*
B omnibus viis ſuis. Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua: diues autẽ in humilitate ſua: quoniam ſicut flos fœni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſcecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: Ita & diues in itineribus ſuis marceſcet. Beatus vir qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronã vitæ, quã repromiſit Deus diligentibus ſe. Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminẽ tentat. Vnuſquiſque verò tentatur, à concupiſcẽtia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cũ conceperit, parit peccatũ: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem. *Eccle. 14. a Iſaie 40. b 1 Pet. 1. d Iob 5. c*
C Nolite itaque errare, fratres mei dilectiſſimi. Omne datũ optimũ, & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminũ, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. Scitis, fratres mei dilectiſſimi. Sit au-
Prou. 17. b tem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum & tardus ad iram. Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur. Propter quod abiicientes omnem
Matt. 7. d immunditiam, & abundantiam malitiæ,
Rom. 2. b in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbũ, quod poteſt ſaluare animas veſtras. Eſtote autem factores verbi, & non auditores D tantum, fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit. Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum: huius vana eſt religio. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

Reſpectus perſonarum pernicioſus.

CAPVT II.

Fratres

A FRatres mei nolite in perſonarum ac- *Leuit. 19.c*
ceptione habere fidem Domini noſtri *Deut.1.c*
Ieſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit *& 16.d*
in conuentum veſtrum vir aureum anu- *Prou. 24.c*
lum habens, in veſte candida : introierit *Eccle. 24.c*
autem & pauper in ſordido habitu : &
intendatis in eum qui indutus eſt veſte
præclara, & dixeritis ei : Tu ſede hic be-
ne: pauperi autem dicatis : Tu ſta illic, aut
ſede ſub ſcabello pedũ meorum : Nónne
iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis
iudices cogitationum iniquarum ? Au-
dite, fratres mei dilectiſſimi: Nónne Deus
elegit pauperes in hoc mundo, diuites in
fide, & hæredes regni, quod repromiſit
B Deus diligentibus ſe? Vos autem exho-
noraſtis pauperem. Nónne diuites per po
tentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt
vos ad iudicia? Nónne ipſi blaſphemant
bonum nomẽ, quod inuocatum eſt ſuper
vos? Si tamen legẽ perficitis regalẽ ſecun- *Leu 16.a*
dum ſcripturas : Diliges proximum tuum *Mat.22.d*
ſicut teipſum: benefacitis. Si autẽ perſonã *Mar. 12.c*
accipitis, peccatum operamini, redargu- *Rom.13.c*
ti à lege, quaſi trãſgreſſores. Quicũq; au- *Galat. 5.c*
tem totã legẽ ſeruauerit, offendat autẽ in *Leu.19.c*
vno, factus eſt omniũ reus. Qui enim di- *Deut. 1.c & 10.d*
xit: Non mœchaberis : dixit & : Non oc- *Mat.5.d*
cides. Quòd ſi non mœchaberis, occides

autem, factus eſt tranſgreſſor legis. Sic lo-
quimini, & ſic facite, ſicut per legem li-
bertatis incipientes iudicari. Iudicium
enim ſine miſericordia illi, qui non facit
miſericordiã. Superexaltat autem miſe-
ricordia iudicium. Quid proderit fratres C
1.Cor.3.c mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera
autem non habeat? Nunquid poterit fi-
des ſaluare eum? Si autem frater aut ſo-
ror nudi ſint, & indigeant victu quoti-
diano, dicat autem aliquis ex vobis, illis:
Ite in pace, calefacimini & ſaturamini:
non dederitis autem eis quæ neceſſaria
ſunt corpori: quid proderit? Sic & fides, ſi
non habeat opera, mortua eſt in ſemet-
ipſa. Sed dicet quis: Tu fidem habes, &
ego opera habeo: oſtende mihi fidem
tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi D
ex operibus fidem meam. Tu credis, quòd
vnus eſt Deus. Benefacis: & dæmones
credunt, & contremiſcunt. Vis autem ſci-
re, ô homo inanis, quoniam fides ſine
operibus otioſa eſt? Abraham pater no-
ſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt,
Gen.22.b offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?
Vides quoniam fides cooperabatur ope-
ribus illius, & ex operibus fides conſum-
Rom.4.a Galat.3.a mata eſt: Et ſuppleta eſt ſcriptura, dicens:
Credidit Abraham Deo, & reputatum
eſt

eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm? Similiter & Rahab meretrix, nōne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios & alia via eiiciens? Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt: ita & fides ſine operibus mortua eſt. *Ioſue 2.a*

Lingua optimum & peſſimum membrum.

CAPVT III.

A NOlite plures magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes quoniam maius iudicium ſumitis. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir, potēs etiam fræno circumducere totum corpus. Si autem equis fræna in ora mittimus, ad conſentiendum nobis, omne corpus illorum circūferimus. Et ecce, naues cū magnæ ſint, & à ventis validis minētur: circūferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce quātus ignis, quàm magnam ſyluam incendit: lingua, ignis eſt, vniuerſitas *Mat.23.a*
B iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ,

inflammata à gehenna. Omnis enim natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium & cetorum domātur & domita ſunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipſa benedicimus Deum & patrē: & in ipſa maledicimus homines, qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex ipſo ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Nunquid fons de eodē foramine emanat dulcem, & amaram aquam? Nunquid poteſt fratres mei, ficus vuas facere: aut vitis, ficus? Sic neque ſalſa dulcem poteſt facere aquam. Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Non eſt enim iſta ſapientia deſurſum, deſcendens à patre luminum: ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena mi

na miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione. Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur, facientibus pacem.

Affectibus non indulgendum.

CAPVT IIII.

A Vnde bella & lites in vobis? Nónne ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? Concupiſcitis, & non habetis: occiditis & zelatis, & non poteſtis adipiſci. Litigatis & belligeratis. Non habetis, propterea quod non poſtulatis. Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis. Adulteri, neſcitis, quòd amicitia huius mundi, inimica eſt

B Deo? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituitur. An putatis quòd inaniter ſcriptura dicat? Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis. Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo eſtote Deo: reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis. Appropiate

C Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo. Miſeri eſtote, & lugere & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

Geneſ. 6. a 8. d
Prou. 3. d
1. Petr. 5. b
Epheſ. 4. f

Humi

Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum, fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legē. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator, & iudex, qui poteſt perdere, & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus (qui ignoratis, quid erit in craſtino. Quæ eſt enim vita noſtra? Vapor eſt, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: & Si vixerimus, faciemus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis maligna eſt. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

1. Petr. 5. b

Rom. 14. a

D

Diuites oppreſſores, exitium: pauperes fælicitas manet.

CAPVT V.

A Gite nunc, diuites, plorate, vlulantes in miſeriis veſtris quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum veſtrum æruginauit: &

A

uit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini ſabaoth introiuit. Epulati eſtis ſuper terram: & in luxuriis enutriſtis corda veſtra, & in die occiſionis, addixiſtis, & occidiſtis iuſtum, & non reſtitit vobis. Patientes igitur eſtote, fratres, vſque ad aduentum Domini. Ecce, agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat humorem temporaneum, & ſerotinum. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquauit. Nolite ingemiſcere, fratres, in alterutrum: vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Exemplum accipite fratres, exitus mali, laboris & patientiæ, Prophetas qui locuti ſunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quòd miſericors Dominus *Matth. 5. f.* eſt, & miſerator. Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram: neque aliud quod-

cunque

cunque iuramentum. Sit autem ſermo
veſter: Eſt, eſt: Non, non, vt non ſub iudi-
cio decidatis. Triſtatur autem aliquis ve-
ſtrum? oret. Æquo animo eſt? pſallat. In- D
firmatur quis in vobis? inducat preſbyte-
ros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngen-
tes eum oleo, in nomine Domini: & ora-
tio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit
eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remit-
tentur ei. Confitemini ergo alterutrum
peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt
ſaluemini: multum enim valet depreca-
3. *Reg.* 17. *a b* tio iuſti aſſidua. Elias homo erat ſimilis
Luc. 4. *d* nobis paſſibilis, & oratione orauit, vt
Matt. 18. *b* non plueret ſuper terram, & non pluit
annos tres, & menſes ſex. Et rurſum
orauit: & cælum dedit pluuiam, & ter-
ra dedit fructum ſuum. Fratres mei, ſi
quis ex vobis errauerit à veritate, & con-
uerterit quis eum: ſcire debet, quoniam
qui conuerti fecerit peccatorem ab erro-
re viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à
morte, & operiet mul-
titudinem pecca-
torum.

*

HIERO

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRI-PTORVM ECCLE-ſiaſticorum.

*

Simon *Petrus filius Ionæ prouinciæ Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum: poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum, qui de circumciſione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit: ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis, id eſt, decimumquartum, A quo & affixus cruci martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis, aſſerens ſe indignum, vt ſic crucifigeretur vt Dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum ſecunda, à pleriſque eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus Actorũ eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.*

ARG

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM BEATI Petri primam.

DISCIPVLOS ſaluatoris inuicti toto orbe diffuſos & peregrinos in hoc ſeculo monſtrat: & præterita vita pœnitere ſuadet: & in nouam vitam proficere, tota cum ſolicitudine exhortatur Simon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ: è vico Bethſaida: frater Andreæ Apoſtoli.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

Salus animarum à nemine negligenda.

CAPVT I.

A PEtrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſionis Pōti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ, ſecūdū præſcientiā Dei patris, in ſanctificationē ſpiritus, in obedientiam & aſperſionē ſanguinis Ieſu Chriſti: Gratia vobis & pax multiplicetur. Benedictus

1.Cor.1.a Ephes.1.a Deus,& pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundũ miſericordiã ſuam magnam regenerauit nos in ſpem viuã,per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem,& incontaminatam,& immarceſſibilem, conſeruatam in cælis,in vobis, qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem, in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis;modicum nunc ſi oportet contriſtari in variis tentationibus:vt probatio veſtræ fidei multò pretioſior auro, quod per ignem probatur,inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelationem Ieſu Chriſti: quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum. De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quę in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt, quòd non ſibimetipſis, nobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis Spi-

ritu

ritu ſancto miſſo de cælo, in quem deſi-
derant Angeli proſpicere. Propter quod
ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij,
perfectè ſperate in eam, quæ offertur vo-
bis, gratiam, in reuelationem Ieſu Chri-
ſti, quaſi filij obedientiæ, non configurati
prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis,
ſed ſecundum eum, qui vocauit vos, San-
ctum, vt & ipſi in omni conuerſatione
ſancti ſitis: quoniam ſcriptum eſt: Sancti *Le. 11 g. 19*
eritis, quoniam ego Sanctus ſum. Et ſi pa- *a & 20. b*
trem inuocatis eum, qui ſine acceptione *Deut. 10. d*
perſonarum iudicat ſecundum vniuſcu- *Roma. 2. b*
iuſque opus, in timore incolatus veſtri *Gal. 2. b*
tempore conuerſamini: ſcientes, quòd nō *1. Cor. 6. b*
corruptibilibus auro vel argento redem- *& 7. d*
pti eſtis de vana veſtra conuerſatione pa- *Hebr. 9. d*
ternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine, *1. Ioan. 1 1. d*
D quaſi agni immaculati Chriſti, & incon- *Apoc. 1. d*
taminati, præcogniti quidem ante mun-
di conſtitutionem, manifeſtati autem no-
uiſſimis temporibus propter vos qui per
ipſum fideles eſtis in Deo, qui ſuſcitauit
eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fi-
des veſtra & ſpes eſſet in Deo. Animas
veſtras caſtificantes in obedientia chari-
tatis, in fraternitatis amore, ſimplici ex
corde inuicē diligite attentius: renati non
ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili *Iſa. 40 b*

Eccle. 14.c *Iacob.1.b* per verbũ Dei viui,& permanẽtis in æternum.Quia omnis caro vt fœnũ, & omnis gloria eius tanquã flos fœni: exaruit fœnum,& flos eius decidit. Verbũ autẽ Domini manet in æternũ.Hoc eſt autem verbum quod euangelizatum eſt in vobis.

Innocentiam puerorum docet.

CAP. II.

Roma.6.a *Epheſ. 4.a* *Coloſ. 3.b* *Hebr. 12.a* DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum,& ſimulationes, & inuidias,& omnes detractiones,ſicut modò geniti infantes rationabile & ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem: ſi tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.Ad quem accedentes, lapidem viuum ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum *Iſa. 28.d* Chriſtum. Propter quod continet ſcri- *Rom. 9.g* ptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, probatum, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor creden- *Pſal. 117.d* *Matt.21.d* tibus:non credentibus autem lapis quem *Act. 4 b* reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt *Iſa. 8.b* in caput anguli:& lapis offenſionis, & pe-

tra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum. Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti. Chariſſimi, obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram in-
C ter gentes habentes bonam: vt in eo quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis. Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum: ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tãquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ, libertatem, ſed ſicut ſerui Dei. Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorificate. Serui, ſubditi eſtote in omni

Exod.19.a *Oſea 2.d* *Roma.9.c* *Galat. 5.c* *Roma.13.d* *Rom. 12.a* *Rom. 12.c* *Epheſ.6.a* *Coloſ.3.d* *Tit.2.c*

timore dominis, non tantū bonis & mo-
2.Cor.7.c deſtis,ſed etiā diſcolis. Hæc eſt enim gra- D
tia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet
quis triſtitias patiens iniuſtè. Quæ enim
eſt gratia ſi peccantes, & colaphizati ſuf-
fertis?Sed ſi benefacientes patienter ſuſti-
Iſa.53.c netis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc
1.Ioan.3.a enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus
eſt pro nobis, vobis relinquens exēplum,
vt ſequamini veſtigia eius: qui peccatum
non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore
eius:qui cùm malediceretur, non maledi-
cebat,cùm pateretur,non comminabatur:
tradebat autē iudicanti ſe iniuſtè:qui pec-
cata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſu-
per lignū,vt peccatis mortui, iuſtitiæ viua-
Iſa.53.b mus:cuius liuore ſanati eſtis. Eratis enim
ſicut oues errantes:ſed cōuerſi eſtis nunc
ad paſtorē,& epiſcopū animarū veſtrarū.

Mariti & vxoris officia.

CAP. III.

Coloſ.3.c Similiter & mulieres ſubditæ ſint viris A
Epheſ.5.c ſuis:vt & ſiqui non credunt verbo, per
1.Tim.2.c mulierum conuerſationem ſine verbo,lu-
crifiant, conſiderantes in timore caſtam
conuerſationem veſtram:quarum non ſit
extrinſecus capillatura, aut circundatio
auri, aut indumenti veſtimentorum cul-
tus:ſed qui abſconditus eſt cordis homo,
in

in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpi ritus,qui eſt in cõſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubiectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, *Gen.19.b* Dominum eum vocans: cuius eſtis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam
B perturbationem. Viri ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam, quaſi infirmiori *1.Cor.7.a* vaſculo muliebri impartientes honorem tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur orationes veſtræ. In fine autem, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, *Prou.17.c & 21.d Rom.12.d 1.The.5 c* modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: ſed è contrario, benedicentes, quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſſideatis. Qui enim vult vitam *Pſal.33.c* diligere, & dies videre bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum Declinet à malo & faciat bonum: inquirat pacem,& ſequatur eam. Quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum: vultus autem Do-
C mini ſuper facientes mala. Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati. Timorem autem eorum ne *Matt. 5 a*

timueritis, & non conturbemini: Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe: ſed cum modeſtia & timore, conſcientiam habentes bo-

Suprà 2.c nam: vt in eo quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur veſtram bonam in Chriſto conuerſationem. Melius eſt enim vos benefacientes (ſi voluntas Dei velit) pati, quàm malefacien-

Hebr.9.b
Roma.5.b tes: quia & Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis: vt nos offerret Deo, mortificatos quidem D carne, viuificatos autem ſpiritu: in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo ani-

Geneſ. 6.b
Mat. 24.d
Luc. 17.f mæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt in dextera Dei, deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hęredes efficeremur: profectus in cælum, ſubiectis ſibi Angelis & poteſtatibus & virtutibus.

Docet

Docet Petrus carnis mortificationem, & mutuam dilectionem.

CAPVT IIII.

A CHriſto igitur paſſo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini: quia qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis, vt iam non deſideriis hominũ, ſed voluntate Dei quod reliquum eſt in carne viuat temporis. Sufficit enim præteritũ tempus ad voluntatẽ gentium conſummandam, his qui ambulauerũt in luxuriis, deſideriis, vinolentiis, comeſſationibus, potationibus, ebrietatibus, & illicitis idolorũ cultibus: in quo admirantur non concurrentibus nobis in eandẽ luxuriæ confuſionem, bla- *Epheſ.1.e*

B ſphemãtes: qui reddent rationẽ ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos. Propter hoc enim & mortuis euangelizatum eſt, vt iudicentur quidem ſecundũ homines in carne, viuant autẽ ſecundũ Deum in ſpiritu. Omnium autem finis appropinquauit. Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatẽ continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorũ. Hoſpitales inuicem, ſine murmuratione. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes: ſicut boni diſpenſato- *Prou. 10.b* *Roma.12.c* *Hebre.13.a* *Phil.2.a*

res multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, tanquã ſermones Dei: ſi quis miniſtrat, tanquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen. C Chariſſimi, nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contingat: ſed cõmunicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus: non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine: quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis, quis D
Prou. 11, d finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio? Et ſi iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur ſecundum voluntatem Dei, fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis.

Seniores iunioribus debent doctrinam, & iuniores ſenioribus reuerentiam. CAP. V.

Senio

A SEniores ergo qui in vobis ſunt obſe-
cro, conſenior, & teſtis Chriſti paſſio-
num, qui & eius quæ in futuro reuelanda
eſt, gloriæ communicator: paſcite qui in
vobis eſt, gregem Dei, prouidentes non
coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum:
neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè:
neque vt dominantes in cleris, ſed forma
facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit
princeps paſtorum, percipietis immarceſ-
ſibilem gloriæ coronam. Similiter ado-
leſcentes, ſubditi eſtote ſenioribus: omnes
enim inuicem humilitatem inſinuate,
quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus au- *Iacob.4.c*
tem dat gratiam. Humiliamini igitur ſub *Marc.6.e* *Luc.12.c*
potenti manu Dei, vt vos exaltet in tem- *Roma.12.c*
pore viſitationis: omnem ſolicitudinem *Pſal. 54.A*
veſtram proiicientes in eum, quoniam
B ipſi cura eſt de vobis. Sobrij eſtote, & vi-
gilate: quia aduerſarius veſter diabolus
tanquam leo rugiens circumit, quærens
quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide:
ſcientes eandem paſſionem ei quæ in mũ-
do eſt, veſtræ fraternitati fieri. Deus au-
tem omnis gratiæ, qui vocauit nos in
æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu,
modicũ paſſos ipſe perficiet, confirmabit,
ſolidabítque. Ipſi gloria, & imperium in
ſecula ſeculorum. Amen. Per Syluanum

fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter ſcripſi: obſecrans, & conteſtãs hãc eſſe veram gratiã Dei, in qua & ſtatis. Salutat vos eccleſia, quæ eſt in Babylone coelecta: & Marcus filius meus. Salutate inuicem in oſculo ſancto. Gratia vobis omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu. Amen.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM PETRI Apoſtoli.

SIMON Petrus per fidem huic mundo ſapientes mortuos eſſe declarat: iiſdémque, pietatis quanta ſit magnitudo, luce ipſa clarius manifeſtat.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI ſecunda.

Semper ad meliora enitendum.

CAPVT I.

SImon Petrus, ſeruus & Apoſtolus Ieſu Chriſti, iis qui coæqualẽ nobiſcum ſortiti ſunt fidẽ in iuſtitia Dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitio A

gnitione Dei, & Chriſti Ieſu Domini noſtri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam & pietatem donata ſunt, per cognitioné eius qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quæ maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit: vt per hoc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo eſt, concu-
B piſcentiæ corruptionem. Vos auté curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiá, in ſcientia auté abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore auté fraternitatis charitatem. Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione: Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tantans, obliuionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum. Quapropter, fratres, magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem facia-
C tis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod incipiam vos ſemper

per commonere de his, & quidem ſcientes,& confirmatos vos in præſenti veritate. Iuſtum autem arbitror, quandiu ſum A in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in cõmonitione: certus quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecũdum quod & Domi-

Ioan. 21.*f* nus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis. Non enim doctas fa-

1.*Cor.*2.*a* bulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſentiam, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre D honorem & gloriam voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria: Hic eſt

Mat. 17.*a* filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cùm eſſemus cũ ipſo in mõte ſancto. Et habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in loco caliginoſo, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris: hoc pri-

2.*Tim.*3.*c* mum intelligentes, quòd omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione non fit Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

Deus

Deus ſcelera vt olim, ſic in poſterum puniet.

CAP. II.

A FVerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant, ſuperducentes ſibi celerem perditionem. Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur: & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorum non dormitat. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari, & originali mũdo non pepercit, ſed octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerſione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi ſunt ponens: & iuſtum Lot oppreſſum à nefandorum iniuria, ac luxurioſa conuerſatione eripuit. Aſpectu enim & auditu iuſtus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reſeruare cru-

Iob. 4. b

Gene. 5 a

Gene. 19. b

B

cruciandos : magis autem eos qui poſt
carnem iñ concupiſcentia immũditię am-
bulant, dominationémque contemnunt,
audaces, ſibi placentes, ſectas non me-
tuunt introducere blaſphemãtes: vbi An-
geli fortitudine & virtute cùm ſint maio-
res, non portant aduerſum ſe execrabile
iudicium. Hi verò velut irrationabilia pe- C
cora, naturaliter in captionem & in perni-
ciem, in his quæ ignorant blaſpheman-
tes, in corruptione ſua peribunt, percipiẽ-
tes mercedem iniuſtitiæ, voluptatem exi-
ſtimantes diei delicias. Coinquinationes
& maculæ, deliciis affluentes, in conuiuiis
ſuis luxuriantes vobiſcum, oculos haben-
tes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti:
pellicientes animas inſtabiles, cor exerci-
tatum auaritia habentes, maledictionis
Nu.22.d filij, derelinquentes rectam viam erraue-
runt, ſecuti viã Balaam ex Boſor, qui mer-
cedem iniquitatis amauit, correptionem
verò habuit ſuæ veſaniæ: ſubiugale mu-
tum animal, in hominis voce loquens
Iuda d. prohibuit Prophetæ inſipientiam. Hi ſunt
fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus
exagitatæ, quibus caligo tenebrarum re- D
ſeruatur. Superba enim vanitatis loquen-
tes, pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ,
eos qui paululum effugiunt, qui in errore
con

conuerſantur. Libertatem illis promittentes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis. A quo enim quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem, retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuerſus ad ſuum vomitum: & Sus lota in volutabro luti.

Ioan. 8.d *Rom 16.c* *Hebr. 6.a* *Mat. 12.d* *Prou. 16.b*

Deus patiens retributor. CAP. III.

A Hanc ecce vobis, chariſſimi ſecundam ſcribo epiſtolam, in quibus veſtram excito in commonitione ſynceram mentem: vt memores ſitis eorum, quæ prædixi verborum à ſanctis Prophetis, & Apoſtolorum veſtrorum, præceptorum Domini & ſaluatoris: hoc primum ſcientes quòd venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: Vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierũt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra de

1. Tim. 4. a *2. Tim. 3. a* *Iudæ 1. f* *Ezec. 12. f*

aqua & per aquam conſiſtens Dei verbo: B
per quæ ille tunc mundus aqua inundatus
periit. Cæli autem, qui nunc ſunt, & terra
eodẽ verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in
diem iudicij, & perditionis impiorũ homi
nũ. Vnũ verò hoc nõ lateat vos, chariſſimi,
2. Theſ. 5. a quòd vnus dies apud Dominũ ſicut mille
Apoc. 3. a anni, & mille anni ſicut dies vnus. Non
& 16. c tardat dominus promiſſionem ſuam, ſicut
quidã exiſtimãt: ſed patienter agit propter
vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad
pœnitentiam reuerti. Aduenict autẽ dies
Domini vt fur: in quo cæli magno impetu C
tranſient, elementa verò calore ſoluen-
tur: terra autem & quæ in ipſa, ſunt ope-
ra, exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſ-
ſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in
ſanctis conuerſationibus & pietatibus,
expectantes, & properantes in aduentum
diei Domini, per quem cæli ardentes ſol-
uentur, & elementa ignis ardore tabeſcẽt!
Nouos verò cælos, & nouam terram, &
promiſſa ipſius expectamus, in quibus iu-
Apoc. 21. a ſtitia habitat. Propter quod chariſſimi, D
Iſaia 16. c hæc expectantes, ſatagite, immaculati &
& 66. g inuiolati ei inueniri in pace: & Domini
Rom. 2. a noſtri Ieſu Chriſti longanimitatem, ſalu-
tem arbitramini: ſicut & chariſſimus fra-
ter noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſa

pien

pientiam ſcripſit vobis: ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Vos igitur, fratres, præſcientes cuſtodite, ne inſipientium errore inducti excidatis à propria firmitate: creſcite verò in gratia, & in cognitione Domini noſtri, & ſaluatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria, & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM Ioannis Apoſtoli.

RATIONEM *verbi, & quòd Deus ipſe ſit charitas, manifeſtat, & ſuſurrones fratrum nec Deũ ſcire, nec fieri poſſe eouſque diſſertat, vt eſſe comprobet homicidas: eò quòd odium ſit interfectionis occaſio.*

EPISTOLA IOANNIS Apoſtoli I.

Deus lux eſt, & nos tenebræ. CAP. I.

A QVod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de

verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt: & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem B & apparuit nobis. Quod vidimus & audiuimus annuntiamus vobis: vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum: & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum filio eius Ieſu Chriſto. Et hæc ſcribimus vobis, vt C gaudeatis, & gaudium veſtrum ſit plenum. Et hæc eſt annuntiatio, quam audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis: *Ioan. 8. d* Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non *Hebr. 9. d* *1. Pet. 1. d* facimus. Si autem in luce ambulamus, ſi- D *Apoc. 1. b* cut & ipſe eſt in luce: ſocietatem habe- *3 Reg. 8. c* mus adinuicem, & ſanguis Ieſu Chriſti *2. Par. 6. g* filij eius emundat nos ab omni peccato. *Prou. 20. b* Si dixerimus quoniam peccatum non ha- *Ezech. 7. c* bemus: ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus: mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis.

Verbum Dei obſeruandum & mundus negligendus.

CAP.

CAPVT II.

A Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis. Sed ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Et in hoc ſcimus quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruamus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Chariſſimi, non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus, quod habuiſtis ab initio. Mandatum vetus, eſt verbum quod audiuiſtis. Iterum mandatum nouum ſcribo vobis, quod verum eſt & in ipſo, & in vobis: quia tenebræ tranſierunt, & verum lumen iam lucet. Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit: B in tenebris eſt vſque adhuc. Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quia tenebræ

Ioan. 13.d & 15.b

Infrà 3.c

obcæcauerunt oculos eius. Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniam cognouiſtis eum qui ab initio eſt. Scribo vobis, adoleſcentes, quoniam viciſtis malignũ. Scribo vobis infantes, quoniam cognouiſtis Patrem. Scripſi vobis, Patres, quoniam cognouiſtis eum qui eſt ab initio. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mun- C
do eſt. Et mundus tranſit, & cocupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Filioli, nouiſſima hora eſt. Et ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit: & nunc Antichriſti multi facti ſunt. Vnde ſcimus quia nouiſſima hora eſt. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum: ſed vt manifeſti ſint quoniam non ſunt omnes ex nobis. Sed vos vnctionem habetis à ſancto, & noſtis omnia. Non ſcripſi vobis quaſi ignoranti-
bus

bus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non eſt. Quis eſt mendax, niſi is, qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrē habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet. Vos quod audiſtis ab initio, in vo-
D bis permaneat: quia ſi in vobis permanſerit, quod audiſtis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis. Et hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt nobis, vitam æternam. Hæc ſcripſi vobis de iis, qui ſeducunt vos. Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit vos, manete in eo. Et nunc filioli, manete in eo, vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius. Si ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quoniam & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

Qui ex Deo eſt, filius Dei nominatur, & eſt.

CAP. III.

A Videte qualē charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, &

ſimus : Propter hoc mundus non nouit nos,quia non nouit eum.Chariſſimi,nunc filij Dei ſumus,& nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus:quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe ſicut & ille ſan-
Iſaiæ 53. c ctus eſt. Omnis qui facit peccatum,& ini-
1 Pet. 2. ad quitatẽ facit:& peccatum eſt iniquitas. Et ſcitis,quia ille apparuit, vt peccata noſtra tolleret:& peccatum in eo non eſt. Omnis qui in eo manet, non peccat : & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit
Ioan 8. f eum. Filioli,nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus B
eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniã ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet,& non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non
Ioan. 13 d eſt iuſtus, non eſt ex Deo, & qui non dili-
& 15. b git fratrem ſuum: quoniã hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio. Vt diliga-
Geneſ. 4. b tis alterutrũ. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam ope-

ra eius maligna erant, fratris autem eius
C iuſta. Nolite mirari, fratres, ſi odit vos
mundus. Nos ſcimus quoniam tranſlati
ſumus de morte ad vitam, quoniã diligi-
mus fratres. Qui non diligit, manet in *Suprà 2.b*
morte. Omnis qui odit fratrẽ ſuum, ho- *Leu.19.d*
micida eſt. Et ſcitis quoniã omnis homi-
cida non habet vitã æternã in ſe manentẽ.
In hoc cognouimus charitatẽ Dei, quo-
niam ille animã ſuam pro nobis poſuit, & *Ioan 15.b*
nos debemus pro fratribus animas pone-
re. Qui habuerit ſubſtantiam huius mun
di, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem *Ioan.2.c*
habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quo-
modo charitas Dei manet in eo? Filioli
mei, non diligamus verbo, neque lingua,
ſed opere & veritate. In hoc cognoſci-
mus, quòd ex veritate ſumus: & in con-
ſpectu eius ſuadebimus corda noſtra.
D Quoniam ſi reprehenderit nos cor no-
ſtrum, maior eſt Deus corde noſtro, &
nouit omnia. Chariſſimi, ſi cor noſtrum
non reprehenderit nos, fiduciam habe- *Ioan.15 c*
mus ad Deum: & quicquid petierimus,
accipiemus ab eo: quoniam mandata
eius cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita
coram eo, facimus. Et hoc eſt mandа-
tum eius: Vt credamus in nomine filij *Ioan.6.d*
eius Ieſu Chriſti: & diligamus alterutrũ, *& 27.a*

ſicut dedit mandatũ nobis. Et qui ſeruat
Ioan. 13.d mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo.
& 15.b Et in hoc ſcimus quoniam manet in nobis, ex ſpiritu quem dedit nobis.

Cauendus Antichriſtus, & proximus diligendus.

CAP. IIII.

CHariſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt, quoniã multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur ſpiritus Dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt: & hic eſt antichriſtus, de quo audiſtis quoniam venit, & nunc iam
Ioan. 8.f in mundo eſt. Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos: quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quàm in mundo. Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos. In hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris. Chariſſimi diligamus nos inuicem:
Ioan. 3.b quia charitas ex Deo eſt. Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deũ. Qui non diligit, non nouit Deum, quoniam Deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium

ſuum

ſuum vnigenitũ miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc eſt charitas: non quaſi nos dilexérimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit
C Filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Chariſſimi, ſi ſic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet & charitas eius in nobis perfecta eſt. In hoc cognoſcimus, quòd in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et nos vidimus, & teſtificamur, quoniam Pater miſit Filium ſuum ſaluatorem mundi. Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt filius Dei: Deus in eo manet, & ipſe in Deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. In hoc perfecta eſt charitas
D Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis

Ioan 1.b
1.Tim.6.c

dixe

dixerit: Quoniam diligo Deum, & fratrem ſuũ oderit, mẽdax eſt. Qui enim non diligit fratrẽ ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

Ioan. 13. d & 15. b Epheſ. 5. a

CAPVT V.

OMnis qui credit, quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognoſcimus quoniã diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mãdata eius faciamus. Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt. Quoniam omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum, & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius Dei? hic eſt, qui vênit per aquã & ſanguinẽ Ieſus Chriſtus: non in aqua ſolum ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas. Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimoniũ dant in terra: Spiritus, Aqua, & Sãguis: & hi tres, vnũ ſunt. Si teſtimoniũ hominum accipimus, teſtimonium

A

Matt. 11. b

1. Cor. 15. g

B

monium Dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod maius eſt, quoniā teſtificatus eſt de filio ſuo, Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei *Ioan.3.d*
C in ſe. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in teſtimonium, quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo. Et hoc eſt teſtimonium: Quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in filio eius eſt. Qui habet filium Dei, habet vitam: qui non habet filium Dei, vitā non habet. Hæc ſcribo vobis, vt ſciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. Et hæc eſt fiducia, quam habemus ad Deū: Quia quodcunque petierimus ſecūdum volūtatem eius, audit nos. Et ſcimus, quia audit nos quicquid petierimus: ſcimus quod habemus petitiones quas poſtulauimus ab eo. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico, vt roget quis.
D Omnis iniquitas, peccatū eſt, & eſt peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus eſt ex Deo, nō peccat: ſed generatio Dei conſeruat eum, & Malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo ſumus: & mūdus totus in maligno poſitus eſt. Et

ſcimus

ſcimus, quoniam filius Dei vênit:& dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. Filioli cuſtodite vos à ſimulachris. Amen.

ARGVMENTVM IN

Epiſtolam ſecundam Ioannis.

VSQVE adeo ad ſanctam fœminam ſcribit, vt eandem dominam non dubitet literis appellare, eiuſdémque filijs teſtimonium, quòd ambulent in veritate, perhibet.

EPISTOLA BEATI

IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

Permanendum in charitate, & doctrina Christi.

SEnior, Electę dominæ, & natis eius quos ego diligo in veritate, & non ego ſolus, ſed & omnes, qui cognouerunt veritatem, propter veritatem quæ permanet in vobis, & vobiſcum erit in æternum. Sit vobiſcum A

gratia

gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & à Chriſto Ieſu Filio Patris in veritate, & charitate. Gauiſus ſum valde, quòd inue-
B ni de filiis tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à Patre. Et nũc rogo te, domina, non tanquã mandatum nouum ſcribens tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus alterutrũ. Et hæc eſt charitas, vt ambulemus ſecundum mandata eius. Hoc eſt enim mandatum, vt quemadmodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confiten-
C tur Ieſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic eſt ſeductor, & Antichriſtus. Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis: ſed vt mercedem plenam accipiatis. Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic Patrem & Filium habet. Si quis vênit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius
D malignis. * Ecce prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini. Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartam & atramentum. Spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gau-

dium

dium veſtrum plenum ſit. Salutant te filij ſororis tuæ Electæ.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM TERTIAM BEATI Ioannis.

CAIVM pietatis cauſa extollit, atque vt in ipſa pietate maneat, exhortatur. Diotrephen impietatis, & ſuperbia cauſa obiurgat: Demetrio autem bonum teſtimonium perhibet, cum fratribus vniuerſis.

EPISTOLA BEATI Ioannis Apoſtoli III.

Laudatur Caius ob ſua benefacta.

CAPVT VNICVM.

SEnior Caio chariſſimo, quẽ ego diligo in veritate. Chariſſime, de omnibus orationem facio proſperè te ingredi & valere, ſicut proſperè agit anima tua. Gauiſus ſum valde venientibus fratribus & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ, ſicut tu in veritate ambulas. Maiorẽ horũ non habeo gratiã, quàm vt audiam filios meos in veritate

A
B

veritate ambulare, Chariſſime, fideliter
facis, quicquid operaris in fratres, & hoc
in peregrinos, qui teſtimonium reddide-
runt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ:
quos bene facies deducens dignè Deo.
Pro nomine enim eius profecti ſunt, ni-
hil accipientes à Gentibus. Nos ergo de-
bemus ſuſcipere huiuſmodi, vt coopera-
C tores ſimus veritatis. Scripſiſſem forſitan
eccleſię, ſed is qui amat primatum gerere
in eis Diotrephes, non recipit nos. Pro-
pter hoc, ſi venero, commonebo eius ope
ra quæ facit, verbis malignis garriens in
nos, & quaſi non ei iſta ſufficiant, neque
ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt,
prohibet, & de eccleſia eiicit. Chariſſime,
noli imitari malum, ſed quod bonum eſt.
Qui benefacit, ex Deo eſt: qui malè facit,
D non videt Deum. Demetrio teſtimonium
redditur ab omnibus, & ab ipſa veritate,
ſed & nos teſtimonium perhibemus, &
noſti, quoniam teſtimonium noſtrum ve-
rum eſt. Multa habui tibi ſcribere, ſed no-
lui per attramentum & calamum ſcribere
tibi. Spero autem protinus te videre: &
os ad os loquemur. Pax tibi: Salutant te
amici. Saluta amicos nominatim.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLEſiaſticorum.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem quæ de ſeptem catholicis eſt, Epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch (qui apocryphus eſt) in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque reijcitur, tamen autoritatem vetuſtate iam & vſu meruit, & inter ſanctas ſcripturas computatur.

ARGV

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM BEATI Iudæ Apoſtoli.

IVDAS Apoſtolus fratres de corruptionibus via veritatis ita informat: vt illicitum eſſe diſſertet ne ſub iugo ſemel erutos ſeruitutis, denuo operam ſuam officijs nauare ſeruilibus.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI Iudæ, Apoſtoli.

Stomachatur in eos, qui cupiditate ducti, aduerſantur Euangelio.

CAPVT VNIC.

A IVdas IESV CHRISTI ſeruus, frater autē Iacobi, iis qui ſunt in Deo patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis, & vocatis. Miſericordia vobis, & pax, & cha-

ſphemant: quæcunque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur. Væ illis, qui in via D Cain abierunt:& errore Balaam, mercede effuſi ſunt: & in contradictione Core perierunt. Hi ſunt in epulis ſuis maculæ cõuiuantes, ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſydera errantia: quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum. Prophetauit autem E & de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicẽs: Ecce, venit Dominus in ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra eũ peccatores impij. Hi ſunt murmuratores, queruloſi, ſecundum deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperbiam, mirantes perſonas quæſtus cauſa. Vos autem, chariſſimi, memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apo- F ſtolis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis: Quoniam in nouiſſimis temporibus venient illuſores ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi

Geneſ. 4.b
Nu 22.d
Nu. 16.a
2.Pet. 2.d
Apoc. 1.b
1.Tim. 4.a
2.Tim 3 a
2.Pet. 3.a

ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. Vos autem, chariſſimi, ſuperædificantes voſmetipſos ſanctiſſimæ noſtræ fidei, in Spiritu ſancto orantes, voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, in vitam æternam. Et hos quidem arguite iudicatos: illos verò ſaluate, de igne rapientes. Aliis autem miſeremini in timore, odientes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. Ei autẽ, qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione * in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti. Soli Deo ſaluatori noſtro per Ieſum Chriſtũ Dominum noſtrum gloria, & magnificentia, imperium, & poteſtas ante omnia ſecula, & nunc, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

G

***

APOCA

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Ioannes in inſula Patmo videt Dei viſionem.

CAPVT I.

APocalypſis IESV CHRI- A
STI, quam dedit illi Deus palàm facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò, & ſignificauit, mittẽs per Angelũ ſuum, ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimoniũ IESV CHRISTI, quæcunq; vidit. Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt: tẽpus enim propè eſt. Ioannes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Gratia vobis, & pax ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus

Coloſ.1.c qui in conſpectu throni eius ſunt, & à Ie-
1.Cor.15.c ſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primoge-
Hebr.9.d nitus mortuorum, & princeps regum ter- B
1.Petr.1.d ræ: qui dilexit nos, & lauit nos à pecca-
1.Ioan.1.d tis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos re-
Iſa.3.c gnũ & ſacerdotes Deo & patri ſuo: ipſi glo-
Mat.24.c ria & imperium in ſecula ſeculorũ, Amẽ.
Iuda c Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et

plan

plangent ſe ſuper eum omnes tribus
terræ, etiam. Amen. Ego ſum A & Ω,prin-
cipium & finis, dicit Dominus Deus,qui
eſt,& qui erat, & qui venturus eſt omni-

potens. Ego Ioannes, frater veſter, & par-
ticeps in tribulatione,& regno,& patiētia
in Chriſto Ieſu, fui in inſula quæ appel-

latur Patmos, propter verbum Dei & teſtimonium IESV, fui in ſpiritu in dominica die: & audiui poſt me vocem magnam, tanquam tubæ dicentis: Quod vi- C
des, ſcribe in libro; & mitte ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Tyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiceæ. Et conuerſus ſum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: caput autem eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix: & oculi eius, tanquam flamma ignis: & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti: & vox illius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius, ſicut Sol
Iſaiæ 41. d & 44. d lucet in virtute ſua. Et cùm vidiſſem eum, D
cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me dicẽs: Noli timere: ego ſum primus & nouiſſimus: & viuus, & fui mortuus, & ecce, ſum viuens in ſecula ſeculorum: & habeo claues mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidiſti,

diſti,& quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc. Sacramentum ſeptem ſtellarum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea. Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem ecclesiarum:& cādelabra ſeptem, ſeptem eccleſiæ ſunt.

Quid ſcribendum Deus voluerit eccleſijs ſeptem.

CAP. II.

A ET Angelo Epheſi eccleſiæ, ſcribe: Hæc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum: Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces: & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti. Sed habeo aduerſum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquiſti. Memor

B eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem, veniam tibi citò, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccle

eccleſiis: Vincenti dabo edere de ligno
vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus, & nouiſſimus, qui fuit mortuus & viuit: Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, ſed diues es: & blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce, miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda. Et Angelo Pergami eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet romphæam vtraque parte acutam. Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum. Et non negaſti fidem meam. Et in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi ſatanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinā Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſraël, edere & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age: ſi quò minus, veniam tibi citò,

Nu. 24. e (margin note beside "doctrinā Balaam"); margin letters: C, D

cito, & pugnabo cum illis in gladio oris
E mei, Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatiræ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco: Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & miniſterium & patientiam tuam, & opera tua nouiſſima plura prioribus. Sed habeo aduerſus
F te pauca: quia permittis mulierem Iezábel, quæ ſe dicit Prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis. Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione ſua. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui mœchantur cum ea in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint: & filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes eccleſiæ quia ego ſum ſcrutans renes & corda, & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico, *Iere. 17.b*
G & cæteris qui Thyatiræ eſtis: Quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudines Satanæ quemadmodum

admodum dicunt: non mittam ſuper vos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete, donec veniam. Et qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

Pſal. 2. c

Monentur eccleſiæ Sardis, Philadelphiæ, & Laodiceæ.

CAPVT III.

ET Angelo Eccleſiæ Sardis: ſcribe: Hæc dicit, qui habet ſeptem Spiritus Dei, & ſeptem ſtellas: Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & ſerua & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui vicerit,

A.

Infrà 16. c
1. Theſ. 5. a
2. Petr. 3. c

cerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram Angelis eius. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Et an-
B gelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & verus qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum. Ecce, dabo de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce, faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſciant quia ego dilexi te: quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis quæ ventura eſt in orbem vniuerſum, tentare habitantes in terra.
C Ecce venio citò, tene quod habes: vt nemo accipiat coronam tuam: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet

Iſaia 22.f
Iob 12.b

bet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Et Angelo Laodiceæ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, Amen, teſtis fidelis & verus qui eſt principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quòd neque frigidus es neque calidus: vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia dicis: Diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio

Prou. 3.b inunge oculos tuos, vt videas. Ego quos amo, arguo & caſtigo. Æmulare ergo, &

Hebr. 12.b pœnitentiã age. Ecce ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & conſedi cum Patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

Videntur circa thronum Dei ſedilia, & animalia.

CAPVT IIII.

POſt hæc vidi: & ecce, oſtium apertum in cælo, & vox prima quam audiui A

diui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri citò. Poſt hæc ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce, ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimi-

lis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ. Et in circuitu ſedis,

ſedilia vigintiquatuor, & ſuper thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circunamicti veſtimentis albis, & in capitibus ſuis coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei. Et in conſpectu ſedis, tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis quatuor animalia plena oculis antè & retro. Et animal primum ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem velut hominis: & quartum animal, ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia eorum habebant alas ſenas in circuitu: & intus plena ſunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum: procidebant vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno & adorabant Viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem:

C — *Iſaia 6. c* — D

tem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

Videtur liber cum ſeptem ſigillis, & agnus occiſus.

CAPVT V.

A ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi Angelum fortem, & prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum: neque reſpicere illum. Et ego flebam multum quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. Et vnus de ſe-
B nioribus dixit mihi. Ne fleueris, ecce, vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, Agnum ſtantem, tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram. Et vênit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum. Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli ci-

tharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum: & cantabant canticum nouum di- C centes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circitu throni, & animalium, & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus eſt agnus, D qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & bene dictionem. Et omnem creaturam, quæ in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, Benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Viuentem in ſecula ſeculorum.

Viſio

Viſiones varij generis.

CAPVT VI.

A ET vidi quòd aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillet, & audiui vnum de

quatuor animalibus dicens, tanquam vocē tonitrui: Veni, & vide. Et vidi. Et ecce, equus albus, & qui ſedebat ſuper illū, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exinit vincens vt vinceret. Et cùm aperuiſſet

ſigillum ſecundũ, audiui ſecundũ animal dicens: Veni,& vide. Et exiuit alius equus rufus,& qui ſedebat ſuper illum, datũ eſt ei vt ſumeret pacẽ de terra, & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius ma-

gnus. Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce, equus niger, & qui ſedebat ſuper illũ, habebat ſtateram in manu ſua.

Et

Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentem: Bilibris tritici denario vno, & tres bilibres hordei, denario vno, & vinum & oleum ne læſeris. Et cùm aperuiſſet ſigillum quartũ, audiui

vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide. Et ecce, equus pallidus & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum: data eſt illi poteſtas

ſtas ſuper quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte: & beſtiis terræ. C
Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Vſquequo Dn̄e, ſanctus & verus, nõ iudicas, & nõ vindicas ſanguinẽ noſtrum, de his qui habitãt in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictum eſt illis: vt requieſcerent adhuc tempus modicũ, donec cõpleantur cõſerui eorũ, & fratres eorũ, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Et vidi cùm apperuiſſet ſigillũ ſextũ: & ecce terræmotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus: & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & D
Stellæ de cælo ceciderũt ſuper terrã, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cũ à vento magno mouetur: & cælum receſſit ſicut liber inuolutus & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt, & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderũt ſe in
Iſaia 2. d ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt
Oſee 10. b montibus & petris: Cadite ſuper nos, &
Luc. 23. b abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronũ, & ab ira Agni, quoniam vênit dies magnus iræ ipſorum. Et quis poterit ſtare?

Signan

Signantur electi Dei, ne cum impijs pereant.

CAPVT VII.

A POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllum arborem. Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu Solis, habentem ſignum Dei viui, & clamauit voce magna

quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorũ, centum quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſraël.

Ex tribu Iuda, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Ruben, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Gad, duodecim millia ſignati. B

Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati.

Ex tribu Nephthalim, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Manaſſe, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Simeon, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Leui, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Iſſachar, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Zabulon, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Ioſeph, duodecim millia ſignati.

Ex tribu Beniamin, duodecim millia ſignati.

Poſt hæc vidi turbam magnam quam C dinumerare nemo poterat, ex omnibus

genub

gẽtibus,& tribubus, & populis & linguis, ſtantes ante thronũ & inconſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorũ, & clamabãt voce magna, dicentes, Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno. Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum,& quatuor animalium, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas &adorauerũt Deum, dicentes, Amen. Benedictio, & claritas,& ſapientia, & gratiarũ actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen. Et reſpondit vnus de ſe-
D nioribus, & dixit mihi:Hi qui amicti ſunt ſtolis albis,qui ſunt? & vnde venerunt? Et dixi illi:Domine mi,tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni: ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius:& qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos.Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol, *Iſaiæ 49.c* neque vllus æſtus: quoniam Agnus qui in *Iſaia 25.c* medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymã ab oculis eorum.

Sequitur cantum Angelicarum tubarum orbis excidium. CAP. VIII.

Et

ET cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentiũ in cælo quaſi media hora. Et vidi ſeptẽ Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptẽ tubæ. Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulũ aureum, & data ſunt illi incẽſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omniũ ſuper altare aureum quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incenſorũ de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo. Et accepit Angelus thuribulum aureũ, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram, & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus. Et ſeptẽ Angeli qui habebant ſeptem tubas præparauerunt ſe vt tuba canerent. Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis, mixta in ſanguine: & miſſum eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborũ concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt. Et ſecundus Angelus turba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens, miſſus eſt in mare: & facta eſt tertia pars maris ſanguis: & mortua eſt tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de

A B C

cęlo

cælo ſtella magna ardens tanquã facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur Abſynthium: & facta eſt tertia pars

aquarũ in Abſynthiũ: & multi hominum
D mortui ſunt de aquis: quia amaræ factæ
ſunt. Et quartus Angelus tuba cecinit:
& percuſſa eſt tertia pars Solis, & tertia

pars Lunæ, & tertia pars Stellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli dicētis voce magna: Væ væ væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

Væ & malum ſequitur cantum reliquarum tubarum.

CAPVT IX.

ET quintus Angelus tuba cecinit, & A vidi Stellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi, & aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aër de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terrã, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatē ſcorpiones terræ, & præceptum eſt illis, ne læderēt fœnũ terræ, neq; omne viride, neque omnē arborē, niſi tantũ homines, qui non habēt ſignũ Dei in frontibus ſuis, & datũ eſt illis ne occiderent eos, ſed vt cruciarētur menſibus quinq;: & cruciatus eorũ, vt cruciatus ſcorpij cum percutit

Iſaia 2.*d* hominē. Et in diebus illis quærent homi-
Oſea 10. *b* nes mortē, & nõ inuenient eã? & deſidera-
Luc. 23.*d* bunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ſimili-
Sap. c. 16.*b* tudines locuſtarũ, ſimiles equis paratis in B

prælium

prælium, & ſuper capita earũ, tanquã corona ſimilites auro:& facies earũ,tanquã facies hominum:& habebãt capillos, ſicut capillos mulierũ:& dentes earũ ſicut den-

tes leonum erant: & habebant loricas, ſicut loricas ferreas, & vox alarum earum ſicut vox curruum equorum multorum, currentium in bellum: &habebãt caudas

ſimiles

ſimiles ſcorpionũ, & aculei erant in caudis earum : & poteſtas earũ nocere hominibus menſibus quinq; : & habebãt ſuper ſe regẽ Angelũ abyſſi, cui nomen Hebraicè Abbadon, Græce autem Apollyon, &

Latinè habẽs nomẽ Exterminãs. Væ vnũ abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc. Et ſextus Angelus tuba cecinit:& c
audiui vocem vnam ex quatuor cornibus

alteris.

altaris aurei,quod eſt ante oculos Dei,dicentem ſexto Angelo,qui habebat tubam: Solue quatuor Angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor Angeli,qui parati erant in horam & diem,& menſem, & annum, vt occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorū. Et ita vidi equos,in viſione, & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita eorum erant tanquam capita leonum, & de ore eorū procedit ignis,& fumus, & ſulphur. D Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum de igne, & de fumo,& ſulphuræ quæ procedebant ex ore ipſorum. Poteſtas enim equorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum: nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & in his nocēt. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi in his plagis,neque pœnitentiā egerunt de operibus manuum ſuarum, vt nō adorarent dæmonia & ſimulachra aurea, & argentea, & ærea,& lapidea, & lignea, quæ neq; videre poſſunt,neq; audire, neque ambulare:& non egerunt pœnitentiā ab homicidiis ſuis,neque à veneficiis ſuis, neq; à fornicatione ſua,neq; à furtis ſuis.

Loquuntur ſeptem tonitrua: & deuorat Ioannes librum.

CAPVT X.

ET vidi alium Angelum fortẽ, deſcendentem de cælo, amictum nube: & iris in capite eius, & facies eius erat vt Sol, & pedes eius tanquam columna ignis: & habebat in manu ſua libellum apertum, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, & clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Et cùm locuta ſuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram, & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta ſunt ſeptẽ tonitrua, & noli ea ſcribere. Et Angelus quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, leuauit manum ſuam ad cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum qui creauit cælum, & ea quæ in eo ſunt: & terram, & ea quæ in ea ſunt: & mare, & ea quæ in eo ſunt. Quia tempus non erit amplius: ſed in diebus vocis ſeptimi Angeli, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſteriũ Dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos Prophetas. Et audiui vocem de cælo iterũ loquentem mecùm, & dicentem: Vade & accipe librum

A

B

Dan.12.c

C

apert

apertum de manu Angeli ſtans ſuper mare, & ſuper terram. Et abij ad angelum dicens ei, vt daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum & deuora illum, & *Ezech. 3.a*

faciet amaricari ventrem tuum: ſed in ore tuo erit dulce, tanquam mel. Et accepi librum de manu Angeli, & deuoraui illũ, & erat in ore meo, tanquam mel dulce, &

cùm deuoraſſem eum, amaricatus eſt vēter meus,& dixit mihi: Oportet te iterum prophetare gentibus, & populis, & linguis,& regibus multis.

Duæ oliuæ,& duo candelabra ſtant ante Deum.

CAPVT. XI.

ET datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ, & dictum eſt mihi: Surge, & metire templum Dei & altare, & adorantes in eo, atrium autem quod eſt intra templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt Gentibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus: & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra, in conſpectu Domini terræ ſtantia. Et ſi quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & ſiquis voluerit eos ledere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cælum, ne pluat diebus propheticæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem: & percutere terram omni plaga, quotieſcunque voluerint. Et cùm finierint teſtimoniū ſuū, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum, & vincet illos,& occidet

cidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ: quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma,& Ægyptus, vbi & dominus eorum crucifixus eſt. Et videbunt

de tribubus, & populis, & linguis,& gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis, & inhabitantes ter-

ram gaudebunt per illos, & iucundabuntur: & munera mittẽt inuicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant ſuper terrã. Et poſt dies tres & C
dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræ motus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia, & reliqui in timorem ſunt miſſi, & dederũt gloriam Deo cæli. Væ ſecundum abiit, & ecce, væ tertium veniet citò. Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri, & Chriſti eius, & regnabit in ſecula D
ſeculorum. Amen. Et vigintiquatuor ſeniores qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine Deus noſter omnipotẽs, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, & aduenit

ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram. Et apertum eſt templum Dei in cælo, & viſa eſt arca teſtamẽti eius in templo eius: & facta ſunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grãdo magna.

Fit prælium in cælo, & deiicitur draco antiquus.

CAP. XII.

A ET ſignum magnum apparuit in cælo: mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim, & in vtero habens: & clamat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et viſum eſt aliud ſignum in cælo, & ecce, draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus eius diademata ſeptem, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram, & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura: vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret. Et peperit filium maſculũ, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius

B eius ad Deum, & ad thronũ eius, & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat eam diebus mille ducentis, ſexaginta Et fa-

ctum eſt prælium magnum in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli eius: & non valuerant: neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo, &

proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, & proiectus

iectus eſt in terram, & Angeli eius cum
illo miſſi ſunt. Et audiui vocem magnam
in cælo dicentem: Nunc facta eſt ſalus,&
virtus & regnum Dei noſtri, & poteſtas
Chriſti eius, quia proiectus eſt accuſator
fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos
ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.
Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem
Agni,& propter verbum teſtimonij ſui, &
non dilexerunt animas ſuas vſq; ad mor-
tem: propterea lætamini cæli, & qui ha-
bitatis in eis. Væ terræ & mari, quia de-
ſcendit Diabolus ad vos habens iram ma
gnam, ſciens quòd modicum tempus ha-
bet. Et poſtquam vidit draco, quòd pro-
iectus eſſet in terram, perſecutus eſt mu-
lierem, quæ peperit maſculum: & datæ
D ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt
volaret in deſertum, in locum ſuum, vbi
alitur per tempus,& tempora, & dimidiū
temporis à facie ſerpentis. Et miſit ſer-
pens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam
tanquam flumen, vt eam faceret trahi à
flumine. Et adiuuit terra mulierē,& ape-
ruit terra os ſuum, & abſorbuit flumen
quod miſit draco de ore ſuo. Et iratus eſt
draco in mulierem, & abiit facere præliū
cum reliquis de ſemine eius, qui custo-
diunt mandata Dei, & habent teſtimoniū

Ieſu Chriſti. Et ſtetit ſupra arenam maris.

Apparet beſtia cum ſeptem capitibus, & decem cornibus. CAP. XIII.

ET vidi de mari beſtiam aſcendentem A habentem capita ſeptem, & cornua

decem, & ſuper cornua eius, decem diademata, & ſuper capita eius, nomina blaſphemiæ: Et beſtia quam vidi, ſimilis erat pardo,

pardo,& pedes eius, ſicut pedes vrſi, & os
eius ſicut os leonis.Et dedit illi draco vir-
tutem ſuam, & poteſtatem magnam. Et
vidi vnum de capitibus ſuis, quaſi occi-
ſum in mortem, & plaga mortis eius cu-
rata eſt. Et admirata eſt vniuerſa terra
B poſt beſtiam. Et adorauerunt draconem,
qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adoraue-
rũt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ,
& quis poterit pugnare cum ea?Et datum
eſt ei os loquẽs magna & blaſphemias, &
data eſt ei poteſtas facere menſes quadra-
gintaduos.Et aperuit os ſuum in blaſphe-
mias ad deum blaſphemare nomẽ eius:&
tabernaculum eius:& eos qui in cælo ha-
bitant.Et eſt datum illi bellum facere cũ
ſanctis,& vincere eos, & data eſt illi pote-
ſtas in omnem tribum,& populum, & lin-
guam, & gentem: & adorauerunt eam o-
mnes, qui inhabitabant terram, quorum
non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ
C Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.
Si quis habet aurem, audiat. Qui in ca-
ptiuitatem duxerit,in captiuitatem vadet:
qui in gladio occiderit, oportet eum gla- *Geneſ. 9.a*
dio occidi. Hic eſt patientia & fides ſan- *Mat.16.c*
ctorum.Et vidi aliam beſtiam aſcendentẽ
de terra: & habebat cornua duo, ſimilia
Agni & loquebatur ſicut draco. Et pote-

ſtatem

ſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius:& fecit terram & habitantes in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis. Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram in conſpectu hominũ. Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciãt imaginem beſtiæ, quę habet plagam gladij,& vixit. Et datũ eſt illi, vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ,& faciet, vt quicunque non adorauerint imaginem beſtiæ, occidantur. Et faciet omnes puſillos, & magnos, & diuites,& pauperes, & liberos, & ſeruos habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis: & ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habeat characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexagintaſex.

Turi homines ſtant cum agno. CAP. XIIII.

A ET vidi,& ecce, Agnus ſtabat ſupra montem Sion & cum eo cẽtum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in

fron

frontibus ſuis: Et audiui vocem de cælo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocē tonitrui magni, & vocem quam audiui, ſicut citharœdorum cltha-

rizantium in citharis ſuis. Et cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadra

quadragintaquatuor millia, qui empti ſunt de terra. Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt. Hi ſequuntur agnum, quocunque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & agno: & in ore eorum non eſt inuentum mendacium. Sine macula enim ſunt ante thronum Dei. Et vidi alterũ Angelum volãtem per medium cæli habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem & tribum, & linguam, & populum dicens magna voce: Timete

B

Pſal.145.a Dominum, & date illi honorẽm: quia vẽ-
Act. 14.c nit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cælum & terram, mare & fontes aquarum, Et alius Angelus ſecutus eſt di-
Iſa. 31 c cens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna,
Iere.51.a quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes. Et tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit beſtiam, & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua: & hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtũ eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure, in conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum Agni: & fumus tormẽtorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec ha-

C

bent

bent requiem die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam, & imaginem eius, & ſi quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt

mandata Dei, & fidem Ieſu. Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi. Scribe. Beati mortui qui in domino moriuntur. Amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à

labo

laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos. Et vidi, & ecce nubem candidam & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcẽ acutam. Et alius Angelus exiuit ex templo clamans voce magna ad ſedentem ſuper

Matt. 13. f nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora, vt metatur, quoniam aruit

Ioel. 3. c meſſis terræ. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam in terram, & demeſſuit eam. Et alius Angelus exiuit de templo, quod eſt in cęlo habens & ipſe falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari qui habebat poteſtatem ſupra ignem, & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ. quoniam maturæ ſunt vuæ eius. Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta. D

Victores beſtiæ laudant Deum. CAP. XV.

ET vidi aliud ſignũ in cælo magnum & mirabile: Angelos ſeptem habẽtes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniam in illis A

lis conſummata eſt ira Dei. Et vidi tanquã mare vitreum mixtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam, & imaginem eius, & numerum nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei, & cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & cãticum
B Agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens! iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ rex ſeculorum! Quis non timebit te, Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia
C tua manifeſta ſunt. Et poſt hæc vidi, & ecce, apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cælo: & exierunt ſeptem Angeli, habentes ſeptẽ plagas de templo, veſtiti lapide mũdo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnũ de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis, ſe-
D ptem phialas aureas, plenas iracũdiæ Dei viuẽtis in ſecula ſeculorum. Et impletum eſt templum Dei fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

Iere. 10. a

Ad effuſionem ſeptem phialarum oriuntur plagæ in terra. CAP. XVI.

ET audiui vocem magnam de templo A
dicentem ſeptem Angelis: Ite, & effun-
dite ſeptem phialas iræ Dei in terram. Et
abiit primus Angelus, & effudit phialam
ſuam in terram: & factum eſt vulnus ſæ-
uum & peſſimum in homines qui habe-
bant characterem beſtiæ, & in eos qui
adorauerunt beſtiam, & imaginem eius.
Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuā
in mare, & factus eſt ſanguis tanquā mor-
tui: & omnis anima viuens, mortua eſt in
mari. Et tertius effudit phialā ſuam ſuper
flumina & ſuper fontes aquarum, & fa-
ctus eſt ſanguis. Et audiui Angelū aqua-
rum, dicentem, Iuſtus es Domine qui es,
& qui eras ſanctus, qui hoc iudicaſti: quia B
ſanguinem ſanctorum, & Prophetarum
effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibe-
re: digni enim ſunt. Et audiui alterum, di-
centem: Etiam Domine Deus omnipo-
tens, vera & iuſta iudicia tua. Et quartus
Angelus effudit phialam ſuam in Solem:
& datum eſt illi æſtu affligere homines,
& igni: & æſtuauerunt homines æſtu ma-
gno & blaſphemauerunt nomen Dei ha-
bētis poteſtatem ſuper has plagas, neque
egerunt pœnitentiam, vt darent illi glo-
riam. Et quintus Angelus effudit phialam
ſuam ſuper ſedem beſtiæ: & factum eſt re-
gnum

gnum eius tenebroſum, & commanducauerunt
C linguas ſuas præ dolore: & blaſphemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis. Et ſextus Ange-

lus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphratem, & ſiccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu Solis. Et vidi de ore draconis, & de ore

 beſtiæ,

beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælĩu ad diem magnum omnipotentis Dei. Ecce venio
Suprà 3. a ſicut fur. Beatus qui vigilat & cuſtodit ve-
Mat. 24. d ſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videãt
Luca 12. c turpitudinem eius. Et congregabit illos
1. Cor. 15. a in locum qui vocatur Hebraice Armaged- D
don. Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aërem: & exiuit vox magna de templo à throno, dicens: Factum eſt. Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nũquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus ſic magnus. Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius. Et omnis inſula fugit, & montes nõ ſunt inuenti. Et grando magna, ſicut talẽtum deſcendit de cælo in homines: & blaſphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta eſt vehementer.

Mulier cum populo ſedet ſuper beſtiam.

CAPVT XVII.

Et

A ET vênit vnus de ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitabant terram de vino proſtitutionis eius. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineã, plenã nominibus blaſphemiæ, habentẽ capita ſeptẽ, & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione, & immunditia fornicationis ſuæ.
B Et in fronte eius nomen ſcriptum, Myſterium, Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terræ. Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum, cùm viderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decẽ. Beſtia quã vidiſti, fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitũ ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorũ non

ſunt ſcripta nomina in libro vitæ à conſtitutione mundi) vidẽtes beſtiã quæ erat, & non eſt. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſa- C

pientiã. Septem capita, ſeptẽ montes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt. Quinque ceciderũt, vnus eſt & alius nondũ venit: & cùm venerit, oportet illum breue

breue tēpus manere. Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt, & in interitū vadit. Et decem cornua quæ vidiſti, decē reges ſunt, qui regnum nondū acceperūt, ſed poteſtatē tanquam reges vna hora accipient poſt beſtiam. Hi vnū conſiliū habēt, & virtutē, & poteſtatē
D ſuā beſtiæ tradēt. Hi cū Agno pugnabunt: & agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorū eſt, & Rex regū: & qui cū illo ſunt vocati, & electi, & fideles. Et dixit mihi: Aquæ quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia: hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igni concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum eſt illi, vt dent regnum ſuum beſtiæ donec conſummentur verba Dei. Et mulier quā vidiſti, eſt ciuitas magna, quæ habet regnū ſuper reges terræ.

1. Timo. 6. c.
Infrà 19. c.

Iudicium Babylonis deſcribitur.

CAP. XVIII.

A ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam, & terra illuminata eſt à gloria eius. Et clamauit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna,

Iſaiæ 21. c
Iere. 51. a

& facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & odibilis: quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati ſunt, & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites B facti ſunt. Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa, populus meus, & ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cælum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit vobis, miſcete illi duplum. Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: quia in *Iſaia 47.b* corde ſuo dicit: Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, lu- C ctus, & fames, igne comburetur: quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam. Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendij eius, longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ

væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora vênit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam: quoniam

D

merces eorum nemo emet amplius, merces auri & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, &

omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo & æramento & ferro & marmore, & cinnamomum, & amomum, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te: & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient. Mercatores horum, qui diuites facti ſunt, ab ea longè ſtabunt, propter timorem tormentorum eius flentes, ac lugentes, & dicentes: Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis: quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ; & omnis gubernator, & omnes qui in lacū nauigant, & nautæ, & qui in mari operātur, longè ſteterunt, & clamauerūt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ: Et miſerunt puluerē ſuper capita ſua: & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes, qui habebant naues in mari de pretiis eius: quoniam vna hora deſolata eſt. Exulta ſuper eam cælū, & ſancti Apoſtoli,

E

F

ſtoli, & Prophetæ, quoniã iudicauit Deus
G iudiciũ veſtrũ de illa. Et ſuſtulit vnus Angelus
fortis lapidẽ quaſi molarẽ magnũ,
& miſit in mare dicens: Hoc impetu mittetur
Babylon ciuitas illa magna: & vltra
iam non inuenietur. Et vox citharœdorũ,
& muſicorũ & tibia canentiũ, & tuba
non audietur in te amplius: & omnis artifex
omnis artis non inuenietur in te amplius:
& vox molæ non audietur in te amplius,
& lux lucernæ nõ lucebit in te amplius
& vox ſponſi & ſponſæ non audietur
adhuc in te, quia mercatores tui erant
principes terræ: quia in veneficiis tuis errauerunt
omnes gentes. Et in ea ſanguis
Prophetarũ & ſanctorum inuentus eſt, &
omnium qui interfecti ſunt in terra.

Gaudent ſancti in nuptiis Agni.

CAPVT XIX.

A POſt hæc audiui quaſi vocem tubarum
multarum in cælo dicentium: Halleluia.
Laus, & gloria, & virtus Deo noſtro
eſt: quia vera & iuſta iudicia ſunt eius,
qui iudicauit de meretrice magna, quæ
corrupit terram in proſtitutione ſua, &
vindicauit ſanguinẽ ſeruorum ſuorum de
manibus eius. Et iterum dixerunt: Halleluia.
Et fumus eius aſcendit in ſecula ſeculorum.
Et ceciderũt ſeniores vigintiquatuor

tuor, & quatuor animalia, & adorauerũt Deum ſedentem ſuper thronum, dicẽtes: Amen. Alleluia. Et vox de throno exiuit dicens: Laudem dicite Deo noſtro, omnes

ſancti eius, & qui timetis eũ, puſilli & magni. Et audiui quaſi vocem tubæ magnæ, & ſicut vocem aquarũ multarum, & ſicut vocẽ tonitruorum magnorũ dicentium:

B Halleluia, quoniam regnauit Dominus
Deus noſter omnipotens. Gaudeamus,
& exultemus & demus gloriam ei: quia
venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præ-
parauit ſe. Et datum eſt illi, vt cooperiat
ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſi-
num enim iuſtificationes ſunt ſanctorum.
Et dixit mihi: Scribe. Beati qui ad cœ- *Mat. 22. a.*
nam nuptiarum agni vocati ſunt. Et di- *Luc. 14. d.*
xit mihi: Hæc verba Dei vera ſunt. Et ce-
cidi ante pedes eius, vt adorarem eum.
Et dicit mihi: Vide ne feceris, conſer-
uus tuus ſum, & fratrum tuorum haben-
tium teſtimonium Ieſu: Deum adora,
Teſtimonium enim Ieſu, eſt ſpiritus pro-
phetiæ. Et vidi cælum apertum, & ecce,
equus albus: & qui ſedebat ſuper eum,
C vocabatur Fidelis & verax, & cum iuſti-
tia iudicat & pugnat. Oculi autem eius
ſicut flamma ignis: & in capite eius dia-
demata multa, habens nomen ſcriptum, *Iſaiæ 63. a.*
quod nemo nouit, niſi ipſe. Et veſtitus
erat veſte aſperſa ſanguine: & vocabatur
nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus
qui ſunt in cælo, ſequebantur eum in
equis albis, veſtiti byſſino albo & mun-
do. Et de ore eius procedit gladius ex
vtraque parte acutus: vt in ipſo percutiat
gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea. *Pſal. 2. a.*

Et ipſe

Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento
Suprà 17. d & in femore ſuo ſcriptum: Rex regum, & *1. Tim. 6. c* Dominus dominantium: Et vidi vnũ Angelum ſtantem in Sole, & clamauit voce magna, dicẽs omnibus auibus quæ volabant per mediũ cæli: Venite & congregamini ad cœnam magnã Dei: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum & ſeruorum, & puſillorum, & magnorum. Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorũ congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui ſedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure: & cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum qui procedit de ore ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum. D

Satanas ligatur, & ſancti cum Chriſto regnant.

CAP. XX.

ET vidi Angelum deſcendentem de cælo, habentem clauem abyſſi, & catenam A

catenam

tenam magnam in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus & Satanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in

abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, donec cõſummentur mille anni: & poſt hoc oportet illum ſolui modico tempore. Et vidi

vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis, & animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerum beſtiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterē eius in frontibus, aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis. Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti: & regnabunt cum illo mille annis. Et cùm conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris. Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circumierunt caſtra ſanctorum, & ciuitatem dilectam. Et deſcendit ignis à Deo de cælo, & deuorauit eos: & Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris: vbi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Et vidi thronum magnum,

B C D

Ezec. 38. e & 39. a.

candid

candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra, & cælum, & locus non eſt inuentus eis. Et vidi mortuos magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ: & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum: & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Et infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Renouabitur cælum & terra, & erit Deus omnia in omnibus.

CAPVT XXI.

A ET vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abiit: & mare iam non eſt. Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi populi eius erunt, & ipſe Deus *Iſaiæ 65. e & 66. g* *2. Petr. 3. c*

cum eis erit eorum Deus: & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neq; luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà,

Iſaia 25.a quæ prima abierunt. Et dixit qui ſede- B
bat in throno: Ecce, noua facio omnia.
Iſaia 43.c Et dixit mihi: ſcribe quia hæc verba fide-
2.Corin.5.d liſſima ſunt & vera. Et dixit mihi. Factum
eſt.

eſt. Ego ſum A & Ω initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Qui vicerit, poſſidebit hæc: & ero illi Deus,& erit ille mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris,& omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſul-
C phure, quod eſt mors ſecunda. Et venit vnus de ſeptem angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecum dicens: Veni & oſtendam tibi ſponſam, vxorem Agni. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, deſcendentem de cœlo à Deo, habentem claritatem Dei: & lumen eius ſimile lapidi pretioſo, tanquam
D lapidi iaſpidis ſicut cryſtallum. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſraël. Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Auſtro, portæ tres: & ab Occaſu, portæ tres. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim, nomina duodecim Apoſtolorum Agni. Et qui

loquebatur mecum, habebat menſuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem, & portas eius, & murum. Et ciuitas E
in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quanta & latitudo: & menſus eſt ciuitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia, & longitudo, & altitudo & latitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt Angeli. Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide, ipſa verò ciuitas aurum mundum, ſimile vitro mundo. Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum F
primum, iapſis: ſecundum, ſapphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus: quintum, ſardonyx: ſextum ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octauum, berillus, nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: vndecimum, hyacinthus, duodecimum, amethyſtus. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ, erant ex ſingulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum. Et
Iſaia 60. d templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus. Et ciuitas non eget Sole, neque à

Luna

Luna, vt luceant in ea: nam claritas Dei illuminabit eã, & lucerna eius eſt Agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam. Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni. *Iſaia 60. b*

In regno Dei nullius rei penuria erit.

CAPVT XXII.

A ET oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & Agni. In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius: ſed ſedes Dei & Agni in illá erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et videbunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà non erit: *Iſaia 60. d* & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis: quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſecula ſeculorum. Et dixit mihi: Hæc verba fi-

deliſſima ſunt, & vera. Et Dominus Deus ſpirituum prophetarum miſit Angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò. Et ecce venio velociter. Beatus qui cuſtodit verba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui, & vidi hæc. Et poſtquam audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc oſtendebat, & dixit mihi: Vide ne feceris: conſeruus enim tuus ſuum & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui ſeruant verba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi. Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius tempus enim prope eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc. Ecce venio citò: & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Ego ſum Α & Ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine Agni: vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ & per portas intrent in ciuitatem. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego IESVS miſi Angelum meum teſtificari vobis hæc in

Iſaia 41.b & 44.a

e

D eccleſiis. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni: & qui ſitit, veniat:& qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius : Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius , auferet Deus partem eius de libro vitæ,& de ciuitate ſancta , & de iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto : dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum. Etiam venio citò. Amen. Veni Domine IESV. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen. Iſaia 55.a

* * *

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX EPISTOLARVM, ET EVANGELIORVM, QVAE È VETERI & nouo teſtamento excerpta, in templis, Dominicis, & aliis feſtis diebus leguntur.

ADVENTVS.

Dominica prima, Epiſtola, Et hoc ſcientes, tempus. Roma. 13.c.d Euangelium, Et erunt ſigna in ſole & luna. Lucæ 21.e.

Dominica ſecunda, Epiſt. Quæcunque enim ſcripta ſunt. Roma. 15 a Euangelium, Ioannes autem cùm audiſſet. Matt.11.a.

Dominica tertia, Epiſt. Gaudete in Domino ſemper. Philip. 4 a Euange. Et hoc eſt teſtimonium quando miſerunt Iudæi. Ioan.1.b

Feria quarta quatuor temporum, Epiſt. Et erit in nouiſſimis diebus. Iſa.2.a Item Epiſt. Et adiecit Dominus loqui Iſa.7.B Euang. In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Luc. 1 c

Feria ſexta, Epiſt. Egredietur virga. Iſa 11.a Euan. Exurgens autem Maria Lucæ 1.d

Sabbatho Epiſt. Clamabunt enim ad dominũ. Iſa. 19. d Item Epiſt. Lætabitur deſerta. Iſa.35.a Item Epiſt. Super monté excelſum. Iſa.40. Item Epiſt. Hæc dicit dominus Chriſto meo Cyro, Iſa. 45.a Item Epiſt. Angelus autem domini. Danieli.3.c Item Epiſt. Rogamus autem vos fratres, 2. Theſſ 2.a Euang. Anno quintodecimo Luc 3.a

Dominica quarta, Epiſt. Sic nos exiſtimet homo 1.Cor. 4.a euan. Anno quintodecimo. Luc.3.a

Natalis Domini. In vigilia Epiſt. Propter Sion non tacebo. Iſa. 62.a. Item Epiſt. Paulus ſeruus

Chriſti

Chriſti Ieſu. Roma.1.a Euang. Cùm eſſet deſponſata. Matth.1.c

In Galli cantu Epiſt. Populus qui ambulabat Iſaiæ 9.a Item epiſt Apparuit enim gratia, Tit.2. c. Euang. Factum eſt autem in diebus illis exiit edictum Lucæ 2.a

In Aurora Epiſt. Spiritus Domini ſuper me.Iſa. 51.a & 61. d Item Epiſt. Cùm autem benignitas & humanitas. Tit. 3.b Euang.Et factum eſt, vt diſceſſerunt ab eis Angeli Lucæ 2.b.c

In die ad magnam miſſam, Epiſt. Propter hoc ſciet populus. Iſa 52. b Item Epiſto.Multiphariæ, multíſque mod. Hebr. 1.Euang. In principio erat verbum.Ioan.1 a

In die ſancti Stephani protomartyris, Epiſt. Stephanus autem plenus gratia. Act. 6.c & 7. g. Euang. Ecce ego mitto ad vos. Matth.23.d

In die S. Ioannis Euangeliſtæ,Epiſt. Qui timet Deum,faciet.Eccl. 15.a Euang. Sequere me.Io.21.f

In die ſanctorum Innocentium,Epiſt.Et vidi,& ecce agnus.Apoc.14.a Euan. Qui cùm receſſiſſent, ecce Ang. Matth.2.b c

Dominica intra octauas natalis Domini, Epiſtola, Dico autem. quanto tempore. Gala. 4.a Euang.Et erat pater eius & mater. Lucæ 2 e

In circuncisione domini, Epiſt. Apparuit enim gratia. Tit 2.c Euang Et poſtquam conſummati ſunt dies octo Lucæ 2.e

In Epiphania domini,Epiſt. Surge illuminare. Iſaiæ 60.a Euang. Cùm autem natus eſſet Ieſus. Matth.2.a

Dominica infra octauas epiphaniæ, Epi. Obſecro itaque vos fratres. Rom. 12.a Euang. Et cùm factus eſſet annorum duodecim. Lucæ 2.f

Dominica prima poſt octauas Epiphaniæ, Epiſt.

epiſto.Habentes autem donationes Rom.12.b euang.Et die tertia nuptiæ fac.Ioan.2.a

Dominica ſecunda poſt octauas epiphaniæ, epiſto. Nolite eſſe prudentes, &c. Roma.12.d euang.Cùm autem deſcendiſſet.Matth.8.a

Dominica tertia poſt octauas epiphaniæ.Epiſto.Nemini quicquam debeatis. Ro.13.c euang. Et aſcendente eo in nauiculam Matth.8.c

Dominica quarta poſt octauas epiphaniæ, epiſt. Induite vos ergo. Coloſſ.3.b euang. Simile factum eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit bonum.Matth.13.d

Dominica in Septuageſima, epiſto. Neſcitis quòd ii qui in ſtadio.1.Cor.9.d.10.a euang.Simile eſt enim regnum cælorum homini patrifamilias,qui exiit primo mane.Matth.20 a

Dominica in Sexageſima. Epi. Libenter enim ſuffertis inſipientes. 2. Corinth. 11.d,& 12.a, b,c euan.Cum autē turba multa conueniret. Luc.8.a

Dominica in quinquageſima, epiſt. Si linguis hominum loquar, &c.1. Cor.13. a,b, c,d euang. Aſſumpſit autem Ieſus duodecim.Lucæ 18.e

Feria quarta cinerum, epiſt. Nunc ergo, dicit Dominus,conuertimini.Ioel.2.c euang.Cùm autem ieiunatis.Matth.6.b.c

Feria quinta in capite ieiunij, epiſt. In diebus illis ægrotauit Ezechias. Iſa 38. a euang. Cùm autem introiſſet Capharnaū acceſſit ad. Matth. 8

Feria ſexta in capite ieiunij, epiſt. Clama, ne ceſſes. Iſa.58.a euang. Audiſtis quia dictum eſt diliges proximum.Matth.5.g.6.a

Sabbatho in capite ieiunij, epiſt.Si abſtuleris de medio tui,&c.Iſa.58.c euang. Et cum ſero factum eſſet,erat na.Marci 6.g

Dominica prima in quadrageſima, epiſt Adiuuan-

iuuantes autem exhortamur. 2. Cor.6.a Euang. Tunc Ieſus ductus eſt.Matth.4.a

Feria ſecunda, Epiſt. Ecce ego ipſe ſuper paſtores requi.Ezech.34.c Euang Cùm autem venerit filius hominis.Matth.25.c

Feria tertia,Epiſtol. Quærite dominum dum inu.Iſa 55. b Euang. Et cùm intraſſet Ieſus Ieroſolymam,commota eſt Matth.21.b

Feria quarta,Epiſt.aſc ende ad me in montem. Exo 24.c Item epiſt. Cúmq; veniſſet illuc 3.Reg. 19.a Euang. Tunc reſponderunt quidam de ſcribis & phariſæis.Matth.12.c

Feria quinta,Epiſt.Et factus eſt ſermo domini ad me.Ezech.18.a Euan.Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in part.Matth.15.c

Feria ſexta,Epiſt. Anima quæ peccauerit. Ezechi.18.e Euang.Poſt hæc erat dies feſtus.Ioan.5.a

Sabbatho,Epiſt. Reſpice de ſanctuario tuo,& de,&c.Deut.26.d Item epiſt. Si enim cuſtodieritis mandata. Deut.21. c Item epiſt. Benefaciat vobis Deus , & meminerit teſtam. 2. Macha.1.a Item epi. Miſerere noſtri Deus omnium.Eccl. 36. a Item , Epiſt. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos.1. Theſſ.5.c Euang. Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Pet.Matth.17.a

Dominica ſecunda in quadrageſima , Epiſto. De cætero ergo fratres. 1. Theſſal. 4.b Euangelium,vt in præcedenti ſabbatho.

Feria ſecunda. Epiſto. Et nunc domine Deus noſter,qui eduxiſti. Daniel.9.d Euang. Ego vado,& quæretis me.Ioannis 8.c

Feria tertia . Epiſt.Surge, & vade in Sarephta. 3. Reg.17. b Euang. Tunc Ieſus locutus eſt ad. Matth 23.a

Feria quarta,epiſt. Domine Deus rex omnipotens

potens. Eſther 13. c Euang. Et aſcendens Ieſus Ieroſolymam.Matth.20. b.c

Feria quinta, Epiſto Maledictus homo qui confidit in Iere.17.a Euang. Homo quidam erat diues.Lucæ 16.c

Feria ſexta, Epi. Dixit Ioſeph fratribus ſuis. Gene.37.b Euang. Homo quidam erat pater familias,qui plant. Matth.21.d

Sabbatho.Epiſ.Quod cú audiſſet Rebecca:Gé. 27.a Euá.Homo quidá habuit duos filios.Lu 15.e

Dominica tertia in quadrageſima, Epi. Eſtote imitatores mei Epheſ. 5. a Euang. Et erat eiiciens dæmonium,& illud.Luc.11.b c

Feria ſecunda,Epiſt. Naaman princeps militiæ regis.4. Reg.5.a Euang. Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem.Luc.4.d

Feria tertia, Epiſto. Mulier autem quædam de vxoribus.4 Reg. 4. a Euang. Si autem peccauerit in te frater tuus.Matth.18.b,c

Feria quarta, Epiſt. Honora patrem tuum & matrem. Exod. 20. b Euang. Tunc acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis.Matth.15.a

Feria quinta,Epiſt. Verbum quod factum eſt ad Ieremiam.Ierem. 7. a Euang. Surgens autem Ieſus de ſynagoga,&c.Lucæ 4 f.g

Feria ſexta, Epiſt.Cúmq; indigeret aqua populus. Num. 20. a Euang. Venit ergo in ciuitatem Sama.Ioan.4.a

Sabbatho, Epiſt. Et erat vir habitans in Babylone. Daniel. 13. a Euang. Ieſus autem perrexit in montem Oliueti.Ioan.8.a

Dominica quarta in quadrageſima. Epiſto. Scriptú eſt enim,Quoniam,&c. Galat.4.c.Euan. Poſt hæc abiit.Ioan.6.c

Feria ſecunda,Epiſt. Tunc venerunt duæ mulieres

ſteres meretrices, &c.3. Reg.3.c euange. Et prope erat paſcha Iudæorum.Io n.2. c

Feria tertia.epiſt. Vade, & deſcende. Exod. 32.b euange.Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus.Ioan.7.b

Feria quarta, epiſto. Et ſanctificabo nomen meum.Ezech. 36.c euange. Et præteriens Ieſus, vidit homi.Ioan.9.a

Feria quinta, epiſt. Profecta eſt igitur, & venit ad virum Dei 4.Reg.4.d Euange. Et factum eſt deinceps ibat Ieſus.Lucæ 7.b.c

Feria ſexta,epiſt. Factum eſt autem poſt hæc verba,ægrotauit fil.3.Reg.17. c Euang. Erat autem quidam languens Lazarus.Ioan.11.a

Sabbatho, epiſt In tempore placito exaudiui te.Iſa.49 c euang Ego ſum lux mundi.Io 8.b

Dominica in paſſione, epiſt. Chriſtus autem aſſiſtens pontifex. Heb.9.c euang. Quis ex vobis arguet me de peccato?Ioan.8 f

Feria ſecunda, epiſto. Et factum eſt verbum domini ad Ionam ſecundo, &c.Ionæ 3.a euang. Audierunt phariſæi turbam.Ioan.7.e

Feria tertia, epiſt. Quod cùm audiſſent Babylonij,&c.Daniel.14. c euang. Poſt hæc autem ambulabat.Ioan.7.a

Feria quarta,epi. Non facietis furtum.Leu.19. c euang.Facta ſunt autem Encenia.Ioan.10.e

Feria quinta, epiſto. Ne quæſumus, tradas. Daniel.3.d euang. Rogabat autem illum quidam phariſæus,&c.Lucæ 7.e.f

Feria ſexta,epiſt.Domine, omnes, qui te derelin.Iere.17. b euang. Collegerunt ergo pontifices Ioan.11.f

Sabbatho,Epiſto. Venite, & cogitemus contra, &c. Iere. 18. c Euang Cogitauerunt autem

principes ſa. Ioan. 12. b

Dominica in ramis palmarum, poſt benedi-ctionem palmarum. Epiſt. Venerunt autem in Helim vbi. Exod.15. d 16.c euang. Et cùm appropinquaſſent. Matth 21 a

Ad miſſam, epiſt. Hoc enim ſentite in vobis. Philip.2.a euang. Paſſio domini ſecundum Matthæum cap.26. & 27.eiuſdem.

Feria ſecunda poſt ramos palmarum, epiſt. Dominus Deus aperuit mihi aurem. Iſa.50. b euang. Ieſus ergo, ante ſex dies Paſchæ. Ioan.12.a

Feria tertia, epiſt. Tu autem Domine demonſtraſti. Iere. 11.d Euang. Paſſio domini ſecundum Marcum.cap.14. & 15. eiuſdem.

Feria quarta. ep Ecce ſaluator tuus venit ti. Iſa. 62.d, 63.a,b Item epiſt. Quis credidit auditui noſtro? Iſa.53. a Euang. Paſſio domini, ſecundum Lucam.cap.22. & 23.eiuſdem.

Feria quinta in cœna domini, epiſt. Conuenientibus ergo vobis in vnum.1.Cor.11.d euang. Ante diem feſtum paſchæ. Ioan.13 a

Feria ſexta in paraſceue, Epiſt. Dixit quoque Dominus ad Moyſen & Aaron. Exod. 12.a Item Epiſt. In tribulatione ſua. Oſee 6.a euang. Paſſio domini ſecundum Ioannem.cap 18. & 19.

Sabbatho ſancto, Epiſt. Igitur ſi conſurrexiſtis cum. Coloſſ.3. a euang. Veſpere autem ſabbathi. Matth.28.a

In die Paſchæ, epiſt. Expurgate vetus fermentum. 1. Cor. 5. c euang. Et cùm tranſiſſet ſabbathum. Marc.16.a

Feria ſecunda, epiſt. Verbum quod miſit Deus Act.10.f euang. Et ecce, duo ex illis. Luc.24.b

Feria tertia, epi Viri fratres, filij generis Act.13.d Euang. Dum autem hæc loquuntur. Luc.24.f

Feria quarta, epiſt. Videns autem Petrus, Act.3.b euang. Poſtea manifeſtauit ſe. Ioan.21.a

Dominica prima poſt paſcha, epiſt. Quoniam omne quod natum.1. Ioan.5 a euang. Cùm ergo ſero eſſet, &c. Ioan.10.e.

Dominica ſecunda poſt paſcha, epiſt. In hoc enim vocati eſtis, &c.1. Petr.2.d euang Ego ſum paſtor bonus. Ioan. 10.b

Dominica tertia poſt paſcha, epiſt. Chariſſimi, obſecro vos tanquam.1. Pet.2.b,c euang. Modicum, & iam non videbitis. Ioan.16.d

Dominica quarta poſt paſcha, epiſt. Omne datum optimum. Iac.1.c euan. Et nunc vado ad eum qui Ioan.16.b

Dominica quinta poſt paſcha, epiſt Eſtote autem factores, &c. Iac.1.d euang. Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis. Ioan.16.e.f

Feria ſecunda in rogationibus, epiſto. Confitemini ergo alterutrum, &c. Iacob.5.d euang. Quis veſtrum habebit amicum. Luc.11.a

Feria tertia in rogationibus, epiſt. Obſecro igitur, 1. Timoth.2.a euang. Petite & dabitur vobis. Matth.7.a,b

In die aſcenſionis, epiſt. Primum quidem ſermonem feci, Act. 1. a euang. Nouiſſimè autem, &c. Marci 16.c

Dominica intra octauas Aſcēſionis, epi. Eſtote itaque prudentes.1. Pet.4.b euan. Cùm autem venerit paracletus. Ioan.15.d 16.a

In die Pentecoſtes, epiſt. Et cùm complerentur dies pentecoſtes, erant omnes pariter in. Act.2.a Euang. Si quis diligit me. Ioan.14.c

Feria ſecunda, epiſt. Et præcepit nobis prædicare. Act.10.f g euan. Sic enim deus dilexit mundum. Ioan.3.b

Feria tertia, epiſt. Cùm auté audiſſent apoſtoli. Act.8.e euan. Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium. Ioan.10.a

Feria quarta quatuor temporum, epiſt. Diligite iuſtitiam. Sap.1.a Item epiſt. Stans autem Petrus cum vndecim eleuauit vocem ſuam. Act.2.b,c Item epiſt. Per manus autem apoſtolorum. Act.5.c Euang. Nemo poteſt venire ad me. Ioan.6.c

Feria ſexta, epiſt. Et filiæ Sion exultate & lætamini in Deo. Ioëlis 2.f Euang. Et factum eſt in vna dierum. Lucæ 5.d

Sabbatho, epi. Et erit poſt hæc, effundam &c. Ioëlis 2.g Item epiſt. Cùm ingreſſi fueritis terram. Leui.23.b Item epiſto. Cùm intraueritis terram quam Deut.26.a item epiſt. Si in præceptis meis ambulaueritis. Leuit.26.a Item epi. Sequenti verò ſabbatho, &c. Act.13.f,g Item epiſt. Iuſtificati ergo ex fide. Rom.5. a euang. Surgens autem Ieſus de ſynagoga. Lucæ 14.f

In die Trinitatis, epi. Qui non diligit, nõ nouit Deum, quoniam Deus Charitas eſt, &c.1. Ioã.4.b Euang. Eſtote ergo miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt. Lucæ 6.f

Dominica prima poſt pentecoſten. epiſt. Qui non diligit, non nouit &c.1.Ioan.4.b euang. Homo quidam erat diues, &c. Luc. 16.c

In die Sacramenti, epiſto. Ego enim accepi à Domino.1.Corinth.11.e euang. Caro enim mea verè, &c. Ioan.5 f

Dominica ſecunda poſt pentecoſten, epiſtol. Nolite mirari fratres, ſi odit.1.Ioan.3.c. Euang. homo quidam fecit cœnam. Lucæ 14.d

Dominica tertia poſt pentecoſten. epiſt. Humiliamini igitur.1. Pet.5.b Euan. Erant autem appropinquantes. Lucæ 15.a

Dominica quarta poſt pentecoſten. epiſt. Exiſtimo enim, quod nō ſunt con. Roma.8.d euang. Factum eſt autem cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent verb. Luc 5.a

Dominica quinta poſt pẽtecoſtẽ, epiſt. In fine autem.1.Pet.3.b Euan. Dico autem vobis quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quâm. Matt 5.c

Dominica ſexta poſt pentecoſten, Epi. An ignoratis fratres, quòd quicunque baptiſati ſumus in Chriſto. Ro.6.a euang. In diebus illis iterũ cũ turba multa eſſet cum Ieſu, nec haberent. Marci 8.a

Dominica ſeptima poſt pentecoſten. Epiſto. Humanum dico, &c. Rom.6.d euang. Attendite à falſis prophetis. Matth.7.c

Dominica octaua poſt pentecoſten, Epi. Ergo fratres, debitores ſumus. Rom.8.c Euang. Homo quidam erat diues qui habebat villicum. Luc.16.a

Dominica nona poſt pentecoſten, epiſto. Hæc autem in figura facta.1. Cor.10.a euang. Et vt appropinquauit. Lucæ 19.c

Dominica decima poſt pentecoſten, epiſt. Scitis autem quoniam cùm.1. Corin.12.a euang. Duo homines aſcendebant. Lucæ 18.b

Dominica vndecima poſt pentecoſten, Epiſto. Notum vobis facio.1. Corin.15.a euang. Et iterum exiens de finibus Tyri. Marc.7.d

Dominica duodecima poſt pentecoſten. Epi. Fiduciam autem talem habemus.2. Corinth.3.b Euang. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Lucæ 10.d,e

Dominica decimatertia poſt pentecoſten. epiſt. Abrahæ dictæ ſunt. Gala.3.c euang. Et factum eſt, dum iret in Ieruſalem. Luc.17.c

Dominica decimaquarta poſt pentecoſten. epiſto. Dico autem in Chriſto, ſpiritus. Galat.5.c

Euang. Nemo poteſt duobus. Math 6.c

Dominica decimaquinta poſt pentecoſten. Epiſt. Si Spiritu viuimus. Gal.5.d,6,a Euang. Et factum eſt deinceps. Lucæ 7.b,c

Dominica decima ſexta poſt pentecoſtē, epiſt, propter quod peto, &c. Epheſ. 3. c Euang. Et factum eſt, cùm introiſſet. Dicebat autem. Luc.14.a

Feria quarta quatuor temporum, epi. Ecce dies venient, &c. Amos 9. d Item epiſt. Congregatúsque omnis populus. Nehemiæ 8. a euan. Et reſpondens vnus de turba. Marci 9.c

Feria ſexta, epiſt. Conuertere Iſrael ad dominum, &c. Oſee 14.a. euang. Rogabat autem illum quidam phariſæus, &c. c Lucę 7.e

Sabbatho, epiſt Decimo die menſis huius ſeptimi. Leui.21.e Item epiſt. A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi. Leui. 21. f Item epiſt. Paſce populum tuum, &c. Michææ 7. c Item epiſt. Sicut cogitaui vt affligerem vos. Zach.8.c Item epi. Angelus autem Domini. Daniel.3. Item epiſt. Tabernaculum enim factum eſt primum. Hebr.9.a euan. Ab arbore fici. Lucæ 13.a,b

Dominica decimaſeptima poſt pentecoſten, epiſt Obſecro itaque vos ego vinctus. Ephe.4.a euan. Phariſæi autem audientes quòd ſilentium, &c. Matth.22.d

Dominica decima octaua poſt pentecoſten. epiſto. Gratias ago deo meo. 1. Corinth. 1. a euan. Et aſcendens in nauim. Matth.9.a

Dominica decima nona poſt pentecoſten. Epiſt. Renouamini autem ſpiritu. Eph.4.e euan. Simile factum eſt regnum cælorum homini regi. Matth.22.a

Dominica viceſima poſt pentecoſten, epiſt. Videte itaque fratres quomo. Epheſ.5.c.d euan.

Et erat quidam regulus.Ioan.4 f.g

Dominica viceſima prima poſt pentecoſten, Epiſt. De cætero fratres confortamini. Eph.6.b Euang. Ideo aſſimilatum eſt regnum cælorum homini regi,&c.Matth.18.c

Dominica viceſima ſecunda poſt pentecoſten, Epiſt. Confidentes hoc ipſum quod qui. Phil.1.a Euang. Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium.Matth.22 b

Dominica viceſima tertia poſt pentecoſten, Epiſto. Imitatores mei eſtote. Philip. 3. d. 4. Euan.Hæc illo loquente ad eos.Matth.9.c

Dominica viceſima quarta poſt pentecoſten, Epiſt. Ideo & vos, ex qua.Coloſſ.1.b. Euange. Cùm videritis abominationem deſolatio. Matthæi 24.b

Dominica viceſima quinta poſt pentecoſten, Epi.Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid. Ieremiæ 23.a Euang. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus.Ioan.6.a

Proprium Sanctorum. In die ſancti Andreæ. Epiſt. Corde enim creditur ad iuſtitiam. Rom. 10.c Euang. Ambulans autem Ieſus. Matth.6.c

In conceptione beatę Marię Epiſt. Ego quaſi vitis fructificaui.Eccleſi. 24, c Euang. Liber generationis.Matth.1.a

In die ſancti Thomę Apoſtoli, Epiſt.Agnouit eum in benedictionibus.Eccl. 44 d, 45 .a Euan. Thomas autem vnus ex duodecim.Ioan.10.f

In die purificationis beatæ Mariæ, Epi. Ecce ego mittam angelum. Malac.3. aEuan. Et poſtquam impleti ſunt Lucæ 2.d

In die ſancti Matthiæ, Epiſt. In diebus illis, exurgens Petrus. Act.1.c Euang. Confiteor tibi pater.&c.Matth.11.d

In

In die annuntiationis, Epiſt. Et adiecit Dominus loqui ad Achas Iſaiæ 7.b Euang. In menſe autem ſexto. Lucæ 1.c

In die ſancti Marci. Epiſt. Similitudo autem vultus eorum facies hominis. Ezech. 1. c Euan. Poſt hæc autem deſignauit. Lucæ 10.a

In die ſanctorũ Philippi & Iacobi Apoſt. Epi. Tunc ſtabunt iuſti in magna con. Sapien. 5. a Euang. Non turbetur cor veſtrum Ioan. 14.a

In die ſancti Ioannis Baptiſtæ, Epiſt. Priuſquam te formarem in vtero. Iere. 1. b Euange. Fuit in diebus Herodis. Lucæ 1.a

In die Apoſtolorum Petri & Pauli. Epiſtola, Eodem autem tempore miſit rex. Actuum 14.a Euange. Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi Matth. 16.b.c

In die beatæ Mariæ Magdalenæ. Epiſt. Mulierem fortem quis, &c. Prouerb. 31.b. Euang. Rogabat autem illum quidam, &c. Lucæ 7.e

In die ſancti Iacobi Apoſtoli. Epiſt. Benedictus deus & pater. 2. Corinth. 1.a Euang. Tunc acceſſit ad eum. Matth. 20.c

In die ſancti Laurentii. Epiſt. Qui parcè ſeminat. 2. Cor. 9. b Euang. Amen amen dico vobis niſi granum frumenti cadens. Ioan. 12.d

In die aſſumptionis beatæ Mariæ, Epiſt. Et in his omnibus requiem. Eccle. 24. a,b Euang. Factum eſt autem dum irent, &c Lucæ 10.g

In die natiuitatis beatæ Mariæ, Epi. & Euang. vt ſupra in conceptione eiuſdem.

In exultatione ſanctę crucis, Epiſt. Humiliauit ſemetipſum Philipp. 2. a, b Euang. Et ego ſi exaltatus fuero à terra. Ioan. 12.e

In die ſancti Matthæi, Epiſto. Similitudo autem vultus eorum facies hominis. Ezech. 1.c

Euang. Et cùm tranſiret inde Ieſus, Matth.9.a

In die ſancti Michaelis, Epiſto. Et ſignificauit. Apoc.1.a euang. In illa hora acceſſerunt. Matth.18.a

In die ſanctorum Dionyſij & ſociorum eius, epiſto. Stans autem Paulus in, &c. Actu.17.e euang. Et deſcendens cum illis. Lucæ 6.c

In die ſancti Lucæ, epiſt. Similitudo autem vultus eorum facies hominis. Ezech.1.c euang. Poſt hæc autem deſignauit. Lucæ 10.a

In die omniũ Sanctorũ. Epi. & vidi alterũ angelum. Apoc.7.a euang. Videns autem. Matth.5.a

In commemoratione defunctorum. Epiſt. Et facta collatione, &c.2. Machab.12.g. Item epiſt. Nolumus autem vos, &c.1.Theſſ. 4. c, d Item epiſt. Et audiui vocem Apoc.14.c Item epiſt. Ecce myſterium vobis dico. 1. Cor.15.g euang. Dixit ergo Martha ad Ieſum. Ioan. 11. c Item euang. Ego ſum panis viuus. Ioan.6.e, f Item euang. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos. Ioan. 5.d Item euang. Omne quod dat mihi. Ioan.6. d Item euang Amen amen dico vobis, quia venit hora. Ioan.5.d

Commune ſanctorum. In natali Apoſtolorum, epiſt. Ergo iam non eſtis hoſpites. Epheſior 2.d Item epiſtola. Scimus autem quoniam. Rom. 8. e, f Item epiſto: Vnicuique autem noſtrum, Ephe.4.b euang. Hoc eſt præceptũ meum. Ioan. 15. b Item euange. Ecce ego mitto vos. Matth.10. b Item, Hæc mando vobis. Ioan.15.c Item, Ego ſum vitis vera. Ioan.15.a Item, Facta eſt contentio. Lucæ 22. c Item, Vos eſtis ſal terræ. Matth.5.b

In natali vnius martyris, epiſt. Beatus diues qui inuentus. Eccl. 31. a. b epiſt. Beatus homo

qui

qui inuenit ſapientiam. Prouer.3.b,c Memor eſto Dominum noſtrum.2.Timo.2.b.3.c Iuſtus autem ſi morte præ. Sap.4. b Cor ſuum tra. Eccle.39.a Nemo militans.2.Timo.2.a,b Beatus vir qui in ſapien. Eccle.15.c,d,& 15.a Doctrinis variis. Heb.13. b Benedictus Deus.2. Cor.1. a euang. Si qui vult poſt me venire, &c. Mat.16.d Amen amen dico vobis niſi granũ frumenti. Ioan.12 d Qui vos audit,me audit.Lucæ 10.c Siquis vult poſt me.Luc. 9.c Nolite arbitrari,quia, &c. Matt.10.d Nihil eſt opertum. Matth.10.c Siquis venit ad me, & non. Lucæ 14.f

In natali plurimorum martyrum,epiſt. Qui per fidem vicerunt,&c.Hebr.11.f,g Lingua ſapientum ornat ſcientiam. Prouerb.15. a Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3. a Iuſti autem in perpetuum. Sap.5.c,d Et reſpondit vnus de ſenioribus. Apoc. 7.d Benedictus Deus.2.Cor.1 a Et abſterget Deus. Apoc. 21.b Sed illi viri miſericordiæ. Eccleſiaſtici 44.b Rememoramini autem priſtinos, Hebr.10.f Quis ergo nos ſeparabit. Rom. 8.g Quia ſpectaculum facti.1.Corint.4.b, c Alij vero ludibria & verb.&c. Hebr.11.g Expectatio iuſtorum, lætitia. Prouer.10.d 11.a. Et reddidit iuſtis merce.Sapientiæ 10. Tunc ſtabunt iuſti. Sap.5.a Sapientiam omnium antiquorum. Eccle.39.a Qui timent Dominum,non erunt incred. Eccle.2.d euang. Et deſcendens cum eis.Lucę 6.c Cùm autem audieritis prælia. Luc.21. c Et cùm egrederetur de templo. Marci 13.a Attendite à fermẽto Phariſæo. Luc.12.a Sedente autem eo ſuper. Matth. 24.a Videns autem Ieſus turbas. Matth.5. a Cùm auté perſequẽtur vos in ciuitate. Matth. 10.c Qui vos audit.Lucæ 10.c Væ vobis qui ædificatis,&c.Lucæ 11.g

In natali vnius confeſſoris, epi. Abraham magnus

gnus pater.Eccle. 44.d,45.a in omni opere dedit confeſſio.Eccle. 24.a & 47.b Hæc autem profugum. Sapien.10.b Dilectus Deo.Eccle.45.a Et illi quidem plures facti ſunt ſacerdotes.Heb.7.d Doctrinis variis. Heb.13.b Iuſtus autem ſi morte.Sap. 4.b Euang.Sicut enim homo peregre. Matth.25.b Sint lumbi. Lucæ 12.e Vigilate ergo. Matth.24.d Videte,vigilate,&c. Marci 13.d Nemo lucernam. Luc.11.c Noli timere puſillum. Luc.1 .d. Homo quidam nobilis. Lucæ 19.b, c Ecce nos reliquimus,&c. Matth.19.d

In natali plurimarum virginum,epiſt.Qui gloriatur,in Domino. 2 Corinth.10.d, & 11.a Sapientiam autem non. Sapi.7.d , & 8. a Exaltaſti ſuper terram eccle. 51. b Confitebor tibi domine rex. Eccle.51.a Mulierem fortem,&c.Prouerb.31. b Sapientia laudabit. Eccle. 24.a,c De virginibus autem 1.Corinth.7.e Euan.Simile eſt regnum cælorum theſauro. Matthæi 13. f Tunc ſimile eſt regnum cælorum decem virginibus. Matth.25 a

In dedicatione eccleſiæ, epiſt. Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem. Apoc.21.a euang. Et ingreſſus,perambulabat Lucæ 19.a

In ſponſalibus,epiſt.Neſcitis quoniam corpora veſtra,&c.1. Corinth.6.d Euang. Et accedentes Phariſæi. Matth.10.a

FINIS INDICIS.

Digitized by Google

Digitized by Google